

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

4. Η συλλογή των αριθμημένων ομιλιών - Σχόλια
(4. Aṅguttara Nikāya - Aṭṭhakathā)

01. Σχόλια για το βιβλίο του ενός (01. Ekakanipāta-aṭṭhakathā)

14. Το κεφάλαιο για τον πρώτιστο (14. Etadaggavaggo)

PaliVerse

4. Η συλλογή των αριθμημένων ομιλιών - Σχόλια

01. Σχόλια για το βιβλίο του ενός

14. Etadaggavaggo

1. Paṭhamaetadaggavaggo

Etadaggapadavaṇṇanā

188. Etadaggesu paṭhamavaggassa paṭhame etadagganti etaṃ aggaṃ. Ettha ca ayaṃ aggasaddo ādikoṭikoṭṭhāsaseṭṭhesu dissati. “Ajjatagge, samma dovārika, āvarāmi dvāraṃ nigaṇṭhānaṃ nigaṇṭhīna”ntiādīsu hi ādimhi dissati. “Teneva aṅgulaggena taṃ aṅgulaggaṃ parāmaseyya, ucchaggaṃ veḷagga”ntiādīsu koṭiyaṃ. “Ambilaggaṃ vā madhuraggaṃ vā tittakaggaṃ vā, anujānāmi, bhikkhave, vihāraggena vā pariveṇaggena vā bhājetu”ntiādīsu koṭṭhāse. “Yāvatā, bhikkhave, sattā apadā vā...pe... tathāgato tesāṃ aggamakkhāyatī”tiādīsu seṭṭhe. Svāyamidha koṭiyampi vaṭṭati seṭṭhepi. Te hi therā attano attano ṭhāne koṭibhūtātīpi aggā, seṭṭhabhūtātīpi. Tasmā etadagganti esā koṭi eso seṭṭhoti ayamettha attho. Eseva nayo sabbasuttesu.

Ayañca etadaggasannikkhepo nāma catūhi kāraṇehi labbhati aṭṭhuppattito āgamanato ciṇṇavasito guṇātirekatoti. Tattha koci therō ekena kāraṇena etadaggaṭṭhānaṃ labhati, koci dvīhi, koci tīhi, koci sabbeheva catūhipi āyasmā sārīputtatthero viya. So hi aṭṭhuppattitopi mahāpaññatāya etadaggaṭṭhānaṃ labhi āgamanādīhipi. Kathaṃ? Ekasmiṃ hi samaye satthā jetavanamahāvihāre viharanto kaṇḍambarukkhamaṇḍale titthiyamaddanaṃ yamakapāṭihāriyaṃ dassetvā “kahaṃ nu kho purimabuddhā yamakapāṭihāriyaṃ katvā vassaṃ upagacchantī”ti āvajjento “tāvatiṃsabhavane”ti ñatvā dve padantarāni dassetvā tatiyena padena tāvatiṃsabhavane paccuṭṭhāsi. Sakko devarājā bhagavantaṃ disvā paṇḍukambalasilāto utṭhāya saddhiṃ devagaṇena paccuggamaṃ agamāsi. Devā cintayimṣu - “sakko devarājā devagaṇaparivuto satṭhiyojanāyāmāya paṇḍukambalasilāya nisīditvā sampattiṃ anubhavati, buddhānaṃ nāma nisinnakālato paṭṭhāya na sakkā aññena ettha hatthampi ṭhapetu”nti. Satthāpi tattha nisinno tesāṃ cittācāraṃ ñatvā mahāpaṃsukūliko viya muṇḍapīṭhakaṃ sabbameva paṇḍukambalasilāṃ avattharivā nisīdi. Evaṃ nisīdanto pana attano vā sarīraṃ mahantaṃ katvā māpesi, paṇḍukambalasilāṃ vā khuddakaṃ akāsīti na sallakhetabbaṃ. Acinteyyo hi buddhavisayo. Evaṃ nisinno pana mātaraṃ kāyasakkhiṃ katvā dasasahassacakkavāḷadevatānaṃ “kusalā dhammā akusalā dhammā abyākatā dhammā”ti abhidhammapīṭhakaṃ desesi.

Pāṭihāriyaṭṭhānēpi sabbāpi dvādasayojanikā parisā anuruddhattheraṃ upasaṅkamitvā “kahaṃ, bhante, dasabalo gato”ti pucchi. Tāvatiṃsabhavane paṇḍukambalasilāyaṃ vassaṃ upagantvā abhidhammakathaṃ desetum gatoti. Bhante, na mayaṃ satthāraṃ adisvā gamissāma. Kadā satthā āgamissatīti satthu āgamanakālaṃ jānāthāti? Mahāmoggallānattherassa bhāraṃ karotha, so buddhānaṃ santikaṃ gantvā sāsanaṃ āharissatīti. Kiṃ pana therassa tattha gantum balaṃ

natthīti? Atthi, visesavantānaṃ pana visesaṃ passantūti evamāha. Mahājano mahāmoggallānattheraṃ upasaṅkamitvā satthu sāsanaṃ gahetvā āgamanatthāya yāci. Thero passanteyeva mahājane pathaviyaṃ nimujjitvā antosinerunā gantvā satthāraṃ vanditvā āha - “bhante, mahājano tumhākaṃ dassanakāmo, āgamanadivasāṃ vo jānitum icchatī”ti. Tena hi “ito temāsaccayena saṅkassanagaradvāre passathā”tissa vadehīti. Thero bhagavato sāsanaṃ āharitvā mahājanassa kathesi. Mahājano tattheva temāsaṃ khandhāvāraṃ bandhitvā vasi. Cūḷaanāthapiṇḍiko dvādasayojanāya parisāya temāsaṃ yāgubhattaṃ ādāsi.

Satthāpi sattappakaraṇāni desetvā manussalokaṃ āgamanatthāya ākappaṃ dassesi. Sakko devarājā vissakammaṃ āmantetvā tathāgatassa otaraṇatthāya sopānaṃ māpetum āṇāpesi. So ekato sovaṇṇamayaṃ ekato rajatamayaṃ sopānaṃ māpetvā majjhe maṇimayaṃ māpesi. Satthā maṇimaye sopāne ṭhatvā “mahājano maṃ passatū”ti adhiṭṭhāsi. Attano ānubhāveneva “mahājano avīcimahānirayaṃ passatū”tipi adhiṭṭhāsi. Nirayadassanena cassa uppannaṃ vegataṃ ṇatvā devalokaṃ dassesi. Athassa otarantassa mahābrahmā chatthaṃ dhāresi, sakko devarājā pattaṃ gaṇhi, suyāmo devarājā dibbaṃ vālabījaṃ bīji, pañcasikho gandhabbadevaputto beluvapaṇḍuvīnaṃ samapaññāsāya mucchanāhi mucchitvā vādentō purato otari. Buddhānaṃ pathaviyaṃ patitṭhitakāle “ahaṃ paṭhamāṃ vandissāmi, ahaṃ paṭhamāṃ vandissāmī”ti mahājano aṭṭhāsi. Saha mahāpathavīakkamanena pana bhagavato neva mahājano na asītimahāsāvakā paṭhamakavandanaṃ sampāpuṇiṃsu, dhammasenāpati sārīputtattheroyeva pana sampāpuṇi.

Atha satthā dvādasayojanāya parisāya antare “therassa paññānubhāvaṃ jānantū”ti puthujjanapañcakaṃ pañhaṃ ārabhi. Paṭhamāṃ lokiya mahājano sallakkhessatīti puthujjanapañhaṃ pucchi. Ye ye sallakkhiṃsu, te te kathayīṃsu. Duttiyaṃ puthujjanavisayaṃ atikkamitvā sotāpattimagge pañhaṃ pucchi. Puthujjanā tuṇhī ahesuṃ, sotāpannāva kathayīṃsu. Tato sotāpannānaṃ visayaṃ atikkamitvā sakadāgāmi magge pañhaṃ pucchi. Sotāpannā tuṇhī ahesuṃ, sakadāgāminova kathayīṃsu. Tesampi visayaṃ atikkamitvā anāgāmi magge pañhaṃ pucchi. Sakadāgāmino tuṇhī ahesuṃ, anāgāminova kathayīṃsu. Tesampi visayaṃ atikkamitvā arahattamagge pañhaṃ pucchi. Anāgāmino tuṇhī ahesuṃ, arahantāva kathayīṃsu. Tato heṭṭhimakoṭito paṭṭhāya abhiññāte abhiññāte sāvake pucchi, te attano attano paṭisambhidāvisaye ṭhatvā kathayīṃsu. Atha mahāmoggallānaṃ pucchi, sesasāvakā tuṇhī ahesuṃ, therova kathesi. Tassāpi visayaṃ atikkamitvā sārīputtattherassa visaye pañhaṃ pucchi. Mahāmoggallāno tuṇhī ahosi, sārīputtattherova kathesi. Therassāpi visayaṃ atikkamitvā buddhavisaye pañhaṃ pucchi. Dhammasenāpati āvajjentopi passitum na sakkoti, puratthimapacchimuttaradakkhiṇā catasso disā catasso anudisāti ito cito ca olokento pañhupattitṭhānaṃ sallakkhetum nāsakkhi.

Satthā therassa kilamanabhāvaṃ jānitvā “sārīputto kilamati, nayamukhamassa dassessāmī”ti “āgamehi tvaṃ, sārīputtā”ti vatvā “nāyaṃ tuyhaṃ visayo pañho, buddhānaṃ esa visayo sabbaññūnaṃ yasassīna”nti buddhavisayabhāvaṃ ācikkhitvā “bhūtamidanti, sārīputta, samanupassasī”ti āha. Thero “catumahābhūtikakāyapariggahaṃ me bhagavā ācikkhatī”ti ṇatvā “aññātaṃ bhagavā, aññātaṃ sugatā”ti āha. Etasmiṃ ṭhāne ayaṃ kathā udapādi - mahāpañño vata, bho, sārīputtatthero, yatra hi nāma sabbehi anaññātaṃ pañhaṃ kathesi,

buddhehi ca dinnanaye t̥atvā buddhavisaye pañhaṃ kathesi, iti therassa paññānubhāvo yattakaṃ t̥hānaṃ buddhānaṃ kittisaddena otthaṃ, sabbam ajjhottharivā gatoti evaṃ tāva thero aṭṭhuppattito mahāpaññatāya etadaggaṭṭhānaṃ labhi.

Kathaṃ āgamanato? Imissāyeva hi aṭṭhuppattiyā satthā āha - sārīputto na idāneva paññavā, atīte pañca jātisatāni isipabbajjaṃ pabbajitvāpi mahāpaññova ahosi -

“Yo pabbajī jātisatāni pañca,
Pahāya kāmāni manoramāni;
Taṃ vītarāgaṃ susamāhitindriyaṃ,
Parinibbutaṃ vandatha sārīputta”nti.

Evaṃ pabbajjaṃ upabrūhayamāno ekasmiṃ samaye bārāṇasiyaṃ brāhmaṇakule nibbatto. Tayo vede uggaṇhitvā tattha sāraṃ apassanto “pabbajitvā ekaṃ mokkhaḍhammaṃ gavesituṃ vaṭṭatī”ti cittaṃ uppādesi. Tasmīṃ kāle bodhisatto pi kāsiraṭṭhe udiccabrāhmaṇamahāsālakule nibbatto vuddhimanvāya uggahitasippo kāmesu ādīnavaṃ nekkhamme ca ānisaṃsaṃ disvā gharāvāsaṃ pahāya himavantaṃ pavisitvā kasiṇaparikkammaṃ katvā pañca abhiññā aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā vanamūlaphalāhāro himavantaṃ vasati. Sopi māṇavo nikkhamitvā tasseva santike pabbaji. Parivāro mahā ahosi pañcasatamattā isayo.

Athassa so jeṭṭhantevāsiko ekadesaṃ parisam gahetvā loṇambilasevanatthaṃ manussapathaṃ agamāsi. Tasmīṃ samaye bodhisatto tasmīṃyeva himavantaṃ vasati kālaṃ akāsi. Kālakiriyasamaye naṃ antevāsikā sannipatitvā pucchimsu - “atthi tumhehi koci viseso adhigato”ti. Bodhisatto “natthi kiñcī”ti vatvā aparihīnajiṇhāno ābhassarabrahmaloke nibbatto. So kiñcāpi ākiñcaññāyatanassa lābhī, bodhisattānaṃ pana arūpāvacare paṭisandhi nāma na hoti. Kasmā? Abhabbaṭṭhānattā. Iti so arūpasamāpattilābhī samānopi rūpāvacare nibbatti. Antevāsikāpissa “ācariyo ‘natthi kiñcī’ti āha, moghā tassa kālakiriyā”ti na kiñci sakkārasammānaṃ akaṃsu. Atha so jeṭṭhantevāsiko atikkante vassāvāse āgantvā “kahaṃ ācariyo”ti pucchi. Kālaṃ katoti. Api nu ācariyena laddhaguṇaṃ pucchitthāti? Āma pucchimhāti. Kiṃ vadetīti? Natthi kiñcīti. Mayampi “ācariyena laddhaguṇo nāma natthī”ti nāssa sakkārasammānaṃ karimhāti. Tumhe bhāsitaṃ atthaṃ na jānittha, ācariyo ākiñcaññāyatanassa lābhīti.

Atha te jeṭṭhantevāsikassa kathaṃ na saddahiṃsu. So punappunaṃ kathentopi saddahāpetuṃ nāsakkhi. Atha bodhisatto āvajjamāno “andhabālo mahājano mayhaṃ jeṭṭhantevāsikassa kathaṃ na gaṇhāti, imaṃ kāraṇaṃ pākaṃ karissāmī”ti brahmalokato otarivā assamapadamatthake t̥hito ākāśagatova jeṭṭhantevāsikassa paññānubhāvaṃ vaṇṇetvā imaṃ gāthaṃ abhāsi -

“Parosahassampi samāgatānaṃ,
Kandeyyaṃ te vassasataṃ apaññā;
Ekova seyyo puriso sapañño,
Yo bhāsitaṃ vijānāti attha”nti.

Evaṃ isigaṇaṃ saññāpetvā bodhisatto brahmalokameva gato. Sesaisigaṇopi aparihīnajiṇhāno hutvā kālaṃ katvā brahmalokaparāyaṇo jāto. Tattha bodhisatto sabbaññutaṃ patto, jeṭṭhantevāsiko sārīputtatthero jāto, sesā isayo buddhapaṇisā jātāti evaṃ atītepi sārīputto mahāpaññova saṃkhittena bhāsitaṃ vitthārena atthaṃ

jānituṃ samatthoti veditabbo.

Idameva ca puthujjanapañcakaṃ aṭṭhuppattiṃ katvā -

“Parosatañcepi samāgatānaṃ,
Jhāyeyyuṃ te vassasataṃ apañña;
Ekova seyyo puriso sapañño,
So bhāsitaṃ vijānāti attha”nti. -

Imampi jātakam kathesi. Tassa purimajātake vuttanayeneva attho veditabbo.

Aparampi idameva puthujjanapañcakaṃ aṭṭhuppattiṃ katvā -

“Ye saññaṃ tepi duggatā, yepi asaññaṃ tepi duggatā;
Etaṃ ubhayaṃ vivajjaya, taṃ samāpattisukhaṃ anaṅgaṇa”nti. -

Imaṃ anaṅgaṇajātakam kathesi. Ettha ca ācariyo kālaṃ karonto antevāsikehi pucchito “nevasaññaṃ nāsaññaṃ”ti āha. Sesam vuttanayeneva veditabbaṃ.

Aparampi idameva puthujjanapañcakaṃ aṭṭhuppattiṃ katvā -

“Candābhaṃ sūriyābhañca, yodha paññaṃ gādhati;
Avitakkena jhānena, hoti ābhassarūpago”ti. -

Idaṃ candābhajātakam kathesi. Etthāpi ācariyo kālaṃ karonto antevāsikehi pucchito “odātakasiṇaṃ candābhaṃ nāma, pītakasiṇaṃ sūriyābhaṃ nāmāti taṃ ubhayaṃ yo paññaṃ gādhati pavisati pakkhandati, so avitakkena dutiyajjhānena ābhassarūpago hoti, tādiso aha”nti sandhāya - “candābhaṃ sūriyābha”nti āha. Sesam purimanayeneva veditabbaṃ.

Idameva ca puthujjanapañcakaṃ aṭṭhuppattiṃ katvā -

“Āsīsetheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito;
Passāmi vohaṃ attānaṃ, yathā icchiṃ tathā ahu.

“Āsīsetheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito;
Passāmi vohaṃ attānaṃ, udakā thalamubbhataṃ.

“Vāyametheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito;
Passāmi vohaṃ attānaṃ, yathā icchiṃ tathā ahu.

“Vāyametheva puriso, na nibbindeyya paṇḍito;
Passāmi vohaṃ attānaṃ, udakā thalamubbhataṃ.

“Dukkhūpanītopi naro sapañña,
Āsaṃ na chindeyya sukhāgamāya;
Bahū hi phassā ahitā hitā ca,
Avitakkitā maccamupabbajanti.

“Acintitampi bhavati, cintitampi vinassati;
Na hi cintāmayā bhogā, itthiyā purisassa vā.

“Sarabhaṃ giriduggasmiṃ, yaṃ tvaṃ anusarī pure;

Alīnacittassa tuvaṃ, vikkantamanujīvasi.

“Yo taṃ viduggā narakā samuddhari,
Silāya yoggaṃ sarabho karitvā;
Dukkhūpanītaṃ maccumukhā pamocayi,
Alīnacittaṃ ta miggaṃ vadesi.

“Kiṃ tvaṃ nu tattheva tadā ahosi,
Udāhu te koci naṃ etadakkhā;
Vivaṭṭacchaddo nusi sabbadassī,
Ñāṇaṃ nu te brāhmaṇa bhiṃsarūpaṃ.

“Na cevahaṃ tattha tadā ahosiṃ,
Na cāpi me koci naṃ etadakkhā;
Gāthāpadānañca subhāsitaṇaṃ,
Atthaṃ tadānenti janinda dhīrā”ti. -

Imaṃ terasanipāte sarabhajātakañca kathesi. Imāni pana pañcapi jātakāni atītepi saṃkhittena bhāsitaṃ vitthārena atthaṃ mayhaṃ putto jānātīti satthārā dhammasenāpatisāriputtattherassa paññānubhāvappakāsanatthameva kathitānīti evaṃ āgamanatopi thero mahāpaññatāya etadaggaṭṭhānaṃ labhi.

Kathaṃ ciṇṇavasitoti? Ciṇṇaṃ kiretaṃ therassa catuparisamajjhe dhammaṃ kathento cattāri saccāni amuñcitvā kathetīti evaṃ ciṇṇavasitopi thero mahāpaññatāya etadaggaṭṭhānaṃ labhi.

Kathaṃ guṇātirekatoti? Ṭhapetvā hi dasabalaṃ añño koci ekasāvakaopi mahāpaññatāya dhammasenāpatinā sadiso nāma natthīti evaṃ guṇātirekatopi thero mahāpaññatāya etadaggaṭṭhānaṃ labhi.

Yathā ca sārīputtatthero, evaṃ mahāmoggallānattheropi sabbeheva catūhipi imehi kāraṇehi etadaggaṭṭhānaṃ labhi. Kathaṃ? Thero hi mahiddhiko mahānubhāvo nandopanandasadisampi nāgarājānaṃ dāsesīti evaṃ tāva aṭṭhuppattito labhi. Na panesa idāneva mahiddhiko mahānubhāvo, atīte pañca jātisatāni isipabbajjaṃ pabbajitopi mahiddhiko mahānubhāvo ahoṣīti.

“Yo pabbajī jātisatāni pañca,
Pahāya kāmāni manoramāni;
Taṃ vītarāgaṃ susamāhitindriyaṃ,
Parinibbutaṃ vandatha moggallāna”nti. -

Evaṃ āgamanatopi labhi. Ciṇṇaṃ cetanaṃ therassa nirayaṃ gantvā attano iddhibalena nirayasattānaṃ assāsajananaṃ sītaṃ adhiṭṭhāya cakkamattaṃ padumaṃ māpetvā padumakaṇṇikāyaṃ nisīditvā dhammakathaṃ katheti, devaokaṃ gantvā devasaṅghaṃ kammagatiṃ jānāpetvā saccakathaṃ kathetīti evaṃ ciṇṇavasito labhi. Ṭhapetvā ca sammāsambuddhaṃ añño sāvako mahāmoggallāno viya mahiddhiko mahānubhāvo natthīti evaṃ guṇātirekato labhi.

Yathā cesa, evaṃ mahākassapattheropi sabbehevimehi kāraṇehi etadaggaṭṭhānaṃ labhi. Kathaṃ? Sammāsambuddho hi therassa tigāvutaṃ maggaṃ paccuggamaṇaṃ katvā tihi ovādehi upasampādetvā cīvaraṃ parivattetvā adāsī. Tasmaṃ samaye

mahāpathavī udakapariyantam katvā kampi, mahājanassa abbhantare therassa kittisaddo ajjhottharivā gato. Evaṃ aṭṭhuppattito labhi. Na cesa idāneva dhutadharo, atīte pañca jātisatāni isipabbajjam pabbajitopi dhutadharova ahosi.

“Yo pabbajī jātisatāni pañca,
Pahāya kāmāni manoramāni;
Taṃ vītarāgaṃ susamāhitindriyaṃ,
Parinibbutaṃ vandatha mahākassapa”nti. -

Evaṃ āgamanatopi labhi. Ciṇṇaṃ cetaṃ therassa catuparisamajjhagato dhammaṃ kathento dasa kathāvatthūni avijahitvāva kathetīti evaṃ ciṇṇavasito labhi. Ṭhapetvā ca sammāsambuddhaṃ añño sāvako terasahi dhutaguṇehi mahākassapasadiso natthīti evaṃ guṇātirekato labhi. Imināva niyāmena tesam tesam therānaṃ yathālābhato guṇe kittetum vaṭṭati.

Guṇavaseneva hi sammāsambuddho yathā nāma rājā cakkavattī cakkaranānubhāvena cakkavāḷagabbhe rajjasiriṃ patvā “pattabbaṃ me pattaṃ, kiṃ me idāni mahājanena olokitenā”ti na appossukko hutvā rajjasiriṃyeva anubhoti, kālena pana kālaṃ vinicchayaṭṭhāne nisīditvā niggahetabbe niggaṇhāti, paggaḥetabbe paggaṇhāti, ṭhānantaresu ca ṭhapetabbayuttake ṭhānantaresu ṭhapeti, evamevaṃ mahābodhimaṇḍe adhigatassa sabbaññutaññāṇassa ānubhāvena anuppattadhammarajjo dhammarājāpi “kiṃ me idāni lokena olokiteṇa, anuttaraṃ phalasamāpattisukhaṃ anubhavissāmī”ti appossukkatam anāpajjitvā catuparisamajjhe paññattavarabuddhāsane nisinno aṭṭhaṅgasamannāgataṃ brahmassaṃ nicchāretvā dhammaṃ desayamāno niggahetabbayutte kaṇhadhamme puggale sinerupāde pakkhipanto viya apāyabhayasantaḥḥjanena niggahetvā paggaḥetabbayutte kalyāṇadhamme puggale ukkhipitvā bhavagge nisīdāpento viya paggaṇhitvā ṭhānantaresu ṭhapetabbayuttake aññāsikoṇḍaññattherādayo sāvake yāthāvasarasaguṇavaseneva ṭhānantaresu ṭhapento etadaggaṃ, bhikkhave, mama sāvakānaṃ bhikkhūnaṃ rattaññūnaṃ, yadidaṃ aññāsikoṇḍaññotiādimaṃha.

Aññāsikoṇḍaññattheravatthu

Tattha etadagganti padaṃ vuttatthameva. Rattaññūnanti rattiyo jānantānaṃ. Ṭhapetvā hi sammāsambuddhaṃ añño sāvako aññāsikoṇḍaññattherato paṭhamataraṃ pabbajito nāma natthīti pabbajitakālato paṭṭhāya thero cirakālaṃ rattiyo jānātīti rattaññū. Sabbapaṭhamam dhammaṃ paṭividdhattā yadā tena dhammo paṭividdho, cirakālato paṭṭhāya taṃ rattiṃ jānātītipi rattaññū. Apica khīṇāsavānaṃ rattidivasaparicchedo pākaṭova hoti, ayañca paṭhamakhīṇāsavoti evampi rattaññūnaṃ sāvakānaṃ ayameva aggo purimakoṭibhūto seṭṭho. Tena vuttaṃ - “rattaññūnaṃ yadidaṃ aññāsikoṇḍañño”ti.

Ettha ca yadidanti nipāto, tassa theram avekkhitvā yo esoti, aggasaddam avekkhitvā yaṃ etanti attho. Aññāsikoṇḍaññoti ñātakōṇḍañño paṭividdhakōṇḍañño. Tenevāha - “aññāsi vata, bho, koṇḍañño, aññāsi vata, bho, koṇḍaññoti. Iti hidaṃ āyasmato koṇḍaññassa aññāsikoṇḍañño tveva nāmaṃ ahoṣī”ti.

Ayaṃ pana thero katarabuddhakāle pubbapatthanaṃ abhinīhāraṃ akāsi, kadā pabbajito, kadānena paṭhamam dhammo adhigato, kadā ṭhānantare ṭhapitoti iminā nayena sabbesupi etadaggesu pañhakammaṃ veditabbaṃ.

Tattha imassa tāva therassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ito kappasatasahassamatthake padumuttaro nāma buddho loke udapādi, tassa paṭividdhasabbaññutaññānassa mahābodhipallaṅkato uṭṭhahantassa mahāpathaviyaṃ ṭhapetum pāde ukkhittamatte pādasampañcchanattham mahantaṃ padumapupphaṃ uggañchi, tassa dhurapattāni navutihatthāni honti, kesaraṃ tiṃsahattham, kaṇṇikā dvādasahatthā, pādena paṭiṭṭhitatṭhānaṃ ekādasahattham. Tassa pana bhagavato sarīraṃ aṭṭhapaṇṇāsahatthubbedham ahoṣi. Tassa padumakaṇṇikāya dakkhiṇapāde paṭiṭṭhahante mahātumbamattā reṇu uggantvā sarīraṃ okiramānā otari, vāmapādassa ṭhapanakālepi tathārūpaṃyeva padumaṃ uggantvā pādaṃ sampañcchi. Tatopi uggantvā vuttappamāṇāva reṇu sarīraṃ okiri. Taṃ pana reṇuṃ abhibhavamānā tassa bhagavato sarīrapabbhā nikkhamitvā yantanālikāya vissatṭhasuvaṇṇarasadhārā viya samantā dvādasayojanaṭṭhānaṃ ekobhāsaṃ akāsi. Tatiyapāduddharaṇakāle pathamuggataṃ padumaṃ antaradhāyi, pādasampañcchanattham aññaṃ navaṃ padumaṃ uggañchi. Imināva niyāmena yattha yattha gantukāmo hoti, tattha tatthāpi mahāpadumaṃ uggacchati. Tenevassa “padumuttarasammāsambuddho”ti nāmaṃ ahoṣi.

Evaṃ so bhagavā loke uppajjitvā bhikkhusatasahassaparivāro mahājanassa saṅghatthāya gāmanigamarājadhānīsu bhikkhāya caranto haṃsavatīnagaraṃ sampāpuṇi. Tassa āgatabhāvaṃ sutvā pitā mahārājā paccuggamaṃ akāsi. Satthā tassa dhammakathaṃ kathesi. Desanāpariyosāne keci sotāpannā keci sakadāgāmī keci anāgāmī keci arahattaṃ pāpuṇṇsu. Rājā svātanāya dasabalaṃ nimantetvā punadivase kālaṃ ārocāpetvā bhikkhusatasahassaparivārassa bhagavato sakanivesane mahādānaṃ adāsi. Satthā bhattānumodanaṃ katvā vihārameva gato. Teneva niyāmena punadivase nāgarā, punadivase rājāti dīghamaddhānaṃ dānaṃ adāṃsu.

Tasmiṃ kāle ayaṃ thero haṃsavatīnagare gahapatimahāsālakule nibbatto. Ekadivasam buddhānaṃ dhammadesanākāle haṃsavatīnagaravāsino gandhamālādīhatthe yena buddho, yena dhammo, yena saṅgho, tanninne tappoṇe tappabbhāre gacchante disvā tena mahājanena saddhiṃ dhammadesanaṭṭhānaṃ agamāsi. Tasmiṃca samaye padumuttaro bhagavā attano sāsane paṭhamam paṭividdhadhammaṃ ekaṃ bhikkhuṃ etadaggaṭṭhāne ṭhapesi. So kulaputto taṃ kāraṇam sutvā “mahā vatāyaṃ bhikkhu, ṭhapetvā kira buddhaṃ añño iminā paṭhamataram paṭividdhadhammo nāma natthi. Aho vatāhampi anāgate ekassa buddhassa sāsane paṭhamam dhammaṃ paṭivijjhanasamattho bhaveyya”nti cintetvā desanāpariyosāne bhagavantaṃ upasaṅkamitvā “sve mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā”ti nimantesi. Satthā adhivāsesi.

So bhagavantaṃ abhivādetvā padakkhiṇam katvā sakanivesanaṃ gantvā sabbarattiṃ buddhānaṃ nisajjanaṭṭhānaṃ gandhadāmaṃmālādāmādīhi alaṅkaritvā paṇītaṃ khādanīyaṃ bhojanīyaṃ paṭiyādāpetvā tassā rattiyaṃ accayena sakanivesane bhikkhusatasahassaparivārassa bhagavato vicitrāyāgukhajjakaparivāram nānārasasūpabyañjanaṃ gandhasālibhojanaṃ datvā bhattakiccapariyosāne ticīvarapahonake vaṅgapaṭṭe tathāgatassa pādamūle ṭhapetvā cintesi - “nāhaṃ parittakassa ṭhānassatthāya carāmi, mahantaṃ ṭhānaṃ patthento carāmi, na kho pana sakkā ekameva divasaṃ dānaṃ datvā taṃ ṭhānantaram patthetu”nti “anupaṭipāṭiyaṃ satta divasāni mahādānaṃ datvā patthessāmi”ti. So teneva niyāmena satta divasāni mahādānaṃ datvā bhattakiccapariyosāne dussakoṭṭhāgāraṃ

vivarāpetvā uttamasukhumavattham buddhānam pādamūle ṭhapetvā bhikkhusatasahassam ticivarena acchādetvā tathāgataṃ upasaṅkamtvā, “bhante, yo tumhehi ito sattadivasamatthake bhikkhu etadagge ṭhapito, ahampi so bhikkhu viya anāgate uppajjanakabuddhassa sāsane pabbajitvā paṭhamam dhammam paṭivijjhitum samattho bhavēyya”nti vatvā satthu pādamūle sīsam katvā nipajji.

Satthā tassa vacanam sutvā “iminā kulaputtena mahāadhikāro kato, samijjhissati nu kho etassa ayaṃ patthanā no”ti anāgataṃsaññaṃ pesetvā āvajjento “samijjhissatī”ti passi. Buddhānañhi atītam vā anāgataṃ vā paccuppannam vā ārabba āvajjentānam āvaraṇam nāma natthi, anekakappakoṭisatasahassantarampi ca atītam vā anāgataṃ vā cakkavāḷasahassantarampi ca paccuppannam vā āvajjanapaṭibaddhameva manasikārapaṭibaddhameva hoti. Evaṃ appaṭivattiyena ñāṇena so bhagavā idaṃ addasa - “anāgate satasahassakappapariyosāne gotamo nāma buddho loke uppajjissati, tadā imassa patthanā samijjhissatī”ti. Atha naṃ evamāha - “ambho, kulaputta, anāgate satasahassakappapariyosāne gotamo nāma buddho loke uppajjissati, tvaṃ tassa paṭhamakadhammadesanāya teparivaṭṭadhammacakkappavattanasuttantapariyosāne aṭṭhārasahi brahmakotīhi saddhiṃ sahasanayasampanne sotāpattiphale paṭiṭṭhahissasī”ti.

Iti satthā taṃ kulaputtaṃ byākaritvā caturāsīti dhammakkhandhasahassāni desetvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi. Tassa parinibbutassa sarīraṃ suvaṇṇakkhandho viya ekagghanam ahosi, sarīracetiyaṃ panassubbedhena sattayojanikaṃ akaṃsu. Itṭhakā suvaṇṇamayā ahesum, haritālamanosilāya mattikākiccaṃ, telena udakakiccaṃ sādhayimsu. Buddhānam dharmānakāle sarīrappabhā dvādasayojanikaṃ phari, parinibbutānam pana tesam rasmi nikkhamitvā samantā yojanasataṃ avatthari.

Ayaṃ seṭṭhi buddhānam sarīracetiyaṃ parivāretvā sahasaratanagghiyāni kāresi. Cetiyaṃ paṭiṭṭhāpanadivase antocetiye ratanagharaṃ kāresi. So vassasatasahassam mahantaṃ dānādimaṃ kalyāṇakammaṃ katvā tato cuto devapure nibbatti. Tassa devesu ca manussesu ca saṃsaratasseva navaṇavuti kappasahassāni nava kappasatāni nava ca kappā samatikkantā. Ettakassa kālassa accayena ito ekanavutikappamatthake ayaṃ kulaputto bandhumatīnagarassa dvārasamīpe gāme kuṭumbiyagehe nibbatto. Tassa mahākālota nāmaṃ ahosi, kaniṭṭhabhātā panassa cūḷakālo nāma.

Tasmīṃ samaye vipassī bodhisatto tusitapurā cavitvā bandhumatīnagare bandhumassa rañño aggamaheṣiyā kucchismiṃ nibbatto. Anukkamena sabbaññutaṃ patvā dhammadesanatthāya mahābrahmunā āyācito “kassa nu kho paṭhamam dhammam desessāmī”ti cintetvā attano kaniṭṭhaṃ khaṇḍaṃ nāma rājakumāraṃ tissaṇca purohitaputtaṃ “paṭhamam dhammam paṭivijjhitum samatthā”ti disvā “tesaṇca dhammam desessāmi, pitu ca saṅghaṃ karissāmī”ti bodhimaṇḍato ākāseṇeva āgantvā kheme migadāye otiṇṇo te pakkosāpetvā dhammam desesi. Desanāpariyosāne te dvepi janā caturāsītiyā paṇasahashehi saddhiṃ arahattaphale paṭiṭṭhahimsu.

Athāparepi bodhisattakāle anupabbajitā caturāsīsahassā kulaputtā taṃ pavattiṃ sutvā satthu santikaṃ āgantvā dhammadesanaṃ sutvā arahattaphale paṭiṭṭhahimsu. Satthā taṃ tattheva khaṇḍattheraṃ aggasāvakaṭṭhāne, tissattheraṃ

dutiyasāvakaṭṭhāne ṭhapesi. Rājāpi taṃ pavattiṃ sutvā “puttaṃ passissāmī”ti uyyānaṃ gantvā dhammadesanaṃ sutvā tīsu saraṇesu paṭiṭṭhāya satthāraṃ svātanāya nimantetvā abhivādetvā padakkhiṇaṃ katvā pakkāmi.

So pāsādavaragato nisīditvā cintesi - “mayhaṃ jeṭṭhaputto nikkhamitvā buddho jāto, dutiyaputto me aggasāvako, purohitaputto dutiyasāvako. Ime ca avasesabhikkhū gihikālepi mayhaṃ puttameva parivāretvā vicariṃsu, ime pubbepi dānīpi mayhameva bhārā, ahameva te catūhi paccayehi upaṭṭhahissāmi, aññesaṃ okāsaṃ na dassāmī”ti. Vihāradvārakoṭṭhakato paṭṭhāya yāva rājagehadvārā ubhosu passesu khadirapākāraṃ kāretvā vatthehi paṭicchādāpetvā upari suvaṇṇatārakavicittāṃ samolambitatālakkhandhamattavividhapupphadāmaṃvitānaṃ kāretvā heṭṭhābhūmiṃ vicittattharaṇehi santharāpetvā anto ubhosu passesu mālāgacchakesu puṇṇaghaṭe sakalamaggavāsathāya ca gandhantaresu pupphāni pupphantaresu gandhe ca ṭhapāpetvā bhagavato kālaṃ ārocāpesi. Bhagavā bhikkhusaṅghaparivuto antosāṇiyāva rājagehaṃ gantvā bhattakiccaṃ katvā vihāraṃ paccāgacchati. Añño koci daṭṭhumpi na labhati, kuto pana bhikkhaṃ vā dātuṃ pūjaṃ vā kātuṃ.

Nāgarā cintesuṃ - “ajja satthu loke uppannassa sattamāsādhikāni satta saṃvaccharāni, mayaṅca daṭṭhumpi na labhāma, pageva bhikkhaṃ vā dātuṃ pūjaṃ vā kātuṃ dhammaṃ vā sotuṃ. Rājā ‘mayhaṃ eva buddho, mayhaṃ dhammo, mayhaṃ saṅgho’ti mamāyitvā sayameva upaṭṭhahati. Satthā ca uppajjamāno sadevakassa lokassa atthāya uppanno, na raññoyeva atthāya. Na hi raññoyeva nirayo uṇho, aññesaṃ nīluppalavanasadiso. Tasmā rājānaṃ evaṃ vadāma ‘sace no satthāraṃ deti, iccetaṃ kusalaṃ. No ce deti, raññā saddhiṃ yujjhitvā saṅghaṃ gahetvā dānādīni puññāni karoma. Na sakkā kho pana suddhanāgareheva evaṃ kātuṃ, ekaṃ jeṭṭhakapurisampi gaṇhāmā”ti senāpatiṃ upasaṅkamitvā tassa tamatthaṃ ārocetvā “sāmi kiṃ amhākaṃ pakkho hohisi, udāhu rañño”ti āhaṃsu. So āha - “tumhākaṃ pakkho homi, apica kho pana paṭhamadivaso mayhaṃ dātabbo”ti. Te sampāṭicchīṃsu.

So rājānaṃ upasaṅkamitvā “nāgarā, deva, tumhākaṃ kupitā”ti āha. Kimatthaṃ tātāti? Satthāraṃ kira tumheva upaṭṭhahatha, amhe na labhāmāti. Sace idānīpi labhanti, na kuppanti. Alabhantā tumhehi saddhiṃ yujjhitukāmā, devāti. Yujjhāmi, tātā, na bhikkhusaṅghaṃ demīti. Deva, tumhākaṃ dāsā tumhehi saddhiṃ yujjhāmāti vadanti, tumhe kaṃ gaṇhitvā yujjhissathāti? Nanu tvaṃ senāpatīti? Nāgarehi vinā asamattho ahaṃ, devāti. Tato rājā “balavanto nāgarā, senāpatipi tesamyeva pakkho”ti ṇatvā “aññāni sattamāsādhikāni satta saṃvaccharāni mayhaṃ bhikkhusaṅghaṃ dentū”ti āha. Nāgarā na sampāṭicchīṃsu. Rājā “chabbassāni pañcavassānī”ti evaṃ hāpetvā aññe satta divase yāci. Nāgarā “atikakkhaḷaṃ dāni raññā saddhiṃ kātuṃ na vaṭṭatī”ti anujāṇīṃsu. Rājā sattamāsādhikānaṃ sattannaṃ saṃvaccharānaṃ sajjitaṃ dānamukhaṃ sattannameva divasānaṃ sajjetvā cha divase kesaṅci apassantānaṃyeva dānaṃ datvā sattame divase nāgare pakkosāpetvā “sakkhissatha, tātā, evarūpaṃ dānaṃ dātu”nti āha. Tepi “nanu amheyeva nissāyetaṃ devassa uppanna”nti vatvā “sakkhissāmā”ti āhaṃsu. Rājā piṭṭhihatthena assūni puñchamāno bhagavantaṃ vanditvā, “bhante, atṭhasaṭṭhibhikkhusatasahassaṃ aññassu bhāraṃ akatvā yāvajīvaṃ catūhi paccayehi upaṭṭhahissāmīti cintesiṃ, nāgarānaṃ dāni me anuññātaṃ, nāgarā hi ‘mayhaṃ dānaṃ dātuṃ na labhāmā’ti bhagavā kuppanti. Sveva paṭṭhāya tesam anuggahaṃ karoṭhā”ti āha.

Atha dutiyadivase senāpati mahādānaṃ adāsi. Tato nāgarā rañña katasakkārato uttaritaraṃ sakkārasammānaṃ katvā dānaṃ adaṃsu. Eteneva niyāmena sakalanagarassa paṭipāṭiyā gatāya dvāragāmaṃvāsino sakkārasammānaṃ sajjayiṃsu. Mahākālakuṭumbiko cūlakālaṃ āha - “dasabalassa sakkārasammānaṃ sveva amhākaṃ pāpuṇāti, kiṃ sakkāraṃ karissāma”ti? Tvameva bhātika jānāhīti. Sace mayhaṃ ruciyā karosi, amhākaṃ soḷasakarīsamattesu khettesu gahitagabbhā sāliyo atthi. Sāligabbhaṃ phāletvā ādāya buddhānaṃ anucchavikaṃ pacāpemāti. Evaṃ kayiramāne kassaci upakāro na hoti, tasmā netaṃ mayhaṃ rucati. Sace tvaṃ evaṃ na karosi, ahaṃ mayhaṃ santakaṃ mamāyitum labhāmīti soḷasakarīsamattaṃ khettaṃ majjhe bhinditvā aṭṭhakarīsaṭṭhāne sīmaṃ ṭhapetvā sāligabbhaṃ phāletvā ādāya asambhinne khīre pacāpetvā catumadhuraṃ pakkhipitvā buddhappamukhassa saṅghassa adāsi. Kuṭumbikassa kho gabbhaṃ phāletvā gahitagahitaṭṭhānaṃ puna pūراتi. Puthukakāle puthukaggaṃ nāma adāsi, gāmaṃvāsīhi saddhiṃ aggasassaṃ nāma adāsi, lāyane lāyanaggaṃ, veṇikaraṇe veṇagggaṃ, kalāpādīsu kalāpaggaṃ khalaggaṃ khalabhaṇḍaggaṃ koṭṭhagganti. Evaṃ so ekasasseva nava vāre aggadānaṃ adāsi. Tampi sassaṃ atirekaṃ utṭhānasampannaṃ ahosi.

Yāva buddhā dharati, yāva ca saṅgho dharati, eteneva niyāmena kalyāṇakammaṃ katvā tato cuto devaloke nibbattitvā devesu ceva manussesu ca saṃsaranto ekanavutikappe sampattiṃ anubhavitvā amhākaṃ satthu loke uppannakāle kapilavatthunagarassa avidūre doṇavatthubrāhmaṇagāme brāhmaṇamahāsālakule nibbatti. Tassa nāmaggaṇadivase koṇḍaññaṃ māṇavoti nāmaṃ akaṃsu. So vuḍḍhimanvāya tayo vede uggahetvā lakkhaṇamantānaṃ pāraṃ agamāsi. Tena samayena amhākaṃ bodhisatto tusitapurā cavitvā kapilavatthupure nibbatti. Tassa nāmaggaṇadivase aṭṭhuttaraṃ brāhmaṇasattaṃ ahatavatthehi acchādetvā appodakaṃ madhupāyāsaṃ pāyetvā tesāṃ antare aṭṭha jane uccinitvā mahātale nisīdāpetvā alaṅkatapaṭiyattaṃ bodhisattaṃ dukūlacumbaṭake nipajjāpetvā lakkhaṇapariggahaṇatthaṃ tesāṃ santikaṃ ānayaṃsu. Dhurāsane nisinnabrāhmaṇo mahāpurisassa sarīrasampattiṃ oloketvā dve aṅguliyo ukkhipi. Evaṃ paṭipāṭiyā satta janā ukkhipiṃsu. Tesāṃ pana sabbanavako koṇḍaññaṃ māṇavo, so bodhisattassa lakkhaṇavaraniḥphattiṃ oloketvā “agāramajjhe ṭhānakāraṇaṃ natthi, ekantenesa vivaṭṭacchado buddho bhavissatī”ti ekameva aṅguliyo ukkhipi. Itare pana satta janā “sace agāraṃ ajjhāvasissati, rājā bhavissati cakkavattī. Sace pabbajissati, buddho bhavissatī”ti dve gatiyo disvā dve aṅguliyo ukkhipiṃsu. Ayaṃ pana koṇḍañño katādhikāro pacchimabhavikasatto paññāya itare satta jane abhibhavitvā “imehi lakkhaṇehi samannāgatassa agāramajjhe ṭhānakāraṇaṃ nāma natthi, nissamaṃsayāṃ buddho bhavissatī”ti ekameva gatiṃ addasa, tasmā ekaṃ aṅguliyo ukkhipi. Tato brāhmaṇā attano gharāni gantvā putte āmantayaṃsu - “tātā, amhe mahallakā, suddhodanamahārājassa puttaṃ sabbaññutappattaṃ mayaṃ sambhāveyyāma vā no vā. Tumhe tasmīṃ kumāre sabbaññutaṃ patte tassa sāsane pabbajeyyāthā”ti.

Suddhodanamahārājāpi bodhisattassa dhātiyo ādiṃ katvā parihāraṃ upaṭṭhapento bodhisattaṃ vuddhiṃ āpādesi. Mahāsattopi vuddhippatto devo viya sampattiṃ anubhavitvā paripakke ñāṇe kāmesu ādīnavaṃ nekkhamme ca ānisaṃsaṃ disvā rāhulakumārassa jātadivase channasahāyo kaṇḍakaṃ āruya devatāhi vivaṭṭena dvārena mahābhiniikkhamanaṃ nikkhamitvā teneva rattibhāgena tīṇi rajjāni atikkamitvā anomānadītīre pabbajitvā ghaṭikāramahābrahmunā ābhate arahaddhaje gahitamatteyeva vassasaṭṭhikatthero viya pāsādikena iriyāpathena rājagahaṃ patvā tattha piṇḍāya caritvā paṇḍavapabbatacchāyāya piṇḍapātaṃ paribhuñjitvā rañña

māgadhenā rajjasiriyā nimantiyamānopi taṃ paṭikkhipitvā anukkamena uruvelaṃ gantvā “ramaṇīyo vata ayaṃ bhūmibhāgo, alaṃ vatidaṃ kulaputtassa padhānatthikassa padhānāyā”ti padhānābhimukhaṃ cittaṃ uppādetvā tattha vāsaṃ upagato.

Tena samayena itare satta brāhmaṇā yathākammaṃ gatā, sabbadaharo pana lakkhaṇapariggāhako koṇḍaññaṃaṇavo arogo. So “mahāpuriso pabbajito”ti sutvā tesāṃ brāhmaṇānaṃ putte upasaṅkamitvā evamāha - “siddhatthakumāro kira pabbajito. So hi nissamsayaṃ buddho bhavissati. Sace tumhākaṃ pitaro arogā assu, ajja nikkhamitvā pabbajeyyūṃ. Sace tumhepi icchatha, etha mayaṃ taṃ mahāpurisamanupabbajissāmā”ti. Te sabbe ekacchandā bhavituṃ nāsakkhiṃsu. Tayo janā na pabbajiṃsu, koṇḍaññaṃbrāhmaṇaṃ jeṭṭhakaṃ katvā itare cattāro pabbajiṃsu. Ime pañca pabbajitvā gāmanigamarājadhānīsu bhikkhāya carantā bodhisattassa santikaṃ agamiṃsu. Te chabbassāni bodhisatte mahāpadhānaṃ padahante “idāni buddho bhavissati idāni buddho bhavissati”ti mahāsattaṃ upaṭṭhahamānā santikāvacarāvassa ahesuṃ. Yadā pana bodhisatto ekatilaṇḍulādīhi vītināmentopi dukkarakārikāya ariyadhammapaṭivedhassa abhāvaṃ ṇatvā oḷārikaṃ āhāraṃ āhari, tadā te pakkamitvā isipatanaṃ agamaṃsu.

Atha bodhisatto oḷārikāhāraparibhogena chavimaṃsalohitapāripūriṃ katvā visākhapuṇṇamadivase sujātāya dinnāṃ varabhojanaṃ bhuñjitvā suvaṇṇapātiṃ nadiyā paṭisotaṃ khipitvā “ajja buddho bhavissāmī”ti katasanniṭṭhāno sāyanhasamaye kālena nāgarājena anekehi thutisatehi abhitthaviyamāno mahābodhimaṇḍaṃ āruya acalaṭṭhāne pācīnalokadhātuabhimukho pallaṅkena nisīditvā caturaṅgasamannāgataṃ vīriyaṃ adhiṭṭhāya sūriye dharmāneyeva mārabalaṃ vidhamitvā paṭhamayāme pubbenivāsaṃ anussaritvā majjhimayāme dibbacakkhuṃ visodhetvā paccūsakālasamanantare paṭiccasamuppāde ṇāṇaṃ otāretvā anulomapaṭilomaṃ paccayākāraṇaṃ sammāsanto sabbabuddhehi paṭividdhaṃ asādhāraṇaṃ sabbaññaṇṇaṃ paṭivijjhāya nibbānārammaṇāya phalasamāpattiyā tattheva sattāhaṃ vītināmesi.

Eteneva upāyena sattasattāhaṃ bodhimaṇḍe viharitvā rājāyatanamūle madhupiṇḍikabhojanaṃ paribhuñjitvā puna ajapālanigrodhamūlaṃ āgantvā tattha nisinnā dhammagambhīrataṃ paccavekkhitvā apposukkatāya citte namante mahābrahmūnā yācito buddhacakkhunā lokaṃ volokento tikkhindriyādibhede satte disvā mahābrahmūno dhammadesanāya paṭiññaṃ datvā “kassa nu kho ahaṃ paṭhamaṃ dhammaṃ desessāmī”ti ālārudakānaṃ kālakatabhāvaṃ ṇatvā puna cintento “bahūpakārā kho pana me pañcavaggiyā bhikkhū, ye maṃ padhānapahitattaṃ upaṭṭhahiṃsu. Yaṃnūnāhaṃ pañcavaggiyānaṃ bhikkhūnaṃ paṭhamaṃ dhammaṃ deseyya”nti cittaṃ uppādesi. Idaṃ pana sabbameva buddhānaṃ parivitakkamattameva, ṭhapetvā pana koṇḍaññaṃbrāhmaṇaṃ añño koci paṭhamaṃ dhammaṃ paṭivijjhātuṃ samatto nāma natthi. Sopi etadatthameva kappasatasahassaṃ adhikāraṃkammaṃ akāsi, buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa nava vāre aggasassadānaṃ adāsi.

Atha satthā pattacīvaramādāya anupubbena isipatanaṃ gantvā yena pañcavaggiyā bhikkhū, tenupasaṅkami. Te tathāgataṃ āgacchantaṃ disvāva attano katikāya saṇṭhātuṃ nāsakkhiṃsu. Eko pattacīvaraṃ paṭiggahesi, eko āsanaṃ paññāpesi, eko pādodakaṃ paccupaṭṭhāpesi, eko pāde dhovī, eko tālavaṇṭaṃ gahetvā bījamāno ṭhito. Evaṃ tesu vattaṃ dassetvā santike nisinnesu koṇḍaññaṃttheraṃ kāyasakkhiṃ

katvā satthā anuttaram teparivaṭṭam dhammacakkappavattanasuttantaṃ ārabhi. Manussaparisā pañca janāva ahesum, devaparisā aparicchinnā. Desanāpariyosāne koṇḍaññatthero aṭṭhārasahi mahābrahmakoṭṭhi saddhiṃ sotāpattiphale patiṭṭhito. Atha satthā “mayā dukkarasatābhatam dhammam paṭhamameva aññāsīti aññāsikoṇḍañño nāma aya”nti theram ālapanto “aññāsī vata, bho, koṇḍañño, aññāsī vata, bho, koṇḍañño”ti āha. Tassa tadeva nāmam jātam. Tena vuttam - “iti hidam āyasmato koṇḍaññassa aññāsikoṇḍaññotveva nāmam aho”ti.

Iti thero āsāhipuṇṇamāyam sotāpattiphale patiṭṭhito, pāṭipadadivase bhaddiyatthero, dutiyapakkhadivase vappatthero, tatiyakkhadivase mahānāmatthero, pakkhassa catutthiyam assajitthero sotāpattiphale patiṭṭhito. Pañcamiyā pana pakkhassa anattalakkhaṇasuttantadesanāpariyosāne sabbepi arahatte patiṭṭhitā.

Tena kho pana samayena cha loke arahanto honti. Tato paṭṭhāya satthā yasadārakappamukhe pañcapaññāsa purise, kappāsiyavanasaṇḍe tiṃsamatte bhaddavaggiye, gayāsīse piṭṭhipāsāne sahasamatte purāṇajaṭileti evam mahājanam ariyabhūmiṃ otāretvā bimbisārappamukhāni ekādasanahutāni sotāpattiphale, ekam nahutam saraṇattaye patiṭṭhāpetvā jambudīpatale sāsanaṃ pupphitaphalitam katvā sakalajambudīpamaṇḍalam kāsāvapajjotam isivātapāṭivātam karonto ekasmiṃ samaye jetavanamahāvihāram patvā tattha vasanto bhikkhusaṅghamajje paññattavarabuddhāsanagato dhammam desento “paṭhamam dhammam paṭividdhabhikkhūnam antare mama putto koṇḍañño aggo”ti dassetum etadaggaṭṭhāne ṭhapesi.

Theropi dve aggasāvake attano nipaccakāram karonte disvā buddhānam santikā apakkamitukāmo hutvā “puṇṇamāṇavo pabbajitvā sāsane aggaḍhammakathiko bhavissatī”ti disvā doṇavatthubrāhmaṇagāmaṃ gantvā attano bhāgineyyam puṇṇamāṇavam pabbājetvā “ayam buddhānam santike vasissatī”ti tassa buddhānam antevāsikabhāvam katvā sayam dasabalam upasaṅkamitvā “bhagavā mayham gāmantasenāsanaṃ asappāyam, ākiṇṇo viharitum na sakkomi, chaddantadahaṃ gantvā vasissāmi”ti bhagavantam anujānāpetvā utṭhāyāsanaṃ satthāram vanditvā chaddantadahaṃ gantvā chaddantahatthikulam nissāya dvādasa vassāni vītināmetvā tattheva anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi.

Sāriputta-moggallānattheravatthu

189-190. Dutiyatatiyesu mahāpaññānanti mahatīyā paññāya samannāgatānam. Iddhimantānanti iddhiyā sampannānam. Sāriputto moggallānoti tesam therānam nāmam.

Imesampi pañhakamme ayamanupubbikathā - ito satasahassakappādhike asaṅkhyeyyakappamatthake sāriputto brāhmaṇamahāsālakule nibbatti, nāmena saradamāṇavo nāma aho. Moggallāno gahapatimahāsālakule nibbatti, nāmena sirivaḍḍhanakuṭumbiyo nāma aho. Te ubhopi sahapamsukīlītava sahāyakā ahesum. Saradamāṇavo pitu accayena kulasantakam mahāddhanam paṭipajjitvā ekadivasam rahogato cintesi - “aham idhalokattabhāvameva jānāmi, no paralokattabhāvam, jātasattānañca maraṇam nāma dhuvam, mayā ekam pabbajjam pabbajitvā mokkhadhammagavesanaṃ kātum vaṭṭatī”ti. So sahāyakam upasaṅkamitvā āha - “samma sirivaḍḍhana, aham pabbajitvā mokkhadhammam gavesissāmi, tvam mayā saddhiṃ pabbajitum sakkhissasī”ti. Na sakkhissāmi, samma, tvamyeva pabbajāhīti. So cintesi - “paralokam gacchantā sahāye vā nātimitte vā gahetvā gatā nāma natthi,

attanā kataṃ attanova hotī”ti. Tato ratanakotṭhāgāraṃ vivarāpetvā kapaṇaddhikavaṇṇibbakayācakānaṃ mahādānaṃ datvā pabbatapādaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajī. Tassa eko dve tayoti evaṃ anupabbajjaṃ pabbajitā catusattatisahassamattā jaṭilā ahesuṃ. So pañcābhiññā aṭṭha ca samāpattiyo nibbattetvā tesampi jaṭilānaṃ kasiṇaparikkammaṃ ācikkhi. Tepi sabbe pañca abhiññā aṭṭha ca samāpattiyo nibbattesuṃ.

Tena samayena anomadassī nāma buddho loke udapādi. Nagaraṃ candavatī nāma ahosi, pitā yasavanto nāma khattiyo, mātā yasodharā nāma devī, bodhi ajjunarukkho, nisabhatthero ca anomatthero cāti dve aggasāvakā, varuṇatthero nāma upaṭṭhāko, sundarā ca sumanā cāti dve aggasāvikā, āyu vassasatasahassaṃ ahosi, sarīraṃ aṭṭhapaññāsahatthubbedhaṃ, sarīrapabbhā dvādasayojanaṃ phari, bhikkhusatasahassaparivāro ahosi.

Athekadivasam paccūsakāle mahākaruṇāsamāpattito vuṭṭhāya lokaṃ volokento saradatāpasam disvā “ajja mayhaṃ saradatāpasassa santikaṃ gatapaccayena dhammadesanā ca mahatī bhavissati, so ca aggasāvakaṭṭhānaṃ patthessati, tassa sahāyako sirivaḍḍhanakuṭumbiyo dutiyasāvakaṭṭhānaṃ, desanāpariyosāne cassa parivārā catusattatisahassajaṭilā arahattaṃ pāpuṇissanti, mayā tattha gantum vaṭṭatī”ti attano pattacīvaramādāya aññaṃ kañci anāmantetvā sīho viya ekacaro hutvā saradatāpasassa antevāsikesu phalāphalatthāya gatesu “buddhabhāvaṃ me jānātū”ti tassa passantasseva saradatāpasassa ākāsato otarivā pathaviyaṃ patiṭṭhāsi. Saradatāpasaso buddhānubhāvaṃ ceva sarīrasampattiṃ cassa disvā lakkhaṇamante sammāsivā “imehi lakkhaṇehi samannāgato nāma agāramajjhe vasanto rājā hoti cakkavattī, pabbajjanto loke vivaṭṭacchado sabbañña buddho hoti, ayaṃ puriso nissamsayaṃ buddho”ti jānitvā paccuggamaṇaṃ katvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā āsanaṃ paññāpetvā adāsi. Nisīdi bhagavā paññattāsane. Saradatāpasopi attano anucchavikaṃ āsanaṃ gahetvā ekamantaṃ nisīdi.

Tasmim samaye catusattatisahassajaṭilā paṇītapāṇītāni ojavantāni phalāphalāni gahetvā ācariyassa santikaṃ sampattā buddhānañceva ācariyassa ca nisinnāsanaṃ oloketvā āhaṃsu - “ācariya, mayaṃ ‘imasmim loke tumhehi mahantataro natthī’ti vicarāma, ayaṃ pana puriso tumhehi mahantataro mañña”ti. Tātā, kiṃ vadatha? Sāsapena saddhiṃ aṭṭhasaṭṭhiyojanasatasahassubbedhaṃ sineruṃ samaṃ kātuṃ icchatha, sabbaññubuddhena saddhiṃ mayhaṃ upamaṃ mā karittha puttakāti. Atha te tāpasā “sace ayaṃ ittarasatto abhavissa, na amhākaṃ ācariyo evarūpaṃ upamaṃ āhareyya, yāva mahā vatāyaṃ puriso”ti sabbeva pādesu nipatitvā sirasā vandimsu.

Atha ne ācariyo āha - “tātā, amhākaṃ buddhānaṃ anucchaviko deyyadhammo natthi, satthā ca bhikkhācāravelāya idhāgato, mayaṃ yathābalaṃ deyyadhammaṃ dassāma. Tumhe yaṃ yaṃ paṇītaṃ phalāphalaṃ, taṃ taṃ āharathā”ti. Āharāpetvā hatthe dhovitvā sayam tathāgatassa patte patiṭṭhāpesi. Satthārā ca phalāphale paṭiggahitamatte devatā dibbojaṃ pakkhipimsu. Tāpasaso udakampi sayameva parissāvetvā adāsi. Tato bhattakiccaṃ niṭṭhāpetvā hatthaṃ dhovitvā nisinne satthari sabbe antevāsike pakkosivā satthu santike saraṇīyaṃ kathaṃ kathento nisīdi. Satthā “dve aggasāvakā bhikkhusaṅghena saddhiṃ āgacchantū”ti cintesi. Te satthu cittaṃ ñatvā satasahassakhīṇāsavaparivārā āgantvā satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ aṭṭhaṃsu.

Tato saradatāpaso antevāsike āmantesi - “tātā, buddhānaṃ nisinnāsanampi nīcaṃ, samaṇasatasahassānaṃ āsanaṃ natthi, tumhehi ajja ulāraṃ buddhasakkāraṃ kātuṃ vaṭṭati, pabbatapādato vaṇṇagandhasampannāni pupphāni āharathā”ti. Kathanakālo papañco viya hoti, iddhimantānaṃ pana visayo acinteyyoti muhuttamatteneva te tāpasā vaṇṇagandhasampannāni pupphāni āharitvā buddhānaṃ yojanappamaṇaṃ pupphāsaṃ paññāpesuṃ, ubhinnaṃ aggasāvakānaṃ tigāvutaṃ, sesabhikkhūnaṃ aḍḍhayojanikādibhedaṃ, saṅghanavakassa usabhamattaṃ ahosi. Evaṃ paññattesu āsanesu saradatāpaso tathāgatassa purato añjaliṃ paggaheṭvā t̥hito, “bhante, mayhaṃ dīgharattaṃ hitasukhatthāya imaṃ pupphāsaṃ abhiruhathā”ti āha.

“Nānāpupphañca gandhañca, sampādetvāna ekato;
Pupphāsaṃ paññāpetvā, idaṃ vacanamabravim.

“Idaṃ te āsanaṃ vīra, paññattaṃ tavanucchavim;
Mama cittaṃ pasādentō, nisīda pupphamāsane.

“Sattarattidivaṃ buddho, nisīdi pupphamāsane;
Mama cittaṃ pasādetvā, hāsayitvā sadevake”ti.

Evaṃ nisinne satthari dve aggasāvakā ca sesabhikkhū ca attano attano pattāsanesu nisīdimsu. Saradatāpaso mahantaṃ pupphacchattaṃ gahetvā tathāgatassa matthake dhārayanto aṭṭhāsi. Satthā “jaṭilānaṃ ayaṃ sakkāro mahapphalo hotū”ti nirodhasamāpattiṃ samāpajji. Satthu samāpannabhāvaṃ ñatvā dve aggasāvakāpi sesabhikkhūpi samāpattiṃ samāpajjimsu. Tathāgate sattāhaṃ nirodhasamāpattiṃ samāpajjitvā nisinne antevāsikā bhikkhācārakāle sampatte vanamūlaphalāphalaṃ paribhuñjitvā sesakāle buddhānaṃ añjaliṃ paggayha tiṭṭhanti. Saradatāpaso pana bhikkhācārampi agantvā pupphacchattaṃ gahitaniyāmeneva sattāhaṃ pītisukhena vītināmesi.

Satthā nirodhato vuṭṭhāya dakkhiṇapasse nisinnaṃ aggasāvakam nisabhattheraṃ āmantesi - “nisabha sakkārakārakānaṃ tāpasānaṃ pupphāsanānumodanaṃ karohī”ti. Thero cakkavattirañño santikā paṭiladdhamahālābho mahāyodho viya tuṭṭhamānaso sāvakaṇāpāmiññaṇe t̥hatvā pupphāsanānumodanaṃ ārabhi. Tassa desanāvasāne dutiyasāvakam āmantesi - “tvampi dhammaṃ desehi”ti. Anomatthero tepīṭakaṃ buddhavaṇaṃ sammāsivā dhammaṃ kathesi. Dvinnaṃ sāvakaṇānaṃ desanāya ekassapi abhisamayo nāhosi. Atha satthā aparimāṇe buddhavisaye t̥hatvā dhammadesanaṃ ārabhi. Desanāpariyosāne t̥hapetvā saradatāpasam sabbepi catusattatisahassajaṭilā arahattaṃ pāpuṇimsu. Satthā “etha bhikkhavo”ti hatthaṃ pasāresi. Tesam tāvadeva kesamassu antaradhāyi, aṭṭha parikkhārā kāye paṭimukkāva ahesuṃ.

Saradatāpaso kasmā arahattaṃ na pattoti? Vikkhittacittattā. Tassa kira buddhānaṃ dutiyāsane nisīditvā sāvakaṇāpāmiññaṇe t̥hatvā dhammaṃ desayato aggasāvakassa desanaṃ sotuṃ āradhakālato paṭṭhāya “aho vatāhampi anāgate uppajjanakassa buddhassa sāsane imināva sāvakena laddhadhuraṃ labheyya”nti cittaṃ udapādi. So tena parivitakkena maggaphalapaṭivedhaṃ kātuṃ nāsakkhi. Tathāgataṃ pana vanditvā sammukhe t̥hatvā āha - “bhante, tumhākaṃ anantarāsane nisinno bhikkhu tumhākaṃ sāsane ko nāma hotī”ti? Mayā pavattitaṃ dhammacakkaṃ anuppavattetā sāvakaṇāpāmiññaṇassa koṭippatto soḷasa paññā paṭivijjhitvā t̥hito mayhaṃ sāsane

aggasāvako nisabhatthero nāma esoti. “Bhante, yvāyaṃ mayā sattāhaṃ pupphacchattaṃ dhārentena sakkāro kato, ahaṃ imassa phalena aññaṃ sakkattaṃ vā brahmattaṃ vā na patthemī, anāgate pana ayaṃ nisabhatthero viya ekassa buddhassa aggasāvako bhavēyya”nti patthanaṃ akāsi.

Satthā “samijjhissati nu kho imassa purisassa patthanā”ti anāgataṃsaññaṃ pesetvā olokento kappasatasahassādhikaṃ asaṅkhyeyyaṃ atikkamitvā samijjhanabhāvaṃ addasa. Disvā saradatāpasam āha - “na te ayaṃ patthanā moghā bhavissati, anāgate pana kappasatasahassādhikaṃ asaṅkhyeyyaṃ atikkamitvā gotamo nāma buddho loke uppajjissati. Tassa mātā mahāmāyā nāma devī bhavissati, pitā suddhodano nāma rājā, putto rāhulo nāma, upatthāko ānando nāma, dutiyasāvako moggallāno nāma, tvaṃ pana tassa aggasāvako dhammasenāpati sārīputto nāma bhavissasī”ti. Evaṃ tāpasam byākaritvā dhammakathaṃ kathetvā bhikkhusaṅghaparivāro ākāsaṃ pakkhandi.

Saradatāpasopi antevāsikattherānaṃ santikaṃ gantvā sahāyakassa sirivaḍḍhanakuṭumbikassa sāsanaṃ pesesi - “bhante, mama sahāyakassa vadetha ‘sahāyakena te saradatāpasena anomadassibuddhassa pādamūle anāgate uppajjanakassa gotamabuddhassa sāsane aggasāvakaṭṭhānaṃ patthitaṃ, tvaṃ dutiyasāvakaṭṭhānaṃ patthehī”ti. Evañca pana vatvā therehi puretameva ekapassena gantvā sirivaḍḍhassa nivesanadvāre aṭṭhāsi.

Sirivaḍḍhano “ciraṣsaṃ vata me ayyo āgato”ti āsane nisīdāpetvā attanā nīcāsane nisinno “antevāsikaparisaṃ pana vo, bhante, na paññāyatī”ti pucchi. Āma samma, amhākaṃ assamaṃ anomadassī nāma buddho āgato, mayaṃ tassa attano balena sakkāraṃ akarimha. Satthā sabbesaṃ dhammaṃ desesi, desanāpariyosāne ṭhapetvā maṃ sesā arahattaṃ patvā pabbajimsūti. Tumhe kasmā na pabbajitāti? Ahaṃ satthu aggasāvakaṃ nisabhattheraṃ disvā anāgate uppajjanakassa gotamassa nāma buddhassa sāsane aggasāvakaṭṭhānaṃ patthesiṃ, tvampi tassa sāsane dutiyasāvakaṭṭhānaṃ patthehīti. Mayhaṃ buddhehi saddhiṃ paricayo natthi, bhanteti. Buddhehi saddhiṃ kathaṃ mayhaṃ bhāro hotu, tvaṃ mahantaṃ adhikāraṃ sajjehīti.

Sirivaḍḍhano saradatāpasassa vacanaṃ sutvā attano nivesanadvāre rājamānena aṭṭhakarīsamattaṃ ṭhānaṃ samatalaṃ kāretvā vālukaṃ okirāpetvā lājapañcamāni pupphāni vikiritvā nīluppacchadanaṃ maṇḍapaṃ kāretvā buddhāsanaṃ paññāpetvā sesabhikkhūnampi āsanāni paṭiyādāpetvā mahantaṃ sakkārasammānaṃ sajjetvā buddhānaṃ nimantanatthāya saradatāpasassa saññaṃ adāsi. Tāpaso tassa vacanaṃ sutvā buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ gahetvā tassa nivesanaṃ agamāsi. Sirivaḍḍhano paccuggamanaṃ katvā tathāgatassa hatthato pattaṃ gahetvā maṇḍapaṃ pavesetvā paññattāsanesu nisinnaṃ buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dakkhiṇodakaṃ datvā paṇītena bhojanena parivisitvā bhattakiccapariyosāne buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ mahārahehi vatthehi acchādetvā, “bhante, nāyaṃ ārambho appamattakaṭṭhānatthāya, imināva niyāmena sattāhaṃ anukampaṃ karoṭhā”ti āha. Satthā adhivāsesi. So teneva niyāmena sattāhaṃ mahādānaṃ pavattetvā bhagavantaṃ vanditvā añjaliṃ paggahetvā ṭhito āha - “bhante, mama sahāyo saradatāpaso yassa satthu aggasāvako homīti patthesi, ahampi tasseva dutiyasāvako bhavāmī”ti.

Satthā anāgataṃ oloketvā tassa patthanāya samijjhanabhāvaṃ disvā byākāsi -
 “tvam ito kappasatasahassādhikaṃ asaṅkhyeyaṃ atikkamitvā gotamabuddhassa
 dutiyasāvako bhavissasī”ti. Buddhānaṃ byākaraṇaṃ sutvā sirivaḍḍhano
 haṭṭhapahaṭṭho ahosi. Satthāpi bhattānumodanaṃ katvā saparivāro vihārameva gato.
 Sirivaḍḍhano tato paṭṭhāya yāvajīvaṃ kalyāṇakammaṃ katvā dutiyattavāre
 kāmāvacaradevaloke nibbatto. Saradatāpaso cattāro brahmavihāre bhāvetvā
 brahmaloke nibbatto.

Tato paṭṭhāya imesaṃ ubhinnaṃpi antarākammaṃ na kathitaṃ. Amhākaṃ pana
 buddhassa nibbattito puretameva saradatāpaso rājagahanagarassa avidūre
 upatissagāme sārībrāhmaṇiyā kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Taṃdivasameva cassa
 sahāyopi rājagahasseeva avidūre kolitagāme moggallibrāhmaṇiyā kucchiyaṃ
 paṭisandhiṃ gaṇhi. Tāni kira dvepi kulāni yāva sattamā kulaparivaṭṭā
 ābaddhapaṭibaddhasahāyakāneva. Tesāṃ dvinnampi ekadivasameva
 gabbhaparihāraṃ adaṃsu. Dasamāsaccayena jātānaṃpi tesāṃ chasaṭṭhi dhātiyo
 upaṭṭhahiṃsu. Nāmaggaṇadivase sārībrāhmaṇiyā puttassa upatissagāme
 jeṭṭhakulassa puttattā upatissoti nāmaṃ akaṃsu, itarassa kolitagāme jeṭṭhakulassa
 puttattā kolitoti nāmaṃ akaṃsu. Te ubhopi vuddhimanvāya sabbasippānaṃ pāraṃ
 agamaṃsu.

Upatissamānavassa kīlanatthāya nadiṃ vā uyyānaṃ vā pabbataṃ vā gamanakāle
 pañca suvaṇṇasivikāsatāni parivārā honti, kolitamānavassa pañca ājaññarathasatāni.
 Dvepi janā pañcapañcamānavakasataparivārā honti. Rājagahe ca anusaṃvaccharaṃ
 giraggasamajjaṃ nāma hoti, tesāṃ dvinnampi ekaṭṭhāneyeva mañcaṃ bandhanti.
 Dvepi janā ekatova nisīditvā samajjaṃ passantā hasitabbaṭṭhāne hasanti,
 saṃvegaṭṭhāne saṃvijjanti, dāyaṃ dātuṃ yuttaṭṭhāne dāyaṃ denti. Tesāṃ imināva
 niyāmena ekadivasam samajjaṃ passantānaṃ paripākagatattā ñāṇassa
 purimadivasesu viya hasitabbaṭṭhāne hāso vā saṃvegaṭṭhāne saṃvejanaṃ vā
 dāyaṃ dātuṃ yuttaṭṭhāne dāyadānaṃ vā nāhosi. Dvepi pana janā evaṃ cintayiṃsu -
 “kiṃ ettha oloketabbaṃ atthi, sabbepime appatte vassasate apaṇṇattikabhāvaṃ
 gamissanti. Amhehi pana ekaṃ mokkhadhammaṃ gavesituṃ vaṭṭatī”ti ārammaṇaṃ
 gahetvā nisīdiṃsu.

Tato kolito upatissaṃ āha - “samma upatissa, na tvam aññasu divasesu viya
 haṭṭhapahaṭṭho, anattamanadhātukosi, kiṃ te sallakkhita”nti? Samma kolita,
 “etesam olokane sāro natthi, niratthakametaṃ, attano mokkhadhammaṃ gavesituṃ
 vaṭṭatī”ti idaṃ cintayanto nisinnomhīti, tvam pana kasmā anattamanosīti? Sopi
 tatheva āha. Athassa attanā saddhiṃ ekajjhāsayataṃ ñatvā upatisso taṃ evamāha -
 “amhākaṃ ubhinnaṃpi sucintitaṃ, mokkhadhammaṃ gavesantehi pana ekā
 pabbajjā laddhuṃ vaṭṭati, kassa santike pabbajāmā”ti.

Tena kho pana samayena sañcayo paribbājako rājagahe paṭivasati mahatiyā
 paribbājakaparisāya saddhiṃ. Te “tassa santike pabbajissāmā”ti pañcahi
 mānavakasatehi saddhiṃ sañcayassa santike pabbajiṃsu. Tesāṃ pabbajitakālato
 paṭṭhāya sañcayo atirekalābhaggaayasaggappatto ahosi. Te katipāheneva sabbaṃ
 sañcayassa samayaṃ pariggaṇhitvā, “ācariya, tumhākaṃ jānanaṃ samayo ettakova,
 udāhu uttaripi atthi”ti pucchiṃsu. Sañcayo “ettakova, sabbaṃ tumhehi ñāta”nti āha.
 Te tassa kathaṃ sutvā cintayiṃsu - “evaṃ sati imassa santike brahmacariyavāso
 niratthako, mayaṃ mokkhadhammaṃ gavesituṃ nikkhantā, so imassa santike
 uppādetuṃ na sakkā. Mahā kho pana jambudīpo, gāmanigamarājadhāniyo carantā

mayam avassam mokkhadhammadesakam ekam ācariyam labhissāmā”ti. Te tato paṭṭhāya yattha yattha paṇḍitā samaṇabrāhmaṇā atthīti suṇanti, tattha tattha gantvā pañhasācakkaṃ karonti. Tehi puṭṭhaṃ pañhaṃ aññe kathetum samatthā natthi, te pana tesam pañhaṃ vissajjenti. Evaṃ sakalajambudīpaṃ pariggaṇhitvā nivattitvā sakaṭṭhānameva āgantvā, “samma kolita, yo paṭhamam amataṃ adhigacchati, so ārocutū”ti katikaṃ akamsu.

Tena samayena amhākaṃ satthā paṭhamābhisambodhiṃ patvā pavattitavaradhammacakko anupubbena rājagahaṃ sampatto hoti. Atha “ekasaṭṭhi arahanto loke uppannā hontī”ti vuttakāle “caratha, bhikkhave, cārikaṃ bahujaṇahitāyā”ti ratanattayaguṇappakāsanatthaṃ uyyojitānaṃ bhikkhūnaṃ antare pañcavaggiyabbhantaro assajitthero paṭinivattitvā rājagahameva āgato. Punadivase pātova pattacīvaraṃ ādāya rājagahaṃ piṇḍāya pāvisi.

Tasmiṃ samaye upatissapariḍbājako pātova bhattakiccaṃ katvā paribbājakārāmaṃ gacchanto theram disvā cintesi - “mayā evarūpo pabbajito nāma na diṭṭhapubbo. Ye vata loke arahanto vā arahattamaggaṃ vā samāpannā, ayaṃ tesam bhikkhūnaṃ aññataro, yaṃnūnāhaṃ imaṃ bhikkhuṃ upasaṅkamitvā pañhaṃ puccheyyaṃ - ‘kaṃsi tvaṃ, āvuso uddissa, pabbajito, ko vā te satthā, kassa vā tvaṃ dhammaṃ rocesī”ti. Athassa etadahosi - “akālo kho imaṃ bhikkhuṃ pañhaṃ pucchitum, antaraggharaṃ pavitṭho piṇḍāya carati, yaṃnūnāhaṃ imaṃ bhikkhuṃ piṭṭhito piṭṭhito anubandheyyaṃ atthikehi upaññātaṃ magga”nti. So theram laddhapiṇḍapātaṃ aññataram okāsaṃ gacchantam disvā nisīditukāmatañcassa ñatvā attano paribbājakaṃ piṭṭhakaṃ paññāpetvā adāsi. Bhattakiccapariyosānepissa attano kuṇḍikāya udakaṃ adāsi.

Evaṃ ācariyavattaṃ katvā katabhattakiccena therena saddhiṃ madhurapaṭisaṇhāraṃ katvā “vipasannāni kho te, āvuso, indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo pariyaḍāto, kaṃsi tvaṃ, āvuso uddissa, pabbajito, ko vā te satthā, kassa vā tvaṃ dhammaṃ rocesī”ti pucchi. Thero “atthāvuso, mahāsamaṇo sakyaputto sakyakulā pabbajito, tāhaṃ bhagavantaṃ uddissa pabbajito, so ca me bhagavā satthā, tassevāhaṃ bhagavato dhammaṃ rocemī”ti āha. Atha naṃ “kiṃvādī paṇāyasmato satthā, kimakkhāyī”ti pucchi. Thero cintesi - “ime paribbājakā nāma sāsanaṃ paṭipakkhabhūtā, imassa sāsanaṃ gambhīrataṃ dassessāmī”ti. Attano navakabhāvaṃ dassento āha - “ahaṃ kho, āvuso, navo acirapabbajito, adhunāgato imaṃ dhammavinayaṃ, na tāvāhaṃ sakkomi vitthārena dhammaṃ desetu”nti. Paribbājako “ahaṃ upatisso nāma, tvaṃ yathāsattiyā appaṃ vā bahuṃ vā vada, etaṃ nayasatena nayasahassena paṭivijjhitum mayhaṃ bhāro”ti cintetvā āha -

“Appaṃ vā bahuṃ vā bhāsassu, atthaṃyeva me brūhi;
Attheneva me attho, kiṃ kāhasi byañjanaṃ bahu”nti.

Evaṃ vutte thero “ye dhammā hetuppabhavā”ti gāthaṃ āha. Paribbājako paṭhamapadadvayameva sutvā sahasanayasampanne sotāpattimagge patiṭṭhahi. Itaraṃ padadvayaṃ sotāpannakāle niṭṭhāsi.

So sotāpanno hutvā uparivisesse appavattante “bhavissati ettha kāraṇa”nti sallakkhetvā theram āha - “bhante, mā upari dhammadesanaṃ vaḍḍhayittha, ettakameva hotu, kahaṃ amhākaṃ satthā vasatī”ti? Veḷuvane paribbājakāti. Bhante, tumhe purato yātha, mayhaṃ eko sahāyako atthi. Amhehi ca aññamaññaṃ katikā

katā “yo paṭhamam amataṃ adhigacchati, so āroceṭū”ti. Ahaṃ taṃ paṭiññaṃ mocetvā sahāyakaṃ gahetvā tumhākaṃ gatamaggeneva satthu santikaṃ āgamissāmīti pañcapaṭiṭṭhitena therassa pādesu nipatitvā tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā theram uyyojetvā paribbājakārāmābhimukho agamāsi.

Kolita paribbājako taṃ dūratova āgacchantam disvā “ajja mayhaṃ sahāyakassa mukhavaṇṇo na aññesu divasesu viya, addhā tena amataṃ adhigataṃ bhavissatī”ti amatādhigamaṃ pucchi. Sopissa “āma āvuso, amataṃ adhigata”nti paṭijānitvā tameva gāthaṃ abhāsi. Gāthāpariyosāne kolito sotāpattiphale paṭiṭṭhahitvā āha - “kahaṃ kira, samma, satthā vasatī”ti? “Veḷuvane kira, samma, vasatī”ti evaṃ no ācariyena assajittherena kathitanti. Tena hi samma āyāma, satthāraṃ passissāmāti. Sāriputtatthero ca nāmesa sadāpi ācariyapūjakova, tasmā sahāyaṃ kolitamāṇavaṃ evamāha - “samma, amhehi adhigataṃ amataṃ amhākaṃ ācariyassa sañcayaparibbājakassāpi kathessāma. Bujjhamāno paṭivijjhissati, appaṭivijjhanto amhākaṃ saddahitvā satthu santikaṃ gamissati, buddhānaṃ desanaṃ sutvā maggaphalapaṭivedhaṃ karissatī”ti.

Tato dvepi janā sañcayassa santikaṃ gantvā, “ācariya, tvaṃ kiṃ karosi, buddho loka uppanno, svākkhāto dhammo, suppaṭipanno saṅgho. Āyāma, dasabalaṃ passissāmā”ti. So “kiṃ vadetha, tātā”ti tepi vāretvā lābhaggaṃ aggaṃ appattimeva tesam dīpesi. Te “amhākaṃ evarūpo antevāsikavāso nīccameva hotu, tumhākaṃ pana gamaṇaṃ vā agamaṇaṃ vā jānāthā”ti āhaṃsu. Sañcayo “ime ettakaṃ jānantā mama vacanaṃ na karissantī”ti nītvā “gacchatha tumhe, tātā, ahaṃ mahallakakāle antevāsikavāsaṃ vasitum na sakkomī”ti āha. Te anekehipi kāraṇehi taṃ bodhetum asakkontā attano ovāde vattamānaṃ janaṃ ādāya veḷuvanaṃ agamaṃsu. Atha tesam pañcasu antevāsikasatesu aḍḍhateyyasatā nivattiṃsu, aḍḍhateyyasatā tehi saddhiṃ agamaṃsu.

Satthā catuparisamajjhe dhammaṃ desento te dūratova disvā bhikkhū āmantesi - “ete, bhikkhave, dve sahāyā āgacchanti kolito ca upatisso ca, etaṃ me sāvakaṃ yugaṃ bhavissati aggaṃ bhaddayuga”nti. Atha tesam parisāya cariyavasena dhammadeśanaṃ vaḍḍhesi. Tāpetvā dve aggasāvake sabbepi te aḍḍhateyyasatā paribbājakā arahattaṃ pāpuṇiṃsu. Satthā “etha bhikkhave”ti hatthaṃ pasāresi. Sabbesaṃ kesamassu antaradhāyi, iddhimayaṃ pattacīvaraṃ kāyappaṭibaddhaṃ ahoṣi. Dvinnam aggasāvakaṇampi iddhimayaṃ pattacīvaraṃ āgataṃ, uparimaggattayakiccaṃ pana na niṭṭhāsi. Kasmā? Sāvakaṃ pāramiññaṃ mahantatāya.

Athāyasmā mahāmoggallāno pabbajitadivasato sattame divase magadharaṭṭhe kallavālagāmaṃ upanissāya samaṇadhammaṃ karonto thinamiddhe okkante satthārā saṃvejito thinamiddhaṃ vinodetvā tathāgatena dinnaṃ dhātukammaṭṭhānaṃ suṇantova uparimaggattayakiccaṃ niṭṭhāpetvā sāvakaṃ pāramiññaṃ matthakaṃ patto. Sāriputtattheropi pabbajitadivasato addhamāsaṃ atikkamitvā satthārā saddhiṃ tameva rājagaṃ upanissāya sūkarakhataleṇe viharanto attano bhāgiyeyyaṃ dīghanakhaparibbājakassa vedanāpariggahasuttante desiyamāne suttānusārena ñāṇaṃ pesetvā parassa vaḍḍhitabhattaṃ bhuñjanto viya sāvakaṃ pāramiññaṃ matthakaṃ patto. Bhāgiyeyyo panassa desanāpariyosāne sotāpattiphale paṭiṭṭhito. Iti dvinnampi mahāsāvakaṇaṃ tathāgate rājagahe viharanteyeva sāvakaṃ pāramiññaṃ matthakaṃ pattaṃ. Aparabhāge pana satthā jetavane viharanto “mahāpaññaṃ

yadidaṃ sārīputto, iddhimantānaṃ yadidaṃ mahāmoggallāno”ti dvepi mahāsāvake
ṭhānantare ṭhapesīti.

Mahākassapatttheravattthu

191. Catutthe dhutavādānanti ettha dhuto veditabbo, dhutavādo veditabbo,
dhutadhammā veditabbā, dhutaṅgāni veditabbāni. Tattha dhutoti dhutakilesa vā
puggalo kilesadhunano vā dhammo.

Dhutavādoti ettha pana atthi dhuto na dhutavādo, atthi na dhuto dhutavādo, atthi
neva dhuto na dhutavādo, atthi dhuto ceva dhutavādo ca. Tattha yo dhutaṅgena
attano kilese dhuni, paraṃ pana dhutaṅgena na ovadati nānusāsati bākulatthero
viya, ayaṃ dhuto na dhutavādo. Yathāha - “tayidaṃ āyasmā bākulo dhuto na
dhutavādo”ti. Yo pana dhutaṅgena attano kilese na dhuni, kevalaṃ aññe dhutaṅgena
ovadati anusāsati upanandatthero viya, ayaṃ na dhuto dhutavādo. Yathāha -
“tayidaṃ āyasmā upanando na dhuto dhutavādo”ti. Yo pana ubhayavipanno lāḷudāyī
viya, ayaṃ neva dhuto na dhutavādo. Yathāha - “tayidaṃ āyasmā lāḷudāyī neva
dhuto na dhutavādo”ti. Yo pana ubhayasampanno āyasmā mahākassapattthero viya,
ayaṃ dhuto ceva dhutavādo ca. Yathāha - “tayidaṃ āyasmā mahākassapo dhuto
ceva dhutavādo cā”ti.

Dhutadhammā veditabbāti appicchatā santuṭṭhitā sallekhatā pavivekatā
idamaṭṭhikatāti ime dhutaṅgacetanāya parivārā pañca dhammā “appicchaṃyeva
nissāyā”tiādivacanato dhutadhammā nāma. Tattha appicchatā ca santuṭṭhitā ca
alobho, sallekhatā ca pavivekatā ca dvīsu dhammesu anupatanti alobhe ceva amohe
ca, idamaṭṭhitā ñāṇameva. Tattha alobhena paṭikkhepavattthūsu lobhaṃ, amohena
tesveva ādīnavappaṭicchādakaṃ mohaṃ dhunāti. Alobhena ca anuññātānaṃ
paṭisevanamukhena pavattaṃ kāmasukhallikānuyogaṃ, amohena dhutaṅgesu
atisallekhamukhena pavattaṃ attakilamathānuyogaṃ dhunāti. Tasmā ime dhammā
dhutadhammāti veditabbā.

Dhutaṅgāni veditabbānīti terasa dhutaṅgāni veditabbāni paṃsukūlikaṅgaṃ...pe...
nesajjikaṅganti.

Dhutavādānaṃ yadidaṃ mahākassapoti yattakā dhutavādaṃ vadanti, tesam
sabbesampi antare ayaṃ mahākassapattthero aggoti aggaṭṭhāne ṭhapesi.
Mahākassapoti uruveḷakassapo nadīkassapo gayākassapo kumārakassapoti ime
khuddānukhuddake there upādāya ayaṃ mahā, tasmā mahākassapoti vutto.

Imassāpi pañhakamme ayamanupubbikathā - atīte kira kappasatasahassamatthake
padumuttaro nāma satthā loke udapādi, tasmiṃ haṃsavatīnagaraṃ upanissāya
khome migadāye viharante vedehe nāma kuṭumbiko asītikoṭidhanavibhavo pātova
subhojanaṃ bhuñjitvā uposathaṅgāni adhiṭṭhāya gandhapupphādīni gahetvā vihāraṃ
gantvā satthāraṃ pūjetvā vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Tasmiṃca khaṇe satthā
mahānisabhattheraṃ nāma tatiyasāvakaṃ “etadaggaṃ, bhikkhave, mama
sāvakānaṃ bhikkhūnaṃ dhutavādānaṃ, yadidaṃ nisabho”ti etadagge ṭhapesi.
Upāsako taṃ sutvā pasanno dhammakathāvasāne mahājane utṭhāya gate satthāraṃ
vanditvā, “bhante, sve mayhaṃ bhikkhaṃ adhivāsethā”ti āha. Mahā kho, upāsaka,
bhikkhusaṅghoti. Kittako bhagavāti? Atṭhasaṭṭhibhikkhusatasahassanti. Bhante, ekaṃ
sāmaṇerampi vihāre asesetvā bhikkhaṃ adhivāsethāti. Adhivāsesi bhagavā
tuṇhībhāvena. Upāsako satthu adhivāsanaṃ viditvā gehaṃ gantvā mahādānaṃ

sajjetvā punadivase satthu kālaṃ ārocāpesi. Satthā pattacīvaramādāya bhikkhusaṅghaparivuto upāsakassa gharaṃ gantvā paññatte āsane nisinno dakkhiṇodakāvasāne yāguādīni sampaṭicchanto bhattavissaggaṃ akāsi. Upāsakopi satthu santike nisīdi.

Tasmiṃ antare mahānisabhatthero piṇḍāya caranto tameva vīthi paṭipajji. Upāsako disvā uṭṭhāya gantvā therāṃ vanditvā “pattaṃ, bhante, dethā”ti āha. Thero pattaṃ adāsi. “Bhante, idheva pavisatha, satthāpi gehe nisinno”ti. Na vaṭṭissati upāsakāti. Upāsako therassa pattaṃ gahetvā piṇḍapātassa pūretvā nīharitvā adāsi. Tato therāṃ anugantvā nivatto satthu santike nisīditvā evamāha - “bhante, mahānisabhatthero ‘satthā gehe nisinno’ti vuttepi pavisituṃ na icchi, atthi nu kho etassa tumhākaṃ guṇehi atireko guṇo”ti. Buddhānañca vaṇṇamaccheraṃ nāma natthi. Atha satthā evamāha - “upāsaka, mayaṃ bhikkhaṃ āgamayamānā gehe nisīdāma, so bhikkhu na evaṃ nisīditvā bhikkhaṃ udikkhati. Mayaṃ gāmantasenāsane vasāma, so araññasmiṃyeva vasati. Mayaṃ channe vasāma, so abbhokāsamhiyeva vasati. Iti tassa ayañca ayañca guṇo”ti mahāsamuddaṃ pūrayamāno viya kathesi. Upāsako pakatiyāpi jalamānadīpo telena āsitto viya suṭṭhuturaṃ pasanno hutvā cintesi - “kiṃ mayhaṃ aññāya sampattiyā, anāgate ekassa buddhassa santike dhutavādānaṃ aggabhāvatthāya patthanaṃ karissāmī”ti?

So punapi satthāraṃ nimantetvā teneva niyāmena satta divasāni mahādānaṃ datvā sattame divase buddhappamukhassa mahābhikkhusaṅghassa ticīvarāni datvā satthu pādamūle nipajjitvā evamāha - “yaṃ me, bhante, satta divasāni dānaṃ dentassa mettaṃ kāyakammaṃ mettaṃ vacīkammaṃ mettaṃ manokammaṃ paccupaṭṭhitaṃ, imināhaṃ na aññaṃ devasampattiṃ vā sakkamārabrahmasampattiṃ vā patthemī, idaṃ pana me kammaṃ anāgate ekassa buddhassa santike etassa mahānisabhattherena patthāṇantaraṃ pāpuṇanattāya terasadhutaṅgadharānaṃ aggabhāvassa saccakāro hotū”ti. Satthā “mahantaṃ ṭhānaṃ iminā patthitaṃ, samijjhissati nu kho, no”ti olokento samijjhanabhāvaṃ disvā āha - “manāpaṃ te ṭhānaṃ patthitaṃ, anāgate satasahassakappāvasāne gotamo nāma buddho uppajjissati, tassa tvaṃ tatiyasāvako mahākassapatthero nāma bhavissasi”ti. Taṃ sutvā upāsako “buddhānaṃ dve kathā nāma natthi”ti punadivase pattabbaṃ viya taṃ sampattiṃ amaññittha. So yāvatāyukaṃ nānappakāraṃ dānaṃ datvā sīlaṃ rakkhitvā nānappakāraṃ kalyāṇakammaṃ katvā tattha kālaṃ kato sagge nibbatti.

Tato paṭṭhāya devamanussesu sampattiṃ anubhavanto ito ekanavutikappe vipassisammāsambuddhe bandhumatiṃ nissāya kheme migadāye viharante devalokā cavitvā aññatarasmiṃ parijijñhe brāhmaṇakule nibbatti. Tasmiṃkā kāle vipassī bhagavā sattame sattame saṃvacchare dhammaṃ katheti, mahantaṃ kolāhalaṃ ahosi. Sakalajambudīpe devatā “satthā dhammaṃ kathessatī”ti ārocenti. Brāhmaṇo taṃ sāsanaṃ assosi. Tassa ca nivāsanasāṭako ekova hoti, tathā brāhmaṇiyā. Pārūpanaṃ pana dvinnampi ekameva. Sakalanagare ekasāṭakabrāhmaṇoti paññāyati. Brāhmaṇānaṃ kenacideva kiccena sannipāte sati brāhmaṇiṃ gehe ṭhapetvā sayāṃ gacchati. Brāhmaṇīnaṃ sannipāte sati sayāṃ gehe tiṭṭhati, brāhmaṇī taṃ vatthaṃ pārūpitvā gacchati. Tasmiṃ pana divase brāhmaṇo brāhmaṇiṃ āha - “bhoti, kiṃ rattiṃ dhammassavanaṃ suṇissasi, divā”ti. “Mayaṃ mātugāmajātikā nāma rattiṃ sotuṃ na sakkoma, divā sossāmī”ti brāhmaṇaṃ gehe

ṭhapetvā taṃ vatthaṃ pārupitvā upāsikāhi saddhiṃ divā gantvā satthāraṃ vanditvā ekamante nisinnā dhammaṃ sutvā upāsikāhiyeva saddhiṃ āgamāsi. Atha brāhmaṇo brāhmaṇiṃ gehe ṭhapetvā taṃ vatthaṃ pārupitvā vihāraṃ gato.

Tasmiṃca samaye satthā parisamajjhe alaṅkatadhammāsane nisinno cittabījaṇiṃ ādāya ākāsaṅgaṃ otārento viya sineruṃ matthaṃ katvā sāgaraṃ nimmathento viya dhammakathaṃ kathesi. Brāhmaṇassa parisante nisinnassa dhammaṃ suṇantassa paṭhamayāmasmiṃyeva sakalasarīraṃ pūrayamānā pañcavaṇṇā pīti uppajji. So pārutavatthaṃ saṅgharitvā “dasabalassa dassāmī”ti cintesi. Athassa ādīnavasahassaṃ dassayamānaṃ maccheraṃ uppajji. So “brāhmaṇiyā ca mayhañca ekameva vatthaṃ, aññaṃ kiñci pārupanaṃ natthi, apārupitvā ca nāma bahi caritum na sakkā”ti sabbathāpi adātukāmo ahoṣi. Athassa nikkhante paṭhamayāme majjhimayāme pi tatheva pīti uppajji. So tatheva cintetvā tatheva adātukāmo ahoṣi. Athassa majjhimayāme nikkhante pacchimayāme pi tatheva pīti uppajji. So “taraṇaṃ vā hotu maraṇaṃ vā, pacchāpi jānissāmī”ti vatthaṃ saṅgharitvā satthu pādamūle ṭhapesi. Tato vāmahatthaṃ ābhujitvā dakkhiṇena hatthena tikkhattuṃ apphoṭetvā “jitaṃ me, jitaṃ me”ti tayo vāre nadi.

Tasmiṃca samaye bandhumarājā dhammāsanassa pacchato antosāṇiyaṃ nisinno dhammaṃ suṇāti. Rañño ca nāma “jitaṃ me”ti saddo amanāpo hoti. So purisaṃ pesesi - “gaccha etaṃ puccha kiṃ vadasī”ti. So tena gantvā pucchito āha - “avasesā hatthiyānādīni āruya asicammādīni gahetvā parasenaṃ jinanti, na taṃ jitaṃ acchariyaṃ, ahaṃ pana pacchato āgacchantassa duṭṭhagoṇassa muggarena sīsaṃ bhinditvā taṃ palāpento viya maccheracittaṃ madditvā pārutavatthaṃ dasabalassa adāsiṃ, taṃ me macchariyaṃ jita”nti āha. So puriso āgantvā taṃ pavattiṃ rañño ārocesi. Rājā āha - “amhe bhaṇe dasabalassa anurūpaṃ na jānimha, brāhmaṇo jānī”ti vatthayugaṃ pesesi. Taṃ disvā brāhmaṇo cintesi - “ayaṃ mayhaṃ tuṇhī nisinnassa paṭhamam kiñci adatvā satthu guṇe kathentassa adāsi, satthu guṇe paṭicca uppanna mayhaṃ ko attho”ti? Tampi vatthayugaṃ dasabalasseva adāsi. Rājāpi “kiṃ brāhmaṇena kata”nti pucchitvā “tampi tena vatthayugaṃ tathāgatasseva dinna”nti sutvā aññānapi dve vatthayugāni pesesi. So tānapi adāsi. Rājā aññānapi cattārīti evaṃ yāva dvattiṃsavatthayugāni pesesi. Atha brāhmaṇo “idaṃ vaḍḍhetvā gahaṇaṃ viya hotī”ti attano atthāya ekaṃ, brāhmaṇiyā ekanti dve vatthayugāni gahetvā tiṃsa yugāni tathāgatasseva adāsi. Tato paṭṭhāya cassa satthu vissāsiko jāto.

Atha naṃ rājā ekadivasam sītasamaye satthu santike dhammaṃ suṇantaṃ disvā sataṣaṇṇasagghanaṃ attano pārutarattakambalaṃ datvā āha - “ito paṭṭhāya imaṃ pārupitvā dhammaṃ suṇāhī”ti. So “kiṃ me iminā kambalena imasmiṃ pūtikāye upanītenā”ti cintetvā antogandhakuṭiyaṃ tathāgatassa mañcassa upari vitānaṃ katvā āgamāsi. Athekadivasam rājā pātova vihāraṃ gantvā antogandhakuṭiyaṃ satthu santike nisīdi. Tasmiṃca samaye chabbaṇṇā buddharasmiyo kambale paṭihaññanti, kambalo ativiya virocati. Rājā olokento sañjānitvā āha - “bhante, amhākaṃ esa kambalo, amhehi ekasāṭakabrāhmaṇassa dinno”ti. Tumhehi, mahārāja, brāhmaṇo pūjito, brāhmaṇena mayaṃ pūjitāti. Rājā “brāhmaṇo yuttaṃ aññāsi, na maya”nti pasīditvā yaṃ manussānaṃ upakārabhūtaṃ, taṃ sabbaṃ atṭhaṭṭhakaṃ katvā sabbaatṭhakaṃ nāma dānaṃ datvā purohitaṭṭhāne ṭhapesi. Sopi “atṭhaṭṭhakaṃ nāma catusatṭhi hotī”ti catusatṭhi salākābhattāni upanibandhāpetvā yāvajīvaṃ dānaṃ datvā sīlaṃ rakkhitvā tato cuto sagge nibbatti.

Puna tato cuto imasmiṃ kappe koṇāgamanassa ca bhagavato kassapadasabalassa cāti dvinnam buddhānam antare bārāṇasiyaṃ kuṭumbiyaghare nibbatto. So vuddhimanvāya gharāvāsaṃ vasanto ekadivasaṃ araṇṇe jaṅghavihāraṃ carati, tasmīṃ ca samaye paccekabuddho nadītīre cīvarakammaṃ karonto anuvāte appahonte saṅgharivā ṭhapetum āraddho. So disvā “kasmā, bhante, saṅgharivā ṭhapethā”ti āha. Anuvāto nappahotīti. “Iminā, bhante, karoṭhā”ti sātakaṃ datvā “nibbattanibbattaṭṭhāne me kenaci parihāni mā hotū”ti patthanam paṭṭhapesi.

Atha gharepissa bhaginiyā saddhiṃ bhariyāya kalahaṃ karontiyā paccekabuddho piṇḍāya pāvisi. Athassa bhaginī paccekabuddhassa piṇḍapātaṃ datvā tassa bhariyaṃ sandhāya, “evarūpaṃ bālaṃ yojanasatena parivajjeyya”nti patthanam paṭṭhapesi. Sā gehadvāre ṭhitā sutvā “imāya dinnaṃ bhattaṃ mā esa bhuñjatū”ti pattaṃ gahetvā piṇḍapātaṃ chaḍḍetvā kalalassa pūretvā adāsi. Itarā disvā “bāle maṃ tāva akkosa vā pahara vā, evarūpassa pana dve asaṅkhyeyyāni pūritapāramissa pattato bhattaṃ chaḍḍetvā kalalaṃ dātuṃ na yutta”nti āha. Athassa bhariyāya paṭisaṅkhānaṃ uppajji. Sā “tiṭṭhatha, bhante”ti kalalaṃ chaḍḍetvā pattaṃ dhovivā gandhacūṇṇena ubbaṭṭetvā catumadhurassa pūretvā upari āsittena padumagabbhavaṇṇena sappinā vijjotamānaṃ paccekabuddhassa hatthe ṭhapetvā “yathā ayaṃ piṇḍapāto obhāsajāto, evaṃ obhāsajātaṃ me sarīraṃ hotū”ti patthanam paṭṭhapesi. Paccekabuddho anumoditvā ākāsaṃ pakkhandi. Tepi dve jāyampatikā yāvatāyukaṃ kusalaṃ katvā sagge nibbattitvā puna tato cavitvā upāsako kassapasammāsambuddhakāle bārāṇasiyaṃ asītikoṭivibhavassa seṭṭhino putto hutvā nibbatti, itarāpi tādisasseva seṭṭhino dhītā hutvā nibbatti.

Tassa vuddhippattassa tameva seṭṭhidhītaṃ ānayaṃsu. Tassā pubbe adinnavipākassa tassa kammaṃ ānubhāvena patikūlaṃ pavittāhamattāya ummārabbhantare sakalasarīraṃ ugghāṭitavaccakuṭi viya duggandhaṃ jātaṃ. Seṭṭhikumāro “kassāyaṃ gandho”ti pucchitvā “seṭṭhikaññāyā”ti sutvā “nīharathā”ti ābhataniyāmeneva kulagharaṃ pesesi. Sā eteneva nīhārena sattasu ṭhānesu paṭinivattitā.

Tena ca samayena kassapadasabalo parinibbāyi, tassa ghanakoṭṭimāhi satasahassagghanikāhi rattasuvaṇṇaṭṭhakāhi yojanubbedhaṃ cetiyaṃ ārabhiṃsu. Tasmīṃ cetiye kariyamāne sā seṭṭhidhītā cintesi - “ahaṃ sattasu ṭhānesu paṭinivattitā, kiṃ me jīvitena”ti attano sarīrabharaṇabhaṇḍakaṃ bhañjāpetvā suvaṇṇaṭṭhakakaṃ kāresi ratanāyataṃ vidatthivittinnaṃ caturaṅgulubbedhaṃ. Tato haritālamanosilāpiṇḍaṃ gahetvā aṭṭha uppalahatthake ādāya cetiyakaraṇaṭṭhānaṃ gatā. Tasmiṃka khaṇe ekā iṭṭhakāpanti parikkhipitvā āgacchamānā ghaṭaniṭṭhakāya ūnā hoti. Seṭṭhidhītā vaḍḍhakiṃ āha - “imaṃ iṭṭhakaṃ ettha ṭhapethā”ti. Amma, bhaddake kāle āgatāsi, sayameva ṭhapehīti. Sā āruya telena haritālamanosilaṃ yojetvā tena bandhanena iṭṭhakaṃ patiṭṭhapetvā upari aṭṭhahi uppalahatthakehi pūjaṃ katvā vanditvā “nibbattanibbattaṭṭhāne me kāyato candanagandho vāyatu, mukhato uppalagandho”ti patthanam katvā cetiyaṃ vanditvā padakkhiṇaṃ katvā agamāsi.

Atha tasmīmyeva khaṇe yassa seṭṭhiputtassa paṭhamam geham nītā, tassa taṃ ārabha sati udapādī. Nagarepi nakkhattaṃ saṅghuṭṭhaṃ hoti. So upaṭṭhāke āha - “tadā idha ānītā seṭṭhidhītā atthi, kahaṃ sā”ti? Kulagehe sāmīti. Ānetha naṃ, nakkhattaṃ kilissāmāti. Te gantvā taṃ vanditvā ṭhitā “kiṃ, tātā, āgatatthā”ti tāya puṭṭhā taṃ pavattiṃ ācikkhiṃsu. Tātā, mayā ābharaṇabhaṇḍena cetiyaṃ pūjitaṃ,

ābharaṇaṃ me natthīti. Te gantvā seṭṭhiputtassa ārocesuṃ. Ānetha naṃ,
piḷandhanaṃ labhissāmāti. Te ānayaṃsu. Tassā saha gharappavesanena
sakalagehaṃ candanagandhañceva nīluppalagandhañca vāyi.

Seṭṭhiputto taṃ pucchi “paṭhamam tava sarīrato duggandho vāyi, idāni pana te
sarīrato candanagandho, mukhato uppalagandho vāyati, kiṃ eta’nti? Sā ādito
paṭṭhāya attanā katakammaṃ ārocesi. Seṭṭhiputto “niyyānikaṃ vata
buddhasāsana’nti pasīditvā yojanikaṃ suvaṇṇacetiyaṃ kambalakañcukena
parikkhipitvā tattha tattha rathacakkappamāñehi suvaṇṇapadumehi alaṅkari. Tesam
dvādasahatthā olambakā honti. So tattha yāvatāyukaṃ ṭhatvā sagge nibbattitvā tato
cuto bārāṇasito yojanamatte ṭhāne aññatarasmiṃ amaccakule nibbatti. Seṭṭhikaññāpi
devalokato cavitvā rājakule jeṭṭhadhītā hutvā nibbatti.

Tesu vayapattesu kumārassa vasanagāme nakkhattaṃ saṅghuṭṭhaṃ. So mātaraṃ
āha - “sāṭakaṃ me, amma, dehi, nakkhattaṃ kiḷissāmī”ti. Sā dhotavatthaṃ nīharitvā
adāsi. Amma, thūlaṃ idaṃ, aññaṃ dehīti. Aññaṃ nīharitvā adāsi, tampi paṭikkhipi.
Aññaṃ nīharitvā adāsi, tampi paṭikkhipi. Atha naṃ mātā āha - “tāta, yādise gehe
mayaṃ jātā, natthi no ito sukhumatarassa paṭilābhāya puñña’nti. Tena hi
labhanatṭhānaṃ gacchāmi, ammāti. Putta ahaṃ ajjeva tuyhaṃ bārāṇasinagare
rajjapaṭilābhaṃ icchāmīti. So mātaraṃ vanditvā āha - “gacchāmi, ammā”ti. Gaccha,
tātāti. Evaṃ kirassā cittaṃ ahosi - “kahaṃ gamissati, idha vā ettha vā gehe
nisīdissatī”ti? So pana puññaniyāmena nikkhamitvā bārāṇasiṃ gantvā uyyāne
maṅgalasilāpaṭṭe sasīsaṃ pārupitvā nipajji. So ca bārāṇasirañño kālakatassa sattamo
divaso hoti.

Amaccā rañño sarīrakiccaṃ katvā rājaṅgaṇe nisīditvā mantayaṃsu - “rañño ekā
dhītāva atthi, putto natthi, arājakaṃ rajjaṃ na vaṭṭati, ko rājā hotī”ti mantetvā “tvaṃ
hohi, tvaṃ hohī”ti āhaṃsu. Purohito āha - “bahuṃ oloketuṃ na vaṭṭati,
phussarathaṃ vissajjemā”ti. Te kumudavaṇṇe cattāro sindhave yojetvā pañcavidhaṃ
rājakakudhabhaṇḍaṃ setacchattañca rathasmiṃyeva ṭhapetvā rathaṃ vissajjetvā
pacchato tūriyāni paggaṇhāpesuṃ. Ratho pācīnadvārena nikkhamitvā
uyyānābhimukho ahosi. “Paricayena uyyānābhimukho gacchati, nivattemā”ti keci
āhaṃsu. Purohito “mā nivattayitthā”ti āha. Ratho kumāraṃ padakkhiṇaṃ katvā
ārohanasajjo hutvā atṭhāsi. Purohito pārupanakaṇṇaṃ apanetvā pādatalāni olokento
“tiṭṭhatu ayaṃ dīpo, dvisahassadīpaparivāresu catūsu dīpesu eso rajjaṃ kāretuṃ
yutto”ti vatvā “punapi tūriyāni paggaṇhatha, punapi tūriyāni paggaṇhathā”ti
tikkhattuṃ tūriyāni paggaṇhāpesi.

Atha kumāro mukhaṃ vivaritvā oloketvā “kena kammena āgatatthā”ti āha. Deva
tumhākaṃ rajjaṃ pāpuṇātīti. Rājā kahanti? Devattaṃ gato sāmīti. Kati divasā
atikkantāti? Ajja sattamo divasoti. Putto vā dhītā vā natthīti? Dhītā atthi deva, putto
natthīti. Karissāmi rajjanti. Te tāvadeva abhisekamaṇḍapaṃ kāretvā rājadhītaraṃ
sabbālaṅkārehi alaṅkaritvā uyyānaṃ ānetvā kumārassa abhisekaṃ akaṃsu.

Athassa katābhisekassa sahaṣṣagghanaṃ vatthaṃ upahariṃsu. So “kimidaṃ,
tātā”ti āha. Nivāsanavatthaṃ devāti. Nanu, tātā, thūlaṃ, aññaṃ sukhumataraṃ
natthīti? Manussānaṃ paribhogavatthesu ito sukhumataraṃ natthi devāti. Tumhākaṃ
rājā evarūpaṃ nivāsesīti? Āma, devāti. Na maññe puññavā tumhākaṃ rājā,
suvaṇṇabhiṅgāraṃ āharatha, labhissāma vatthanti. Te suvaṇṇabhiṅgāraṃ āhariṃsu.
So uṭṭhāya hatthe dhovitvā mukhaṃ vikkhāletvā hatthena udakaṃ ādāya

puratthimāya disāya abbhukkiri, tāvadeva ghanapathaviṃ bhinditvā aṭṭha kapparukkhā utṭhahiṃsu. Puna udakaṃ gahetvā dakkhiṇaṃ pacchimaṃ uttaranti evaṃ catassopi disā abbhukkiri, sabbadisāsu aṭṭhaṭṭha katvā dvattiṃsa kapparukkhā utṭhahiṃsu. So ekaṃ dibbadussaṃ nivāsetvā ekaṃ pārupitvā “nandaraṇṇo vijite suttakantikā itthiyo mā suttaṃ kantiṃsūti evaṃ bheriṃ carāpethā”ti vatvā chattaṃ ussāpetvā alaṅkatapaṭiyatto hatthikkhandhavaragato nagaraṃ pavisitvā pāsādaṃ āruya mahāsampattiṃ anubhavi.

Evaṃ kāle gacchante ekadivasaṃ devī raṇṇo mahāsampattiṃ disvā “aho tapassī”ti kāruṇṇākāraṃ dassesi. “Kimidaṃ devī”ti ca puṭṭhā “atimahatī te deva sampatti, atīte buddhānaṃ saddahitvā kalyāṇaṃ akattha, idāni anāgatassa paccayaṃ kusalaṃ na karoṭhā”ti āha. Kassa dassāmi, sīlavanto natthīti. “Asuṇṇo, deva, jambudīpo arahantehi, tumhe dānameva sajjetha, ahaṃ arahante lacchāmi”ti āha. Rājā punadivase pācīnadvāre dānaṃ sajjāpesi. Devī pātova uposathaṅgāni adhiṭṭhāya uparipāsāde puratthābhimukhā urena nipajjitvā “sace etissā disāya arahanto atthi, sve āgantvā amhākaṃ bhikkhaṃ gaṇhantū”ti āha. Tassaṃ disāyaṃ arahanto nāhesuṃ, taṃ sakkāraṃ kapaṇayācakānaṃ adamsu.

Punadivase dakkhiṇadvāre dānaṃ sajjitvā tatheva akāsi, punadivase pacchimadvāre. Uttaradvāre sajjanadivase pana deviyā tatheva nimantite himavante vasantānaṃ padumavatiyā puttānaṃ pañcasatānaṃ paccekabuddhānaṃ jeṭṭhako mahāpadumapaccekabuddho bhātike āmantesi - “mārisā, nandarājā tumhe nimanteti, adhivāsetha tassā”ti. Te adhivāsetvā punadivase anotattadahe mukhaṃ dhovitvā ākāseṇa āgantvā uttaradvāre otariṃsu. Manussā gantvā “pañcasatā, deva, paccekabuddhā āgatā”ti raṇṇo ārocesuṃ. Rājā saddhiṃ deviyā gantvā vanditvā pattaṃ gahetvā paccekabuddhe pāsādaṃ āropetvā tatra tesāṃ dānaṃ datvā bhattakiccāvasāne rājā saṅghattherassa, devī saṅghanavakassa pādamūle nipajjitvā, “ayyā, paccayehi na kilamissanti, mayaṃ puṇṇena na hāyissāma, amhākaṃ yāvajīvaṃ idha nivāsāya paṭiṇṇaṃ dethā”ti. Paṭiṇṇaṃ kāretvā uyyāne pañca paṇṇasālāsātāni pañca caṅkamanasātānīti sabbākārena nivāsattānaṃ sampādetvā tattha vasāpesuṃ.

Evaṃ kāle gacchante raṇṇo paccanto kupito. So “ahaṃ paccantaṃ vūpasametum gacchāmi, tvaṃ paccekabuddhesu mā pamajjī”ti deviṃ ovaditvā gato. Tasmīṃ anāgateyeva paccekabuddhānaṃ āyusaṅkhārā khīṇā. Mahāpadumapaccekabuddho tiyāmarattiṃ jhānakīlaṃ kīlītvā aruṇuggamane ālambanaphalakaṃ ālambitvā ṭhitakova anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi. Etenupāyena sesāpīti sabbeva parinibbutā. Punadivase devī paccekabuddhānaṃ nisīdanaṭṭhānaṃ haritupalittaṃ kāretvā pupphāni vikiritvā dhūmaṃ datvā tesāṃ āgamaṇaṃ oloketi nisinnā; āgamaṇaṃ apassanti purisaṃ pesesi “gaccha, tāta, jānāhi, kiṃ ayyānaṃ kiñci aphāsuka”nti. So gantvā mahāpadumassa paṇṇasālādvāraṃ vivaritvā tattha apassanto caṅkamaṇaṃ gantvā ālambanaphalakaṃ nissāya ṭhitaṃ disvā vanditvā “kālo, bhante”ti āha. Parinibbutasarīraṃ kiṃ kathessati? So “niddāyati maṇṇe”ti gantvā piṭṭhipāde hatthena parāmasitvā pādānaṃ sīlatāya ceva thaddhatāya ca parinibbutabhāvaṃ ṇatvā dutiyassa santikaṃ agamāsi, evaṃ tatiyassāti sabbesaṃ parinibbutabhāvaṃ ṇatvā rājakulaṃ gato. “Kahaṃ, tāta, paccekabuddhā”ti puṭṭho “parinibbutā devī”ti āha. Devī kandantī rodantī nikkhamitvā nāgarehi saddhiṃ tattha gantvā sādhuṃ kīlītaṃ kāretvā paccekabuddhānaṃ sarīrakiccaṃ katvā dhātuyo gahetvā cetiyaṃ paṭiṭṭhāpesi.

Rājā paccantaṃ vūpasametvā āgato paccuggamaṇaṃ āgataṃ devīṃ pucchi - “kiṃ, bhadde, paccekabuddhesu nappamajji, nirogā ayyā”ti? Parinibbutā devāti. Rājā cintesi - “evarūpānampi paṇḍitānaṃ maraṇaṃ uppajjati, amhākaṃ kuto mokkha”ti? So nagaraṃ agantvā uyyānameva pavisitvā jeṭṭhaputtaṃ pakkosāpetvā tassa rajjaṃ paṭiyādetvā sayaṃ samaṇakapabbajjaṃ pabbaji. Devīpi “imasmiṃ pabbajite ahaṃ kiṃ karissāmī”ti tattheva uyyāne pabbajitā. Dvepi jhānaṃ bhāvetvā tato cutā brahmaloke nibbattiṃsu.

Tesu tattheva vasantesu amhākaṃ satthā loke uppajjitvā pavattitavaradhammacakko anupubbena rājagahaṃ pāvisi. Satthari tattha vasante ayaṃ pippalimāṇavo magadharaṭṭhe mahātitthabrāhmaṇagāme kapilabrāhmaṇassa aggamahesiyā kucchimhi nibbatto, ayaṃ bhaddā kāpilānī maddaraṭṭhe sāgalanagare kosiyaḡottabrāhmaṇassa aggamahesiyā kucchimhi nibbattā. Tesāṃ anukkamena vaḍḍhamānānaṃ pippalimāṇavassa vīsatiṃ vasse bhaddāya soḡasame vasse sampatte mātāpitara puttāṃ oloketvā, “tāta, tvaṃ vayapatto, kulavaṃso nāma paṭiṭṭhāpetabbo”ti ativiya nippīlayiṃsu. Māṇavo āha - “mayhaṃ sotapathe evarūpaṃ kathaṃ mā kathetha, ahaṃ yāva tumhe dharatha, tāva paṭijaggissāmi, tumhākaṃ accayena nikkhamitvā pabbajissāmī”ti. Te katipāhaṃ atikkamitvā puna kathayiṃsu, sopi tatheva paṭikkhipi. Punapi kathayiṃsu, punapi paṭikkhipi. Tato paṭṭhāya mātā niraṇṭaraṃ kathesiyeva.

Māṇavo “mama mātaraṃ saññāpessāmī”ti rattasuvaṇṇassa nikkhasahassaṃ datvā suvaṇṇakārehi ekaṃ itthirūpaṃ kārāpetvā tassa majjanaghaṭṭanādikammapariyosāne taṃ rattavatthaṃ nivāsāpetvā vaṇṇasampannehi pupphehi ceva nānāalaṇkārehi ca alaṇkāraṇāmetvā mātaraṃ pakkosāpetvā āha - “amma, evarūpaṃ āramaṇaṃ labhanto gehe vasissāmi, alabhanto na vasissāmī”ti. Paṇḍitā brāhmaṇā cintesi - “mayhaṃ putto puñṇavā dinnadāno katābhinihāro, puñṇaṃ karonto na ekakova akāsi, addhā etena saha katapuñṇā suvaṇṇarūpakapaṭibhāgāva bhavissatī”ti atṭha brāhmaṇe pakkosāpetvā sabbakāmehi santappetvā suvaṇṇarūpakaṃ rathaṃ āropetvā “gacchatha, tātā, yattha amhākaṃ jātigottabhogehi samānakule evarūpaṃ dārikaṃ passatha, imeva suvaṇṇarūpakaṃ paṇṇākāraṃ katvā dethā”ti uyyojesi.

Te “amhākaṃ nāma etaṃ kamma”nti nikkhamitvā “kattha gamissāmā”ti cintetvā “maddaraṭṭhaṃ nāma itthākaro, maddaraṭṭhaṃ gamissāmā”ti maddaraṭṭhe sāgalanagaraṃ agamaṃsu. Tattha taṃ suvaṇṇarūpakaṃ nhānatitthe ṭhapetvā ekamante nisīdiṃsu. Atha bhaddāya dhātī bhaddaṃ nhāpetvā alaṇkaritvā sirigabbhe nisīdāpetvā nhāyituṃ āgacchantī taṃ rūpakaṃ disvā “ayyadhītā me idhāgatā”ti saññāya santajjetvā “dubbinīte kiṃ tvaṃ idhāgatā”ti talasattikaṃ uggiritvā “gaccha sīgha”nti gaṇḍapasse pahari. Hattho pāsāṇe paṭihato viya kampiltha. Sā paṭikkamitvā “evaṃ thaddhaṃ nāma mahāgivaṃ disvā ‘ayyadhītā me’ti saññaṃ uppādesiṃ, ayyadhītāya hi me nivāsanapaṭiggāhikāyapi ayuttā”ti āha. Atha naṃ te manussā parivāretvā “evarūpā te sāmīdhītā”ti pucchiṃsu. Kiṃ esā, imāya satagaṇena sahasagaṇena mayhaṃ ayyādhītā abhirūpatarā, dvādasahatthe gabbhe nisinnāya padīpakiccaṃ natthi, sarīrobhāseneva tamaṃ vidhamatīti. “Tena hi āgacchā”ti khujjaṃ gahetvā suvaṇṇarūpakaṃ rathaṃ āropetvā kosiyaḡottassa brāhmaṇassa gharadvāre ṭhatvā āgamaṇaṃ nivedayiṃsu.

Brāhmaṇo paṭisanthāraṃ katvā “kuto āgatatthā”ti pucchi. Magadharaṭṭhe mahātitthagāme kapilabrāhmaṇassa gharatoti. Kiṃ kāraṇā āgatāti? Iminā nāma

kāraṇenāti. “Kalyāṇaṃ, tātā, samajātigottavibhavo amhākaṃ brāhmaṇo, dassāmi dārika”nti paṇṇākāraṃ gaṇhi. Te kapilabrāhmaṇassa sāsanaṃ paṇiṇiṃsu “laddhā dārikā, kattabbaṃ karoṭhā”ti. Taṃ sāsanaṃ sutvā pippalimāṇavassa ārocayiṃsu “laddhā kira dārikā”ti. Māṇavo “ahaṃ ‘na labhissantī’ti cintesiṃ, ‘ime laddhāti vadanti’, anattiko hutvā paṇṇaṃ pesessāmi”ti rahogato paṇṇaṃ likhi “bhaddā attano jātigottabhogānurūpaṃ gharāvāsaṃ labhatu, ahaṃ nikkhamitvā pabbajissāmi, mā pacchā vippaṭṭisārī aho”ti. Bhaddāpi “asukassa kira maṃ dātukāmo”ti sutvā rahogatā paṇṇaṃ likhi “ayyaputto attano jātigottabhogānurūpaṃ gharāvāsaṃ labhatu, ahaṃ nikkhamitvā pabbajissāmi, mā pacchā vippaṭṭisārī aho”ti. Dve paṇṇāni antarāmagge samāgacchiṃsu. Idaṃ kassa paṇṇanti? Pippalimāṇavena bhaddāya pahitanti. Idaṃ kassāti? Bhaddāya pippalimāṇavassa pahitanti ca vutte dvepi vācetvā “passatha dāraṇaṃ kamma”nti phāletvā araṇṇe chaḍḍetvā samānapaṇṇaṃ likhitvā ito ca etto ca pesesuṃ. Iti tesu aniccamānānaṃyeva samāgamo aho.

Taṃdivasameva māṇavo ekaṃ pupphadāmaṃ gahetvā ṭhapesi. Bhaddāpi, tāni sayanamajjhe ṭhapesi. Bhuttasāyamāsā ubhopi “sayanaṃ abhiruhissāmā”ti samāgantvā māṇavo dakkhiṇapassena sayanaṃ abhiruhi. Bhaddā vāmapassena abhiruhitvā āha - “yassa passe pupphāni milāyanti, tassa rāgacittaṃ uppannanti vijānissāma, imaṃ pupphadāmaṃ na alliyitabba”nti. Te pana aññaṃaññaṃ sarīrasamphassabhayena tiyāmarattiṃ niddaṃ anokkamantāva vītināmenti, divā pana hāsamattampi nāhosi. Te lokāmisena asaṃsaṭṭhā yāva mātāpitāro dharanti, tāva kuṭumbaṃ avicāretvā tesu kālaṇkatesu vicārayiṃsu. Mahatī māṇavassa sampatti sattāsītikoṭṭidhanaṃ, ekadivasāṃ sarīraṃ ubbaṭṭetvā chaḍḍetabbaṃ suvaṇṇacuṇṇameva magadhanāliya dvādasanālimattaṃ laddhuṃ vaṭṭati. Yantabaddhāni saṭṭhi mahātaḷākāni, kammanto dvādasayojaniko, anurādhapurappamāṇā cuddasa gāmā, cuddasa hatthānīkā, cuddasa assānīkā, cuddasa rathānīkā.

So ekadivasāṃ alaṇkataassaṃ āruya mahājanaparivuto kammantaṃ gantvā khettaṇṇiyaṃ ṭhito naṅgalehi bhinnatṭhānato kākādayo sakuṇe gaṇḍupādādiṇāke uddharitvā khādante disvā, “tātā, ime kiṃ khādanti”ti pucchi. Gaṇḍupāde, ayyāti. Etehi kataṃ pāpaṃ kassa hotīti? Tumhākaṃ, ayyāti. So cintesi - “sace etehi kataṃ pāpaṃ mayhaṃ hoti, kiṃ me karissati sattāsītikoṭṭidhanaṃ, kiṃ dvādasayojaniko kammanto, kiṃ saṭṭhiyantabaddhāni taḷākāni, kiṃ cuddasa gāmā? Sabbametaṃ bhaddāya kāpilāniyā niyyātetvā nikkhamma pabbajissāmi”ti.

Bhaddāpi kāpilāni tasmīṃ khaṇe antaravattumhi tayo tilakumbhe pattharāpetvā dhātīhi parivutā nisinnā kāke tilapāṇake khādante disvā, “ammā, kiṃ ime khādanti”ti pucchi. Pāṇake, ayyeti. Akusalaṃ kassa hotīti? Tumhākaṃ, ayyeti. Sā cintesi - “mayhaṃ catuhatthavattum nālikodanamattaṃca laddhuṃ vaṭṭati, yadi panetaṃ ettakena janena kataṃ akusalaṃ mayhaṃ hoti, addhā bhavasahassenapi vaṭṭato sīsaṃ ukkhipitum na sakkā, ayyaputte āgatamatteyeva sabbam tassa niyyātetvā nikkhamma pabbajissāmi”ti.

Māṇavo āgantvā nhāyitvā pāsādaṃ āruya mahārahe pallaṅke nisīdi. Athassa cakkavattino anucchavikaṃ bhojanaṃ sajjayiṃsu. Dvepi bhuñjitvā parijane nikkhante rahogatā phāsukaṭṭhāne nisīdiṃsu. Tato māṇavo bhaddaṃ āha - “bhadda imaṃ gharaṃ āgacchantī kittakaṃ dhanam āharī”ti? Pañcapaṇṇāsa sakaṭṭasahassāni, ayyāti. Etaṃ sabbam, yā ca imasmīṃ ghare sattāsīti koṭṭiya yantabaddhā

saṭṭhitaḷākādibhedā sampatti atthi, sabbaṃ tuyhaṃyeva niyyātemīti. Tumhe pana kahaṃ gacchatha, ayyāti? Ahaṃ pabbajissāmīti. Ayya, ahampi tumhākaṃyeva āgamaṇaṃ olokayamānā nisinnā, ahampi pabbajissāmīti. Tesam ādittapaṇṇakuṭi viya tayo bhavā upaṭṭhahiṃsu. Te antarāpaṇato kasāvarasapītāni vatthāni mattikāpatte ca āharāpetvā aññaṃaññaṃ kese ohārāpetvā “ye loke arahanto, te uddissa amhākaṃ pabbajjā”ti vatvā thavikāya patte osāretvā aṃse laggetvā pāsādato otariṃsu. Gehe dāsesu vā kammakāresu vā na koci sañjāni.

Atha ne brāhmaṇagāmato nikkhamma dāsagāmadvārena gacchante ākappakuttavasena dāsagāmavāsino sañjāniṃsu. Te rodantā pādesu nipatitvā “kiṃ amhe anāthe karoṭha, ayyā”ti āhaṃsu. “Mayaṃ bhaṇe ādittapaṇṇasālā viya tayo bhavāti pabbajimhā, sace tumhesu ekekaṃ bhujissaṃ karoma, vassasatampi nappahoti. Tumheva tumhākaṃ sīsaṃ dhovitvā bhujissā hutvā jīvathā”ti vatvā tesam rodantānaṃyeva pakkamiṃsu. Thero purato gacchanto nivattitvā olokeno cintesi - “ayaṃ bhaddā kāpilānī sakalajambudīpagghanikā itthī mayhaṃ pacchato āgacchati. Ṭhānaṃ kho panetaṃ vijjati, yaṃ kocideva evaṃ cinteyya ‘ime pabbajitvāpi vinā bhavituṃ na sakkonti, ananucchavikaṃ karontī”ti. Koci vā pana amhesu maṇaṃ padūsetvā apāyapūrako bhaveyya. Imaṃ pahāya mayā gantuṃ vaṭṭatī”ti cittaṃ uppādesi.

So purato gacchanto dvedhāpathaṃ disvā tassa matthake aṭṭhāsi. Bhaddāpi āgantvā vanditvā aṭṭhāsi. Atha naṃ āha - “bhadde tādisiṃ itthiṃ mama pacchato āgacchantiṃ disvā ‘ime pabbajitvāpi vinā bhavituṃ na sakkontī’ti cintetvā amhesu paduṭṭhacitto mahājano apāyapūrako bhaveyya. Imasmiṃ dvedhāpathe tvaṃ ekaṃ gaṇha, ahaṃ ekena gamissāmī”ti. “Āma, ayya, pabbajitānaṃ mātugāmo nāma malaṃ, ‘pabbajitvāpi vinā na bhavantī’ti amhākaṃ dosaṃ dassanti, tumhe ekaṃ maggaṃ gaṇhatha, ahaṃ ekaṃ gaṇhitvā vinā bhavissāmā”ti tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā catūsu ṭhānesu pañcapatiṭṭhitena vanditvā dasanakhasamodhānasamujjalaṃ añjaliṃ paggayha “satasahassakappappamāṇe addhāne kato mittasanthavo ajja bhijjati”ti vatvā “tumhe dakkhiṇajātikā nāma, tumhākaṃ dakkhiṇamaggo vaṭṭati. Mayaṃ mātugāmā nāma vāmajātikā, amhākaṃ vāmamaggo vaṭṭatī”ti vanditvā maggaṃ paṭipannā. Tesam dvedhābhūtakāle ayaṃ mahāpathavī “ahaṃ cakkavāḷagirisinerupabbate dhāretuṃ sakkontīpi tumhākaṃ guṇe dhāretuṃ na sakkomī”ti vadantī viya viravamānā akampi, ākāse asanisaddo viya pavatti, cakkavāḷapabbato unnadi.

Sammāsambuddho veḷuvanamahāvihāre gandhakuṭiyaṃ nisinno pathavīkampanasaddaṃ sutvā “kassa nu kho pathavī kampaṭī”ti āvajjento “pippalimāṇavo ca bhaddā ca kāpilānī maṃ uddissa appameyyaṃ sampattiṃ pahāya pabbajitā, tesam viyogaṭṭhāne ubhinnaṃpi guṇabalena ayaṃ pathavīkampo jāto, mayāpi etesaṃ saṅghaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti gandhakuṭito nikkhamma sayameva pattacīvaramādāya asītimahātheresu kañci anāmantetvā tigāvutaṃ maggaṃ paccuggamaṇaṃ katvā rājagahassa ca nālandāya ca antare bahuputtakanigrodharukkhamūle pallaṅkaṃ ābhujitvā nisīdi. Nisīdanto pana aññatarapaṃsukūliko viya anisīditvā buddhavesaṃ gahetvā asītihatthā ghanabuddharasmiyo vissajjento nisīdi. Iti tasmīṃ khaṇe paṇṇacchattasakaṭṭhāgārādippamāṇā buddharasmiyo ito cito ca vipphandantiyo vidhāvantiyo candasahassa-sūriyasahassa-uggamanakālo viya kurumānā taṃ vanantaṃ ekobhāsaṃ akaṃsu. Dvattiṃsamahāpurisalakkhaṇasiriyā

samujjalatārāgaṇaṃ viya gagaṇaṃ, supupphitakamalakuvalayaṃ viya salilaṃ vanantaṃ virocittha. Nigrodharukkhaṣṣa khandho nāma seto hoti, pattāni nāma nīlāni, pakkāni rattāni. Tasmīṃ pana divase sataśākhā nigrodho suvaṇṇavaṇṇova ahosi.

Mahākassapaṭṭhēro “ayaṃ mayhaṃ satthā bhavissati, imāhaṃ uddissa pabbajito”ti diṭṭhatthānato paṭṭhāya oṇatoṇato gantvā tīsu tṭhānesu vanditvā “satthā me, bhante bhagavā, sāvakoḥamaṣmi, satthā me, bhante bhagavā, sāvakoḥamaṣmī”ti āha. Atha naṃ bhagavā avoca - “kassapa, sace tvaṃ imaṃ nipaccakāraṃ mahāpathaviyā kareyyāsi, sāpi dhāretuṃ na sakkuṇeyya. Tathāgatassa evaṃ guṇamahantataṃ jānatā tayā kato nipaccakāro mayhaṃ lomampi cāletuṃ na sakkoti. Nisīda, kassapa, dāyajjaṃ te dassāmi”ti. Athassa bhagavā tīhi ovādehi upasampadaṃ adāsi. Datvā bahuputtakanigrodhamūlato nikkhamitvā therāṃ pacchāsamaṇaṃ katvā maggaṃ paṭipajji. Satthu sarīraṃ dvattiṃsamahāpurisalakkhaṇavicittaṃ, mahākassapaṣṣa sattamahāpurisalakkhaṇapaṭimaṇḍitaṃ. So kaṇṇanamahānāvāya pacchābandho viya satthu padānupadikaṃ anugañchi. Satthā thokaṃ maggaṃ gantvā maggā okkamma aññatarasmīṃ rukkhamaṇḍale nisajjākāraṃ dassesi, therō “nisīditukāmo satthā”ti ñatvā attano pārupanapilotikasaṅghāṭiṃ catugguṇaṃ katvā paññāpesi.

Satthā tasmīṃ nisīditvā hatthēna cīvaraṃ parāmasitvā “mudukā kho tyāyaṃ, kassapa, pilotikasaṅghāṭi”ti āha. Therō “satthā me saṅghāṭiyā mudukabhāvaṃ katheti, pārupitukāmo bhavissati”ti ñatvā “pārupatu, bhante, bhagavā saṅghāṭi”nti āha. Kiṃ tvaṃ pārupissasi kassapāti? Tumhākaṃ nivāsanaṃ labhanto pārupissāmi, bhanteti. “Kiṃ pana tvaṃ, kassapa, imaṃ paribhogajīṇṇaṃ paṃsukūlaṃ dhāretuṃ sakkhissasi? Mayā hi imassa paṃsukūlassa gahitadivase udakapariyantaṃ katvā mahāpathavī kampi, imaṃ buddhānaṃ paribhogajīṇṇaṃ cīvaraṃ nāma na sakkā parittaguṇena dhāretuṃ, paṭibalenevidaṃ paṭipattipūraṇasamatthēna jātipaṃsukūlikena gahetuṃ vaṭṭati”ti vatvā therēna saddhiṃ cīvaraṃ parivattesi.

Evaṃ pana cīvaraparivattaṃ katvā therēna pārutacīvaraṃ bhagavā pārupi, satthu cīvaraṃ therō pārupi. Tasmīṃ samaye acetanāpi ayaṃ mahāpathavī “dukkaraṃ, bhante, akattha, attanā pārutacīvaraṃ sāvakassa dinnapubbaṃ nāma natthi, ahaṃ tumhākaṃ guṇaṃ dhāretuṃ na sakkomī”ti vadantī viya udakapariyantaṃ katvā kampi. Theropi “laddhaṃ dāni mayā buddhānaṃ paribhogacīvaraṃ, kiṃ me idāni uttari kattabbaṃ atthī”ti unnatiṃ akatvā buddhānaṃ santikeyeva terasa dhutaguṇe samādāya saddadivasamattaṃ puthujjano hutvā aṭṭhame aruṇe saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Satthāpi “kassapo, bhikkhave, candūpamo kulāni upasaṅkamati, apakasseva kāyaṃ apakassa cittaṃ niccānavako kulesu appagabbho”ti evamādīhi suttehi therāṃ thometvā aparabhāge etadeva kassapaṣaṃyuttaṃ aṭṭhuppattiṃ katvā “mama sāsane dhutavādānaṃ bhikkhūnaṃ mahākassapo aggo”ti therāṃ tṭhānantare tṭhapesīti.

Anuruddhattheravatthu

192. Pañcame dibbacakkhukānaṃ yadidaṃ anuruddhoti dibbacakkhukabhikkhūnaṃ anuruddhatthero aggoti vadati. Tassa ciṇṇavasitāya aggabhāvo veditabbo. Therō kira bhojanapapañcamattaṃ tṭhapetvā sesakālaṃ ālokaṃ vaḍḍhetvā dibbacakkhukānaṃ satte olokontova viharati. Iti ahorattaṃ ciṇṇavasitāya esa dibbacakkhukānaṃ aggo nāma jāto. Apica kappasatasahassaṃ patthitabhāvenapesa dibbacakkhukānaṃ aggova jāto.

Tatrassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayampi hi kulaputto padumuttarasseva bhagavato kāle pacchābhattaṃ dhammassavanatthaṃ vihāraṃ gacchantena mahājanena saddhiṃ agamāsi. Ayaṃ hi tadā aññataro apākaṭanāmo issarakuṭumbiko ahoṣi. So dasabalaṃ vanditvā parisapariyante t̥hito dhammakathaṃ suṇāti. Satthā desanaṃ yathānusandhikaṃ ghaṭetvā ekaṃ dibbacakkhukaṃ bhikkhuṃ etadaggaṭṭhāne t̥hapesi.

Tato kuṭumbikassa etadahosi - “mahā vatāyaṃ bhikkhu, yaṃ evaṃ satthā sayaṃ dibbacakkhukānaṃ aggaṭṭhāne t̥hapesi. Aho vatāhampi anāgate uppajjanakabuddhassa sāsane dibbacakkhukānaṃ aggo bhaveyya”nti cittaṃ uppādetvā parisantarena gantvā svātanāya bhagavantaṃ bhikkhusaṅghena saddhiṃ nimantetvā punadivase buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ datvā “mahantaṃ t̥hānantaraṃ mayā patthita”nti teneva niyāmena ajjatanāya svātanāyāti nimantetvā satta divasāni mahādānaṃ pavattetvā saparivārassa bhagavato uttamavatthāni datvā “bhagavā nāhaṃ imaṃ sakkāraṃ dibbasampattiyaṃ na manussasampattiyaṃ atthāya karomi. Yaṃ pana tumhe ito sattadivasamatthake bhikkhuṃ dibbacakkhukānaṃ aggaṭṭhāne t̥thapayittha, ahampi anāgate ekassa buddhassa sāsane so bhikkhu viya dibbacakkhukānaṃ aggo bhaveyya”nti patthanāṃ katvā pādamūle nipajji. Satthā anāgataṃ oloketvā tassa patthanāya samijjhanabhāvaṃ ñatvā evamāha - “ambho purisa, anāgate kappasatasahassapariyosāne gotamo nāma buddho uppajjissati, tassa sāsane tvaṃ dibbacakkhukānaṃ aggo anuruddho nāma bhavissasi”ti. Evañca pana vatvā bhattānumodanaṃ katvā vihārameva agamāsi.

Kuṭumbikopi yāva buddho dharati, tāva avijahitameva kalyāṇakammaṃ katvā parinibbute satthari niṭṭhite sattayojanike suvaṇṇacetiye bhikkhusaṅghaṃ upasaṅkamitvā, “bhante, kiṃ dibbacakkhussa parikamma”nti pucchi. Padīpadānaṃ nāma dātuṃ vaṭṭati upāsakāti. Sādhū, bhante, karissāmīti sahaspadīpānaṃyeva tāva dīparukkhānaṃ sahasaṃ kāresi, tadanantaraṃ tato parittatare, tadanantaraṃ tato pariyattatareti anekasahassee dīparukkhe kāresi. Sesapadīpā pana aparimāṇā ahesuṃ.

Evaṃ yāvajīvaṃ kalyāṇakammaṃ katvā devesu ca manussesu ca saṃsaranto kappasatasahassaṃ atikkamitvā kassapasammāsambuddhassa kāle bārāṇasiyaṃ kuṭumbiyagehe nibbattitvā parinibbute satthari niṭṭhite yojanike cetiye bahu kaṃsapātiyo kārāpetvā sappimaṇḍassa pūretvā majjhe ekekaṃ gulapiṇḍaṃ t̥thapetvā ujjāletvā mukhavaṭṭiyaṃ mukhavaṭṭiṃ phusāpento cetiyaṃ parikkhipāpetvā attano sabbamahantaṃ kaṃsapātiṃ kāretvā sappimaṇḍassa pūretvā tassā mukhavaṭṭiyaṃ samantato vaṭṭisahasasā jālāpetvā majjhaṭṭhāne thūpikaṃ pilotikāya veṭhetvā jālāpetvā kaṃsapātiṃ sīsenādāya sabbarattiṃ yojanikaṃ cetiyaṃ anupariyāyi. Evaṃ tenāpi attabhāvena yāvajīvaṃ kalyāṇakammaṃ katvā devaloke nibbatto.

Puna anuppanne buddhe tasmīṃyeva nagare duggatakulassa gehe paṭisandhiṃ gaṇhitvā sumanasetṭhiṃ nāma nissāya vasi, annabhārotissa nāmaṃ ahoṣi. So pana sumanasetṭhi devasikaṃ kapaṇaddhikavaṇṇibbakayācakānaṃ gehadvāre mahādānaṃ deti. Athekadivasaṃ upariṭṭho nāma paccekabuddho gandhamādanapabbate nirodhasamāpattiṃ samāpanno. Tato vuṭṭhāya “ajja kassa anuggahaṃ kātuṃ vaṭṭati”ti vīmaṃsi. Paccekabuddhā ca nāma duggatānukampakā honti. So “ajja mayā annabhārassa anuggahaṃ kātuṃ vaṭṭati”ti cintetvā “idāni annabhāro aṭavito attano gehaṃ āgamissati”ti ñatvā pattacīvaramādāya gandhamādanapabbatā vehāsaṃ

abbhuggantvā gāmadvāre annabhārassa sammukhe paccuṭṭhāsi.

Annabhāro paccekabuddhaṃ tucchapattahatthaṃ disvā paccekabuddhaṃ abhivādetvā “api, bhante, bhikkhaṃ labhitthā”ti pucchi. Labhissāma mahāpuññāti. “Bhante, thokaṃ idheva hothā”ti vegena gantvā attano gehe mātugāmaṃ pucchi - “bhadde, mayhaṃ ṭhapitaṃ bhāgabhattaṃ atthi, natthi”ti? Atthi sāmīti. So tatova gantvā paccekabuddhassa hatthato pattamādāya āgantvā “bhadde, mayhaṃ purimabhava kalyāṇakammassa akatattā bhattaṃ paccāsīsamānā viharāma, amhākaṃ dātukāmatāya sati deyyadhammo na hoti, deyyadhamme sati paṭiggāhakaṃ na labhāma, ajja me upariṭṭhapaccekabuddho diṭṭho, bhāgabhattaṃ atthi, mayhaṃ bhāgabhattaṃ imasmiṃ patte pakkhipāhi”ti.

Byattā itthi “yato mayhaṃ sāmiko bhāgabhattaṃ deti, mayāpi imasmiṃ dāne bhāginiyā bhavitabba”nti attano bhāgabhattampi upariṭṭhassa paccekabuddhassa patte patiṭṭhapetvā adāsi. Annabhāro pattaṃ āharitvā paccekabuddhassa hatthe ṭhapetvā, “bhante, evarūpā dujjīvitā muccāmā”ti āha. Evaṃ hotu, mahāpuññāti. So attano uttarasāṭakaṃ ekasmiṃ padese attharitvā, “bhante, idha nisīditvā paribhuñjathā”ti āha. Paccekabuddho tattha nisīditvā navavidhaṃ pāṭikūlyaṃ paccavekkhanto paribhuñji. Paribhuttakāle annabhāro pattadhovanaudakaṃ adāsi. Paccekabuddho niṭṭhitabhattakicco -

“Icchitaṃ patthitaṃ tuyhaṃ, sabbameva samijjhatu;
Sabbe pūrentu saṅkappā, cando pannaraso yathā”ti. -

Anumodanaṃ katvā maggaṃ paṭipajji. Sumanaseṭṭhissa chatte adhivatthā devatā “aho dānaṃ paramadānaṃ upariṭṭhe suppatiṭṭhita”nti tikkhattuṃ vatvā sādhuḥkāraṃ adāsi. Sumanaseṭṭhi “kiṃ tvaṃ maṃ ettakaṃ kālaṃ dānaṃ dadamānaṃ na passasi”ti āha. Nāhaṃ tava dāne sādhuḥkāraṃ demi, annabhārena upariṭṭhapaccekabuddhassa dinnapiṇḍapāte pasīditvā sādhuḥkāraṃ demīti.

Sumanaseṭṭhi cintesi - “acchariyaṃ vatidaṃ, ahaṃ ettakaṃ kālaṃ dānaṃ dento devataṃ sādhuḥkāraṃ dāpetuṃ nāsakkhiṃ. Ayaṃ annabhāro maṃ nissāya vasanto anurūpassa paṭiggāhakaṃ puggalassa laddhattā ekapiṇḍapātadāneneva sādhuḥkāraṃ dāpesi, etassa anucchavikaṃ datvā etaṃ piṇḍapātaṃ mama santakaṃ kātuṃ vaṭṭati”ti annabhāraṃ pakkosāpetvā “ajja tayā kassaci kiñci dānaṃ dinna”nti pucchi. Āma, ayya, upariṭṭhapaccekabuddhassa me attano bhāgabhattaṃ dinnanti. Handa, bho, kahāpaṇaṃ gaṇhitvā etaṃ piṇḍapātaṃ mayhaṃ dehīti. Na demi ayyāti. So yāva sahaṃsaṃ vaḍḍhesi, annabhāro “sahassenāpi na demī”ti āha. Hotu, bho, yadi piṇḍapātaṃ na desi, sahaṃsaṃ gaṇhitvā pattiṃ me dehīti. “Etampi dātuṃ yuttaṃ vā ayuttaṃ vā na jānāmi, ayyaṃ pana upariṭṭhapaccekabuddhaṃ pucchitvā sace dātuṃ yuttaṃ bhavissati, dassāmī”ti gantvā paccekabuddhaṃ sampāpuṇitvā, “bhante, sumanaseṭṭhi mayhaṃ sahaṃsaṃ datvā tumhākaṃ dinnapiṇḍapāte pattiṃ yācati, dammi vā na dammi vā”ti. Upamaṃ te paṇḍita karissāmi. Seyyathāpi kulasatike gāme ekasmiṃyeva ghare dīpaṃ jāleyya, sesā attano attano telena vaṭṭiṃ temetvā jālāpetvā gaṇheyyuṃ, purimadīpassa pabhā atthi, natthīti. Atirekatarā, bhante, pabhā hotīti. Evameva paṇḍita ulūṅkayāgu vā hotu kaṭacchubhikkhā vā, attano piṇḍapāte paresaṃ pattiṃ dentassa satassa vā detu sahaṃsassa vā, yattakānaṃ deti, tattakānaṃ puññaṃ vaḍḍhati. Tvaṃ dento ekameva piṇḍapātaṃ adāsi, sumanaseṭṭhissa pana pattiyaṃ dinnāya dve piṇḍapātā honti eko tava, eko ca tassāti.

So paccekabuddham abhivādetvā sumanasetṭhissa santikaṃ gantvā “piṇḍapāte pattim gaṇha sāmī”ti āha. Handa, kahāpaṇasahassam gaṇhāti. Nāham piṇḍapātaṃ vikkiṇāmi, saddhāya pana tumhākaṃ pattim demīti. Tāta, tvaṃ mayham saddhāya pattim desi, aham pana tuyham guṇaṃ pūjento sahasam demi, gaṇha, tātāti. So “evaṃ hotū”ti sahasam gaṇhi. Tāta, tuyham sahasam laddhakālato paṭṭhāya sahatthā kammakaraṇakiccaṃ natthi, vīthiyaṃ gharaṃ māpetvā vasa. Yena tuyham attho, taṃ maṃ āharāpetvā gaṇhāhīti. Nirodhasamāpattito vuṭṭhitapaccekabuddhassa dinnapiṇḍapāto nāma taṃdivasameva vipākaṃ deti. Tasmā sumanasetṭhi aññaṃ divasaṃ annabhāraṃ gahetvā rājakuḷaṃ agacchantopi taṃdivasaṃ gahetvāva gato.

Annabhārassa puññaṃ āgamma rājā seṭṭhiṃ anoloketvā annabhārameva olokesi. Kiṃ, deva, imaṃ purisaṃ ativiya olokesīti? Aññaṃ divasaṃ adiṭṭhapubbattā olokemīti. Oloketabbayuttako esa devāti. Ko panassa oloketabbayuttako guṇoti? Ajja attano bhāgabhattaṃ sayam abhuñjitvā upariṭṭhapaccekabuddhassa dinnattā mama hatthato sahasam labhi devāti. Konāmo esoti? Annabhāro nāma devāti. “Tava hatthato laddhattā mamapi hatthato laddhuṃ arahati, ahampissa pūjaṃ karissāmī”ti vatvā sahasam adāsi. Etassa vasanagehaṃ jānātha bhaṇeti? Sādhu devāti ekaṃ gehaṭṭhānaṃ sodhentā kuddālena āhatāhataṭṭhāne nidhikumbhiyo gīvāya gīvaṃ āhacca ṭhitā disvā rañño ārocayimṃsu. Rājā “tena hi gantvā khanathā”ti āha. Tesaṃ khanantānaṃ khanantānaṃ heṭṭhā gacchanti. Puna gantvā rañño ārocayimṃsu. Rājā “annabhārassa vacanena khanathā”ti āha. Te gantvā “annabhārasseva vacana”nti khaṇimṃsu. Kuddālena āhatāhataṭṭhāne ahicchattakamakulāni viya kumbhiyo uṭṭhahimṃsu. Te dhaṇaṃ āharitvā rañño santike rāsiṃ akaṃsu. Rājā amacce sannipātetvā “imasmim nagare kassa aññaṃ ettakaṃ dhaṇaṃ atthī”ti pucchi. Natthi kassaci devāti. Tena hi ayaṃ annabhāro imasmim nagare dhanasetṭhi nāma hotūti. Taṃdivasameva seṭṭhicchattaṃ labhi.

So tato paṭṭhāya yāvajīvaṃ kalyāṇakammaṃ katvā tato cuto devaloke nibbatto. Dīgharattaṃ devamanussesu saṃsaritvā amhākaṃ satthu uppajjanakāle kapilavatthunagare amittodanasakkassa gehe paṭisandhiṃ gaṇhi. Nāmaggaṇadivase panassa anuruddhoti nāmaṃ akaṃsu. Mahānāmasakkassa kaniṭṭhabhātā satthu cūḷapituputto paramasukhumālo mahāpuñño ahoṣi. Suvaṇṇapātiyaṃyevassa bhattaṃ uppajji. Athassa mātā ekadivasaṃ “mama puttaṃ natthīti padaṃ jānāpessāmī”ti ekaṃ suvaṇṇapātiṃ aññāya suvaṇṇapātiyā pidahitvā tucchakaṃyeva pesesi. Antarāmagge devatā dibbapūvehi pūresuṃ. Evaṃ mahāpuñño ahoṣi. Tiṇṇaṃ utūnaṃ anucchavikesu tīsu pāsādesu alaṅkatanāṭakittihī parivuto devo viya sampattiṃ anubhavi.

Amhākampi bodhisatto tasmim samaye tusitapurā cavitvā suddhodanamahārājassa aggamaheṣiyā kucchismiṃ paṭisandhiṃ gahetvā anukkamena vuddhippatto ekūnatimṣa vassāni agāramajjhe vasitvā mahābhiniṅkhamanaṃ nikkhamitvā anukkamena paṭividdhasabbaññaṇaṇaṃ bodhimaṇḍe sattasattāhaṃ vītināmetvā isipatane migadāye dhammacakkappattanaṃ pavattetvā lokānuggahaṃ karonto rājagahaṃ āgamma “putto me rājagahaṃ āgato”ti sutvā “gacchatha bhaṇe mama puttaṃ ānethā”ti pitarā pahite sahasasahassaparivāre dasa amacce ehibhikkhupabbajjāya pabbājetvā kāḷudāyittherena cārikāgamaṇaṃ āyācito rājagahato vīsatisahassabhikkhuparivāro nikkhamitvā kapilavatthupuraṃ gantvā ñāṭisamāgame anekehi iddhipāṭihāriyehi sappāṭihāriyaṃ vicitraddhammadesanaṃ

katvā mahājanam amatapānam pāyetvā dutiyadivase pattacīvaramādāya
nagaradvāre t̥hatvā “kiṃ nu kho kulanagaram āgatānam sabbaññubuddhānam
āciṇṇa”nti āvajjamāno “sapidānam piṇḍāya caraṇam āciṇṇa”nti ñatvā sapidānam
piṇḍāya caranto “putto me piṇḍāya caratī”ti sutvā āgatassa rañño dhammam
kathetvā tena sakanivesanam pavesetvā katasakkārasammāno tattha kātabbam
ñātijanānuggaham katvā rāhulakumāram pabbājetvā nacirasseva kapilavatthupurato
mallaraṭṭhe cārikam caramāno anupiyaambavanam agamāsi.

Tasmiṃ samaye suddhodanamahārājā sākiyajanam sannipātetvā āha - “sace mama
putto agāram ajjhāvasissa, rājā abhaviṣṣa cakkavattī sattaratanasamannāgato.
Nattāpi me rāhulakumāro khattiyagaṇena saddhiṃ tam parivāretvā acarissa, tumhepi
etamattham jānātha. Idāni pana me putto buddho jāto, khattiyāvassa parivārā hontu.
Tumhe ekekakulato ekekaṃ dāraṃ dethā”ti. Evaṃ vutte ekappahāreneva
sahassakhattiyakumārā pabbajimṣu. Tasmiṃ samaye mahānāmo kuṭumbasāmiko
hoti. So anuruddhasakkaṃ upasaṅkamitvā etadavoca - “etarahi, tāta anuruddha,
abhiññātā abhiññātā sakyakumārā bhagavantam pabbajitam anupabbajanti,
amhākaṃ kule natthi koci agāasmā anagāriyam pabbajito. Tena hi tvam vā pabbaja,
aham vā pabbajissāmī”ti. So tassa vacanam sutvā gharāvāse ruciṃ akatvā
attasattamo agāasmā anagāriyam pabbajito. Tassa pabbajjānukkamo
saṅghabhedakakkhandhake āgatova.

Evaṃ anupiyaambavanam gantvā pabbajitesu pana tesu tasmiṃyeva antovasse
bhaddiyatthero arahattam pāpuṇi. Anuruddhatthero dibbacakkhum nibbattesi,
devadatto aṭṭha samāpattiyo nibbattesi, ānandatthero sotāpattiphale patiṭṭhāsi,
bhagutthero ca kimilatthero ca pacchā arahattam pāpuṇimṣu. Tesam pana
sabbesampi therānam attano attano āgataṭṭhāne pubbapatthanābhinihāro
āgamissati. Ayaṃ pana anuruddhatthero dhammasenāpatissa santike
kammaṭṭhānam gahetvā cetiyaraṭṭhe pācīnavamsamigadāyam gantvā
samaṇadhammam karonto satta mahāpurisavitakke vitakkesi, aṭṭhame kilamati.
Satthā “anuruddho aṭṭhame mahāpurisavitakke kilamatī”ti ñatvā “tassa saṅkappam
pūressāmī”ti tattha gantvā paññattavarabuddhāsane nisinno aṭṭhamam
mahāpurisavitakkaṃ pūretvā catupaccayasantosabhāvanārāmapaṭimaṇḍitam
mahāriyavamsapaṭipadam kathetvā ākāse uppatitvā bhesakalāvanameva gato.

Thero tathāgate gatamatteyeva tevijjo mahākhīṇāsavo hutvā “satthā mayham
manam jānitvā āgantvā aṭṭhamam mahāpurisavitakkaṃ pūretvā adāsi. So ca me
manoratho matthakam patto”ti buddhānam dhammadesanam attano ca
paṭividdhadhammam ārabha imā gāthā abhāsi -

“Mama saṅkappamaññāya, satthā loke anuttaro;
Manomayena kāyena, iddhiyā upasaṅkami.

“Yathā me ahu saṅkappo, tato uttari desayi;
Nippapañcarato buddho, nippapañcamadesayi.

“Tassāham dhammamaññāya, vihāsiṃ sāsane rato;
Tisso vijjā anupatto, kataṃ buddhassa sāsana”nti.

Atha naṃ aparabhāge satthā jetavanamahāvihāre viharanto “mama sāsane
dibbacakkhukānam anuruddho aggo”ti aggaṭṭhāne t̥hapesi.

Bhaddiyattheravatthu

193. Chaṭṭhe uccākulikānanti ucce kule jātānaṃ. Bhaddiyoti anuruddhattherena saddhiṃ nikkhamanto sakyarājā. Kāligodhāya puttoti kāḷavaṇṇā sā devī, godhāti panassā nāmaṃ. Tasmā kāligodhāti vuccati, tassā puttoti attho. Kasmā panāyaṃ uccākulikānaṃ aggoti vutto, kiṃ tato uccākulikatarā natthīti? Āma natthi. Tassa hi mātā sākiyānīnaṃ antare vayena sabbajēṭṭhikā, soyeva ca sākiyakule sampattaṃ rajjaṃ pahāya pabbajito. Tasmā uccākulikānaṃ aggoti vutto. Apica pubbapatthanānubhāvena cesa anupaṭipāṭiyā pañca jātisatāni rājakule nibbattitvā rajjaṃ kāresiyeva. Imināpi kāraṇena uccākulikānaṃ aggoti vutto.

Pañhakamme panassa ayamanupubbikathā - ayampi hi atīte padumuttarabuddhakāle mahābhogakule nibbatto vuttanayeneva dhammassavanatthāya gato. Taṃdivasaṃ satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ uccākulikānaṃ bhikkhūnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā “mayāpi anāgate ekassa buddhassa sāsane uccākulikānaṃ bhikkhūnaṃ aggena bhavituṃ vaṭṭatī”ti tathāgataṃ nimantetvā satta divasāni buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ datvā, “bhante, ahaṃ imassa dānassa phalena nāññaṃ sampattiṃ ākañkhāmi, anāgate pana ekassa buddhassa sāsane uccākulikānaṃ bhikkhūnaṃ aggo bhaveyya”nti patthayitvā pādamūle nipajji.

Satthā anāgataṃ olokento samijjhanabhāvaṃ disvā “samijjhissati te idaṃ kammaṃ, ito kappasatasahassāvasāne gotamo nāma buddho uppajjissati, tvaṃ tassa sāsane uccākulikānaṃ bhikkhūnaṃ aggo bhavissasi”ti byākaritvā bhattānumodanaṃ katvā vihāraṃ agamāsi. Sopi taṃ byākaraṇaṃ labhitvā uccākulikasaṃvattanikakammaṃ pucchitvā dhammāsānāni kāretvā tesu paccattharaṇāni santharāpetvā dhammabījaniyo dhammakathikavaṭṭaṃ uposathāgāre padīpateladānanti evaṃ yāvajīvaṃ bahuvīdaṃ kalyāṇakammaṃ katvā tattha kālakato devesu ca manussesu ca saṃsaranto kassapadasabalassa ca amhākañca bhagavato antare bārāṇasiyaṃ kuṭumbiyaghare nibbatto.

Tena ca samayena sambahulā paccekabuddhā gandhamādanapabbatā āgamma bārāṇasiyaṃ gaṅgāya tīre phāsukaṭṭhāne nisīditvā piṇḍapātaṃ paribhuñjanti. So kuṭumbiyo tesaṃ nibaddhameva tasmiṃ ṭhāne bhattavissaggakaraṇaṃ ṇatvā aṭṭha pāsāṇaphalakāni attharitvā yāvajīvaṃ paccekabuddhe upaṭṭhahi. Athekaṃ buddhantaraṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde kapilavatthunagare khattiyakule nibbatti. Nāmaggaḥadivase cassa bhaddiyakumārōti nāmaṃ akaṃsu. So vayaṃ āgamma heṭṭhā anuruddhasutte vuttanayeneva channaṃ khattiyānaṃ abbhantaro hutvā satthari anupiyaambavane viharante satthu santike pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇi. Atha satthā aparabhāge jetavanamahāvihāre viharanto “mama sāsane uccākulikānaṃ kāligodhāya putto bhaddiyatthero aggo”ti aggaṭṭhāne ṭhapesi.

Lakuṇḍakabhaddiyattheravatthu

194. Sattame mañjussarānanti madhurassarānaṃ. Lakuṇḍakabhaddiyoti ubbedhena rasso, nāmena bhaddiyo. Tassāpi pañhakamme ayamanupubbikathā - ayampi hi padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare mahābhogakule nibbatto vuttanayeneva dhammassavanatthāya vihāraṃ gato. Tasmiṃ samaye satthāraṃ ekaṃ mañjussaraṃ bhikkhuṃ etadagge ṭhapentaṃ disvā “aho vatāhampi anāgate ayaṃ bhikkhu viya ekassa buddhassa sāsane mañjussarānaṃ bhikkhūnaṃ aggo bhaveyya”nti cittaṃ uppādetvā satthāraṃ nimantetvā satta divasāni buddhappamukhassa

bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ datvā, “bhante, ahaṃ imassa dānassa phalena na aññaṃ sampattiṃ ākaṅkhāmi, anāgate pana ekassa buddhassa sāsane mañjussarānaṃ bhikkhūnaṃ aggo bhaveyya”nti patthayitvā satthupādamūle nipajji. Satthā anāgataṃ olokeno samijjhanabhāvaṃ disvā “samijjhissati te idaṃ kammaṃ, ito kappasatasahassāvasāne gotamo nāma buddho uppajjissati, tvaṃ tassa sāsane mañjussarānaṃ bhikkhūnaṃ aggo bhavissasi”ti byākaritvā vihāraṃ agamāsi.

Sopi taṃ byākaraṇaṃ labhitvā yāvajjivaṃ kalyāṇakammaṃ katvā tato kālakato devesu ca manussesu ca saṃsaranto vipassīsammasambuddhakāle cittapattakokilo nāma hutvā khome migadāye vasanto ekadivasaṃ himavantaṃ gantvā madhuraṃ ambaphalaṃ tuṇḍena gahetvā āgacchanto bhikkhusaṅghaparivutaṃ satthāraṃ disvā cintesi - “ahaṃ aññesu divasesu rittako tathāgataṃ passāmi, ajja pana me imaṃ ambapakkaṃ puttakānaṃ atthāya āgataṃ. Tesāṃ aññaṃpi āharitvā dassāmi, imaṃ pana dasabalassa dātuṃ vaṭṭatī”ti otaritvā ākāse carati. Satthā tassa cittaṃ ṇatvā asokattheraṃ nāma upaṭṭhākaṃ olokesi. So pattaṃ nīharitvā satthu hatthe ṭhapesi. So kokilo dasabalassa patte ambapakkaṃ patiṭṭhāpesi. Satthā tattheva nisīditvā taṃ paribhuñji. Kokilo pasannacitto punappunaṃ dasabalassa guṇe āvajjetvā dasabalaṃ vanditvā attano kulāvakaṃ gantvā sattāhaṃ pītisukhena vītināmesi. Ettakaṃ tasmim attabhāve kalyāṇakammaṃ, imināssa kammena saro madhuro ahosi.

Kassapasammāsambuddhakāle pana cetiye āraddhe “kiṃpamāṇaṃ karoma? Sattayojanappamāṇaṃ. Atimahantaṃ etaṃ, chayojanaṃ karoma. Idampi atimahantaṃ, pañcayojanaṃ karoma, catuyojanaṃ, tiyojanaṃ, dviyojana”nti vutte ayaṃ tadā jeṭṭhavaḍḍhakī hutvā “etha, bho, anāgate sukhaṇḍijaggiyaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti vatvā rajjuṃ ādāya parikkhipanto gāvutamattake ṭhatvā “eekaṃ mukhaṃ gāvutaṃ gāvutaṃ hotu, cetiyaṃ yojanāvaṭṭaṃ yojanubbedhaṃ bhavissati”ti āha. Te tassa vacane atṭhaṃsu. Iti appamāṇassa buddhassa pamāṇaṃ akāsīti. Tena kammena nibbattanibbattaṭṭhāne aññehi hīnatarappamāṇo ahosi. So amhākaṃ satthu kāle sāvattiyaṃ mahābhogakule nibbatti. “Bhaddiyo”tissa nāmaṃ akaṃsu. So vayappatto satthari jetavanamahāvihāre paṭivasante vihāraṃ gantvā dhammadesanaṃ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā vipassanāya kammaṃ karonto arahattaṃ pāpuṇi. Atha naṃ satthā aparabhāge ariyavaragaṇamajjhe nisinno mañjussarānaṃ bhikkhūnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesi.

Piṇḍolabhāradvājattheravatthu

195. Atṭhame sīhanādikānanti sīhanādaṃ nadantānaṃ. Piṇḍolabhāradvājoti so kira arahattaṃ pattadivase avāpuraṇaṃ ādāya vihārena vihāraṃ pariveṇena pariveṇaṃ gantvā “yassa magge vā phale vā kaṅkhā atthi, so maṃ pucchatū”ti sīhanādaṃ nadanto vicari. Buddhānampi purato ṭhatvā “imasmiṃ, bhante, sāsane katabbakiccaṃ mayhaṃ matthakaṃ patta”nti sīhanādaṃ nadi. Tasmā sīhanādikānaṃ aggo nāma jāto.

Pañhakamme panassa ayamanupubbikathā - ayaṃ kira padumuttarabuddhakāle pabbatapāde sīhayoniyāṃ nibbatto. Satthā paccūsasamaye lokaṃ volokento tassa hetusampattiṃ disvā haṃsavatiyaṃ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṃ sīhe gocarāya pakkante tassa vasanaguhaṃ pavisitvā ākāse pallaṅkaṃ ābhujitvā nirodhaṃ samāpajjitvā nisīdi. Sīho gocaraṃ labhitvā nivatto guhādvāre ṭhito antoguhāyaṃ dasabalaṃ nisinnaṃ disvā “mama vasanaṭṭhānaṃ āgantvā añño satto nisīdituṃ

samattho nāma natthi, mahanto vatāyaṃ puriso, yo antoguhāyaṃ pallaṅkaṃ ābhujitvā nisinno. Sarāppabhāpissa samantā pharitvā gatā, mayā evarūpaṃ acchariyaṃ nadiṭṭhapubbaṃ. Ayaṃ puriso imasmiṃ loke pūjaneyyānaṃ aggo bhavissati, mayāpissa yathāsatti yathābalaṃ sakkāraṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti jalajathalajāni nānākusumāni āharitvā bhūmito yāva nisinnapallaṅkatṭhānā pupphāsanaṃ santharitvā sabbarattiṃ sammukhaṭṭhāne tathāgataṃ namassamāno aṭṭhāsi. Punadivase purāṇapupphāni apanetvā navapupphehi āsanaṃ santhari.

Eteneva niyāmena satta divasāni pupphāsanaṃ paññāpetvā balavapītisomanassaṃ nibbattetvā guhādvāre ārakkhaṃ gaṇhi. Sattame divase satthā nirodhato vuṭṭhāya guhādvāre aṭṭhāsi. Sīhopi migarājā tathāgataṃ tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā catūsu ṭhānesu vanditvā paṭikkamitvā aṭṭhāsi. Satthā “vaṭṭissati ettako upanissayo etassā”ti vehāsaṃ abbhuggantvā vihārameva gato.

Sopi sīho buddhaviyogena dukkhito kālaṃ katvā haṃsavatīnagare mahāsālakule paṭisandhiṃ gaṇhitvā vayappatto ekadivasaṃ nagaravāsīhi saddhiṃ vihāraṃ gantvā dhammadeśanaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ sīhanādikānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā vuttanayeneva sattāhaṃ mahādānaṃ pavattetvā taṃ ṭhānantaraṃ patthetvā satthārā samijjhanabhāvaṃ disvā byākato yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā tattha kālakato devesu ca manussesu ca saṃsaranto imasmiṃ buddhuppāde rājagahanaṃ brāhmaṇamahāsālakule nibbatti. Nāmena bhāradvāja nāma ahosi. So vayappatto tayo vede uggahetvā pañca māṇavasatāni mante vācento vicarati. So attano jeṭṭhakabhāvena nimantanaṭṭhānesu sabbesaṃ bhikkhaṃ sayameva sampāṭicchi. Eso kira īsakaṃ loladhātuko ahosi. So tehi māṇavehi saddhiṃ “kuhiṃ yāgu kuhiṃ bhatta”nti yāgubhattakhajjakāneva pariyesaṃano carati. So gatagataṭṭhāne piṇḍameva paṭimānento caratīti piṇḍolabhāradvājoteva paññāyi.

So ekadivasaṃ satthari rājagahanaṃ uppatte dhammakathaṃ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṃ karonto arahattaṃ pāpuṇi. Arahattaṃ pattavelāyameva avāpuraṇaṃ ādāya vihārena vihāraṃ pariveṇena pariveṇaṃ gantvā “yassa magge vā phale vā kaṅkhā atthi, so maṃ pucchatū”ti sīhanādaṃ nadanto vicari. So ekadivasaṃ rājagahaseṭṭhinā veḷuparamparāya ussāpetvā ākāse laggitaṃ jayasumanavaṇṇaṃ candanasārapattaṃ iddhiyā ādāya sādhukāraṃ dadantena mahājanena parivuto vihāraṃ āgantvā tathāgataṃ hatthe ṭhapesi. Satthā jānantova paṭipucchi - “kuto te, bhāradvāja, ayaṃ patto laddho”ti? So laddhakāraṇaṃ kathesi. Satthā “tvaṃ evarūpaṃ uttarimanussadhammaṃ mahājanassa dassesi, akattabbaṃ tayā kata”nti anekapariyāyena vigarahitvā “na, bhikkhave, gihīnaṃ uttarimanussadhammaṃ iddhipāṭihāriyaṃ dassetabbaṃ, yo dasseyya, āpatti dukkaṭassā”ti sikkhāpadaṃ paññāpesi.

Atha bhikkhusaṅghamajjhe kathā udapādi - “sīhanādiyatthero arahattaṃ pattadivase bhikkhusaṅghamajjhe ‘yassa magge vā phale vā kaṅkhā atthi, so maṃ pucchatū’ti kathesi. Buddhānampi sammukhe attano arahattappattiṃ kathesi, aññe sāvaka tuṇhi ahesuṃ. Attano sīhanādiyabhāveneva mahājanassa pasādaṃ janetvā vehāsaṃ abbhuggantvā candanasārapattañca gaṇhī”ti. Te bhikkhū ime tayopi guṇe ekato katvā satthu kathayiṃsu. Buddhā ca nāma garahitabbayuttakaṃ garahanti, pasamsitabbayuttakaṃ pasamsantīti imasmiṃ ṭhāne therassa pasamsitabbayuttameva aṅgaṃ gahetvā “tiṇṇaṃ kho pana, bhikkhave, indriyānaṃ bhāvitattā bahulikatattā bhāradvāja bhikkhu aññaṃ byākāsi - ‘khīṇā jāti, vusitaṃ brahmacariyaṃ, kataṃ karaṇiyaṃ, nāparaṃ itthattāyāti pajānāmī’ti. Katamesaṃ

tiṇṇaṃ? Satindriyassa, samādhindriyassa, paññindriyassa. Imesaṃ kho, bhikkhave, tiṇṇaṃ indriyānaṃ bhāvitattā bahulīkatattā bhāradvājo bhikkhu aññaṃ byākāsi - ‘khīṇā jāti, vusitaṃ brahmacariyaṃ, kataṃ karaṇiyaṃ, nāparaṃ itthattāyāti pajānāmi’”ti therāṃ pasamsitvā sīhanādikānaṃ bhikkhūnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesi.

Mantāṇiputtapūṇṇattheravatthu

196. Navame puṇṇo mantāṇiputtoti nāmena puṇṇo, mantāṇibrāhmaṇiyā pana so puttoti mantāṇiputto. Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayaṃ kira padumuttaradasabalassa uppattito puretameva haṃsavatīnagare brāhmaṇamahāsālakule nibbatti. Tassa nāmaggaṇadivase gotamoti nāmaṃ akaṃsu. So vayappatto tayo vede uggaṇhitvā sabbasippesu kovido hutvā pañcamāṇavakasataparivāro vicaranto tayopi vede oloketvā mokkhadhammaṃ adisvā “idaṃ vedattayaṃ nāma kadalikkhandho viya bahi maṭṭhaṃ anto nissāraṃ, imaṃ gahetvā vicaraṇaṃ thusakoṭṭanasadisam hoti. Kiṃ me iminā”ti isipabbajjaṃ pabbajitvā brahmavihāre nibbattetvā “aparihīnājjhāno brahmalokokūpapaṇṇo bhavissāmī”ti pañcahi māṇavakasatehi saddhiṃ pabbatapādaṃ gantvā isipabbajjaṃ pabbaji. Tassa parivārāni aṭṭhārassa jaṭilasahassāni ahesuṃ. So pañca abhiññā aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā tesampi kasiṇaparikkammaṃ ācikkhi. Te tassa ovāde ṭhatvā sabbepi pañca abhiññā aṭṭha samāpattiyo nibbattesuṃ.

Addhāne atikkante tassa gotamatāpasassa mahallakakāle padumuttaradasabalo paṭhamābhisambodhiṃ patvā pavattitavaradhammacakko bhikkhusatasahassaparivāro haṃsavatīnagaraṃ upanissāya vihāsi. So ekadivasam paccūsasamaye lokaṃ olokeno gotamatāpasassa parisāya arahattūpanissayaṃ gotamatāpasassa ca “ahaṃ anāgate uppajjamānakabuddhassa sāsane dhammakathikabhikkhūnaṃ aggo bhaveyya”nti patthanabhāvañca disvā pātova sarīrapaṭijaggaṇaṃ katvā attano pattacīvaraṃ sayameva gahetvā aññātakavesena gotamatāpasassa antevāsikesu vanamūlaphalāphalatthāya gatesu gantvā gotamassa paṇṇasālādvāre aṭṭhāsi. Gotamo buddhānaṃ uppannabhāvaṃ ajānantopi dūrato va dasabalaṃ disvā “ayaṃ puriso lokato mutto hutvā paññāyati, yathā assa sarīranipphatti yehi ca lakkhaṇehi samannāgato agāramajjhe vā tiṭṭhanto cakkavattī rājā hoti, pabbajanto vā vivaṭṭacchaddo sabbaññubuddho hotī”ti ñatvā paṭhamadassaneneva dasabalaṃ abhivādetvā “ito etha bhagavā”ti buddhāsaṇaṃ paññāpetvā adāsi. Tathāgato tāpasassa dhammaṃ desayamāno nisīdi.

Tasmiṃ samaye te jaṭilā “paṇītapaṇītaṃ vanamūlaphalāphalaṃ ācariyassa datvā sesakaṃ paribhuñjissāmā”ti āgacchantā dasabalaṃ uccāsane, ācariyaṃ pana nīcāsane nisinnaṃ disvā “passatha, mayaṃ ‘imasmiṃ loke amhākaṃ ācariyena uttaritaro natthī”ti vicarāma. Idāni pana no ācariyaṃ nīcāsane nisīdāpetvā uccāsane nisinnako eko paññāyati, mahanto vatāyaṃ puriso bhavissatī”ti piṭakāni gahetvā āgacchanti. Gotamatāpaso “ime maṃ dasabalassa santike vandeyyu”nti bhīto dūrato āha - “tātā, mā maṃ vandittha, sadevake loke aggapuggalo sabbesaṃ vandanāraho puriso idha nisinno, etaṃ vandathā”ti. Tāpasā “na ajānitvā ācariyo kathessatī”ti sabbeva tathāgatassa pāde vandimsu. “Tātā, amhākaṃ aññaṃ dasabalassa dātabbayuttakaṃ bhojanaṃ natthi, imaṃ vanamūlaphalāphalaṃ dassāmā”ti paṇītapaṇītaṃ buddhānaṃ patte patiṭṭhāpesi. Satthā vanamūlaphalāphalaṃ paribhuñji. Tadanantaraṃ tāpasopi saddhiṃ antevāsikehi paribhuñji. Satthā bhattakiccaṃ katvā “dve aggasāvaka bhikkhusatasahassaṃ gahetvā āgacchantū”ti cintesi. Tasmiṃ khaṇe aggasāvako mahādevalatthero “kahaṃ nu kho satthā gato”ti

āvajjento “satthā amhākaṃ āgamaṃ paccāsīsatī”ti bhikkhusatasahassaṃ gahetvā satthu santikaṃ gantvā vanditvā namassamāno aṭṭhāsi.

Gotamo antevāsike āha - “tātā, amhākaṃ añño sakkāro natthi, bhikkhusaṅgho dukkhena ṭhito. Buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa pupphāsaṃ paññāpessāma, jalajathalajapupphāni āharathā”ti. Te tāvadeva pabbatapādato vaṇṇagandhasampannāni pupphāni iddhiyā āharitvā sārīputtattherassa vatthumhi vuttanayeneva āsanāni paññāpayiṃsu. Nirodhasamāpattisamāpajjanampi chattadhāraṇampi sabbaṃ vuttanayeneva veditabbaṃ.

Satthā sattame divase nirodhato vuṭṭhāya parivāretvā ṭhite tāpase disvā dhammakathikabhāve etadaggappattaṃ sāvakaṃ āmantesi - “iminā bhikkhu isigaṇena mahāsakkāro kato, etesaṃ pupphāsanānumodanaṃ karohī”ti. So satthu vacanaṃ sampaṭicchitvā tīṇi piṭakāni sammāsītva anumodanaṃ akāsi. Tassa desanāpariyosāne satthā sayāṃ brahmaghosaṃ nicchāretvā dhammaṃ desesi. Desanāpariyosāne ṭhapetvā gotamatāpasam sesā aṭṭhārasa sahassajaṭilā arahattaṃ pāpuṇiṃsu.

Gotamo pana tenattabhāvena paṭivedhaṃ kātuṃ asakkonto bhagavantaṃ āha - “bhagavā yena bhikkhunā paṭhamaṃ dhammo desito, ko nāma ayaṃ tumhākaṃ sāsane”ti? Ayaṃ gotama mayhaṃ sāsane dhammakathikānaṃ aggoti. “Ahampi, bhante, imassa satta divasāni katassa adhikārassa phalena ayaṃ bhikkhu viya anāgate ekassa buddhassa sāsane dhammakathikānaṃ aggo bhaveyya”nti patthanaṃ katvā pādamūle nipajji.

Satthā anāgataṃ oloketvā anantarāyenassa patthanāya samijjhanabhāvaṃ ñatvā “anāgate kappasatasahassāvasāne gotamo nāma buddho uppajjissati, tvaṃ tassa sāsane dhammakathikānaṃ aggo bhavissasi”ti byākāritvā te arahattappatte tāpase “etha bhikkhavo”ti āha. Sabbe antarahitakesamassū iddhimayapattācivaradharā vassasatṭhikattherasadisā ahesuṃ. Satthā bhikkhusaṅghamādāya vihāraṃ gato.

Gotamopi yāvajīvaṃ tathāgataṃ paricaritvā yathābalaṃ kalyāṇakammaṃ katvā kappasatasahassaṃ devesu ca manussesu ca saṃsaritvā amhākaṃ bhagavato kāle kapilavatthunagarassa avidūre doṇavatthubrāhmaṇagāme brāhmaṇamahāsālakule nibbatti. Tassa nāmaggaḥaṇadivase puṇṇamāṇavoti nāmaṃ akaṃsu. Satthari abhisambodhiṃ patvā pavattitavaradhammacakke anupubbena āgantvā rājagahaṃ upanissāya viharante aññāsikoṇḍaññatthero kapilavatthuṃ gantvā attano bhāgineyyaṃ puṇṇamāṇavaṃ pabbājetvā punadivase dasabalassa santikaṃ āgantvā bhagavantaṃ vanditvā āpucchitvā nivāsathāya chaddantadahaṃ gato. Puṇṇopi mantāṇiputto mātulena aññāsikoṇḍaññattherena saddhiṃ dasabalassa santikaṃ āgantvā “mayhaṃ pabbajitakiccaṃ matthakaṃ pāpetvāva dasabalassa santikaṃ gamissāmī”ti kapilavatthusmiṃyeva ohīno yonisomanasikāre kammaṃ karonto nacirasseva arahattaṃ pāpuṇi. Tassa santike pabbajitakulaputtāpi pañcasatā ahesuṃ. Thero sayāṃ dasakathāvatthulābhitāya tepi dasahi kathāvatthūhi ovadati. Te tassa ovāde ṭhatvā sabbeva arahattaṃ pattā.

Te attano pabbajitakiccaṃ matthakaṃ pattam ñatvā upajjhāyaṃ upasaṅkamtvā āhaṃsu - “bhante, amhākaṃ kiccaṃ matthakaṃ pattam, dasannañca mahākathāvatthūnaṃ lābhino, samayo no dasabalaṃ passitu”nti. Thero tesam kathaṃ sutvā cintesi - “mama dasakathāvatthulābhitam satthā jānāti, ahaṃ dhammaṃ desento dasa kathāvatthūni amuñcantova desemi. Mayi gacchante

sabbepime bhikkhū parivāretvā gacchissanti, evaṃ gaṇasaṅgaṇikāya gantvā pana ayuttaṃ mayhaṃ dasabalaṃ passitūṃ, ime tāva gantvā passantū”ti te bhikkhū āha - “āvuso, tumhe purato gantvā tathāgataṃ passatha, mama vacanena dasabalassa pāde vandatha, ahampi tumhākaṃ gatamaggena gamissāmi”ti.

Te therā sabbepi dasabalassa jātibhūmiratṭhavāsino sabbe khīṇāsavā sabbe dasakathāvatthulābhino attano upajjhāyassa ovādaṃ abhinditvā anupubbena cārikaṃ carantā saṭṭhiyojanamaggaṃ atikkamma rājagahe veḷuvanamahāvihāraṃ gantvā dasabalassa pāde vanditvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. Āciṇṇaṃ kho panetaṃ buddhānaṃ bhagavantānaṃ āgantukehi bhikkhūhi saddhiṃ paṭisammoditunti bhagavā tehi saddhiṃ “kacci, bhikkhave, khamanīya”ntiādinā nayena madhurapaṭisanthāraṃ katvā “kuto ca tumhe, bhikkhave, āgacchathā”ti pucchi. Tehi “jātibhūmito”ti vutte “ko nu kho, bhikkhave, jātibhūmiyaṃ jātibhūmakānaṃ bhikkhūnaṃ sabrahmacārīhi evaṃ sambhāvito attanā ca appiccho appicchakathaṅca bhikkhūnaṃ kattā”ti dasakathāvatthulābhiṃ bhikkhuṃ pucchi. Tepi “puṇṇo nāma, bhante, āyasmā mantāniputto”ti ārocayiṃsu. Taṃ kathaṃ sutvā āyasmā sārīputto therassa dassanakāmo ahosi.

Atha satthā rājagahato sāvattiṃ agamāsi. Puṇṇatthero dasabalassa tattha āgatabhāvaṃ sutvā “satthāraṃ passissāmi”ti gantvā antogandhakuṭiyaṃyeva tathāgataṃ sampāpuṇi. Satthā tassa dhammaṃ desesi. Thero dhammaṃ sutvā dasabalaṃ vanditvā paṭisallānatthāya andhavanaṃ gantvā aññatarasmiṃ rukkhamūle divāvihāraṃ nisīdi. Sārīputtattheropi tassa gamanaṃ sutvā sīsānulokiko gantvā okāsaṃ sallakkhetvā taṃ rukkhamūlaṃ upasaṅkamitvā therena saddhiṃ sammoditvā sattavisuddhikkamaṃ pucchi. Theropissa pucchitaṃ pucchitaṃ byākāsi. Te aññamaññassa subhāsitaṃ samanumodiṃsu. Atha satthā aparabhāge bhikkhusaṅghamajjhe nisinno therāṃ dhammakathikānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Mahākaccānattheravatthu

197. Dasame saṃkhittena bhāsītassāti saṃkhittena kathitadhammassa. Vitthārena atthaṃ vibhajantānanti taṃ desanaṃ vitthāretvā atthaṃ vibhajamānānaṃ. Aññe kira tathāgatassa saṅkhepavacanaṃ atthavasena vā pūretuṃ sakkonti byañjanavasena vā, ayaṃ pana thero ubhayavasenapi sakkoti. Tasmā aggoti vutto. Pabbapatthanāpi cassa evarūpāva.

Ayaṃ panassa pañhakamme anupubbikathā - ayaṃ kira padumuttarasammāsambuddhakāle gahapatimahāsālakule nibbattitvā vuddhippatto ekadivasaṃ vuttanayeneva vihāraṃ gantvā parisapariyante ṭhito dhammaṃ suṇanto satthāraṃ attanā saṃkhittena bhāsītassa vitthārena atthaṃ vibhajantānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ ekaṃ bhikkhuṃ disvā “mahanto vatāyaṃ bhikkhu, yaṃ satthā evaṃ vaṇṇeti, mayāpi anāgate ekassa buddhassa sāsane evarūpena bhavituṃ vaṭṭatī”ti satthāraṃ nimantetvā vuttanayeneva sattāhaṃ mahādānaṃ datvā, “bhante, ahaṃ imassa sakkārassa phalena na aññaṃ sampattiṃ patthemī, anāgate pana ekassa buddhassa sāsane ito sattadivasamatthake tumhehi ṭhānantare ṭhapitabhikkhu viya ahampi taṃ ṭhānantaraṃ labheyya”nti patthanāṃ katvā pādamaṃ nipajji. Satthā anāgataṃ olovento “samijjhissati imassa kulaputtassa patthanā”ti disvā “ambho, kulaputta, anāgate kappasatasahassāvasāne gotamo nāma buddho uppajjissati, tvaṃ tassa sāsane saṃkhittena bhāsītassa vitthārena atthaṃ vibhajantānaṃ aggo bhavissasi”ti byākāritvā anumodanaṃ katvā pakkāmi.

Sopi kulaputto yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā kassapabuddhakāle bārāṇasiyaṃ kulagehe paṭisandhiṃ gahetvā satthari parinibbute suvaṇṇacetiya-karaṇaṭṭhānaṃ gantvā sata-sahassagghaṇikāya suvaṇṇiṭṭhakāya pūjaṃ katvā “bhagavā mayhaṃ nibbattanibbattaṭṭhāne sarīraṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ hotū”ti patthanaṃ akāsi. Tato yāvajīvaṃ kusalakammaṃ katvā ekaṃ buddhantaṃ devamanussesu saṃsaritvā amhākaṃ dasabalassa uppatikāle ujjeninagare purohitassa gehe nibbatti. Tassa nāmaggaṇadivase “mayhaṃ putto suvaṇṇavaṇṇasārīro attanāva attano nāmaṃ gahetvā āgato”ti kañcana-māṇavotevassa nāmaṃ akaṃsu. So vuddhimanvāya tayo vede uggaṇhitvā pitu accayena purohitaṭṭhānaṃ labhi. So gottavasena kaccāno nāma jāto.

Caṇḍapajjotarājā amacce sannipādetvā āha - “buddho loka nibbatto, taṃ ānetuṃ samatthā gantvā ānetha tātā”ti. Deva, añño dasabalaṃ ānetuṃ samattho nāma natthi, ācariyo kaccānabrāhmaṇova samattho, taṃ paṇiṇathāti. Rājā taṃ pakkosāpetvā, “tāta, dasabalassa santikaṃ gacchāhi”ti āha. Gantvā pabbajituṃ labhanto gamissāmi, mahārājāti. Yaṃkiñci katvā tathāgataṃ ānehi, tātāti. So “buddhānaṃ santikaṃ gacchantassa mahāparisāya kammaṃ natthi”ti attatṭhamo agamāsi. Athassa satthā dhammaṃ desesi. Desanāpariyosāne saddhiṃ sattahi janehi saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Satthā “etha bhikkhavo”ti hatthaṃ pasāresi. Taṃkhaṇaṃyeva sabbeva antarahitakesamassū iddhi-maya-pattacīvaradharā vassasatṭhikattherā viya jātā.

Thero attano kicca matthakaṃ patte tuṇhībhāvena anisīditvā kāludāyitthero viya satthu ujjenigamanatthāya gamanavaṇṇaṃ kathesi. Satthā tassa vacanaṃ sutvā “kaccāno attano jātibhūmiyaṃ mama gamanaṃ paccāsīsatī”ti aññāsi. Buddhā ca nāma ekaṃ kāraṇaṃ paṭicca gantuṃ ayuttaṭṭhānaṃ na gacchanti. Tasmā therā āha - “tvaṃyeva bhikkhu gaccha, taya gatepi rājā pasīdissatī”ti. Thero “buddhānaṃ dve kathā nāma natthi”ti tathāgataṃ vanditvā attanā saddhiṃ āgatehi sattahi bhikkhūhi saddhiṃ ujjeniṃ gacchanto antarāmagge telapanāḷi nāma nigamo, tattha piṇḍāya cari. Tasmīṃ ca nigame dve seṭṭhidhītaro. Tāsu ekā pariṇiṇṇakule nibbattā duggatā mātāpitūnaṃ accayena dhātiṃ nissāya jīvati. Attabhāvo panassā samiddho, kesā aññāhi ativiya dīghā. Tasmīṃyeva nigame aññā issaraseṭṭhikulassa dhītā nikkessikā. Sā tato pubbe tassā samīpaṃ pesetvā “sataṃ vā sahassaṃ vā dassāmī”ti vatvāpi kese āharāpetuṃ nāsakkhi.

Tasmīṃ pana divase sā seṭṭhidhītā mahākaccānattheraṃ sattahi bhikkhūhi parivutaṃ tucchapattaṃ āgacchantaṃ disvā “ayaṃ suvaṇṇavaṇṇo eko brahmabandhubhikkhu yathādhoteneva pattena āgacchati, mayhañca aññaṃ dhaṇaṃ natthi. Asukaseṭṭhidhītā pana imesaṃ kesānaṃ atthāya pesesi. Idāni ito laddhauppādena sakkā therassa deyyadhammaṃ dātu”nti dhātiṃ pesetvā there nimantetvā antogehe nisīdāpesi. Therānaṃ nisinnakāle gabbhaṃ pavisitvā dhātiyā attano kese kappāpetvā, “amma, ime kese asukāya nāma seṭṭhidhītāya datvā yaṃ sā deti, taṃ āhara, ayyānaṃ piṇḍapātaṃ dassāmā”ti. Dhāti piṭṭhihatthena assūni puñchitvā ekena hatthena hadaya-maṃsaṃ sandhāretvā therānaṃ santike paṭicchādetvā te kese ādāya tassā seṭṭhidhītāya santikaṃ gatā.

Paṇiyaṃ nāma sāravantampi sayaṃ upanītaṃ gāravaṃ na janeti, tasmā sā seṭṭhidhītā cintesi - “ahaṃ pubbe bahunāpi dhanena ime kese āharāpetuṃ nāsakkhiṃ, idāni pana chinna-kālato paṭṭhāya na yathāmūlameva labhissatī”ti. Dhāti āha - “ahaṃ pubbe tava sāmīniṃ bahunāpi dhanena kese āharāpetuṃ

nāsakkhiṃ, yattha katthaci vinipātā pana nijjivakesā nāma aṭṭha kahāpaṇe agghantī”ti aṭṭheva kahāpaṇe adāsi. Dhāti kahāpaṇe āharitvā seṭṭhidhītāya adāsi. Seṭṭhidhītā ekekaṃ piṇḍapātaṃ ekekakahāpaṇagghanakaṃ katvā therānaṃ dāpesi. Thero āvajjitvā seṭṭhidhītāya upanissayaṃ disvā “kahaṃ seṭṭhidhītā”ti pucchi. Gabbhe, ayyāti. Pakkosatha nanti. Sā ca theresu gāravena ekavacaneneva āgantvā there vanditvā balavasaddhaṃ uppādesi. Sukhette patiṭṭhitapiṇḍapāto diṭṭheva dhamme vipākaṃ detīti saha therānaṃ vandanena kesā pakatibhāveyeva aṭṭhaṃsu. Therāpi taṃ piṇḍapātaṃ gahetvā passantiyāyeva seṭṭhidhītāya vehāsaṃ abbhuggantvā kañcanavanuyyāne otariṃsu.

Uyyānapālo therāṃ disvā rañño santikaṃ gantvā “deva, me ayyo purohito kaccāno pabbajitvā uyyānamāgato”ti āha. Rājā caṇḍapajjoto uyyānaṃ gantvā katabhattakiccaṃ therāṃ pañcapatiṭṭhitena vanditvā ekamantaṃ nisinno “kahaṃ, bhante, bhagavā”ti pucchi. Satthā sayaṃ anāgantvā maṃ pesesi mahārājāti. Kahaṃ, bhante, ajja bhikkhaṃ alatthāti? Thero rañño pucchāsabhāgena sabbaṃ seṭṭhidhītāya kataṃ dukkaraṃ ārocesi. Rājā therassa vasanaṭṭhānaṃ paṭiyādetvā therāṃ nimantetvā nivesanaṃ gantvā seṭṭhidhītaraṃ āṇāpetvā aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi. Imissā itthiyā diṭṭhadhammikaṃ yasapaṭilābho ahoṣi.

Tato paṭṭhāya rājā therassa mahāsakkāraṃ karoti. Therassa dhammakathāya pasīditvā mahājano therassa santike pabbaji. Tato paṭṭhāya sakalanagaraṃ ekakāsāvapajjotaṃ isivātaṭṭhānaṃ ahoṣi. Sāpi devī gabbhaṃ labhitvā dasamāsaccayena puttaṃ vijāyi. Tassa nāmaggaṇadivase gopālakumārōti mātāmahaseṭṭhino nāmaṃ akaṃsu. Sā puttassa nāmasasena gopālamātā nāma devī jātā. Sā devī there ativiya pasīditvā rājānaṃ sampaṭicchāpetvā kañcanavanuyyāne therassa vihāraṃ kāresi. Thero ujjeninagaraṃ pasādetvā puna satthu santikaṃ gato. Atha satthā aparabhāge jetavane viharanto madhupiṇḍikasuttaṃ kaccānapeyyālaṃ pārāyanasuttanti ime tayo suttante aṭṭhupattim katvā therāṃ saṃkhittena bhāsitaṃ vitthārena atthaṃ vibhajantānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Paṭhamavaggavaṇṇanā.

14. Etadaggavaggo

2. Dutiyaetadaggavaggo

Cūḷapanthakattheravatthu

198-200. Dutiyassa paṭhame manomayanti manena nibbattitaṃ. “Manomayena kāyena, iddhiyā upasaṅkamī”ti vuttaṭṭhānasmiṃhi manena katakāyo manomayakāyo nāma jāto. “Aññataraṃ manomayaṃ kāyaṃ upapajjatī”ti vuttaṭṭhāne manena nibbattitakāyo manomayakāyo nāma jāto. Ayamidha adhippeto. Tattha aññe bhikkhū manomayaṃ kāyaṃ nibbattentā tayo vā cattāro vā nibbattenti, na bahuke. Ekasadiseyeva ca katvā nibbattenti ekavidhameva kammaṃ kurumāne. Cūḷapanthakatthero pana ekāvajjanena samaṇasahassaṃ māpesi. Dvepi ca jane na ekasadiṣe akāsi na ekavidhaṃ kammaṃ kurumāne. Tasmā manomayaṃ kāyaṃ abhinimminantānaṃ aggo nāma jāto.

Cetovivaṭṭakusalānampi cūḷapanthakova aggo, saññāvivaṭṭakusalānaṃ pana mahāpanthakatthero aggoti vutto. Tattha cūḷapanthakatthero catunnaṃ rūpāvacarajjhānānaṃ lābhitāya “cetovivaṭṭakusalō”ti vutto, mahāpanthakatthero

catunnaṃ arūpāvacarajjhānānaṃ lābhītāya “saññāvivaṭṭakusalo”ti vutto.
Cūḷapanthako ca samādhikusalatāya cetovivaṭṭakusalo nāma, mahāpanthako
vipassanākusalatāya saññāvivaṭṭakusalo nāma. Eko cettha samādhilakkhaṇe cheko,
eko vipassanālakkaṇe. Tathā eko samādhigāḷho, eko vipassanāgāḷho. Eko cettha
aṅgasamkhitte cheko, eko ārammaṇasamkhitte. Tathā eko aṅgavavatthāne cheko,
eko ārammaṇavavatthāneti evamettha yojanā kātābbā.

Apica cūḷapanthakatthero rūpāvacarajjhānalābhī hutvā jhānaṅgehi vuṭṭhāya
arahattaṃ pattoti cetovivaṭṭakusalo, mahāpanthako arūpāvacarajjhānalābhī hutvā
jhānaṅgehi vuṭṭhāya arahattaṃ pattoti saññāvivaṭṭakusalo. Ubho pi panthe jātattā
panthakā nāma jātā. Tesam paṭhamajāto mahāpanthako nāma, pacchājāto
cūḷapanthako nāma.

Imesam pana ubhinnampi pañhakamme ayamanupubbikathā - atīte kira
padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagaravāsino dve bhātikā kuṭumbikā saddhā
pasannā nibaddhaṃ satthu santikaṃ gantvā dhammaṃ suṇanti. Tesu ekadivasam
kaniṭṭho satthāraṃ dvīhaṅgehi samannāgataṃ ekaṃ bhikkhuṃ “mama sāsane
manomayaṃ kāyaṃ abhinimminantānaṃ cetovivaṭṭakusalānañca ayaṃ bhikkhu
aggo”ti etadaggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā cintesi - “mahā vatāyaṃ bhikkhu eko hutvā
dve aṅgāni paripūretvā carati, mayāpi anāgate ekassa buddhassa sāsane
aṅgadvayapūrakena hutvā vicarituṃ vaṭṭatī”ti. So purimanayeneva satthāraṃ
nimantetvā sattāhaṃ mahādānaṃ datvā evamāha - “yaṃ, bhante, bhikkhuṃ tumhe
ito sattadivasamatthake manomayaṅgena ca cetovivaṭṭakusalaṅgena ca ‘ayaṃ
mama sāsane aggo’ti etadagge ṭhapyittha, ahampi imassa adhikārakammasa
phalena so bhikkhu viya aṅgadvayapūrako bhavēyya”nti patthanaṃ akāsi.

Satthā anāgataṃ oloketvā anantarāyenassa patthanāya samijjhanabhāvaṃ disvā
“anāgate kappasatasahassāvasāne gotamo nāma buddho uppajjissati, so taṃ
imasmim ṭhānadvaye ṭhapessatī”ti byākāritvā anumodanaṃ katvā pakkāmi.
Bhātāpissa ekadivasam satthāraṃ saññāvivaṭṭakusalaṃ bhikkhuṃ etadaggaṭṭhāne
ṭhapentaṃ disvā tatheva adhikāraṃ katvā patthanaṃ akāsi, satthāpi taṃ byākāsi.

Te ubho pi janā satthari dharmāne kusalakammaṃ karitvā satthu parinibbutakāle
sarīracetiye suvaṇṇapūjaṃ katvā tato cutā devaloke nibbattā. Tesam devamanussesu
saṃsarantānaṃyeva kappasatasahassaṃ atikkantaṃ. Tattha mahāpanthakassa
antarā katakalyāṇakammaṃ na kathiyati, cūḷapanthako pana kassapabhagavato
sāsane pabbajitvā vīsati vassasahassāni odātakasiṇakammaṃ katvā devapure
nibbatti. Atha amhākaṃ satthā abhisambodhiṃ patvā pavattitavaradhammacakko
rājagahaṃ upanissāya veḷuvanamahāvihāre paṭivasati.

Imasmim ṭhāne ṭhatvā imesam dvinnam nibbattiṃ kathetuṃ vaṭṭati. Rājagahe kira
dhanasetṭhikulassa dhītā attano dāseneva saddhiṃ santhavaṃ katvā “aññepi me
imaṃ kammaṃ jāneyyu”nti cintetvā evamāha - “amhehi imasmim ṭhāne vasituṃ na
sakkā, sace me mātāpitāro imaṃ dosaṃ jānissanti, khaṇḍākhaṇḍaṃ karissanti,
videsam gantvā vasissāmā”ti hatthasāraṃ gahetvā aggadvārena nikkhamitvā
“yattha vā tattha vā aññehi ajānanaṭṭhānaṃ gantvā vasissāmā”ti ubho pi agamaṃsu.

Tesam ekasmim ṭhāne vasantānaṃ saṃvāsamanvāya tassā kucchiyaṃ gabbho
patiṭṭhāsi. Sā gabbhassa paripākaṃ āgamma sāmikena saddhiṃ mantesi - “gabbho
me paripākaṃ gato, ñātimittādivirahite ṭhāne gabbhavuṭṭhānaṃ nāma ubhinnampi
amhākaṃ dukkhameva, kulagehameva gacchāmā”ti. So “ajja gacchāma, sve

gacchāmā”ti divase atikkamāpesi. Sā cintesi - “ayaṃ bālo attano dosamahantāya gantūṃ na ussahati, mātāpitaro ca nāma ekantahitā, ayaṃ gacchatu vā mā vā, mayā gantūṃ vaṭṭatī”ti. Tasmīṃ gehā nikkhante sā gehe parikkhāraṃ paṭisāmetvā attano kulagharaṃ gatabhāvaṃ anantaragehavāsīnaṃ ārocetvā maggaṃ paṭipajji.

Atha so puriso gharaṃ āgato taṃ adisvā paṭivissake pucchitvā “kulagharaṃ gatā”ti sutvā vegena anubandhitvā antarāmagge sampāpuṇi. Tassāpi tattheva gabbhavuṭṭhānaṃ ahosi. So “kiṃ idaṃ bhadde”ti pucchi. Sāmi eko putto jātoti. Idāni kiṃ karissāmāti? Yassa atthāya mayaṃ kulagharaṃ gacchāma, taṃ kammaṃ antarāva nipphannaṃ, tattha gantvā kiṃ karissāma, nivattāmāti dvepi ekacittā hutvā nivattiṃsu. Tassa dāraḥ ca panthe jātattā panthakoti nāmaṃ akaṃsu. Tassā nacirasseva aparopi gabbho paṭiṭṭhahi. Sabbhaṃ purimaṇayeneva vitthāretabbaṃ. Tassapi dāraḥ ca panthe jātattā paṭhamajātassa mahāpanthakoti nāmaṃ katvā pacchājātassa cūḷapanthakoti nāmaṃ akaṃsu.

Te dvepi dāraḥ gahetvā attano vasanaṭṭhānameva gatā. Tesāṃ tattha vasantānaṃ ayaṃ mahāpanthakadāraḥ aññe dāraḥ ajane “cūḷapitā mahāpitā ayyako ayyikā”ti vadante sutvā mātaraṃ paṭipucchi - “amma, aññe dāraḥ kathenti ‘ayyako ayyikā’ti, kiṃ amhākaṃ ñātakā natthī”ti? Āma, tāta, tumhākaṃ ettha ñātakā natthi, rājagahanaṃ pana vo dhanaseṭṭhi nāma ayyako, tattha tumhākaṃ bahū ñātakāti. Kasmā tattha na gacchatha ammāti? Sā attano agamanakāraṇaṃ puttassa akathetvā puttesu punappunaṃ kathentesu sāmikamāha - “ime dāraḥ ativiya maṃ kilamenti, kiṃ no mātāpitaro disvā maṃsaṃ khādissanti, ehi dāraḥ ayyakakulaṃ dassemā”ti. Ahaṃ sammukhā bhavitūṃ na sakkhissāmi, taṃ pana nayissāmīti. “Sādhū sāmi, yena kenaci upāyena dāraḥ ayyakakulameva daṭṭhuṃ vaṭṭatī”ti dvepi janā dāraḥ ādāya anupubbena rājagahaṃ patvā nagaradvāre ekissā sālāya nivāsaṃ katvā dāraḥ dāraḥ dve dāraḥ gahetvā āgatabhāvaṃ mātāpituṇaṃ ārocāpesi.

Te taṃ sāsanaṃ sutvā saṃsāre saṃsarantānaṃ na putto na dhītā nāma natthi, te amhākaṃ mahāparādhikā, na sakkā tehi amhākaṃ cakkhupathe ṭhātūṃ. Ettakaṃ pana dhaṇaṃ gahetvā dvepi janā phāsukaṭṭhānaṃ gantvā jīvantu, dāraḥ pana idha pesentūti. Seṭṭhidhītā mātāpituhi pesitaṃ dhaṇaṃ gahetvā dāraḥ āgatadūtānaṃ hattheyeva datvā pesesi. Dāraḥ ayyakakule vaḍḍhanti. Tesu cūḷapanthako atidaharo, mahāpanthako pana ayyakena saddhiṃ dasabalassa dhammakathaṃ sotuṃ gacchati. Tassa niccaṃ satthu sammukhe dhammaṃ suṇantassa pabbajjāya cittaṃ nami. So ayyakaṃ āha - “sace tumhe anujāneyyātha, ahaṃ pabbajjeyya”nti. “Kiṃ vadesi, tāta, mayhaṃ sakalalokassapi pabbajjato taveva pabbajjā bhaddikā. Sace sakkosi, pabbaja, tātā”ti sampatiṇṇhitvā satthu santikaṃ gato. Satthā “kiṃ, mahāseṭṭhi, dāraḥ te laddho”ti? “Āma, bhante, ayaṃ dāraḥ mayhaṃ nattā, tumhākaṃ santike pabbajjāmīti vadatī”ti āha.

Satthā aññataraṃ piṇḍacārikaṃ “imaṃ dāraḥ pabbājehī”ti āṇāpesi. Thero tassa tacapañcakammaṭṭhānaṃ ācikkhitvā pabbājesi. So bahuṃ buddhavacanaṃ uggaṇhitvā paripuṇṇavasso upasampadaṃ labhi. Upasampanno hutvā yonisomanasikāre kammaṃ karonto catunnaṃ arūpāvacarajjhānānaṃ lābhī hutvā jhānaṅgehi vuṭṭhāya arahattaṃ pāpuṇi. Iti so saññāvivaṭṭakusalānaṃ aggo jāto. So jhānasukhena phalasukhena vītināmento cintesi - “sakkā nu kho imaṃ sukhaṃ cūḷapanthakassa dātu”nti. Tato ayyakaseṭṭhissa santikaṃ gantvā “mahāseṭṭhi sace tumhe sampatiṇṇhitvā, ahaṃ cūḷapanthakaṃ pabbājeyya”nti āha. Pabbājetha,

bhanteti. Thero cūḷapanthakadārakaṃ pabbājetvā dasasu sīlesu patitṭhāpesi.
Cūḷapanthakasāmaṇero bhātikassa santike.

“Padumaṃ yathā kokanadaṃ sugandhaṃ,
Pāto siyā phullamavītagandhaṃ;
Aṅgīrasaṃ passa virocamānaṃ,
Tapantaṃ mādiccamivantalikkhe”ti. -

Imaṃ gāthaṃ gaṇhāti. Gahitaḡahitapadaṃ uparūparipadaṃ gaṇhantassa nassati.
Tassa imaṃ gāthaṃ gaḡetuṃ vāyamaṇtasseva cattāro māsā atikkantā. Atha naṃ
mahāpanthako āha - “cūḷapanthaka, tvaṃ imasmiṃ sāsane abhabbo, catūhi māsehi
ekagāthampi gaḡetuṃ na sakkosi, pabbajitakiccaṃ pana tvaṃ kathaṃ matthakaṃ
pāpessasi, nikkhama ito”ti. So therena paṇāmito vihārapaccante rodamaṇo aṭṭhāsi.

Tena samayena satthā rājagahaṃ upanissāya jīvakaṃ bavane viharati. Tasmiṃ
samaye jīvako purisaṃ pesesi “pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ satthāraṃ
nimantehi”ti. Tena kho pana samayena mahāpanthako bhadduddesako hoti. So
“pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ bhikkhaṃ sampaṭicchatha, bhante”ti vutto
“cūḷapanthakaṃ ṭhapetvā sesānaṃ sampaṭicchāmi”ti āha. Cūḷapanthako taṃ
kathaṃ sutvā bhīyosomattāya domaṇassappatto ahoṣi. Satthā cūḷapanthakassa
kheḡaṃ disvā “cūḷapanthako mayi gaṭṭe bujjhissatī”ti gaṇtvā avidūre ṭhāṇe attānaṃ
dassetvā “kiṃ tvaṃ, panthaka, rodasī”ti āha. Bhātā maṃ, bhante, paṇāmetīti.
Panthaka, tuyhaṃ bhātikassa paraḡuggalānaṃ āsayāṇusayaṇṇaṃ natthi, tvaṃ
buddhavaṇeyyaḡuggalo nāmaṭi iddhiyā abhisankharitvā suddhaṃ coḷakhaṇḡaṃ adāsi
“imaṃ gaḡetvā ‘raḡoharaṇaṃ raḡoharaṇa’nti vatvā bhāvehi panthakā”ti.

So satthārā dinnāṃ coḷakhaṇḡaṃ “raḡoharaṇaṃ raḡoharaṇa”nti hatthena
parimaḡjanto nisīdi. Tassa parimaḡjantassa lomāṇi kiliṭṭhadhātukaṇi jātaṇi. Puna
parimaḡjantassa ukkhaliparipuṇṇaṇasadiṣaṃ jātaṃ. So ṇāṇapariḡākaṃ āgaṃma
tattha khayavaḡaṃ paṭṭhapetvā cintesi - “idaṃ coḷakhaṇḡaṃ pakatiyā paṇḡaraṃ
parisuddhaṃ, upādinnaḡasariṃaṃ nissāya kiliṭṭhaṃ jātaṃ, idaṃ cittampi
evaṃgaṭikamevā”ti. Samādhīṃ bhāvetvā cattāri rūḡāvacarajjhāṇāṇi ḡāḡakaṇi katvā
saha paṭisaṃbhīdāhi arahattaṃ ḡāpuṇi. So maṇomaḡajjhāṇalābhī hutvā eko hutvā
bahudhā, bahudhā hutvā eko bhavituṃ samattho ahoṣi. Arahattamaḡḡeneva cassa
teḡitakaṇca cha abhiṇṇā ca āgaṃiṃsu.

Punadivase satthā ekūṇehi pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ gaṇtvā jīvakaṃ nivesane
nisīdi. Cūḷapanthako pana attano bhikkhāya asaṃpaṭicchitattāyeva na gaṭo. Jīvako
yāḡuṃ dātuṃ āraḡhi, satthā hatthena ḡattaṃ ḡidahi. Kasmā, bhante, na gaṇhathāti?
Vihāre eko bhikkhu atthi jīvakaṭi. So purisaṃ ḡahiṇi “gaḡcha, bhāṇe, vihāre nisinnaṃ
ayyaṃ gaḡetvā ehi”ti. Cūḷapanthakattheropi tassa purisassa ḡure āgaṃaṇāyeva
bhikkhusaḡassaṃ nimṃinitvā ekampi ekena asadiṣaṃ, ekassaḡi ca
cīvaṛavicāraṇādisamaṇakammaṃ aṇṇena asadiṣaṃ akāsi. So ḡuriso vihāre
bhikkhūṇaṃ bahubhāvaṃ disvā gaṇtvā jīvakaṃ kaṭhesi - “bhante, imasmiṃ vihāre
bhikkhusaṇḡho bahutaro, tato ḡakkositaḡbaṃ bhadaṇtaṃ na jāṇāmi”ti. Jīvako
satthāraṃ ḡaṭṭipucchi - “koṇāmo, bhante, vihāre nisinnabhikkhū”ti? Cūḷapanthako
nāma jīvakaṭi. Gaḡcha bho “cūḷapanthako nāma kaṭaro”ti ḡucchitvā āṇehīti. So
vihāraṃ gaṇtvā “cūḷapanthako nāma, bhante, kaṭaro”ti ḡucchi. “Ahaṃ cūḷapanthako
ahaṃ cūḷapanthako”ti bhikkhusaḡassaḡi kaṭhesi. So ḡuṇāgaṇtvā jīvakaṃ kaṭhesi
“saḡassaṃattā bhikkhū sabbeḡi ‘ahaṃ cūḷapanthako ahaṃ cūḷapanthako’ti kaṭhenti,

ahaṃ ‘asuko nāma pakkositaḥ’ti na jānāmi”ti. Jīvakoṇi paṭividdhasaccatāya “iddhimā bhikkhū”ti nayato ñatvā “paṭhamaṃ kathanabhikkhumeva ‘tumhe satthā pakkosati’ti vatvā cīvarakaṇṇe gaṇha tātā”ti āha. So vihāraṃ gantvā tathā akāsi, tāvadeva sahaṃsaṃ bhikkhū antaradhāyissu. So therāṃ gahetvā agamāsi. Satthā tasmim̐ khaṇe yāgum̐ gaṇhi.

Dasabale bhattakiccaṃ katvā vihāraṃ gate dhammasabhāyaṃ kathā udayādi “yāva mahantā vata buddhā nāma cattāro māse ekagāthaṃ gaṇhitum̐ asakkantaṃ bhikkhum̐ evaṃmahiddhikaṃ akāmsu”ti. Satthā tesāṃ bhikkhūnaṃ cittācāraṃ ñatvā gantvā paññattāsane nisajja “kiṃ vadetha, bhikkhave”ti pucchi. Na bhagavā aññaṃ kiñci kathema, cūḷapanthakena tumhākaṃ santikā mahālābho laddhoti tumhākaṃyeva guṇaṃ kathamāti. Anacchariyaṃ, bhikkhave, idāni mayhaṃ ovādaṃ katvā lokuttaradāyajjalābho, ayaṃ atītepi aparipakkaññaṃ tṭhissa mayhaṃ ovādaṃ katvā lokiyadāyajjaṃ labhīti. Bhikkhū “kadā, bhante”ti āyācissu. Satthā tesāṃ bhikkhūnaṃ atītaṃ āharitvā dassesi.

Bhikkhave, atīte bārāṇasīnagare brahmadatto nāma rājā rajjaṃ kāresi. Tasmim̐ samaye cūḷakaseṭṭhi nāma paṇḍito byatto sabbanimittāni jānāti. So ekadivasaṃ rājūpaṭṭhānaṃ gacchanta antaravithiyaṃ matamūsiṃsaṃ disvā tasmim̐ khaṇe nakkhattaṃ samānetvā idamāha - “sakkā cakkhumatā kulaputtena imaṃ undūraṃ gahetvā dārabharaṇaṃ kātuṃ kammante ca payojetu”nti. Aññataro duggatakulaputto taṃ seṭṭhissa vacanaṃ sutvā “nāyaṃ ajānitvā kathessati”ti mūsiṃsaṃ gahetvā ekasmim̐ āpaṇe biḷārasatthāya datvā kākaṇiṃsaṃ labhi. Tāya kākaṇiṃsāya phāṇitaṃ kiṇitvā ekena kuṭṭhena pāṇiyaṃ gaṇhitvā araññaṃ āgacchante mālākāre disvā thokaṃ thokaṃ phāṇitakhaṇḍaṃ datvā uḷuṅkena pāṇiyaṃ adāsi. Te tassa ekekaṃ pupphamuṭṭhiṃ adāssu. So tena pupphamūlena punadivasepi phāṇitaṃ pāṇiyaghaṭṭaṃ gahetvā pupphārāmaṃ gato. Tassa taṃdivasaṃ mālākārā aḍḍhaocitake pupphagacche datvā agamaṃsu. So nacirasseva iminā upāyena atṭha kahāpaṇe labhi.

Puna ekasmim̐ vātavutṭhidivase chaḍḍitaṃyānaṃ gantvā patitadārūnaṃ rāsiṃ katvā nisinna rājakumbhakārassa santikā soḷasa kahāpaṇe labhi. So catuvīsatiyā kahāpaṇesu jātesu “atthi ayaṃ upāyo mayha”nti nagaradvārato avidūre tṭhāne ekaṃ pāṇiyacāṭiṃ tṭhapetvā pañcasate tiṇahāraṃ pāṇiyena upaṭṭhahi. Te āhaṃsu - “tvaṃ, samma, amhākaṃ bahupakāro, kiṃ te karomā”ti? Sopi “mayhaṃ kicce uppanne karissathā”ti vatvā ito cito ca vicaranta thalapathakammikena ca jalapathakammikena ca saddhiṃ mittasanthavaṃ akāsi. Tassa thalapathakammiko “sve imaṃ nagaraṃ assavāṇijako pañca assasatāni gahetvā āgamissati”ti āciṃkhi. So tassa vacanaṃ sutvā tiṇahārakānaṃ saññaṃ datvā ekekaṃ tiṇakalāpaṃ diguṇaṃ katvā āharāpesi. Atha so assānaṃ nagaraṃ pavitṭhavelāya tiṇakalāpasahaṃsaṃ antaradvāre rāsiṃ katvā nisīdi. Assavāṇijo sakalanagare assānaṃ cāriṃ alabhivā tassa sahaṃsaṃ datvā taṃ tiṇaṃ gaṇhi.

Tato katipāhaccayenassa samuddakammikasahāyako ārocesi “paṭṭanaṃ mahānāvā āgatā”ti. So “atthi ayaṃ upāyo”ti atṭhahi kahāpaṇehi sabbaparivārasampannaṃ tāvakālikaṃ rathaṃ gahetvā nāvāpaṭṭanaṃ gantvā ekaṃ aṅgulimuddikaṃ nāvikkassa saccakāraṃ datvā avidūre tṭhāne sāṇiṃ parikkhipāpetvā tattha nisinna purise āṇāpesi “bāhirakesu vāṇijesu āgatesu tatiyena paṭihārena ārocethā”ti. “Nāvā āgatā”ti sutvā bārāṇasito satamattā vāṇijā “bhaṇḍaṃ gaṇhāmā”ti āgamaṃsu. Bhaṇḍaṃ tumhe na labhissatha, asukaṭṭhāne nāma mahāvāṇijena saccakāro dinnoti. Te tesāṃ sutvā

tassa santikaṃ āgatā, pādamūlikapurisā purimasaññāvasena tatiyena pāṭihārena tesam āgatabhāvaṃ ārocesuṃ. Te satamattāpi vāṇijā ekekaṃ sahasaṃ datvā tena saddhiṃ nāvāya pattikā hutvā puna ekekaṃ sahasaṃ datvā pattiṃ vissajjāpetvā bhaṇḍaṃ attano santakaṃ akaṃsu. So puriso dve sataśahasāni gahetvā bārāṇasiṃ āgantvā “kataññunā bhavituṃ vaṭṭatī”ti ekaṃ sataśahasam gahetvā cūḷasetṭhissa santikaṃ gato.

Atha taṃ cūḷasetṭhi “kiṃ te, tāta, katvā idaṃ dhaṇaṃ laddha”nti pucchi. So “tumhehi kathitaupāye ṭhatvā catumāsabbhantareyeva laddha”nti āha. Setṭhi tassa vacanaṃ sutvā “idāni evarūpaṃ dāraṃ parasantakaṃ kātuṃ na vaṭṭatī”ti vayappattaṃ dhītaraṃ datvā sakalakuṭumbassa sāmikaṃ akāsi. Sopi kulaputto setṭhino accayena tasmim nagare setṭhiṭṭhānaṃ gahetvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā yathākammaṃ gato. Satthā dve vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā abhisambuddhakāle imaṃ gāthamāha -

“Appakenapi medhāvī, pābhatena vicakkhaṇo;
Samuṭṭhāpeti attānaṃ, aṇuṃ aggaṃva sandhama”nti.

Iti satthā dhammasabhāyaṃ sannisinnaṃ imaṃ kāraṇaṃ dassesi. Ayaṃ dvinnampi mahāsāvakānaṃ pubbapatthanato paṭṭhāya anupubbikathā. Aparabhāge pana satthā ariyagaṇaparivuto dhammāsane nisinnō manomayaṃ kāyaṃ abhinimminantānaṃ cetovivaṭṭakusalānañca cūḷapanthakattheraṃ aggaṭṭhāne ṭhapesi, saññāvivaṭṭakusalānaṃ mahāpanthakanti.

Subhūtittheravatthu

201. Tatiye araṇavihārīnanti nikkilesavihārīnaṃ. Raṇanti hi rāgādayo kilesā vuccanti, tesam abhāvena nikkilesavihāro araṇavihāro nāma. So yesam atthi, te araṇavihārino. Tesam araṇavihārīnaṃ subhūtitthero aggoti. Kiñcāpi hi aññepi khīṇāsavā araṇavihārīnova, therena pana dhammadesanāya etaṃ nāmaṃ laddhaṃ. Aññe hi bhikkhū dhammaṃ desento uddissakaṃ katvā vaṇṇaṃ vā avaṇṇaṃ vā kathenti, thero pana dhammaṃ desento satthārā desitanīyāmato anokkamitvā deseti, tasmā araṇavihārīnaṃ aggo nāma jāto.

202. Catutthe dakkhiṇeyyānanti dakkhiṇārahānaṃ. Tattha kiñcāpi aññepi khīṇāsavā aggaḍakkhiṇeyyā, thero pana piṇḍāya caranto ghare ghare mettājhānaṃ samāpajjitvā samāpattito vuṭṭhāya bhikkhaṃ gaṇhāti “evaṃ bhikkhādāyakaṇaṃ mahapphalaṃ bhavissatī”ti. Tasmā dakkhiṇeyyānaṃ aggoti vutto. Attabhāvo panassa susamiddho, alaṅkatatorāṇaṃ viya cittapaṭo viya ca ativiya virocati. Tasmā subhūṭitī vuccati.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayaṃ kira padumuttare bhagavati anuppanneyeva haṃsavatīnagare brāhmaṇamahāsālakule nibbatti, nandamāṇavotissa nāmaṃ akaṃsu. So vayappatto tayo vede uggaṇhitvā tattha sāraṃ apassanto attano parivārehi catucattālīsāya māṇavakasahashehi saddhiṃ pabbatapāde isipabbajjaṃ pabbajitvā pañca abhiññā aṭṭha samāpattiyo nibbattesī, antevāsikepi jhānalābhino akāsi.

Tasmim samaye padumuttaro bhagavā loke nibbattitvā haṃsavatīnagaraṃ upanissāya viharanto ekadivasam paccūsasamaye lokaṃ olokento nandatāpasassa antevāsikānaṃ jaṭilānaṃ arahattūpanissayaṃ nandatāpasassa ca dvīhaṅgehi

samannāgatassa sāvakassa tñānantarapatthanam disvā pātova sarīrapaṭijagganam katvā pubbaṇhasamayaṃ pattacīvaramādāya sārīputtattherassa vatthumhi vuttanayeneva nandatāpasassa assamaṃ agamāsi. Tattha phalāphaladānañca pupphāsanapaññāpanaṃ nirodhasamāpattisamāpajjanañca vuttanayeneva veditabbaṃ.

Satthā pana nirodhā vuṭṭhito araṇavihāriaṅgena ca dakkhiṇeyyaṅgena cāti dvīhaṅgehi samannāgataṃ ekaṃ sāvakaṃ “isigaṇassa pupphāsanānumodanaṃ karohi”ti āṇāpesi. So attano visaye tñatvā tepiṭakaṃ sammāsītva anumodanaṃ akāsi. Tassa desanāvasāne satthā sayaṃ dhammaṃ desesi. Desanāpariyosāne sabbe catucattālīsahassāpi tāpasā arahattaṃ pāpuṇṇisu. Nandatāpaso pana anumodakassa bhikkhuno nimittaṃ gaṇhitvā satthu desanānusārena ñāṇaṃ pesetuṃ nāsakki. Satthā “etha, bhikkhavo”ti sesabhikkhūnaṃ hatthaṃ pasāresi. Sabbepi antarahitakesamassū iddhimayaparikkhārā vassasaṭṭhikattherā viya ahesuṃ.

Nandatāpaso tathāgataṃ vanditvā sammukhe tñhito āha - “bhante, yena bhikkhunā isigaṇassa pupphāsanānumodanā katā, ko nāmoyaṃ tumhākaṃ sāsane”ti? Araṇavihāriaṅgena ca dakkhiṇeyyaṅgena ca etadaggaṃ patto esoti. “Bhante, ahampi iminā sattāhakatena adhikārakammena aññaṃ sampattiṃ na patthemī, anāgate panāhaṃ ekassa buddhassa sāsane ayaṃ thero viya dvīhaṅgehi samannāgato bhaveyya”nti patthanaṃ akāsi. Satthā anantarāyaṃ disvā byākāritvā pakkāmi. Nandatāpasopi kālena kālaṃ dasabalassa santike dhammaṃ sutvā aparihīnajjhāno brahmaloke nibbatto. Idamassa kalyāṇakammaṃ. Antarā pana kammaṃ na kathiyati.

So kappasatasahassaṃ atikkamitvā sāvatthiyaṃ sumanasetṭṭhissa gehe nibbatti, subhūtitissa nāmaṃ akaṃsu. Aparabhāge amhākaṃ satthā loka nibbatto rājagahaṃ upanissāya viharati. Tadā anāthapiṇḍiko setṭhi sāvatthiyaṃ utṭhānakabhaṇḍaṃ gahetvā attano sahāyakassa rājagahasetṭṭhino gharaṃ gato satthu uppannabhāvaṃ ñatvā satthāraṃ sītavane viharantaṃ upasaṅkamitvā paṭhamadassaneneva sotāpattiphale patiṭṭhāya satthāraṃ sāvatthiṃ āgamanatthāya yācitvā pañcaccattālīsajoyane magge yojane yojane satasahassapariccāgena vihāre patiṭṭhāpetvā sāvatthiyaṃ rājamānena aṭṭhakarīsappamāṇaṃ jetarājakumārassa uyyānabhūmiṃ koṭṭisanthārena kiṇitvā tattha bhagavato vihāraṃ kāretvā adāsi. Vihāramahadivase ayaṃ subhūtikūṭimbiko anāthapiṇḍikasetṭṭhinā saddhiṃ gantvā dhammaṃ suṇanto saddhaṃ paṭilabhitvā pabbaji. So upasampanno dve mātikā paguṇaṃ katvā kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā araṇṇe samaṇadhammaṃ karonto vipassanaṃ vadḍhetvā mettājhānaṃ pādakaṃ katvā arahattaṃ pāpuṇi. Dhammaṃ desento vuttanayeneva dhammaṃ katheti, piṇḍāya caranto vuttanayeneva mettājhānato vuṭṭhāya bhikkhaṃ gaṇhāti. Atha naṃ satthā imaṃ kāraṇadvayaṃ paṭicca araṇavihārīnañca dakkhiṇeyyānañca bhikkhūnaṃ aggaṭṭhāne tñhapesīti.

Khadiravaniyarevatattheravatthu

203. Pañcame āraṇṇakānanti araṇṇavāsīnaṃ. Revato khadiravaniyoti dhammasenāpatittherassa kaniṭṭhabhātiko. So yathā aññe therā araṇṇe vasamānā vanasabhāgaṃ udakasabhāgaṃ bhikkhācārasabhāgañca sallakkhetvā araṇṇe vasanti, na evaṃ vasi. Etāni pana sabhāgāni anādiyitvā ujjāṅgalasakkharapāsāṇavisame khadiravane paṭivasati. Tasmā āraṇṇakānaṃ aggoti vutto.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayaṃ kira atīte padumuttarabuddhakāle

haṃsavatīnagare nibbatto mahāgaṅgāya payāgapatitṭhānatitthe nāvākammaṃ karonto paṭivasati. Tasmim̐ samaye satthā sataṣaṣabbhikkhuparivāro cārikaṃ caranto payāgapatitṭhānatitthaṃ sampāpuṇi. So dasabalaṃ disvā cintesi - “mayhaṃ kālena kālaṃ buddhadassanaṃ nāma natthi, ayaṃ me kalyāṇakammāyūhanakkhaṇo”ti nāvāsaṅghāṭaṃ bandhāpetvā upari celavitānaṃ kāretvā gandhamālādāmāni osāretvā heṭṭhā varapotthakaṃ cittattharaṇaṃ attharāpetvā sapaṭivāraṃ satthāraṃ paratīraṃ tāresi.

Tasmim̐ samaye satthā ekaṃ āraññaṃ bhikkhuṃ etadagge ṭhapesi. So nāviko taṃ disvā “mayāpi evamevaṃ anāgate ekassa buddhassa sāsane āraññaṃ aggena bhavituṃ vaṭṭati”ti satthāraṃ nimantetvā sattāhaṃ mahādānaṃ datvā satthu pādamaṃ nipajjitvā, “bhante, tumhehi etadagge ṭhapito so bhikkhu viya ahampi anāgate ekassa buddhassa sāsane āraññaṃ aggo bhavēyya”nti patthanaṃ akāsi. Satthā anantarāyaṃ disvā “anāgate gotamabuddhassa sāsane tvaṃ āraññaṃ aggo bhavissasi”ti byākāritvā pakkāmi. Antarā pana aññaṃ kammaṃ na kathiyati.

So yāvajīvaṃ kalyāṇakammaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto imasmim̐ buddhuppāde magadhakkhette nālakabrāhmaṇagāme sārībrāhmaṇiyā kucchimhi paṭisandhim̐ gahetvā tiṇṇaṃ bhātikānaṃ tissannañca bhaginīnaṃ sabbakaniṭṭho hutvā nibbatti, revatotiṣṭha nāmaṃ akaṃsu. Athassa mātāpitara cintesum̐ - “vaḍḍhitavaḍḍhite dārake samaṇā sakyaputtiyā netvā pabbājenti, amhākaṃ puttaṃ revataṃ dahameva gharabandhanena bandhissāmā”ti samānakulato dārikaṃ ānetvā revatassa ayyikaṃ vandāpetvā, “amma, tava ayyikāya mahallakatarā hohi”ti āhaṃsu. Revato tesam̐ kathaṃ sutvā cintesi - “ayaṃ dārikā daharā paṭhamavaye ṭhitā, imissā kira evaṃvidhaṃ rūpaṃ mama ayyikāya rūpasadisam̐ bhavissati, pucchissāmi tāva nesaṃ adhippāya”nti cintetvā āha - “tumhe kiṃ kathethā”ti? Tāta, “ayaṃ dārikā ayyikā viya te jaraṃ pāpuṇātū”ti vadāmāti. So “imissā rūpaṃ evaṃvidhaṃ bhavissati”ti pucchi. Tāta, kiṃ vadesi, mahāpuṇṇā evaṃvidhā hontīti.

So cintesi - “idaṃ kira rūpaṃ iminā niyāmena valittacaṃ bhavissati palitakesaṃ khaṇḍadantaṃ, ahaṃ evarūpe rūpe rajjitvā kiṃ karissāmi, mama bhātikānaṃ gatamaggameva gamissāmi”ti kīlanto viya hutvā samavaye taruṇadārake āha - “etha, bho, vidhāvanikaṃ karissāmā”ti nikkhami. Tāta, maṅgaladivase mā bahi gacchāti. So dārakehi saddhim̐ kīlanto viya attano dhāvanavāre sampatte thokaṃ gantvā papañcetvā āgacchati. Puna dutiyavāre sampatte tato turitaṃ viya gantvā āgato, tatiyavāre sampatte “ayaṃ me kālo”ti ñatvā sammukhaṭṭhānena palāyitvā paṃsukūlikabhikkhūnaṃ nivāsaṭṭhānaṃ araññaṃ gantvā there abhivādetvā pabbajjaṃ yāci. Sappurisa mayaṃ taṃ na jānāma “kassāsi putto”ti, tvañca alaṅkataniyāmeneva āgato, ko taṃ pabbājetuṃ ussahissatīti. So ubho bāhā paggayha “vilumpanti maṃ vilumpanti ma”nti mahāraṇaṃ viravi. Ito cito ca bhikkhū sannipatitvā “sappurisa, imasmim̐ ṭhāne tava vatthaṃ vā piḷandhanaṃ vā koci gaṇhanto nāma natthi, tvañca ‘vilumpanti’ti vadasi, kiṃ sandhāya vadasī”ti? Bhante, nāhaṃ vatthālaṅkāraṃ sandhāya vadāmi, tissannaṃ pana me sampattīnaṃ vilopo vattati, taṃ sandhāya vadāmi. Maṃ tāva tumhe mā pabbājayittha, bhātaraṃ pana me jānāthāti. Konāmo pana te bhātāti? Gihikāle upatisso nāma, idāni pana sārīputto nāma jātoti vadantīti. “Āvuso, evaṃ sante ayaṃ kulaputto amhākaṃ kaniṭṭhabhātiko nāma hoti, jeṭṭhabhātiko no dhammasenāpati puretaraṃyeva āha - ‘amhākaṃ ñātakā sabbeva micchādīṭṭhikā, yo koci amhākaṃ ñātīti āgacchati, taṃ yena tenupāyena

pabbājeyyathā'ti. Ayaṃ pana therassa ajjhatabhātiko, pabbājetha na'nti vatvā tacapañcakammaṭṭhānaṃ ācikkhitvā pabbājayiṃsu. Atha naṃ paripuñṇavassamaṃ upasampādetvā kammaṭṭhāne yojayiṃsu.

Thero kammaṭṭhānaṃ gahetvā ācariyupajjhāyānaṃ avidūre ṭhāne vuttappakāraṃ khadiravanaṃ pavisitvā samaṇadhammaṃ karoti. Tassa "arahattaṃ appatvā dasabalaṃ vā bhāṭikattheraṃ vā na passissāmī"ti vāyamantasseva tayo māsā atikkantā, sukhumālakulaputtassa lūkhabhojanaṃ bhuñjantassa cittaṃ valītaṃ nāma hoti, kammaṭṭhānaṃ vimokkhaṃ na gataṃ. So temāsaccayena pavāretvā vutthavasso hutvā tasmīṃyeva ṭhāne samaṇadhammaṃ karoti. Tassa samaṇadhammaṃ karontassa cittaṃ ekaggaṃ ahosi, so vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattaṃ pāpuṇi.

Athāyasmā sārīputto satthāraṃ āha - "bhante, mayhaṃ kira kaniṭṭhabhātā revato pabbajito, so abhirameyya vā na vā, gantvā naṃ passissāmī"ti. Bhagavā revatassa āradhavi-passakabhāvaṃ ñatvā dve vāre paṭikkhipitvā tatiyavāre yācito arahattaṃ pattabhāvaṃ ñatvā, "sārīputta, ahampi gamissāmi, bhikkhūnaṃ ārocehi"ti. Thero bhikkhusaṅghaṃ sannipādetvā, "āvuso, satthā cārikaṃ caritukāmo, gantukāmā āgacchantū"ti sabbesaṃyeva ārocesi. Dasabalassa cārikatthāya gamanakāle ohīnakabhikkhū nāma appakā honti, "satthu suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ passissāma, madhuradhammakathaṃ vā suṇissāmā"ti yebhuyyena gantukāmāva bahukā honti. Iti satthā mahābhikkhusaṅghaparivāro "revataṃ passissāmī"ti nikkhanto.

Athekasmiṃ padese ānandatthero dvedhāpathaṃ patvā bhagavantaṃ pucchi - "bhante, imasmiṃ ṭhāne dve maggā, kataramaggena saṅgho gacchatū"ti. Kataramaggo, ānanda, ujukoti? Bhante, ujumaggo tiṃsayojano amanussapatho, pariḥāramaggo pana satṭhiyojaniko khemo subhikkhoti. Ānanda, sīvali amhehi saddhiṃ āgatoti? Āma, bhante, āgatoti. Tena hi saṅgho ujumaggameva gaṇhatu, sīvalissa puññaṃ vīmaṃsissāmāti. Satthā bhikkhusaṅghaparivāro sīvalittherassa puññavīmaṃsanatthaṃ aṭavimaggam abhiruhi. Maggaṃ abhiruhanaṭṭhānato paṭṭhāya devasaṅgho yojane yojane ṭhāne nagaraṃ māpetvā buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa vasanatthāya vihāre paṭiyādesi. Devaputtā rañña pesitakammakārā viya hutvā yāgukhajjakādīni gahetvā "kahaṃ ayyo sīvali, kahaṃ ayyo sīvalī"ti pucchanta gacchanti. Thero taṃ sakkārasammānaṃ gaṇhāpetvā satthu santikaṃ gacchati. Satthā bhikkhusaṅghena saddhiṃ paribhuñji.

Imināva niyāmena satthā sakkārasammānaṃ anubhavanto devasikaṃ yojanaparamaṃ gantvā tiṃsayojanikaṃ kantāraṃ atikkamma khadiravanīyattherassa sabhāgaṭṭhānaṃ patto. Thero satthu āgamaṃ ñatvā attano vasanaṭṭhāne buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa pahonakavihāre dasabalassa gandhakuṭiṃ rattitṭhānadivāṭṭhānādīni ca iddhiyā māpetvā tathāgatassa paccuggamaṃ gato. Satthā alaṅkatapaṭiyattena maggena vihāraṃ pāvīsi. Atha tathāgate gandhakuṭiṃ pavitṭhe bhikkhū vassaggena pattasenāsanāni pavisiṃsu. Devatā "akālo āhārassā"ti aṭṭhavidhaṃ pānakaṃ āhariṃsu. Satthā saṅghena saddhiṃ pānakaṃ pivi. Imināva niyāmena tathāgatassa sakkārasammānaṃ anubhavantasseva addhamāso atikkanto.

Athekacce ukkaṇṭhitabhikkhū ekasmiṃ ṭhāne nisīditvā kathaṃ uppādayiṃsu "satthā dasabalo 'mayhaṃ aggasāvakassa kaniṭṭhabhātā'ti vatvā evarūpaṃ navakammikabhikkhuṃ passituṃ āgato, imassa vihārassa santike

jetavanamahāvihāro vā veļuvanavīhārādayo vā kiṃ karissanti. Ayampi bhikkhu evarūpassa navakammassa kārako, kiṃ nāma samaṇadhammaṃ karissatī”ti? Atha satthā cintesi - “mayi ciraṃ vasante idaṃ tṭhānaṃ ākiṇṇaṃ bhavissati, ārañṇakā bhikkhū nāma pavivekatthikā honti, revatassa aphāsuvihāro bhavissatī”ti tato revatassa divātṭhānaṃ gato. Thero ekakova caṅkamanakoṭiyaṃ ālambanaphalakaṃ nissāya pāsāṇaphalake nisinno satthāraṃ dūratova āgacchantaṃ disvā paccuggantvā vandi.

Atha naṃ satthā pucchi - “revata, imaṃ vālamigaṭṭhānaṃ, caṇḍānaṃ hatthiassādīnaṃ saddaṃ sutvā kinti karosī”ti? Tesam me, bhante, saddaṃ suṇato arañṇarati nāma uppajjatīti. Satthā tasmaṃ tṭhāne revatattherassa pañcahi gāthāsatehi arañṇe nivāsānisaṃsaṃ nāma kathetvā punadivase avidūre tṭhāne piṇḍāya caritvā revatattheraṃ nivattetvā yehi bhikkhūhi therassa avaṇṇo kathito, tesam kattarayaṭṭhiupāhanātelaṇālichattānaṃ pamussanabhāvaṃ akāsi. Te attano parikkhāratthāya nivattā āgataṃ maggeneva gacchantāpi taṃ tṭhānaṃ sallakkhetuṃ na sakkonti. Paṭhamaṃ hi te alaṅkatapaṭiyattena maggena gantvā taṃdivasaṃ pana visamaṃ maggena gacchantā tasmaṃ tasmaṃ tṭhāne ukkuṭikaṃ nisīdanti, jāṇukena gacchanti. Te gumble ca gacche ca kaṇṭake ca maddantā attano vasitasabhāgaṭṭhānaṃ gantvā tasmaṃ tasmaṃ khadirakhāṇuke attano chatthaṃ sañjānanti, upāhanaṃ kattarayaṭṭhiṃ telaṇāliṃ sañjānanti. Te tasmaṃ samaye “iddhimā ayaṃ bhikkhū”ti ṇatvā attano parikkhāre ādāya “dasabalassa paṭiyattasakkāro nāma evarūpo hotī”ti vadantā āgamaṃsu.

Purato gatabhikkhū, visākhā upāsikā, attano gehe nisinnakāle pucchati - “manāpaṃ nu kho, bhante, revatattherassa vasanaṭṭhāna”nti? Manāpaṃ upāsike nandanavanacittalatādipaṭibhāgaṃ taṃ senāsananti. Atha nesaṃ sabbapacchato āgatabhikkhū pucchi - “manāpaṃ, ayyā, revatattherassa vasanaṭṭhāna”nti. Mā puccha upāsike, kathetuṃ ayuttaṭṭhānametaṃ, ujjāṅgalaṃ sakkharapāsāṇavisamaṃ khadiravanaṃ etaṃ, tattha so bhikkhu viharatīti. Visākhā, purimānañca pacchimānañca bhikkhūnaṃ kathaṃ sutvā “kesaṃ nu kho kathā saccā”ti pacchābhatte gandhamālaṃ ādāya dasabalassa upaṭṭhānaṃ gantvā, vanditvā ekamantaṃ nisinnā satthāraṃ pucchi - “bhante, revatattherassa vasanaṭṭhānaṃ ekacce, ayyā, vaṇṇenti, ekacce nindanti, kiṃ nāmetaṃ, bhante”ti? Visākhe ramaṇiyaṃ vā hotu mā vā, yasmaṃ tṭhāne ariyānaṃ cittaṃ ramati, tadeva tṭhānaṃ ramaṇiyaṃ nāmāti vatvā imaṃ gāthamāha -

“Gāme vā yadi vārañṇe, ninne vā yadi vā thale;

Yattha arahanto viharanti, taṃ bhūmirāmaṇeyyaka”nti.

Atha satthā aparabhāge jetavanamahāvihāre ariyagaṇamajjhe nisinno theram ārañṇakānaṃ bhikkhūnaṃ aggaṭṭhāne tṭhapesīti.

Kaṅkhārevatattheravatthu

204. Chaṭṭhe jhāyīnanti jhānalābhīnaṃ jhānābhīratānaṃ. So kira thero yā jhānasamāpattiyo dasabalo samāpajjati, tato appataraṃ tṭhapetvā bahutarā samāpajjati. Tasmā jhāyīnaṃ aggo nāma jāto. Kaṅkhāyanabhāvena kaṅkhārevatoti vuccati. Kaṅkhā nāma kukkucçaṃ, kukkuccakoti attho. Kiṃ pana añṇe kukkuccakā natthīti? Atthi, ayaṃ pana thero kappiyepi kukkucçaṃ uppādesi. Tenassa kukkuccakatā atipākaṭṭhā jātāti kaṅkhārevatotveva saṅkhaṃ gato.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayam kira padumuttarabuddhakāle purimanayeneva mahājanena saddhiṃ vihāraṃ gantvā parisapariyante t̥hito dhammaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ jhānābhiratānaṃ aggaṭṭhāne t̥hapentaṃ disvā “mayāpi anāgate evarūpena bhavituṃ vaṭṭatī”ti desanāvasāne satthāraṃ nimantetvā purimanayeneva sattāhaṃ mahāsakkāraṃ katvā bhagavantaṃ āha - “bhante, ahaṃ iminā adhikārakammena na aññaṃ sampattiṃ patthemī, yathā pana so tumhehi ito sattadivasamatthake bhikkhu jhāyīnaṃ aggaṭṭhāne t̥hapito, evaṃ ahampi anāgate ekassa buddhassa sāsane jhāyīnaṃ aggo bhaveyya”nti patthanaṃ akāsi. Satthā anāgataṃ oloketvā samijjhanabhāvaṃ disvā “anāgate kappasatasahassāvasāne gotamo nāma buddho uppajjissati, tassa sāsane tvaṃ jhāyīnaṃ aggo bhavissasī”ti byākaritvā pakkāmi.

So yāvajīvaṃ kalyāṇakammaṃ katvā kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā amhākaṃ bhagavato kāle sāvattinagare mahābhogakule nibbatto pacchābhattaṃ dhammassavanatthaṃ gacchantena mahājanena saddhiṃ vihāraṃ gantvā parisapariyante t̥hito dasabalassa dhammakathaṃ sutvā saddhaṃ paṭilabhitvā pabbajito upasampadaṃ labhitvā kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā jhānaparikammaṃ karonto jhānalābhī hutvā jhānameva pādakaṃ katvā arahattaphalaṃ pāpuṇi. So dasabalena samāpajjitabbasamāpattīnaṃ appatarā t̥hapetvā bahutarā samāpajjanto ahorattaṃ jhānesu ciṇṇavasī ahosi. Atha naṃ aparabhāge satthā imaṃ guṇaṃ gahetvā jhāyīnaṃ aggaṭṭhāne t̥hapesi. “Akappiyo, āvuso guḷo, akappiyā muggā”ti evaṃ pana kappiyesveva vatthūsu kukkuccassa uppāditatāya kukkuccasaṅkhātāya kaṅkhāya bhāvena kaṅkhārevatoti saṅkhaṃ gatoti.

Soṇakoḷivisattheravatthu

205. Sattame āraddhavīriyānanti paggahitavīriyānaṃ paripuṇṇavīriyānaṃ. Soṇo koḷivisoti soṇoti tassa nāmaṃ, koḷivisoti gottam. Koṭivessoti vā attho, issariyena koṭippattassa vessakulassa dārakoti adhippāyo. Yasmā pana aññesaṃ bhikkhūnaṃ vīriyaṃ nāma vaḍḍhetabbaṃ hoti, therassa pana hāpetabbameva ahosi. Tasmā esa āraddhavīriyānaṃ aggo nāma jāto.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayam kira atīte padumuttarabuddhakāle seṭṭhikule nibbatti, sirivaḍḍhakumārotissa nāmaṃ akaṃsu. So vayappatto purimanayeneva vihāraṃ gantvā parisapariyante t̥hito dhammaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ āraddhavīriyānaṃ aggaṭṭhāne t̥hapentaṃ disvā “mayāpi anāgate evarūpena bhavituṃ vaṭṭatī”ti desanāpariyosāne dasabalaṃ nimantetvā sattāhaṃ mahādānaṃ datvā vuttanayeneva patthanaṃ akāsi. Satthā tassa patthanāya samijjhanabhāvaṃ disvā purimanayeneva byākaritvā vihāraṃ gato.

Sopi sirivaḍḍhasēṭṭhi yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto kappasatasahassaṃ atikkamitvā imasmiṃ kappe parinibbute kassapadasabale anuppanne amhākaṃ bhagavati bārāṇasiyaṃ kulagehe paṭisandhiṃ gaṇhi. So attano sahāyakehi saddhiṃ gaṇḡāyaṃ kīlati. Tasmīṃ samaye eko jiṇṇacīvariko paccekabuddho “bārāṇasiṃ upanissāya gaṇḡātīre paṇṇasālaṃ katvā vassaṃ upagacchissāmī”ti udakena samupabyūḷhe daṇḍake ca valliyo ca saṃkaḍḍhati. Ayam kumāro sahāyakehi saddhiṃ gantvā abhivādetvā t̥hito, “bhante, kiṃ karoṭhā”ti pucchi. Kumāra upakaṭṭhe antovasse pabbajitānaṃ vasanaṭṭhānaṃ nāma laddhuṃ vaṭṭatīti. “Bhante, ajjeva ekadivasaṃ ayyo yathā tathā āgāmetu, ahaṃ sve ayyassa

vasanaṭṭhānaṃ karissāmi”ti āha. Paccekabuddho “tasseva kumārassa saṅghaṃ karissāmi”ti āgatattā adbhivāsesi. So tassa adbhivāsanaṃ viditvā gato punadvase sakkārasammānaṃ sajjetvā paccekabuddhassa āgamaṃ olokeno aṭṭhāsi. Paccekabuddhopi “kahaṃ nu kho ajja bhikkhācāraṃ labhissāmi”ti āvajjento ñatvā tasseva gehadvāraṃ agamāsi.

Kumāro paccekabuddhaṃ disvā sampiyāyamaṇo pattaṃ ādāya bhikkhaṃ datvā “imaṃ antovassaṃ mayhaṃ gehadvārameva āgacchatha, bhante”ti paṭiññaṃ gahetvā paccekabuddhe bhattakiccaṃ katvā pakkante attano sahāyakehi saddhiṃ gantvā ekadvaseva paccekabuddhassa vasaṇaṇṇasālaṇca caṅkamanaṇca rattitṭhānadivāṭṭhānāni ca kārapetvā adāsi. Tasseva paṇṇasālaṃ pavisaṇavelāya haritūpalittāya bhūmiyā “pādesu kalalaṃ mā laggī”ti attano pārupanaṃ sataṣaṇṇasagghanaṃ rattakambalaṃ bhūmattharaṇaṃ santharitvā kambalassa vaṇṇena saddhiṃ paccekabuddhassa sarīrapabhaṃ ekasadiṣaṃ disvā ativiya pasanno hutvā āha - “yathā tumhehi akkantaḥkalato paṭṭhāya imassa kambalassa ativiya pabhā virocati, evameva mayhampi nibbattanibbattaṭṭhāne hatthapādānaṃ vaṇṇo bandhujīvakaṇṇapupphavaṇṇo hotu, satakkhattuṃ viḥataḥkappaṣaṇṇasālaṇṇasadiṣo phasso hotū”ti. So temāsaṃ paccekabuddhaṃ upaṭṭhahitvā pavāritakāle ticivaraṃ adāsi. Paccekabuddho paripuṇṇapattacivaro gandhamādanameva gato.

Sopi kulaputto devamanussesu saṃsaranto amhākaṃ bhagavato kāle kālacampānagare upaseṭṭhissa ghare paṭisaṇḍhiṃ gaṇhi. Tassa paṭisaṇḍhiggaṇaṇakālo paṭṭhāya seṭṭhikulaṃ anekāni paṇṇākārasaṇṇasāni āgacchanti. Jātaḍivase ca sakalanagaraṃ ekasakkārasammānaṃ ahoṣi. Athassa nāmaggaṇaḍivase mātāpitaro “amhākaṃ putto attano nāmaṃ gaṇhitvāva āgato, rattasuvaṇṇasapaṇṇasāni viyassa sarīracchavī”ti soṇakumāroṭtevassa nāmaṃ akaṃsu.

Athassa saṭṭhi dhātiyo upanetvā devakumāraṃ viya naṃ sukhena vaḍḍhesuṃ. Tassa evarūpaṃ āhāraḍidhānaṃ ahoṣi - saṭṭhikaṇṇasamattaṃ ṭhānaṃ kasitvā tividhena udakena poṣenti. Kedāre pavisaṇṇasāni udakaṃatikāsu khīrodakassa ca gandhodakassa ca anekāni cāṭisaṇṇasāni āsiṇṇanti. Sālisīsānaṃ khīraggaṇaṇakāle sukāḍiṇaṃ pāṇānaṃ ucchiṭṭhakaṇṇaṇivāraṇatthaṃ vīhigabbhānaṃ sukhumaḥlabhāvatthaṇca pariyaṇṇapaṇṇikhepe ca antaraṇṇarā ca thaṃbhe nikkhanitvā upari daṇḍake datvā kilaṇṇehi chādetvā samantā sāṇiyā paṇṇikkhipitvā sabbapaṇṇiyante āraḥkhaṃ gaṇhanti. Sasse nippaṇṇe koṭṭhe catujātigandhehi paṇṇibhaṇḍaṃ katvā upari uttamaḥgandhehi paṇṇibhāventi. Anekasaṇṇasapaṇṇisā khettaṃ oruṇha sālisīsāni vaṇṇesu chinditvā muṭṭhimuṭṭhiyo katvā rajjukehi bandhitvā sukkhāpentī. Tato koṭṭhakassa heṭṭhimatale gandhe santharitvā upari sālisīsāni santharanti. Evaṃ ekantaṇṇikaṃ katvā santharantā koṭṭhakaṃ pūretvā dvāraṃ pidahanti, tivassaṇṇasampattakāle koṭṭhakaṃ vivaranti. Vīvaṭakāle sakalanagaraṃ sugandhaḥgandhikaṃ hoti. Sālimhi paḥate dhuttā these kiṇitvā gaṇhanti, kuṇḍakaṃ paṇa cūlupaṭṭhākā labhanti. Muṣalaḥgaṭṭitake sāliṇḍule vicinitvā gaṇhanti. Te suvaṇṇaḥhīraḥkapaṇṇiyaṃ pakkhipitvā sataḥkālaṃ paṇṇissāvetvā gaḥite pakkuthitaḥjātiraṣe ekavāraṃ pakkhipitvā uddharanti, paṃukhaṭṭhānaṃ suṃaṇṇapupphasaḍisaṃ hoti. Taṃ bhoḥjanaṃ suvaṇṇasaṇṇake pakkhipitvā pakkuthitaḥpodaḥkamadhupaṇṇyāsaḥpūritassa rajataṭhālassa upari katvā ādāya gantvā seṭṭhiputtassa purato ṭhapenti.

So attano yāṇamaṇṇaṃ bhuṇṇitvā gandhaḥvāsitaṇa udakena muḥkaṃ vikkhāletvā

hatthapāde dhovati. Athassa dhotahatthapādassa nānappakāraṃ mukhavāsaṃ upanenti. Tassa akkamanaṭṭhāne varapotthakacittattharaṇaṃ attharanti. Hatthapādatalānissa bandhujīvakaupphavaṇṇāni honti, satakālavihatakappāsassa viya phasso, pādālesu maṇikuṇḍalāvattavaṇṇāni lomāni jāyimsu. So kassacideva kujjhivā “ājānāhi bhūmiṃ akkamissāmī”ti vadati. Tassa vayappattassa tiṇṇaṃ utūnaṃ anucchavike tayo pāsāde kāretvā nātakāni ca upaṭṭhāpesuṃ. So mahāsampattiṃ anubhavanto devo maññe paṭivasati.

Atha amhākaṃ satthari sabbaññutaṃ patvā pavattitavaradhammacakke rājagahaṃ upanissāya viharante pādalomadassanattaṃ raññā māgadheṇa pakkosāpetvā asītiyā gāmiyasahashehi saddhiṃ satthu santikaṃ pahito dhammadesanaṃ sutvā paṭiladdhasaddho satthāraṃ pabbajjaṃ yāci. Atha naṃ bhagavā “anuññātosi mātāpitūhi”ti pucchitvā ananuññātabhāvaṃ sutvā “na kho, soṇa, tathāgatā mātāpitūhi ananuññātaṃ puttaṃ pabbājenti”ti paṭikkhipi. So “sādhu bhagavā”ti tathāgatassa vacanaṃ sirasā sampaṭicchitvā mātāpitūnaṃ santikaṃ gantvā anujānāpetvā satthu santikaṃ āgamma aññatarassa bhikkhuno santike pabbaji. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato panassa pabbajjāvidhānaṃ pāliyaṃ āgatameva.

Tassa pabbajjañca upasampadañca labhitvā rājagahe viharantassa sambahulā ñātisālohitā ca sandiṭṭhasambhattā ca sakkārasammānaṃ āharanti, rūpanipphattiyā vaṇṇaṃ kathenti, aññepi janā passituṃ āgacchanti. Thero cintesi - “mama santikaṃ bahū janā āgacchanti, kammaṭṭhāne vā vipassanāya vā kammaṃ kātuṃ kathaṃ sakkhissāmi, yaṃnūnāhaṃ satthu santike kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā sītavanasusānaṃ gantvā samaṇadhammaṃ kareyyaṃ. Tatra hi susānanti jigucchitvā bahū janā nāgamissanti, evaṃsante mama kiccaṃ matthakaṃ pāpuṇissatī”ti satthu santike kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā sītavanaṃ gantvā samaṇadhammaṃ kātuṃ ārabhi. So cintesi - “mayhaṃ sarīraṃ paramasukhumālaṃ, na kho pana sakkā sukheṇeva sukhaṃ pāpuṇituṃ, kāyaṃ kilametvāpi samaṇadhammaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti. Tato ṭhānacaṅkamameva adhiṭṭhāya padhānamakāsi. Tassa sukhumālānaṃ pādatalānaṃ antantehi phoṭṭā utṭhāya bhijjimsu, caṅkamo ekalohitova ahoṣi. Pādesu avahantesu jaṇṇukehipi hatthehipi vāyamitvā caṅkamati. Evaṃ vīriyaṃ daḷhaṃ karontopi obhāsamattampi nibbattetuṃ asakkonto cintesi - “sace aññopi āraddhavīriyo bhaveyya, mādisova bhaveyya. Ahaṃ kho pana evaṃ vāyamantopi maggaṃ vā phalaṃ vā uppādetuṃ na sakkomi, addhā nevāhaṃ ugghaṭṭaṇṇū, na vipaṇcitaṇṇū, na neyyo, padaparamena mayā bhavitabbaṃ. Kiṃ me pabbajjāya, hīnāyāvattitvā bhoge ca bhuñjissāmi puññāni ca karissāmī”ti.

Tasmiṃ samaye satthā therassa vitakkaṃ ñatvā sāyanhasamaye bhikkhusaṅghaparivuto tattha gantvā lohitena phuṭṭhaṃ caṅkamaṃ disvā therāṃ vīṇovādena ovaditvā vīriyasamathayojanattāya tassa kammaṭṭhānaṃ kathetvā gijjhakūṭameva gato. Soṇattheropi dasabalassa sammukhā ovādaṃ labhitvā nacirasseva arahatte patiṭṭhāsi. Atha satthā aparabhāge jetavane bhikkhusaṅghaparivuto dhammaṃ desento therāṃ āraddhavīriyānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Sonakuṭikaṇṇattheravatthu

206. Atṭhame kalyāṇavākkaraṇānanti vākkaraṇaṃ vuccati vacanakiriyā, madhuravacanānanti attho. Ayañhi thero dasabalena saddhiṃ ekagandhakuṭiyā tathāgatassa madhureṇa sareṇa dhammakathaṃ kathesi. Athassa satthā

sādhukāraṃ adāsi. Tasmā so kalyāṇavākkaraṇānaṃ aggo nāma jāto. Soṇoti tassa nāmaṃ, koṭiagghanakaṃ pana kaṇṇapiḷandhanaṃ dhāresi. Tasmā kuṭikaṇṇoti vuccati, koṭikaṇṇoti attho.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayampi padumuttarabuddhakāle purimanayeneva mahājanena saddhiṃ vihāraṃ gantvā parisapariyante tathā satthu dhammaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ kalyāṇavākkaraṇānaṃ aggaṭṭhāne tṭhapentaṃ disvā “mayāpi anāgate ekassa buddhassa sāsane kalyāṇavākkaraṇānaṃ aggena bhavituṃ vaṭṭati”ti cintetvā dasabalaṃ nimantetvā sattāhaṃ mahādānaṃ datvā, “bhante, yaṃ bhikkhuṃ tumhe ito sattadivasamatthake kalyāṇavākkaraṇānaṃ aggaṭṭhāne tṭhappayittha, ahampi imassa adhikārakammasa phalena anāgate ekassa buddhassa sāsane tathārūpo bhaveyya”nti patthanaṃ akāsi. Satthā tassa anantarāyaṃ disvā “anāgate gotamabuddhassa sāsane kalyāṇavākkaraṇānaṃ aggo bhavissasī”ti byākāritvā pakkāmi.

Sopi yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā kappasatasahassaṃ devesu ca manussesu ca saṃsaranto amhākaṃ dasabalassa uppattito puretameva devalokā cavitvā kāḷiyā nāma kuraragharikāya upāsikāya kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Sā paripakke gabbhe rājagahanagare attano kulanivesanaṃ āgatā.

Tasmiṃ samaye amhākaṃ satthā sabbaññutaṃ patto isipatane dhammacakkaṃ pavattesi. Dhammacakkappavattane dasasahassacakkavāḷadevatā sannipatiṃsu. Tattha eko aṭṭhavīsatiyā yakkhasenāpatīnaṃ abbhantare sātāgiro nāma yakkho dasabalassa dhammakathaṃ sutvā sotāpattiṃphale patiṭṭhāya cintesi - “kiṃ nu kho ayaṃ evaṃ madhuradhammakathā mama sahāyena hemavatena sutā na sutā”ti? So devasaṅghassa antare olokeno taṃ apassitvā “addhā mama sahāyo tiṇṇaṃ ratanānaṃ uppannabhāvaṃ na jānāti, gacchāmi dasabalassa ceva vaṇṇaṃ kathessāmi, paṭividdhadhammañca ārocessāmi”ti attano parisāya saddhiṃ rājagahamatthakena tassa santikaṃ pāyāsi.

Hemavatopi tiyojanasahassaṃ himavantaṃ akālapupphitaṃ disvā “mama sahāyena sātāgirena saddhiṃ himavantakīḷitaṃ kīḷissāmi”ti attano parisāya saddhiṃ rājagahamatthakeneva pāyāsi. Tesam dvinnampi aggabalakāyā kulagharikāya kāḷiupāsikāya nivesanamattṭhake samāgantvā “tumhe kassa parisā, mayaṃ sātāgirassa. Tumhe kassa parisā, mayaṃ hemavatassā”ti āhaṃsu. Te haṭṭhatutṭhāva gantvā tesam yakkhasenāpatīnaṃ ārocayiṃsu. Tepi taṃkhaṇaṇṇeva upāsikāya nivesanamattṭhake samāgacchiṃsu. Sātāgiro hemavataṃ āha - “kahaṃ, samma, gacchasī”ti? Tava santikaṃ sammāti. Kiṃkāraṇāti? Himavantaṃ pupphitaṃ disvā tayā saddhiṃ tattha kīḷissāmi. Tvaṃ pana, samma, kahaṃ gacchasīti? Tava santikaṃ, sammāti. Kiṃkāraṇāti? Tvaṃ himavantassa kena pupphitabhāvaṃ jānāsīti? Na jānāmi, sammāti. Suddhodanamahārājassa putto siddhatthakumāro dasasahassilokadhātuṃ kampetvā paṭividdhasabbaññutaññāṇo dasasahassacakkavāḷadevatānaṃ majjhe anuttaraṃ dhammacakkaṃ pavattesi. Tassa pavattitabhāvaṃ na jānāsīti? Na jānāmi, sammāti. Tvaṃ ettakameva tṭhānaṃ pupphitanti aññāsi, tassa pana purisassa sakkāratthāya sakaladasasahassacakkavāḷaṃ ekamālāguḷasadiṣaṃ ajja jātaṃ sammāti. Mālā tāva pupphantu, tayā so satthā akkhini pūretvā diṭṭhoti. Āma, samma, satthā ca me diṭṭho, dhammo ca suto, amatañca pītaṃ. Ahaṃ “etaṃ amatadhammaṃ tampi jānāpessāmi”ti tava santikaṃ āgatosmi, sammāti. Tesam aññamaññaṃ kathentānaṃyeva upāsikā sirisayanato utṭhāya nisinnā taṃ kathāsallāpaṃ sutvā

sadde nimittam gaṇhi. “Ayaṃ saddo uddham, na heṭṭhā, amanussabhāsito, no manussabhāsito”ti sallakkhetvā ohitasotā paggaḥitamānasā hutvā nisīdi. Tato -

“Ajja pannaraso uposatho,
Dibbā ratti upaṭṭhitā;
Anomanāmaṃ satthāraṃ,
Handa passāma gotama”nti. -

Evaṃ sātāgirena vutte -

“Kacci mano supaṇihito,
Sabbabhūtesu tādino;
Kacci iṭṭhe anīṭṭhe ca,
Saṅkappassa vasīkatā”ti.

Evaṃ hemavato satthu kāyasamācāraṇca ājīvaṇca manosamācāraṇca pucchi.
Pucchitaṃ pucchitaṃ sātāgiro vissajjesi. Evaṃ satthu
sarīraṇṇaguṇaṇṇakathanavasena hemavatasuttante niṭṭhite hemavato
sahāyakassa dhammadesanānusāreṇa ñāṇaṃ pesetvā sotāpattiphale patiṭṭhahi.

Atha, kālī upāsikā, parassa dhamme desīyamāne tathāgataṃ adiṭṭhapubbāva hutvā
anussavappasādaṃ uppādetvā parassa vaḍḍhitaṃ bhojanaṃ bhuñjamānā viya
sotāpattiphale patiṭṭhāsī. Sā sabbamātugāmānaṃ antare paṭhamakasotāpannā
sabbajetṭhikā ahoṣi. Tassā saha sotāpattibhāvena tameva rattiṃ gabbhavuṭṭhānaṃ
jātaṃ, paṭiladdhadārakassa nāmaggaḥaṇadivase soṇoti nāmaṃ akāsī. Sā yathāruciya
kulagehe vasitvā kulaghameva agamāsī.

Tasmiṃ samaye mahākaccānatthero taṃ nagaraṃ upanissāya upavatte pabbate
paṭivasati. Upāsikā therāṃ upaṭṭhāti. Thero nibaddhaṃ tassā nivesanaṃ gacchati.
Soṇadārakopi nibaddhaṃ therassa santike vicaranto vissāsiko ahoṣi. So aparena
samayena therassa santike pabbaji. Thero taṃ upasampādetukāmo tīṇi vassāni
gaṇaṃ pariyesitvā upasampādesi. So upasampanno kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā
vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattaṃ patvā therasseva santike suttanipātaṃ uggaṇhitvā
vutthavasso pavāretvā satthāraṃ passitukāmo hutvā upajjhāyaṃ āpucchi. Thero āha
- “soṇa, tayi gate satthā taṃ ekagandhakuṭiyaṃ vasāpetvā dhammaṃ ajjhesissati,
tvaṃ dhammaṃ kathessasi. Satthā tava dhammakathāya pasīditvā tuyhaṃ varaṃ
dassati. Tvaṃ varaṃ gaṇhanto imaṇca imaṇca gaṇhāhi, mama vacanena dasabalassa
pāde vandāhī”ti. So upajjhāyena anuññāto mātuupāsikāya gehaṃ gantvā ārocesi.
Sāpi “sādhu, tāta, tvaṃ dasabalaṃ passituṃ gacchanto imaṃ kambalaṃ āharitvā
satthu vasanagandhakuṭiyā bhūmattharaṇaṃ katvā attharāhī”ti kambalaṃ adāsī.
Soṇatthero taṃ ādāya senāsanaṃ saṃsāmetvā anupubbena satthu vasanaṭṭhānaṃ
gantvā dasabalassa buddhāsane nisinnavelāyameva upasaṅkamitvā abhivādetvā
ekamantaṃ aṭṭhāsī. Satthā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā ānandattheraṃ
āmantesi - “ānanda, imassa bhikkhussa senāsanaṃ jānāhī”ti. Thero satthu
adhippāyaṃ ñatvā antogandhakuṭiyaṃyeva bhūmattharaṇaṃ ussārento viya atthari.

Atha kho bhagavā bahudevarattiṃ ajjhokāse vītināmetvā vihāraṃ pāvīsi, āyasmāpi
kho soṇo bahudevarattiṃ ajjhokāse vītināmetvā vihāraṃ pāvīsi. Satthā
pacchimayāme sīhaseyyaṃ kappetvā paccūsasamaye vuṭṭhāya nisīditvā “ettakena
kālena soṇassa kāyadaratho paṭippassaddho bhavissatī”ti ñatvā āyasmantaṃ soṇaṃ

ajjhesi - “paṭibhātu taṃ bhikkhu dhammo bhāsitu”nti. Soṇatthero madhurassarena ekabyañjanampi avināsento aṭṭhakavaggiyāni suttāni abhāsi. Kathāpariyosāne bhagavā sādhuḥkāraṃ datvā “suggahito te bhikkhu dhammo, mayā desitakāle ca ajja ca ekasadisāva desanā, kiñci ūnaṃ vā adhikaṃ vā natthī”ti pasannabhāvaṃ pakāsesi. Soṇattheropi “ayaṃ okāso”ti sallakkhetvā upajjhāyassa vacanena dasabalaṃ vanditvā vinayadharapañcamena gaṇena upasampadaṃ ādiṃ katvā sabbe vare yāci, satthā adāsi. Puna thero mātuupāsikāya vacanena vanditvā “ayaṃ, bhante, upāsikāya tumhākaṃ vasanagandhakuṭiyaṃ bhūmattharaṇatthaṃ kambalo pahito”ti kambalaṃ datvā utṭhāyāsanaṃ satthāraṃ vanditvā padakkhiṇaṃ katvā pakkāmi. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato pana therassa pabbajjaṃ ādiṃ katvā sabbaṃ sutte āgatameva.

Iti thero satthu santikā aṭṭha vare labhitvā upajjhāyassa santikaṃ gantvā sabbaṃ taṃ pavattiṃ ārocesi. Punadivase mātuupāsikāya nivesanadvāraṃ gantvā bhikkhāya aṭṭhāsi. Upāsikā “putto kira me dvāre ṭhito”ti sutvā vegena āgantvā abhivādetvā hatthato pattaṃ gaḥetvā antonivesane nisīdāpetvā bhojanaṃ adāsi. Atha naṃ bhattakiccapariyosāne āha - “diṭṭho te, tāta, dasabalo”ti? Āma upāsiketi. Vandito te mama vacanenāti? Āma vandito, sopi ca me kambalo tathāgatassa vasanaṭṭhāne bhūmattharaṇaṃ katvā atthatotī. Kiṃ, tāta, tayā kira satthu dhammakathā kathitā, satthārā ca te sādhuḥkāro dinnoti? Tayā kathaṃ ñātaṃ upāsiketi? Tāta, mayhaṃ gehe adhivatthā devatā dasabalena tuyhaṃ sādhuḥkāraṃ dinnadivase “sakaladasasahassacakkavāle devatā sādhuḥkāraṃ adamsū”ti āha - tāta, tayā kathitadhammakathaṃ buddhānaṃ kathitaniyāmeneva mayhampi kathetuṃ paccāsīsāmīti. Thero mātu kathaṃ sampatiṇchi. Sā tassa adhivāsanaṃ viditvā dvāre maṇḍapaṃ kāretvā dasabalassa kathitaniyāmeneva attano dhammakathaṃ kathāpesīti vatthu ettha samuṭṭhitaṃ. Satthā aparabhāge ariyagaṇamajjhe nisinno therāṃ kalyāṇavākkaraṇānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Sīvalittheravatthu

207. Navame lābhīnaṃ yadidaṃ sīvalīti ṭhapetvā tathāgataṃ lābhīnaṃ bhikkhūnaṃ sīvalitthero aggoti dasseti. Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayampi atīte padumuttarabuddhakāle vuttanayeneva vihāraṃ gantvā parisapariyante ṭhito dhammaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ lābhīnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā “mayāpi anāgate evarūpena bhavituṃ vaṭṭatī”ti dasabalaṃ nimantetvā purimanayeneva sattāhaṃ mahādānaṃ datvā “bhagavā ahampi iminā adhikārakammena aññaṃ sampattiṃ na patthemī, anāgate pana ekassa buddhassa sāsane ahampi tumhehi so etadagge ṭhapitabhikkhu viya lābhīnaṃ aggo bhaveyya”nti patthanaṃ akāsi. Satthā anantarāyaṃ disvā “ayaṃ te patthanā anāgate gotamassa buddhassa sāsane samijjhissatī”ti byākaritvā pakkāmi.

Sopi kulaputto yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto vipassībuddhakāle bandhumatīnagarato avidūre ekasmiṃ gāme paṭisandhiṃ gaṇhi. Tasmiṃ samaye bandhumatīnagaravāsino rañña saddhiṃ sākacchitvā sākacchitvā dasabalassa dānaṃ denti. Te ekadivasam sabbeva ekato hutvā dānaṃ dentā “kiṃ nu kho amhākaṃ dānamukhe natthī”ti madhuñca guḷadadhiñca na addasaṃsu. Te “yato kutoci āharissāmā”ti janapadato nagaraṃ pavisanamagge purisaṃ ṭhapesuṃ. Tadā esa kulaputto attano gāmato guḷadadhivāraṃ gaḥetvā “kiñcideva āharissāmī”ti nagaraṃ gacchanto mukhaṃ dhovitvā “dhotahatthapādo pavisissāmī”ti phāsukaṭṭhānaṃ olokento naṅgalasīsamattaṃ nimmakkhikaṃ daṇḍakamadhuṃ

disvā “puññaṇa me idaṃ uppanna”nti gahetvā nagaraṃ pavisati. Nāgarehi
 ṭhapitapuriso taṃ disvā, “bho purisa, kassimaṃ āharasī”ti pucchi. Na kassaci sāmi,
 vikkīṇitum pana me idaṃ ānītanti. Tena hi, bho purisa, imaṃ kahāpaṇaṃ gahetvā
 etaṃ madhuñca guḷadadhiñca dehīti.

So cintesi - “idaṃ na bahumūlaṃ, ayañca ekappahāreṇeva bahuṃ deti, vīmaṃsituṃ vaṭṭatī”ti. Tato naṃ “nāhaṃ ekakahāpaṇena demī”ti āha. Yadi evaṃ, dve gahetvā dehīti. Dvīhipi na demīti. Etenupāyena vaḍḍhantaṃ vaḍḍhantaṃ sahaṣsaṃ pāpuṇi. So cintesi - “atīañchituṃ na vaṭṭati, hotu tāva, imassa kattabbakiccaṃ pucchissāmi”ti. Atha naṃ āha - “idaṃ na bahuagghanakaṃ, tvañca bahuṃ desi, kena kammaṇa idaṃ gaṇhāsī”ti? Idha, bho, nagaravāsino raññā saddhiṃ paṭivirujjhivā vipassīdasabalassa dānaṃ dentā idaṃ dvayaṃ dānamukhe apassantā pariyesanti. Sace idaṃ dvayaṃ na labhissanti, nāgarānaṃ parājayo bhavissati. Tasmā sahaṣsaṃ datvā gaṇhāmīti. Kiṃ panetaṃ nāgarāṇameva vaṭṭati, na aññesaṃ dātuṃ vaṭṭatīti? Yassa kassaci dātuṃ avāritametanti. Atthi pana te koci nāgarānaṃ dāne ekadivaṣaṃ sahaṣsaṃ dātāti? Natthi sammāti. Imesaṃ pana dvinnaṃ sahaṣṣagghanakabhāvaṃ jānāsīti? Āma jānāmīti. Tena hi gaccha, nāgarānaṃ ācikkha - “eko puriso imāni dve mūlena na deti, sahattheneva dātukāmo, tumhe imesaṃ dvinnaṃ kāraṇā nirussukkā hothā”ti. Tvaṃ pana me imasmiṃ dānamukhe jeṭṭhakabhāvassa kāyasakkhī hohīti.

So gāmvāsī paribbayatthaṃ gahitamāsakena pañcakaṭukaṃ gahetvā cuṇṇaṃ katvā dadhito kañjiyaṃ vāhetvā tattha madhupaṭaḷaṃ pīletvā pañcakaṭukacuṇṇena yojetvā ekasmiṃ paduminipatte pakkhipitvā taṃ saṃvidahitvā ādāya dasabalassa avidūre tṭhāne nisīdi. Mahājanena āhāriyamānassa sakkārassa antare attano pattavāraṃ olokayamāno okāsaṃ ṇatvā satthu santikaṃ gantvā “bhagavā ayaṃ mayhaṃ duggatapaṇṇākāro, imaṃ me anukampaṃ paṭicca gaṇhathā”ti. Satthā tassa anukampaṃ paṭicca catumahārājadattiyena selamayena pattena taṃ paṭiggahetvā yathā atṭhasatṭhibhikkhusatasahassassa diyyamānaṃ na khīyati, evaṃ adhiṭṭhāsī. Sopi kulaputto niṭṭhitabhattakiccaṃ bhagavantaṃ abhivādetvā ekamantaṃ tṭhito āha - “diṭṭho me bhagavā ajja bandhumatīnagaravāsikehi tumhākaṃ sakkāro āhāriyamāno, ahampi imassa kammassa nissandena nibbattanibbattabhava lābhaggayasaggappatto bhaveyya”nti. Satthā “evaṃ hotu kulaputtā”ti vatvā tassa ca naḡaravāsīnañca bhattānumodanam katvā pakkāmi.

Sopi kulaputto yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto imasmiṃ buddhuppāde suppvāsāya rājadhītāya kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Paṭisandhiggahaṇato paṭṭhāya sāyaṃ pātañca paṇṇākārasatāni pāpuṇanti, suppvāsā sampattiṃ gacchati. Atha naṃ puñṇavīmaṃsanatthaṃ hatthena bījapacchiṃ phusāpenti, ekekaḃjato salākasatampi salākasahassampi nigacchati. Ekakaṛīsakhettato pañṇāsampi saṭṭhipi sakaṭāni uppajjanti. Koṭṭhapūraṇakālepi koṭṭhadvāraṃ hatthena phusāpenti, rājadhītāya puñṇena gaṇhantānaṃ gahitagahitaṭṭhānaṃ puna pūراتي. Paripuṇṇabhattachakumbhitopi “rājadhītāya puñṇa”nti vatvā yassa kassaci dentānaṃ yāva na ukkaḍḍhanti, na tāva bhattaṃ khīyati. Dārake kucchigateyeva satta vassāni atikkamimsu.

Gabbhe pana paripakke sattāhaṃ mahādukkhaṃ anubhosi. Sā sāmikaṃ āmantetvā “pure maraṇā jīvamānāva dānaṃ dassāmī”ti satthu santikaṃ pesesi - “gaccha imaṃ pavattiṃ satthu ārocetvā satthāraṃ nimantehi, yañca satthā vadeti, taṃ sādhukaṃ upalakkhetvā āgantvā mayhaṃ kathehi”ti. So gantvā tassā sāsanaṃ bhagavato

ārocesi. Satthā “sukhinī hotu suppvāsā kōliyadhītā, sukhinī arogā arogam puttam vijāyatū”ti āha. Rājā tam sutvā bhagavantam abhivādetvā antogāmābhimukho pāyāsī. Tassa pure āgamanāyeva suppvāsāya kucchito dhamakaraṇā udakam viya gabbho nikkhami, parivāretvā nisinnajano assumukhova hasitum āraddho. Haṭṭhatuṭṭho mahājano rañño puttasāsanaṃ āroce tum agamāsi.

Rājā tesam ingitam disvā “dasabalena kathitakathā nipphannā maññe”ti cintesi. So āgantvā satthu sāsanaṃ rājadhītāya ārocesi. Rājadhītā “tayā nimantitam jīvitabhattameva maṅgalabhattam bhavissati, gaccha sattāham dasabalam nimantehi”ti. Rājā tathā akāsi. Sattāham buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ pavattayimsu. Dārako sabbesaṃ ñātinaṃ santattacittam nibbāpento jātoti sīvalidārakotvevassa nāmaṃ akaṃsu. So satta vassāni gabbhe vasitattā jātakālato paṭṭhāya sabbakammakkhamo ahosi. Dhammasenāpati sārīputto sattame divase tena saddhim kathāsallāpaṃ akāsi. Satthāpi dhammapade gātham abhāsi -

“Yomaṃ palipatham duggaṃ, saṃsāraṃ mohamaccagā;
Tiṇṇo pāraṅgato jhāyī, anejo akathamkathī;
Anupādāya nibbuto, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Atha naṃ thero evamāha - “kiṃ pana tayā evarūpaṃ dukkharāsiṃ anubhavitvā pabbajitum na vaṭṭatī”ti? Labhamāno pabbajeyyaṃ, bhanteti. Suppvāsā tam dārakaṃ therena saddhim kathentaṃ disvā “kiṃ nu kho me putto dhammasenāpatinā saddhim kathetī”ti theram upasaṅkamitvā pucchi - “mayham putto tumhehi saddhim kiṃ katheti, bhadante”ti? Attanā anubhūtaṃ gabbhavāsadukkaṃ kathetvā tumhehi anuññāto pabbajissāmīti vadatīti. Sādhu, bhante, pabbājetha nanti. Thero tam vihāraṃ netvā tacapaṇcakakammaṭṭhānaṃ datvā pabbājento, “sīvali, na tuyham aññena ovādena kammaṃ atthi, tayā satta vassāni anubhūta dukkameva paccavekkhāhi”ti. Bhante, pabbājanameva tumhākaṃ bhāro, yaṃ pana mayā katum sakkā, tamahaṃ jānissāmīti. So paṭhamakesavaṭṭiyā ohāritakkhaṇeyeva sotāpattiphale patitṭhāsi, dutiyāya ohāritakkhaṇe sakadāgāmiphale, tatiyāya anāgāmiphale. Sabbesaṃyeva pana kesānaṃ oropanaṇca arahattasacchikiriya ca apacchā apurimā ahosi. Tassa pabbajitadivasato paṭṭhāya bhikkhusaṅghassa cattāro paccayā yadicchakaṃ uppajjanti. Evaṃ ettha vatthu samuṭṭhitam.

Aparabhāge satthā sāvatthim agamāsi. Thero satthāraṃ abhivādetvā, “bhante, mayham puññaṃ vīmaṃsissāmi, pañca me bhikkhusatāni dethā”ti āha. Gaṇha, sīvalīti. So pañcasate bhikkhū gahetvā himavantābhimukhaṃ gacchanto aṭavimaggam gacchati. Tassa paṭhamam diṭṭhā nigrodhe adhivatthā devatā satta divasāni dānaṃ adāsi. Iti so -

“Nigrodham paṭhamam passi, dutiyam paṇḍavapabbatam;
Tatiyam aciravatiyam, catuttham varasāgaram.

“Pañcamaṃ himavantaṃ so, chaṭṭham chaddantupāgami;
Sattamaṃ gandhamādanaṃ, aṭṭhamam atha revata”nti.

Sabbaṭṭhānesu satta satta divasāneva dānaṃ adaṃsu. Gandhamādanapabbate pana nāgadattadevarājā nāma sattadivasesu ekadivasam khīraṇḍapātaṃ adāsi, ekadivasam sappiṇḍapātaṃ adāsi. Bhikkhusaṅgho āha - “āvuso, imassa devaraṇño

neva dhenuyo duyhamānā paññāyanti, na dadhinimmathanam, kuto te, devarāja, imam uppjatī'ti? "Bhante, kassapadasabalassa kāle khīrasalākabhaddānassetam phala"nti devarājā āha. Aparabhāge satthā khadiravaniyarevatassa paccuggamanam atthupattim katvā theram attano sāsane lābhaggayasaggappattānam aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Vakkalītheravatthu

208. Dasame saddhādhimuttānanti saddhāya adhimuttānam, balavasaddhānam bhikkhūnam vakkalīthero aggoti dasseti. Aññesam hi saddhā vaḍḍhetabbā hoti, therassa pana hāpetabbā jātā. Tasmā so saddhādhimuttānam aggoti vutto. Vakkalīti panassa nāmam.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayampi hi atīte padumuttarabuddhakāle vuttanayeneva vihāram gantvā parisapariyante ṭhito dhammam suṇanto satthāram ekaṃ bhikkhum saddhādhimuttānam aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā "mayāpi anāgate evarūpena bhavitum vaṭṭatī'ti vuttanayeneva satthāram nimantetvā sattāham mahādānam datvā dasabalam vanditvā, "bhante, ahampi iminā adhiṭṭhāyāma tumhehi saddhādhimuttānam etadagge ṭhapitabhikkhu viya anāgate ekassa buddhassa sāsane saddhādhimuttānam aggo bhaveyya"nti patthanam akāsi. Satthā tassa anantarāyam disvā byākaritvā pakkāmi.

Sopi yāvajīvam kusalam katvā devamanussesu saṃsaranto amhākam satthukāle sāvattiyam brāhmaṇakule paṭisandhim gaṇhi, vakkalītissa nāmam akaṃsu. So vuddhippatto tayo vede uggaṇhitvā dasabalam bhikkhusaṅghaparivutaṃ sāvattiyam carantaṃ disvā satthu sarīrasampattim olokento sarīrasampattidassanena atitto dasabalena saddhimyeva vicarati. Vihāram gacchantena saddhim vihāram gantvā sarīranipphattim olokentova tiṭṭhati. Dhammasabhāyam nisīditvā dhammam kathentassa sammukhaṭṭhāne ṭhito dhammam suṇāti. So saddham paṭilabhitvā "agāramajjhe vasanto nibaddham dasabalassa dassanam na labhissāmī'ti pabbajjam yācitvā satthu santike pabbaji.

Tato paṭṭhāya ṭhapetvā āhārakaraṇavelam avasesakāle yattha ṭhitena sakkā dasabalam passitum, tattha ṭhito yonisomanasikāram pahāya dasabalam olokentova viharati. Satthā tassa ñāṇaparipākam āgamento dīghampi addhānam tasmim rūpadassanavaseneva vicarante kiñci avatvā "idānissa ñāṇam paripākagataṃ, sakkā etaṃ bodhetu"nti ñatvā evamāha - "kiṃ te, vakkali, iminā pūtikāyena diṭṭhena, yo kho, vakkali, dhammam passati, so maṃ passati. Yo maṃ passati, so dhammam passati. Dhammañhi, vakkali, passanto maṃ passati, maṃ passanto dhammam passatī'ti.

Satthari evam ovaḍantepi thero dasabalassa dassanam pahāya neva aññattha gantum sakkoti. Tato satthā "nāyam bhikkhu saṃvegam alabhitvā bujjhissatī'ti upakaṭṭhāya vassūpanāyikāya rājagaham gantvā vassūpanāyikadivase "apehi, vakkalī'ti theram paṇāmeti. Buddhā ca nāma ādeyyavacanā honti, tasmā thero satthāram paṭippharitvā ṭhātum asakkonto temāsam dasabalassa sammukhe āgantum avisahanto "kiṃ dāni sakkā kātum, tathāgatenamhi paṇāmito, sammukhībhāvam na labhāmi, kiṃ mayham jīvitena"ti gijjhakūṭapabbate papātaṭṭhānam abhiruhi. Satthā tassa kilamanabhāvam ñatvā "ayam bhikkhu mama santikā assāsam alabhanto maggaphalānam upanissayam nāseyyā'ti attānam dassetum obhāsam vissajjesi. Athassa satthu diṭṭhakālato paṭṭhāya eva mahantaṃ

sokasallaṃ pahīnaṃ. Satthā sukkhataḷāke oghaṃ āharanto viya vakkalittherassa balavapītisomanassaṃ uppādetuṃ dhammapade imaṃ gāthamāha -

“Pāmojjabahulo bhikkhu, pasanno buddhasāsane;
Adhigacche padaṃ santaṃ, saṅkhārūpasamaṃ sukha”nti.

Vakkalittherassa ca “ehi, vakkalī”ti hatthaṃ pasāresi. Thero “dasabalo me diṭṭho, ehīti avhāyanampi laddha”nti balavapītiṃ uppādetvā “kuto gacchāmi”ti attano gamanabhāvaṃ ajānitvāva dasabalassa sammukhe ākāse pakkhanditvā paṭhamapādena pabbate ṭhitoyeva satthārā vuttagāthaṃ āvajjento ākāseyeva pītiṃ vikkhambhetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā tathāgataṃ vandamānova otari. Aparabhāge satthā ariyagaṇamajjhe nisinno theram saddhādhimuttānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Dutiyavaggavaṇṇanā.

14. Etadaggavaggo

3. Tatiyaetadaggavaggo

209. Tatiyavaggassa paṭhame sikkhākāmānanti tisso sikkhā kāmayaṃmānānaṃ sampiyāyitvā sikkhantānanti attho. Rāhuloti attano puttaṃ rāhulattheraṃ dasseti. Thero kira pabbajitadivasato paṭṭhāya pātova uṭṭhahanto hatthapūraṃ vālikaṃ ukkhipitvā “aho vatāhaṃ ajja dasabalassa ceva ācariyupajjhāyānañca santikā ettakaṃ ovādañceva anusāsaniñca labheyya”nti pattheti. Tasmā sikkhākāmānaṃ aggo nāma jātoti.

210. Dutiye saddhāpabbajitānanti saddhāya pabbajitānaṃ. Raṭṭhapāloli raṭṭhaṃ pāletuṃ samattho, bhinnaṃ vā raṭṭhaṃ sandhāretuṃ samatthe kule jātoti paṭṭhapāloli saṅkhaṃ gato. So hi satthu dhammadesanaṃ sutvā paṭiladdhasaddho cuddasabhattachede katvā mātāpitāro pabbajjaṃ anujānāpetvā pabbajito. Tasmā saddhāpabbajitānaṃ aggo nāma jāto.

Rāhula-raṭṭhapālattheravatthu

Imesaṃ pana ubhinnaṃ therānaṃ pañhakamme ayamanupubbikathā - ete kira dvepi atīte padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare gahapatimahāsālakule nibbattiṃsu. Tesam daharakāle nāmaṃ vā gottaṃ vā na kathiyati. Vayappattā pana gharāvāse paṭiṭṭhāya attano attano pitu accayena ubhopi attano attano ratanakotṭhāgārakammike pakkosāpetvā aparimāṇaṃ dhanaṃ disvā - “imaṃ ettakaṃ dhanarāsiṃ ayyakapayyakādayo attanā saddhiṃ gahetvā gantuṃ nāsakkhiṃsu, amhehi dāni yena kenaci upāyena imaṃ dhanaṃ gahetvā gantuṃ vaṭṭatī”ti te ubhopi janā catūsu ṭhānesu kapaṇaddhikādīnaṃ mahādānaṃ dātuṃ āradhā. Eko attano dānagge āgatāgatajanaṃ pucchitvā yāgukhajjakādīsu yassa yaṃ paṭibhāti, tassa taṃ adāsi, tassa teneva kāraṇena āgatapākoti nāmaṃ jātaṃ. Itaro apucchitvāva gahitagahitabhājanaṃ pūretvā pūretvā deti, tassapi teneva kāraṇena anaggapākoti nāmaṃ jātaṃ, appamāṇapākoti attho.

Te ubhopi ekadivasam pātova mukhadhovanatthaṃ bahigāmaṃ agamaṃsu. Tasmim samaye himavantato dve mahiddhikā tāpasā bhikkhācāratthāya ākāseṇa āgantvā tesam sahāyakānaṃ avidūre otarivā “mā no ete passiṃsū”ti ekapasse aṭṭhaṃsu. Te ubhopi janā tesam lābubhājanādiparikkhāraṃ saṃvidhāya antogāmaṃ sandhāya

bhikkhāya gatānaṃ santikaṃ āgamma vandimsu. Atha ne tāpasā “kāya velāya āgatattha mahāpuñña”ti āhaṃsu. Te “adhunāva, bhante”ti vatvā tesāṃ hatthato lābubhājanaṃ gahetvā attano attano gehaṃ netvā bhattakiccapariyosāne nibaddhaṃ bhikkhāgahaṇatthaṃ paṭiññaṃ gaṇhimsu.

Tesu eko tāpaso sapariḷāhakāyadhātuko hoti. So attano ānubhāvena mahāsamuddaudakaṃ dvedhā katvā pathavindharanāgarājassa bhavanaṃ gantvā divāvihāraṃ nisīdati. So utusappāyaṃ gahetvā paccāgantvā attano upaṭṭhākassa gehe bhattānumodanaṃ karonto “pathavindharanāgabhavanaṃ viya hotū”ti vadati. Atha naṃ ekadivasaṃ upaṭṭhāko pucchi - “bhante, tumhe anumodanaṃ karontā ‘pathavindharanāgabhavanaṃ viya hotū’ti vadatha, mayamassa atthaṃ na jānāma, kiṃ vuttaṃ hoti idaṃ, bhante”ti? Āma, kuṭumbiya ahaṃ “tumhākaṃ sampatti pathavindharanāgarājasampattisadisā hotū”ti vadāmi. Kuṭumbiko tato paṭṭhāya pathavindharanāgarājabhavane cittaṃ ṭhapesi.

Itaro tāpaso tāvatimsabhavanaṃ gantvā suññe serisakavimāne divāvihāraṃ karoti. So āgacchanto gacchanto ca sakkassa devarājassa sampattiṃ disvā attano upaṭṭhākassa anumodanaṃ karonto “sakkavimānaṃ viya hotū”ti vadati. Atha naṃ sopi kuṭumbiyo itaro sahāyako taṃ tāpasaṃ viya pucchi. So tassa vacanaṃ sutvā sakkabhavane cittaṃ ṭhapesi. Te ubhopi patthitaṭṭhānesuyeva nibbattā.

Pathavindharabhavane nibbatto pathavindharanāgarājā nāma jāto. So nibbattakkhaṇe attano attabhāvaṃ disvā “amanāpassa vata me ṭhānassa kulupakatāpaso vaṇṇaṃ kathesi, urena parisakkitvā vicaraṇaṭṭhānametaṃ, nūna so aññaṃ ṭhānaṃ na jānāti”ti vipaṭṭisārī ahosi. Athassa taṃkhaṇeeyeva alaṅkatapaṭiyattāni nāganāṭakāni sabbadisāsu tūriyāni paggaṇhimsu. So tasmiṃyeva khaṇe taṃ attabhāvaṃ vijahitvā māṇavakavaṇṇī ahosi. Anvaddhamāsañca cattāro mahārājāno sakkassa upaṭṭhānaṃ gacchanti. Tasmā sopi virūpakkhena nāgarañña saddhiṃ sakkassa upaṭṭhānaṃ gato. Sakko taṃ dūratova āgacchantāṃ disvā sañjāni. Atha naṃ samīpe āgantvā ṭhitakāle “kahaṃ nibbattosi sammā”ti pucchi. Mā kathesi, mahārāja, urena parisakkanaṭṭhāne nibbattomhi, tumhe pana kalyāṇamittaṃ labhithāti. Samma, tvaṃ “aṭṭhāne nibbattomhī”ti mā vitakkayi, padumuttaradasabalo loke nibbatto, tassa adhikārakammaṃ katvā imaṃyeva ṭhānaṃ patthehi, ubho sukhaṃ vasissāmāti. So “evaṃ, deva, karissāmi”ti gantvā padumuttaradasabalaṃ nimantetvā attano nāgabhavane nāgaparisāya saddhiṃ sabbarattiṃ sakkārasammānaṃ sajjesi.

Satthā punadivase uṭṭhite aruṇe attano upaṭṭhākaṃ sumanatttheraṃ āmantesi - “sumana, ajja tathāgato dūraṃ bhikkhācāraṃ gamissati, mā puthujjanabhikkhū āgacchantu, tepiṭakā paṭisambhidāppattā chaḷabhiññaṃ āgacchantū”ti. Thero satthu vacanaṃ sutvā sabbesaṃ ārocesi. Satthārā saddhiṃ satasahassā bhikkhū ākāsaṃ pakkhandimsu. Pathavindharo nāgaparisāya saddhiṃ dasabalassa paccuggamanaṃ āgato satthāraṃ parivāretvā samuddamatthake maṇivaṇṇā ūmiyo maddamānaṃ bhikkhusaṅghaṃ oloketvā ādito satthāraṃ, pariyosāne saṅghanavakaṃ tathāgatassa puttaṃ uparevatasāmaṇeraṃ nāma olovento “anacchariyo sesasāvākānaṃ evarūpo iddhānubhāvo, imassa pana taruṇabālādārakassa evarūpo iddhānubhāvo ativiya acchariyo”ti pītipāmojjaṃ uppādesi.

Athassa bhavane dasabale nisinne sesabhikkhūsu koṭito paṭṭhāya nisīdantesu satthu sammukhaṭṭhāneyeva uparevatasāmaṇerassa āsanaṃ pāpuṇi. Nāgarājā yāguṃ dentopi khajjakam dentopi sakim dasabalam oloketi, sakim uparevatasāmaṇeram. Tassa kira sarīre satthu sarīre viya dvattimsa mahāpurisalakkhaṇāni paññāyanti. Tato nāgarājā “ayaṃ sāmaṇero buddhānaṃ sadiso paññāyati, kim nu kho hotī”ti avidūre nisinnam aññataram bhikkhum pucchi - “ayaṃ, bhante, sāmaṇero dasabalassa kim hotī”ti? Putto, mahārājāti. So cintesi - “mahā vatāyaṃ bhikkhu, evarūpassa sobhaggappattassa tathāgatassa puttabhāvaṃ labhi. Sarīrampissa ekadesena buddhānaṃ sarīrasadisam paññāyati, mayāpi anāgate evarūpena bhavitum vaṭṭatī”ti sattāhaṃ mahādānaṃ datvā, “bhante, ahaṃ imassa adhikārakammassānubhāvena ayaṃ uparevato viya anāgate ekassa buddhassa putto bhavye”nti patthanam akāsi. Satthā anantarāyaṃ disvā “anāgate gotamabuddhassa putto bhavissasī”ti byākaritvā pakkāmi.

Pathavindharopi puna addhamāse sampatte virūpakkena saddhim sakkassa upaṭṭhānaṃ gato. Atha naṃ samīpe ṭhitaṃ sakko pucchi - “patthito te, samma, ayaṃ devaloko”ti? Na patthito mahārājāti. Kim dosam addasāti? Doso natthi, mahārāja, ahaṃ pana dasabalassa puttaṃ uparevatasāmaṇeram passim. Tassa me diṭṭhakālato paṭṭhāya aññattha cittaṃ na nami, svāhaṃ “anāgate ekassa buddhassa evarūpo putto bhavye”nti patthanam akāsim. Tvampi, mahārāja, ekaṃ patthanam karohi, te mayaṃ nibbattaṭṭhāne na vinā bhavissāmāti. Sakko tassa vacanaṃ sampaṭicchitvā ekaṃ mahānubhāvaṃ bhikkhum disvā “katarakulā nu kho nikkhamitvā ayaṃ kulaputto pabbajito”ti āvajjento “ayaṃ bhinnaṃ raṭṭhaṃ sandhāretum samatthassa kulassa putto hutvā cuddasa bhattachede katvā mātāpitāro pabbajam anujānāpetvā pabbajito”ti aññāsi. Natvā ca pana ajānanto viya dasabalam pucchitvā sattāhaṃ mahāsakkāraṃ katvā, “bhante, ahaṃ imassa kalyāṇakammassa nissandena tumhākaṃ sāsane ayaṃ kulaputto viya anāgate ekassa buddhassa sāsane saddhāpabbajitānaṃ aggo bhavye”nti patthanam akāsi. Satthā anantarāyaṃ disvā “tvam, mahārāja, anāgate gotamassa buddhassa sāsane saddhāpabbajitānaṃ aggo bhavissasī”ti byākaritvā pakkāmi. Sakkopi attano devapurameva gato.

Te ubhopi nibbattaṭṭhānato cavitvā devamanussesu saṃsarantā anekasahassakappe atikkamimsu. Ito pana dvānavutikappamatthake phusso nāma buddho loke udapādi. Tassa pitā mahindo nāma rājā ahoṣi, vemātikā tayo kaniṭṭhabhātaro. Rājā divase divase “mayhaṃyeva buddho mayhaṃ dhammo mayhaṃ saṅgho”ti mamāyanto sayameva dasabalam nibaddhaṃ bhojanaṃ bhojeti.

Athassa ekadivasam paccanto kupito. So putte āmantesi - “tātā, paccanto kupito, tumhehi vā mayā vā gantabbaṃ. Yadi ahaṃ gacchāmi, tumhehi iminā niyāmena dasabalo paricaritabbo”ti. Te tayopi ekappahāreneva āhaṃsu - “tātā, tumhākaṃ gamanakiccaṃ natthi, mayaṃ core vidhamissāmā”ti pitaraṃ vanditvā paccantaṃ gantvā core vidhamitvā vijitasāṅgāmā hutvā nivattimsu. Te antarāmagge pādāmūlikehi saddhim mantayimsu - “tātā, amhākaṃ gatakkhaṇe”ya pitā varam dassati, kataraṃ varam gaṇhāmā”ti? Ayyā, tumhākaṃ pitu accayena dullabhaṃ nāma natthi, tumhākaṃ pana jeṭṭhabhātikaṃ phussabuddhaṃ paṭijagganavaram gaṇhathā”ti āhaṃsu. Te “kalyāṇaṃ tumhehi vutta”nti sabbepi ekacittā hutvā gantvā pitaraṃ addasaṃsu. Tadā pitā tesam pasīditvā varam adāsi. Te “temāsaṃ tathāgataṃ paṭijaggissāmā”ti varam yācimsu. Rājā “ayaṃ dātuṃ na sakkā, aññaṃ

varam gaṇhathā”ti āha. Tāta, amhākaṃ aññena varena kiccaṃ natthi, sace tumhe dātukāmā, etaṃyeva no varam dethāti. Rājā tesu punappunaṃ kathentesu attanā paṭiññātattā “na sakkā na dātu”nti cintetvā āha - “tātā, ahaṃ tumhākaṃ varam demi, apica kho pana buddhā nāma durāsadā honti sīhā viya ekacarā, dasabalaṃ paṭijaggantā appamattā bhavēyyāthā”ti.

Te cintayimṣu - “amhehi tathāgataṃ paṭijaggantehi anucchavikaṃ katvā paṭijaggitum vaṭṭatī”ti sabbepi ekacittā hutvā dasasīlāni samādāya nirāmagandhā hutvā satthu dānaggaparivahanake tayo purise ṭhappayimṣu. Tesu eko dhanadhaññuppādako ahosi, eko māpako, eko dānasaṃvidhāyako. Tesu dhanadhaññuppādako paccuppanne bimbisāro mahārājā jāto, māpako visākho upāsako, dānasaṃvidhāyako raṭṭhapālaththeroti. So tattha yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devapure nibbatto. Ayaṃ pana rāhulatthero nāma kassapadasabalassa kāle kikkissa kāsirañño jeṭṭhaputto hutvā nibbatti, pathavindharakumārotissa nāmaṃ akaṃsu. Tassa satta bhaginiyo ahesum. Tā dasabalassa satta pariveṇāni kārayimṣu. Pathavindharo oparajjaṃ labhi. So tā bhaginiyo āha - “tumhehi kāritapariveṇesu mayhampi ekaṃ dethā”ti. Bhātika, tumhe uparājaṭṭhāne ṭhitā, tumhehi nāma amhākaṃ dātabbaṃ, tumhe aññaṃ pariveṇaṃ karoṭhāti. So tassaṃ vacanaṃ sutvā pañca vihārasatāni kāresi. Pañca pariveṇasatānītipi vadanti. So tattha yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devapure nibbatti. Imasmimṃ pana buddhuppāde pathavindharakumāro amhākaṃ bodhisattassa aggamahesiyā kucchismimṃ paṭisandhim gaṇhi, tassa sahāyako kururaṭṭhe thullakoṭṭhitanigame raṭṭhapālasetṭhigehe nibbatti.

Atha amhākaṃ dasabalo abhisambodhim patvā pavattitavaradhammacakko anupubbena kapilavatthum āgantvā rāhulakumāraṃ pabbājesi. Tassa pabbajjāvidhānaṃ pāḷiyaṃ āgatameva. Evaṃ pabbajitassa panassa satthā abhiñhaovādavasena rāhulovādasuttaṃ abhāsī. Rāhulopi pātova vuṭṭhāya hatthena vālukaṃ ukkhipitvā “dasabalassa ceva ācariyupajjhāyānañca santikā ajja ettakaṃ ovādaṃ labheyya”nti vadati. Bhikkhusaṅghamajjhe kathā udapādi “ovādakkhamo vata rāhulasāmaṇero pitu anucchaviko putto”ti. Satthā bhikkhūnaṃ cittācāraṃ ñatvā “mayi gate ekā dhammadesanā ca vaḍḍhissati, rāhulassa ca guṇo pākaṭo bhavissatī”ti gantvā dhammasabhāyaṃ buddhāsāne nisinno bhikkhū āmantesi - “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti. Rāhulasāmaṇerassa ovādakkhamabhāvaṃ kathema bhagavāti. Satthā imasmimṃ ṭhāne ṭhatvā rāhulassa guṇadīpanatthaṃ migajātaṃ āharitvā kathesi -

“Migaṃ tipallatthamanekamāyaṃ,
Aṭṭhakkhuraṃ aḍḍharattā papāyim;
Ekena sotena chamā’ssasanto,
Chahi kalāhitibhoti bhāgineyyo”ti.

Athassa sattavassikasāmaṇerakāle “mā heva kho rāhulo daharabhāvena kīlanatthāyapi sampajānamusā bhāseyyā”ti ambalaṭṭhiyarāhulovādaṃ desesi. Aṭṭhārasavassikasāmaṇerakāle tathāgataṃ pacchato piṇḍāya pavisantassa satthu ceva attano ca rūpasampattiṃ disvā gehasitaṃ vitakkaṃ vitakkentassa “yaṃkiñci, rāhula, rūpa”ntiādinā nayena mahārāhulovādasuttantaṃ kathesi. Saṃyuttake pana rāhulovādopi aṅguttare rāhulovādopi therassa vipassanācāroyeva. Athassa satthā ñāṇaparipākaṃ ñatvā avassikabhikkhukāle andhavane nisinno cūlarāhulovādaṃ kathesi. Desanāpariyosāne rāhulatthero koṭisatasahassadevatāhi saddhim arahattaṃ

pāpuṇi, sotāpannasakadāgāmianāgāmidēvatānaṃ gaṇanā natthi. Atha satthā aparabhāge ariyasaṅghamajjhe nisinno therāṃ imasmiṃ sāsane sikkhākāmaṇaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesi.

Satthari pana kururaṭṭhe cārikāya nikkhamitvā thullakoṭṭhitāṃ anuppatte raṭṭhapālo kulaputto satthu dhammadesanaṃ sutvā paṭiladdhasaddho mātāpitaro anujānāpetvā dasabalaṃ upasaṅkamitvā satthu āṇattiyā aññatarassa therassa santike pabbaji. Tassa pabbajitadivasato paṭṭhāya seṭṭhigahapati bhikkhū attano nivesanadvārena gacchante disvā “kiṃ tumhākaṃ imasmiṃ gehe kammaṃ, ekova puttako ahosi, taṃ gaṇhitvā gatattha, idāni kiṃ karissathā”ti akkosati paribhāsati. Satthā addhamāsaṃ thullakoṭṭhite vasitvā puna sāvattlimeva agamāsi. Tatthāyasmā raṭṭhapālo yoniso manasikaronto kammaṃ katvā vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattaṃ pāpuṇi. So satthāraṃ anujānāpetvā mātāpitaro dassanattāṃ thullakoṭṭhitāṃ gantvā tattha sapadānaṃ piṇḍāya caranto pitu nivesane ābhidosikaṃ kummāsaṃ labhitvā taṃ amataṃ viya paribhuñjanto pitarā nimantito adhivāsetvā dutiyadivase pitu nivesane piṇḍapātaṃ paribhuñjitvā alaṅkatapaṭiyatte itthijane asubhasaññaṃ uppādetvā ṭhitakova dhammaṃ desetvā jiyā mutto viya nārāco ākāsaṃ uppatitvā korabyarañño migacīraṃ gantvā maṅgalasilāpaṭṭe nisinno dassanattāya āgatassa rañño catupārijuññaṃ paṭimaṇḍitaṃ dhammaṃ desetvā anupubbena cārikaṃ caramāno puna satthu santikaṃyeva āgato. Evameva taṃ vatthu samuṭṭhitaṃ. Atha satthā aparabhāge ariyagaṇamajjhe nisinno therāṃ imasmiṃ sāsane saddhāpabbajitānaṃ kulaputtānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Kuṇḍadhānattheravatthu

211. Tatiye paṭhamaṃ salākaṃ gaṇhantānanti sabbapaṭhamaṃ salākagāhakānaṃ bhikkhūnaṃ kuṇḍadhānatthero aggoti dasseti. So kira thero mahāsubhaddāya nimantitadivase tathāgate uggaṇagaraṃ gacchante “ajja satthā dūraṃ bhikkhācāraṃ gamissati, puthujjanā salākaṃ mā gaṇhantu, pañcasatā khīṇāsavāva gaṇhantū”ti vutte paṭhamameva sīhanādaṃ naditvā salākaṃ gaṇhi. Cūlasubhaddāya nimantitadivase tathāgate sāketāṃ gacchantepi pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ antare paṭhamameva salākaṃ gaṇhi, sunāparantajanapadaṃ gacchantepi. Imehi kāraṇehi thero paṭhamaṃ salākaṃ gaṇhantānaṃ aggo nāma jāto. Kuṇḍadhānoti panassa nāmaṃ.

Tassa pañhakamme ayaṃ amanupubbikathā - ayaṃ kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare kulagehe nibbatto vuttanayeneva vihāraṃ gantvā dhammaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ paṭhamaṃ salākaṃ gaṇhantānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā buddhānaṃ adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthetvā satthārā anantarāyaṃ disvā byākato yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devesu ca manussesu ca saṃsaranto kassapabuddhakāle bhūmaṭṭhakadevatā hutvā nibbatti. Dīghāyukabuddhānañca nāma na anvaddhamāsiko uposatho hoti. Vipassīdasabalassa hi chabbassantare chabbassantare uposatho ahosi, kassapadasabalo pana chaṭṭhe chaṭṭhe māse pātimokkhaṃ osāresi. Tassa pātimokkhaṃ osāraṇakāle disāvāsikā dve sahāyakā bhikkhū “uposathaṃ karissāmā”ti gacchanti. Ayaṃ bhummadevatā cintesi - “imesaṃ dvinnāṃ bhikkhūnaṃ metti ativiya daḷhā, kiṃ nu kho bhedake sati bhijjeyya, na bhijjeyyā”ti? Tesāṃ okāsaṃ olokayamānā tesāṃ avidūrenea gacchati.

Atheko thero ekassa hatthe pattacīvaram datvā sarīravaḷañjanattham udakaphāsukaṭṭhānam gantvā dhotahatthapādo hutvā gumbasabhāgato nikkhamati. Bhummadevatā tassa therassa pacchato pacchato uttamarūpā itthī hutvā kese vidhunitvā saṃvidhāya bandhanti viya piṭṭhito paṃsum puñchamānā viya sātakaṃ saṃvidhāya nivāsayaṃmānā viya ca hutvā therassa padānupadikā hutvā gumbato nikkhantā. Ekamante ṭhito sahāyakatthero imaṃ kāraṇaṃ disvā domanassajāto “naṭṭho dāni me iminā bhikkhunā saddhiṃ dīgharattānugato sineho. Sacāhaṃ evaṃvidhabhāvaṃ jāneyyaṃ, ettakaṃ addhānaṃ iminā saddhiṃ vissāsaṃ na kareyya”nti cintetvā āgacchantassevassa “handāvuso, tuyhaṃ pattacīvaram, tādīsena pāpena sahāyena saddhiṃ ekamaggaṃ na gacchāmi”ti āha. Taṃ kathaṃ sutvā tassa lajjibhikkhuno hadayaṃ tikhiṇasattiṃ gahetvā viddhaṃ viya ahoṣi. Tato naṃ āha - “āvuso, kiṃ nāmetaṃ vadasi, ahaṃ ettakaṃ kālaṃ dukkaṭamattampi āpattiṃ na jānāmi. Tvaṃ pana maṃ ajja ‘pāpo’ti vadasi, kiṃ te diṭṭha”nti? Kiṃ aññena diṭṭhena, kiṃ tvaṃ evaṃvidhena alaṅkatapaṭiyattena mātugāmena saddhiṃ ekaṭṭhāne hutvā nikkhantoti? Natthetaṃ, āvuso, mayhaṃ, nāhaṃ evarūpaṃ mātugāmaṃ passāmi. Tassa yāvatatiyaṃ kathentassāpi itaro thero kathaṃ asaddahitvā attanā diṭṭhakāraṇaṃyeva atthaṃ gahetvā tena saddhiṃ ekamaggena agantvā aññena maggena satthu santikaṃ gato. Itaropi aññena maggena satthu santikaṃyeva gato.

Tato bhikkhusaṅghassa uposathāgāraṃ pavisanavelāya so bhikkhu taṃ bhikkhuṃ uposathagge sañjānitvā “imasmim uposathagge evarūpo nāma pāpabhikkhu atthi, nāhaṃ tena saddhiṃ uposathaṃ karissāmi”ti nikkhamitvā bahi aṭṭhāsi. Bhummadevatā “bhāriyaṃ mayā kammaṃ kata”nti mahallakaupāsakavaṇṇena tassa santikaṃ gantvā “kasmā, bhante, ayyo imasmim ṭhāne ṭhito”ti āha. Upāsaka, imaṃ uposathaggaṃ eko pāpabhikkhu pavitṭho, ahaṃ tena saddhiṃ uposathaṃ na karomīti vatvā nikkhamitvā bahi ṭhitomhīti. Bhante, mā evaṃ gaṇhatha, parisuddhasīlo esa bhikkhu. Tumhehi diṭṭhamātugāmo nāma ahaṃ, mayā tumhākaṃ vīmaṃsanatthāya “daḷhā nu kho imesaṃ therānaṃ metti, no daḷhā”ti lajjialajjibhāvaṃ olokontena taṃ kammaṃ katanti. Ko pana tvaṃ sappurisāti? Ahaṃ ekā bhummadevatā, bhanteti. Devaputto kathentova dibbānubhāvena ṭhatvā therassa pādesu patitvā “mayhaṃ, bhante, khamatha, etaṃ dosaṃ thero na jānāti, uposathaṃ karoṭhā”ti theram yācitvā uposathaggaṃ pavesesi. So thero uposathaṃ tāva ekaṭṭhāne akāsi, mittasanthavavasena na puna tena saddhiṃ ekaṭṭhāne ahoṣīti. Imassa therassa kammaṃ na kathiyati, cuditakatthero pana aparāparaṃ vipassanāya kammaṃ karonto arahattaṃ pāpuṇi.

Bhummadevatā tassa kammaṃ nissandena ekaṃ buddhantaṃ apāyato na muccittha. Sace pana kālena kālaṃ manussattaṃ āgacchati, aññena yena kenaci kato doso tasseva upari patati. So amhākaṃ bhagavato kāle sāvattiyaṃ brāhmaṇakule nibbatti, dhānamāṇavotissa nāmaṃ akaṃsu. So vayappatto tayo vede uggaṇhitvā mahallakakāle satthu dhammadesanaṃ sutvā paṭiladdhasaddho pabbaji, tassa upasampannadivasato paṭṭhāya ekā alaṅkatapaṭiyattā itthī tasmim gāmaṃ pavisante saddhiṃyeva gāmaṃ pavisati, nikkhamante nikkhamati. Vihāraṃ pavisantepi pavisati, tiṭṭhantepi tiṭṭhatīti evaṃ niccānubandhā paññāyati. Thero taṃ na passati, tassa pana purimassa kammaṃ nissandena sā aññesaṃ upaṭṭhāti.

Gāme yāgubhikkhaṃ dadamānā itthiyo, “bhante, ayaṃ eko yāguuḷuṅko tumhākaṃ, eko imissā amhākaṃ sahāyikāyā”ti parihāsaṃ karonti. Therassa mahatī vihesā hoti. Vihāraṃ gatampi naṃ sāmaṇerā ceva daharabhikkhū ca parivāretvā “dhāno koṇḍo jāto”ti parihāsaṃ karonti. Athassa teneva kāraṇena kuṇḍadhānattheroti nāmaṃ jātaṃ. So uttāhāya samuttāhāya tehi kayiramānaṃ keḷiṃ sahituṃ asakkonto ummādaṃ gahetvā “tumhe koṇḍā, tumhākaṃ upajjhāyā koṇḍā, ācariyā koṇḍā”ti vadati. Atha naṃ satthu ārocesuṃ - “kuṇḍadhāno daharasāmaṇerehi saddhiṃ evaṃ pharusavācaṃ vadatī”ti. Satthā taṃ pakkosāpetvā “saccaṃ bhikkhū”ti pucchitvā “saccaṃ bhagavā”ti vutte “kasmā evaṃ vadesī”ti āha. Bhante, nibaddhaṃ vihesaṃ asahanto evaṃ kathemīti. “Tvaṃ pubbe katakammaṃ yāvajjadivasā jīrāpetuṃ na sakkosi, puna evarūpaṃ pharusāṃ mā vada bhikkhū”ti vatvā āha -

“Māvoca pharusāṃ kañci, vuttā paṭivadeyyu taṃ;
Dukkhā hi sārāmbhakathā, paṭidaṇḍā phuseyyu taṃ.

“Sace neresi attānaṃ, kaṃso upahato yathā;
Esa pattosi nibbānaṃ, sārāmbho te na vijjatī”ti.

Imaṅca pana tassa therassa mātugāmena saddhiṃ vicaraṇabhāvaṃ kosalarāññoṇi kathayimsu. Rājā “gacchatha, bhaṇe, vīmaṃsathā”ti pesetvā sayampi mandeneva parivārena saddhiṃ therassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā ekamante olokento aṭṭhāsi. Tasmīṃ khaṇe thero sūcikkammaṃ karonto nisinnō hoti, sāpissa itthī avidūre tṭhāne tṭhitā viya paññāyati.

Rājā taṃ disvā “atthidaṃ kāraṇa”nti tassā tṭhitaṭṭhānaṃ agamāsi. Sā tasmīṃ āgacchante therassa vasanaṇaṇasālaṃ pavittṭhā viya ahosi. Rājāpi tāya saddhiṃyeva paṇṇasālaṃ pavisitvā sabbattha olokento adisvā “nāyaṃ mātugāmo, therassa eko kammavipāko”ti saññaṃ katvā paṭhamaṃ therassa samīpena gacchantopi therāṃ avanditvā tassa kāraṇassa abhūtabhāvaṃ ñatvā āgamma therāṃ vanditvā ekamantaṃ nisinnō “kacci, bhante, piṇḍakena na kilamathā”ti pucchi. Thero “vaṭṭati mahārājā”ti āha. “Jānāmi, bhante, ayyassa kathaṃ, evarūpena ca parikkilesena saddhiṃ carantānaṃ tumhākaṃ ke nāma pasīdissanti, ito paṭṭhāya vo katthaci gamanakiccaṃ natthi, ahaṃ catūhi paccayehi upaṭṭhahissāmi, tumhe yonisomanasikāre mā pamajjitthā”ti nibaddhaṃ bhikkhaṃ paṭṭhapesi. Thero rājānaṃ upatthambhakaṃ labhitvā bhojanasappāyena ekaggacitto hutvā vipassanaṃ vadḍhetvā arahattaṃ pāpuṇi. Tato paṭṭhāya sā itthī antaradhāyi.

Mahāsubhaddā uggaṇagare micchādittṭhikule vasamānā “satthā maṃ anukampatū”ti uposathaṃ adhiṭṭhāya nīrāmagandhā hutvā uparipāsādatale tṭhitā “imāni pupphāni antare aṭṭhatvā dasabalassa matthake vitānaṃ hutvā tiṭṭhantu, dasabalo imāya saññāya sve pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhatū”ti saccakiriyaṃ katvā aṭṭha sumanapupphamuṭṭhiyo vissajjesi. Pupphāni gantvā dhammadesanāvelāya satthu matthake vitānaṃ hutvā aṭṭhaṃsu. Satthā taṃ sumanapupphavitānaṃ disvā citteneva subhaddāya bhikkhaṃ adhivāsetvā punadivase aruṇe uttṭhite ānandattheraṃ āha - “ānanda, mayaṃ ajja dūraṃ bhikkhācāraṃ gamissāma, puthujjanānaṃ adatvā ariyānaṃyeva salākaṃ dehī”ti. Thero bhikkhūnaṃ ārocesi - “āvuso, satthā ajja dūraṃ bhikkhācāraṃ gamissati, puthujjanā mā gaṇhantu, ariyāva salākaṃ gaṇhantū”ti. Kuṇḍadhānatthero “āharāvuso, salāka”nti paṭhamaṃyeva hatthaṃ pasāresi. Ānandā “satthā tādisānaṃ

bhikkhūnaṃ salākaṃ na dāpeti, ariyānaṃyeva dāpeti”ti vitakkaṃ uppādetvā gantvā satthu ārocesi. Satthā “āharāpentassa salākaṃ dehī”ti āha. Thero cintesi - “sace kuṇḍadhānassa salākā dātuṃ na yuttā assa, atha satthā paṭibāheyya, bhavissati ekaṃ kāraṇa”nti. “Kuṇḍadhānassa salākaṃ dassāmī”ti gamanaṃ abhinīhari. Kuṇḍadhānatthero tassa pure āgamanāva abhiññāpādakaṃ catutthajjhānaṃ samāpajjitvā iddhiyā ākāse ṭhatvā “āharāvuso ānanda, satthā maṃ jānāti, mādisaṃ bhikkhuṃ paṭhamam salākaṃ gaṇhantaṃ na satthā vāretī”ti hattham pasāretvā salākaṃ gaṇhi. Satthā taṃ aṭṭhuppattiṃ katvā theram imasmiṃ sāsane paṭhamam salākaṃ gaṇhantānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Vaṅḡisattheravatthu

212. Catutthe paṭibhānavantānanti sampannapaṭibhānānaṃ vaṅḡisatthero aggoti dasseti. Ayaṃ kira thero dasabalassa santikaṃ upasaṅkamanto cakkhupathato paṭṭhāya candena saddhiṃ upametvā, sūriyena, ākāse, mahāsamuddena, hatthināgena, sīhena migarañña saddhiṃ upametvāpi anekehi padasatehi padasahashehi satthu vaṇṇam vadantoyeva upasaṅkamati. Tasmā paṭibhānavantānaṃ aggo nāma jāto.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayampi kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare mahābhogakule paṭisandhiṃ gaṇhitvā purimanayeneva vihāram gantvā dhammaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ paṭibhānavantānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā satthu adhikārakammaṃ katvā “ahampi anāgate paṭibhānavantānaṃ aggo bhaveyya”nti patthanaṃ katvā satthārā byākato yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto imasmiṃ buddhuppāde sāvattiyaṃ brāhmaṇakule nibbatti. Vaṅḡisamāṇavotissa nāmaṃ akaṃsu. So vayappatto tayo vede uggaṇhanto ācariyaṃ ārādetvā chavasīsamantaṃ nāma sikkhitvā chavasīsaṃ nakhena ākoṭetvā “ayaṃ satto asukayoniyaṃ nāma nibbatto”ti jānāti.

Brāhmaṇā “ayaṃ amhākaṃ jīvikamaggo”ti ñatvā vaṅḡisamāṇavaṃ paṭicchannayāne nisīdāpetvā gāmanigamarājadhāniyo carantā nagaradvāre vā nigamadvāre vā ṭhapetvā mahājanassa rāsibhūtabhāvaṃ ñatvā “yo vaṅḡisaṃ passati, so dhanam vā labhati, yasaṃ vā labhati, saggaṃ vā gacchatī”ti vadanti. Tesam katham sutvā bahū janā lañjam datvā passitukāmā honti. Rājarājamahāmattā tesam santikaṃ gantvā “ko ācariyassa jānaviseso”ti pucchanti. Tumhe na jānātha, sakalajambudīpe amhākaṃ ācariyasadiso añño paṇḍito nāma natthi, tivassamatthake matakānaṃ sīsaṃ āharāpetvā nakhena ākoṭetvā “ayaṃ satto asukayoniyaṃ nibbatto”ti jānāti. Vaṅḡisopi mahājanassa kaṅkhachedanattaṃ te te jane āvāhetvā attano attano gatiṃ kathāpeti. Taṃ nissāya mahājanassa hatthato satampi sahasampi labhati.

Brāhmaṇā vaṅḡisamāṇavaṃ ādāya yathāruciṃ vicarivā puna sāvattiyaṃ āgamaṃsu. Vaṅḡiso jetavanamahāvihārassa avidūratṭhāne ṭhito cintesi - “samaṇo gotamo paṇḍitoti vadanti, na kho pana sabbakālaṃ mayā imesaṃyeva vacanaṃ karontena carituṃ vaṭṭati, paṇḍitānampi santikaṃ gantuṃ vaṭṭati”ti. So brāhmaṇe āha - “tumhe gacchatha, ahaṃ na bahukehi saddhiṃ gantvā samaṇam gotamaṃ passissāmī”ti. Te āhaṃsu - “vaṅḡisa, mā te rucci samaṇam gotamaṃ passituṃ. Yo hi naṃ passati, taṃ so māyāya āvaṭṭeti”ti. Vaṅḡiso tesam katham anādiyivā satthu santikaṃ gantvā madhurapaṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ nisīdi.

Atha naṃ satthā pucchi - “vaṅḡisa, kiñci sippam jānāsī”ti. Āma, bho gotama,

chavasīsamantaṃ nāmekam jānāmīti. Kiṃ so manto karotīti? Tivassamatthake matānampi taṃ mantaṃ jappitvā sīsam nakhena ākoṭetvā nibbattaṭṭhānaṃ jānāmīti. Satthā tassa ekaṃ niraye uppanassa sīsam dassesi, ekaṃ manussesu uppanassa, ekaṃ devesu, ekaṃ parinibbutassa sīsam dassesi. So paṭhamam sīsam ākoṭetvā, “bho gotama, ayaṃ satto nirayaṃ gato”ti āha. Sādhū sādhū, vaṅgīsa, sudiṭṭhaṃ tayā, ayaṃ satto kahaṃ gatoti pucchi. Manussalokaṃ, bho gotamāti. Ayaṃ satto kahaṃ gatoti? Devalokaṃ, bho gotamāti tiṇṇampi gataṭṭhānaṃ kathesi. Parinibbutassa pana sīsam nakhena ākoṭento neva antaṃ na koṭiṃ passati. Atha naṃ satthā “na sakkosi tvaṃ, vaṅgīsā”ti pucchi. “Passatha, bho gotama, upaparikkhāmi tāvā”ti punappunaṃ parivatteti. Bāhirakamantena khīṇāsavassa gatiṃ kathaṃ jānissati, athassa matthakato sedo mucci. So lajjitvā tuṇhībhūto aṭṭhāsī. Atha naṃ satthā “kilamasi, vaṅgīsā”ti āha. Āma, bho gotama, imassa sattassa gataṭṭhānaṃ jānituṃ na sakkomi. Sace tumhe jānātha, kathethāti. “Vaṅgīsa, ahaṃ etampi jānāmi ito uttaritaraṃpī”ti vatvā dhammapade imā dve gāthā abhāsi -

“Cutim yo vedi sattānaṃ, upapattim ca sabbaso;
Asattaṃ sugataṃ buddhaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇaṃ.

“Yassa gatiṃ na jānanti, devā gandhabbamānusa;
Khīṇāsavaṃ arahantaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tato vaṅgīso āha - “bho gotama, vijjāya vijjaṃ dentassa nāma parihāni natthi, ahaṃ attanā jānanakaṃ mantaṃ tumhākaṃ dassāmi, tumhe etaṃ mantaṃ mayhaṃ dethā”ti. Vaṅgīsa, na mayaṃ mantena mantaṃ dema, evameva demāti. “Sādhū, bho gotama, detha me manta”nti apacitiṃ dassetvā hatthakacchapakaṃ katvā nisīdi. Kiṃ, vaṅgīsa, tumhākaṃ samaye mahagghamantaṃ vā kiñci vā gaṇhantānaṃ parivāso nāma na hotīti? Hoti, bho gotamāti. Amhākaṃ pana manto nipparivāsoti saññaṃ karosīti? Brāhmaṇā nāma mantehi atittā honti, tasmā so bhagavantaṃ āha - “bho gotama, tumhehi kathitaniyāmaṃ karissāmī”ti. Bhagavā āha - “vaṅgīsa, mayaṃ imaṃ mantaṃ dentā amhehi samānalinigassa demā”ti. Vaṅgīso “yaṃkiñci katvā mayā imaṃ mantaṃ gaṇhitvā gantuṃ vaṭṭatī”ti brāhmaṇe āha. Tumhe mayi pabbajante mā cintayittha, ahaṃ imaṃ mantaṃ gaṇhitvā sakalajambudīpe jeṭṭhako bhavissāmi. Evaṃ sante tumhākaṃpi bhaddakaṃ bhavissatī”ti mantatthāya satthu santike pabbaji. Satthā “mantaparivāsaṃ tāva vasāhī”ti dvattiṃsākāraṃ ācikkhi. Paññavā satto dvattiṃsākāraṃ sajjhāyantaṃ tattha khayavayaṃ paṭṭhapetvā vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattaṃ pāpuṇi.

Tasmiṃ arahattaṃ patte brāhmaṇā “kā nu kho vaṅgīsassa pavatti, passissāma na”nti tassa santikaṃ gantvā “kiṃ, bho vaṅgīsa, samaṇassa gotamassa santike sippaṃ sikkhita”nti pucchiṃsu. Āma, sikkhitanti. Tena hi ehi gamissāmāti. Gacchatha tumhe, tumhehi saddhiṃ gantabbakiccaṃ mayhaṃ niṭṭhitanti. Paṭhamameva amhehi tuyhaṃ kathitaṃ “samaṇo gotamo attānaṃ passituṃ āgate māyāya āvaṭṭetī”ti. Tvaṃ hi idāni samaṇassa gotamassa vasaṃ āpanno, kiṃ mayaṃ tava santike karissāmāti āgatamaggeneva pakkamiṃsu. Vaṅgīsatheropi yaṃ yaṃ velaṃ dasabalaṃ passituṃ gacchati, ekaṃ thutiṃ karontova gacchati. Tena taṃ satthā saṅghamajjhe nisinno paṭibhānavantānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Upasenavaṅgantaputtattheravatthu

213. Pañcame samantapāsādikānanti sabbapāsādikānaṃ. Upasenoti tassa therassa nāmaṃ. Vaṅgantabrāhmaṇassa pana so putto, tasmā vaṅgantaputtoti vuccati. Ayaṃ pana thero na kevalaṃ attanāva pāsādiko, parisāpissa pāsādikā, iti parisāṃ nissāya laddhanāmasena samantapāsādikānaṃ aggo nāma jāto.

Pañhakamme panassa ayamanupubbikathā - ayampi hi padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare kulagehe nibbatto vayaṃ āgama purimanayeneva satthu santikaṃ gantvā dhammaṃ suṇamāno satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ samantapāsādikānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā satthu adhikāraṃ kammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthetvā yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto imasmiṃ buddhuppāde nālakabrāhmaṇagāme sārībrāhmaṇiyā kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhi, upasenadārakotissa nāmaṃ akaṃsu.

So vayappatto tayo vede uggaṇhitvā dasabalassa santike dhammaṃ sutvā paṭiladdhasaddho pabbaji. So upasampadāya ekavassiko hutvā “ariyagabbhaṃ vaḍḍhemī”ti ekaṃ kulaputtaṃ attano santike pabbājetvā upasampādesi. So pavāretvā saddhivihārikassa ekavassikakāle attanā duvasso “dasabalo maṃ passitvā tusissatī”ti saddhivihārikaṃ ādāya dasabalaṃ passituṃ āgato. Satthā taṃ vanditvā ekamante nisinnaṃ pucchi - “kativassosi tvaṃ bhikkhū”ti? Duvasso ahaṃ bhagavāti. Ayaṃ pana bhikkhu kativassoti? Ekavasso bhagavāti. Kintāyaṃ bhikkhu hotīti? Saddhivihāriko me bhagavāti. Atha naṃ satthā “atilahuṃ kho tvaṃ, moghapurisa, bāhullāya āvatto”ti vatvā anekapariyāyena vigarahi. Thero satthu santikā garaḥaṃ labhitvā bhagavantaṃ vanditvā “imināva puṇṇacandasassirikena mukhena satthāraṃ parisameva nissāya sādhuṃ kammaṃ dāpessāmī”ti taṃdivaseyeva ekaṃ ṭhānaṃ gantvā vipassanāya kammaṃ katvā nacirasseva arahattaṃ pāpuṇi.

Tato yasmā thero mahākulato nikkhamitvā pabbajito pathavighuṭṭhadhammakathikova, tasmā tassa dhammakathāya ceva pasīditvā mittāmaccaññatikulehi ca nikkhamitvā bahū kuladārakā therassa santike pabbajanti. “Ahaṃ ārañṇako, tumhepi ārañṇakā bhavituṃ sakkontā pabbajathā”ti terasa dhutaṅgāni ācikkhitvā “sakkhissāma, bhante”ti vadante pabbājeti. Te attano balena taṃ taṃ dhutaṅgaṃ adhiṭṭhahanti. Thero attano dasavassakāle vinayaṃ paguṇaṃ katvā sabbeva upasampādesi. Evaṃ upasampannā cassa pañcasatamattā bhikkhū parivārā ahesuṃ.

Tasmiṃ samaye satthā jetavanamahāvihāre vasanto “icchāmaḥ, bhikkhave, addhamāsaṃ paṭisallīyitu”nti bhikkhusaṅghassa ārocetvā ekavihārī hoti. Bhikkhusaṅghopi “yo bhagavantaṃ dassanāya upasaṅkamati, so pācittiyaṃ desāpetabbo”ti katikaṃ akāsi. Tadā upasenatthero “bhagavantaṃ passissāmī”ti attano parisāya saddhiṃ jetavanaṃ gantvā satthāraṃ upasaṅkamtvā abhivādetvā ekamantaṃ nisīdi. Satthā kathāsamutṭhāpanatthaṃ aññataraṃ therassa saddhivihārikaṃ āmantesi - “manāpāni te bhikkhu paṃsukūlānī”ti. “Na kho me, bhante, manāpāni paṃsukūlānī”ti vatvā upajjhāye gāravena paṃsukūlikabhāvaṃ ārocesi. Imasmiṃ ṭhāne satthā “sādhu sādhu, upasenā”ti therassa sādhuṃ kammaṃ datvā anekapariyāyena guṇakathaṃ kathesi. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato pana idaṃ vatthu pāliyaṃ āgatameva. Atha satthā aparabhāge ariyagaṇamajjhe nisinno imasmiṃ sāsane therāṃ samantapāsādikānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Dabbattheravatthu

214. Chaṭṭhe senāsanapaññāpakānanti senāsanam paññāpentānam. Therassa kira senāsanapaññāpanakāle aṭṭhārasasu mahāvihāresu asammaṭṭham pariveṇam vā apaṭijaggitam senāsanam vā asodhitam mañcapīṭham vā anupaṭṭhitam pāṇiyaparibhojanīyam vā nāhosi. Tasmā senāsanapaññāpakānam aggo nāma jāto. Dabbotissa nāmam. Mallarājakule pana uppannattā mallaputto nāma jāto.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayañhi padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare kulagehe nibbattitvā vayappatto vuttanayeneva vihāram gantvā dhammam suṇanto satthāram ekaṃ bhikkhum senāsanapaññāpakānam aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaram patthetvā satthārā byākato yāvajīvam kusalam katvā devamanussesu saṃsaritvā kassapadasabalassa sāsanassa osakkanakāle pabbaji, tadā tena saddhiṃ apare cha janāti satta bhikkhū ekacittā hutvā aññe sāsane agāravam karonte disvā “idha kiṃ karoma, ekamante samaṇadhammaṃ katvā dukkhassantaṃ karissāmā”ti nisseṇiṃ bandhitvā uccapabbatasikharam abhiruhitvā “attano cittabalam jānantā nisseṇiṃ pātentu, jīvite sālāyā otarantu, mā pacchānutāpino ahuvatthā”ti vatvā sabbe ekacittā hutvā nisseṇiṃ pātetvā “appamattā hotha, āvuso”ti aññamaññaṃ ovaḍitvā cittaruciyesu ṭhānesu nisīditvā samaṇadhammaṃ kātuṃ ārabhiṃsu.

Tatreko thero pañcame divase arahattaṃ patvā “mama kiccaṃ nipphannaṃ, ahaṃ imasmiṃ ṭhāne kiṃ karissāmī”ti iddhiyā uttarakuruto piṇḍapātaṃ āharitvā, “āvuso, imaṃ piṇḍapātaṃ paribhuñjatha, bhikkhācārakiccaṃ mamāyattaṃ hotu, tumhe attano kammaṃ karoṭhā”ti āha. Kiṃ nu kho mayaṃ, āvuso, nisseṇiṃ pātentā evaṃ avocumhā “yo paṭhamam dhammaṃ sacchikaroti, so bhikkham āharatu, tena ābhataṃ sesā paribhuñjitvā samaṇadhammaṃ karissantī”ti. Natthi, āvusoti. Tumhe attano pubbahetunā labhittha, mayampi sakkontā vaṭṭassantaṃ karissāma, gacchatha tumheti. Thero te saññāpetum asakkonto phāsukaṭṭhāne piṇḍapātaṃ paribhuñjitvā gato. Aparo thero sattame divase anāgāmiphalaṃ patvā tato cuto suddhāvāsabrahmaloke nibbatto.

Itarepi therā tato cutā ekaṃ buddhantaram devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde tesu tesu kulesu nibbattā. Eko gandhāraraṭṭhe takkasīlanagare rājagehe nibbatto, eko pabbateyyaraṭṭhe paribbājikāya kucchimhi nibbatto, eko bāhiyaraṭṭhe kuṭumbikagehe nibbatto, eko rājagahe kuṭumbikagehe nibbatto. Ayaṃ pana dabbatthero mallaraṭṭhe anupīyanagare ekassa mallarañño gehe paṭisandhiṃ gaṇhi. Tassa mātā upavijaññakāle kālamakāsi, matasarīram susānam netvā dārucitakaṃ āropetvā aggiṃ adaṃsu. Tassā aggivegasantattaṃ udarapaṭalaṃ dvedhā ahosi. Dārako attano puññabalena uppatitvā ekasmiṃ dabbatthambhe nipati. Taṃ dārakaṃ gahetvā ayyikāya adaṃsu. Sā tassa nāmaṃ gaṇhantī dabbatthambhe nipatitvā laddhajīvitattā dabbotissa nāmaṃ akāsi.

Tassa sattavassikakāle satthā bhikkhusaṅghaparivāro mallaraṭṭhe cārikaṃ caramāno anupīyanigamaṃ patvā anupiyambavane viharati. Dabbakumāro satthāram disvā dassaneneva pasīditvā pabbajitukāmo hutvā “ahaṃ dasabalassa santike pabbajissāmī”ti ayyikaṃ āpucchi. Sā “sādhū, tātā”ti dabbakumāram ādāya satthu santikaṃ gantvā, “bhante, imaṃ kumāram pabbājethā”ti āha. Satthā aññatarassa bhikkhuno saññaṃ adāsi “bhikkhu imaṃ dārakaṃ pabbājehī”ti. So thero satthu vacanam sutvā dabbakumāram pabbājento tacapañcakaṃ kammaṭṭhānam ācikkhi. Pubbahetusampanno katābhinihāro satto paṭhamakesavaṭṭiyā oropiyamānāya sotāpattiṭṭhāsi, dutiyakesavaṭṭiyā oropiyamānāya sakadāgāmiphale,

tatīyāya anāgāṃiphale. Sabbakesānaṃ pana oropanañca arahattaphalasacchikiriyā ca apacchā apure ahosi.

Satthā mallaraṭṭhe yathābhirantaṃ viharitvā rājagahaṃ gantvā veḷuvane vāsaṃ kappesi. Tatrāyasmā dabbo mallaputto rahogato attano kiccanipphattiṃ oloketvā saṅghassa veyyāvaccakaraṇe kāyaṃ yojetukāmo cintesi - “yaṃnūnāhaṃ saṅghassa senāsanañca paññāpeyyaṃ, bhattāni ca uddiseyya”nti. So satthu santikaṃ gantvā attano parivitakkaṃ ārocesi. Satthā tassa sādhuḥkāraṃ datvā senāsanapaññāpakattañca bhattuddesakattañca sampaṭicchi. Atha naṃ “ayaṃ dabbo daharova samāno mahantaṭṭhāne ṭhito”ti sattavassikakāleyeva upasampādesi. Thero upasampannakālatoyeva paṭṭhāya rājagahaṃ upanissāya viharantānaṃ sabbabhikkhūnaṃ senāsanāni ca paññāpeti, bhikkhañca sampaṭicchitvā uddisati. Tassa senāsanapaññāpakabhāvo sabbadisāsu pākaṭo ahosi - “dabbo kira mallaputto sabhāgasabhāgānaṃ bhikkhūnaṃ ekaṭṭhāne senāsanāni paññāpeti, dūrepi senāsaṇaṃ paññāpetiyeva. Gantuṃ asakkonte iddhiyā netīti.

Atha naṃ bhikkhū kālepi vikālepi “amhākaṃ, āvuso, jīvakaṃbavane senāsaṇaṃ paññāpehi, amhākaṃ maddakucchismiṃ migadāye”ti evaṃ senāsaṇaṃ uddisāpetvā tassa iddhiṃ passantā gacchanti. Sopi iddhiyā manomaye kāye abhisankharitvā ekekassa therassa ekekaṃ attanā sadisaṃ bhikkhuṃ nimminitvā aṅguliyaṃ jalamānāya purato purato gantvā “ayaṃ mañco, idaṃ pīṭha”ntiādīni vatvā senāsaṇaṃ paññāpetvā puna attano vasanaṭṭhānameva āgacchatī. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato panidaṃ vatthu pāliyaṃ āgatameva. Satthā idameva kāraṇaṃ aṭṭhuppattiṃ katvā aparabhāge ariyagaṇamañjhe nisīno therāṃ senāsanapaññāpakānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Pilindavacchattheravatthu

215. Sattame devatānaṃ piyamaṇāpānanti devatānaṃ piyānañceva maṇāpānañca pilindavacchatthero aggoti dasseti. So kira anuppanne buddhe cakkavattī rājā hutvā mahājanaṃ pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpetvā saggaparāyaṇaṃ akāsi. Yebhuyyena kira chasu kāmasaggesu nibbattadevatā tasseeva ovādaṃ labhitvā nibbattanibbattaṭṭhāne attano sampattiṃ oloketvā “kaṃ nu kho nissāya imaṃ saggasampattiṃ labhimhā”ti āvajjamānā imaṃ therāṃ disvā “therāṃ nissāya amhehi sampati laddhā”ti sāyaṃpātaṃ therāṃ namassanti. Tasmā so devatānaṃ piyamaṇāpānaṃ aggo nāma jāto. Pilindoti panassa gottaṃ, vacchoti nāmaṃ. Tadubhayaṃ saṃsandetvā pilindavacchoti vuccati.

Tassa pañhakamme ayaṃanupubbikathā - ayaṃ kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare mahābhogakule nibbatto purimaṇayeneva satthu dhammadesanaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ devatānaṃ piyamaṇāpaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā taṃ ṭhānantaraṃ patthetvā yāvajjīvaṃ kusalaṃ katvā devamaṇussesu saṃsaranto imasmiṃ buddhuppāde sāvattiyaṃ brāhmaṇakule nibbatti. Pilindavacchotissa nāmaṃ akaṃsu. So aparena samayena satthu dhammadesanaṃ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā upasampanno vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattaṃ pāpuṇi. So gihīhipi bhikkhūhipi saddhiṃ kathento “ehi, vasala, gaccha, vasala, āhara, vasala, gaṇha, vasalā”ti vasalavādeneva samudācarati. Taṃ kathaṃ āharitvā tathāgataṃ pucchimsu - “bhagavā ariyā nāma pharusavācā na hontī”ti. Bhikkhave, ariyānaṃ paravambhanavasena pharusavācā nāma natthi, apica kho pana bhavantare āciṇṇavasena bhavēyyāti. Bhante, pilindavacchatthero utṭhāya

samuṭṭhāya gihīhipi bhikkhūhipi saddhiṃ kathento, “vasala, vasalā”ti katheti, kimettha kāraṇaṃ bhagavāti. Bhikkhave, na mayhaṃ puttassa etaṃ idāneva āciṇṇaṃ, atīte panesa pañca jātisatāni vasalavādibrāhmaṇakule nibbatti. Iccesa bhavāciṇṇeneva kathesi, na pharusavasena. Ariyānañhi vohāro pharusopi samāno cetanāya aphaṇusabhāvena parisuddhova, appamattakampettha pāpaṃ na upalabbhatīti vatvā dhammapade imaṃ gāthamāha -

“Akakkasaṃ viññāpaniṃ, giraṃ saccamudīraye;
Yāya nābhisaje kañci, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Athekadivasam thero rājagahaṃ piṇḍāya pavisanto ekaṃ purisaṃ pippalīnaṃ bhājanaṃ pūretvā ādāya antonagaraṃ pavisantaṃ disvā “kiṃ te, vasala, bhājane”ti āha. So cintesi - “ayaṃ samaṇo mayā saddhiṃ pātova pharusakathaṃ kathesi, imassa anucchavikameva vattum vaṭṭatī”ti “mūsikavaccaṃ me, bhante, bhājane”ti āha. Evaṃ bhavissati, vasalāti. Tassa therassa dassanaṃ vijahantassa sabbam mūsikavaccameva ahosi. So cintesi - “imā pippaliyo mūsikavaccasadisā paññāyanti, sabhāvo nu kho no”ti vīmaṃsanto hatthena uppīlesi. Athassa undūravaccabhāvaṃ ñatvā balavadomanassaṃ uppajji. So “imāyeva nu kho evarūpā, udāhu sakaṭepī”ti gantvā olovento sabbāpi pippaliyo tādisāva disvā hadayaṃ hatthena sandhāretvā “idaṃ na aññassa kammaṃ, mayā pātova diṭṭhabhikkhussetaṃ kammaṃ, addhā ekaṃ upāyaṃ bhavissati, tassa gataṭṭhānaṃ anuvicinitvā etaṃ kāraṇaṃ jānissāmī”ti therassa gatamaggaṃ pucchitvā pāyāsi.

Atheko puriso taṃ ativiya caṇḍikataṃ gacchantam disvā, “bho purisa, tvaṃ ativiya caṇḍikatova gacchasi, kena kammena gacchasi”ti pucchi. So tassa taṃ pavattim ārocesi. So tassa kathaṃ sutvā evamāha - “bho, mā cintayī, mayhaṃ ayyo pilindavaccho bhavissati, tvaṃ etadeva bhājanaṃ pūretvā ādāya gantvā therassa purato tiṭṭha. ‘Kiṃ nāmetaṃ, vasalā’ti vuttakāle ca ‘pippaliyo, bhante’ti vada, thero ‘evaṃ bhavissati, vasalā’ti vakkhati. Puna sabbāpi pippaliyo bhavissanti”ti. So tathā akāsi. Sabbā pippaliyo paṭipākatikā ahesum. Idamettaṃ vatthu. Aparabhāge pana satthā devatānaṃ piyamanāpakāraṇameva vatthum katvā theram devatānaṃ piyamanāpānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Bāhiyadārucīriyattheravatthu

216. Aṭṭhame khippābhiññānanti khippaṃ adhigataabhiññānaṃ dārucīriyatthero aggoti dasseti. Ayañhi thero saṃkhittadhammadesanāpariyosāne arahattaṃ pāpuṇi, maggaphalānaṃ parikammakiccaṃ nāhosi. Tasmā khippābhiññānaṃ aggo nāma jāto. Bāhiyaraṭṭhe pana jātattā bāhiyotissa nāmaṃ ahosi. So aparabhāge dārucīraṃ nivāsesi. Tasmā dārucīriyo nāma jāto.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayampi hi padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare kulagehe nibbatto dasabalassa dhammadesanaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ khippābhiññānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikāraṃ kammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthetvā yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto kassapadasabalassa sāsanassa osakkanakāle heṭṭhā vuttehi bhikkhūhi saddhiṃ samaṇadhammaṃ katvā paripuṇṇasīlo jīvitakkhayaṃ patvā devaloke nibbatti.

So ekaṃ buddhantaraṃ devaloke vasitvā imasmiṃ buddhuppāde bāhiyaraṭṭhe kulagehe nibbatto. Vayaṃ āgamma gharāvāsaṃ vasanto “vohāraṃ karissāmī”ti suvaṇṇabhūmigamanīyaṃ nāvaṃ abhiruhi. Nāvā icchitaṃ desaṃ appatvāva samuddamajjhe bhinnā, mahājano macchakacchapabhakkho ahosi. Ayaṃ pana ekaṃ dārūkhaṇḍaṃ gahetvā sattame divase suppārakapaṭṭane uttiṇṇo manussāvāsaṃ patvā “acelakaniyāmena manusse upasaṅkamtuṃ ayutta”nti avidūre tḥāne ekaṃ mahātaḷākā sevālaṃ gahetvā sarīraṃ veṭhetvā ekasmiṃ tḥāne patitaṃ ekaṃ kapālaṃ ādāya bhikkhāya pāvīsi.

Manussā taṃ disvā cintesuṃ - “sace loka arahantā nāma atthi, evaṃvidhehi bhavitabbaṃ. Kiṃ nu kho ayyo ukkaṭṭhabhāvena vatthaṃ na gaṇhāti, udāhu diyyamānaṃ gaṇheyyā”ti vīmaṃsantā nānādisāhi vatthāni āhariṃsu. So cintesi - “sacāhaṃ na iminā niyāmena āgamissaṃ, na me ete pasīdeyyuṃ, yaṃkiñci katvā ime vañcetvā jīvikupāyaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti vatthāni na paṭiggaṇhi. Manussā bhiyyosomattāya pasannā mahāsakkāraṃ kariṃsu. Sopi bhattakiccaṃ katvā avidūraṭṭhāne devakulaṃ gato. Mahājano tena saddhiṃyeva gantvā devakulaṃ paṭijaggitvā adāsi. So cintesi - “ime mayhaṃ sevāle nivāsanamatte pasīditvā evaṃvidhaṃ sakkāraṃ karonti, etesaṃ mayā ukkaṭṭheneva bhavituṃ vaṭṭatī”ti sallahukāni rukkhaphalakāni gahetvā tacchetvā vākesu āvuṇitvā cīraṃ katvā nivāsetvā pārūpitvā jīvikaṃ kappento vasi.

Atha yo so kassapabuddhakāle sattasu janesu samaṇadhammaṃ karontesu eko bhikkhu suddhāvāsabrahmaloke nibbatto. So nibbattasamanantameva attano brahmasampattiṃ oloketvā āgataṭṭhānaṃ āvajjento sattannaṃ janānaṃ pabbataṃ āruya samaṇadhammakaraṇaṭṭhānaṃ disvā sesānaṃ channaṃ nibbattaṭṭhānaṃ āvajjento ekassa parinibbutabhāvaṃ itaresaṃ pañcannaṃ kāmāvacaradevaloke nibbattabhāvaṃ ñatvā kālānukālaṃ te pañca jane āvajjeti. Imasmiṃ pana kāle “kahaṃ nu kho”ti āvajjento dārucīriyaṃ suppārakapaṭṭanaṃ upanissāya kuhanakammena jīvikaṃ kappentaṃ disvā “naṭṭho vatāyaṃ bālo, pubbe samaṇadhammaṃ karonto atiukkaṭṭhabhāvena arahatāpi ābhaṭaṃ piṇḍapātaṃ aparibhuñjitvā idāni udaratthāya anarahāva arahattaṃ paṭijānitvā lokaṃ vañcento vicarati, dasabalassa ca nibbattabhāvaṃ na jānāti, gacchāmi naṃ saṃvejetvā dasabalassa nibbattabhāvaṃ jānāpemi”ti taṃkhaṇaṃyeva brahmalokato suppārakapaṭṭane rattibhāgasamanantare dārucīriyassa sammukhe pāturahosi.

So attano vasanaṭṭhāne obhāsaṃ disvā bahi nikkhamitvā tḥito mahābrahmaṃ oloketvā añjaliṃ paggayha “ke tumhe”ti pucchi. Ahaṃ tuyhaṃ porāṇakasahāyo anāgāmiphalaṃ patvā brahmaloke nibbatto. Amhākaṃ pana sabbajetṭhako arahattaṃ patvā parinibbuto, tumhe pañca janā devaloke nibbattā. Svāhaṃ taṃ imasmiṃ tḥāne kuhanakammena jīvantaṃ disvā dametuṃ āgatoti vatvā idaṃ kāraṇamāha - “na kho tvaṃ, bāhiya arahā, napi arahattamaggaṃ samāpanno, sāpi te paṭipadā natthi, yāya tvaṃ arahā vā assa arahattamaggaṃ vā samāpanno”ti. Athassa satthu uppannabhāvaṃ sāvattiyaṃ vasanabhāvañca ācikkhitvā “satthu santikaṃ gacchāhī”ti taṃ uyyojetvā brahmalokameva agamāsi.

Dārucīriyo mahābrahmunā saṃvejito “mokkhamaggaṃ gavesissāmī”ti vīsayojanasataṃ maggaṃ ekarattivāsenā gantvā satthāraṃ piṇḍāya pavitṭhaṃ antaraghare sampāpuṇitvā satthu pādesu nipatitvā “desetu me, bhante, bhagavā dhammaṃ, desetu sugato dhamma”nti yāvatatiyaṃ yāci. Satthā “ettāvata bāhiyassa ñāṇaṃ paripākaṃ gata”nti ñatvā “tasmātiha te, bāhiya, evaṃ sikkhitabbaṃ diṭṭhe

diṭṭhamattam bhavissatī”ti iminā ovādena ovadi. Sopi desanāpariyosāne antaravīthiyam t̥hitova desanānusārena ñāṇam pesetvā saha paṭisambhidāhi arahattam pāpuṇi.

So attano kiccam matthakappattam ñatvā bhagavantam pabbajjam yācitvā aparipuṇṇapattacīvaratāya pattacīvaram pariyesanto saṅkāraṭṭhānato coḷakkhaṇḍāni saṃkaḍḍhati. Atha nam pubbaveriko amanusso ekissā taruṇavacchāya gāviyā sarīre adhimuccitvā jīvitakkhayaṃ pāpesi. Satthā sāvattthito nikkhamanto antaravīthiyam bāhiyam saṅkāraṭṭhāne patitam disvā “gaṇhatha, bhikkhave, bāhiyassa dārucīriyassa sarīra”nti nīharāpetvā sarīrakiccam kāretvā cātumahāpathe cetiyam kārāpesi. Tato saṅghamajjhe kathā udapādi - “tathāgato bhikkhusaṅghena bāhiyassa sarīrajjhāpanakiccam kāresi, dhātuyo gahetvā cetiyam kāresi, kataramaggo nu kho tena sacchikato, sāmaṇero nu kho so, bhikkhu nu kho”ti cittaṃ uppādayiṃsu. Satthā tam aṭṭhuppattiṃ katvā “paṇḍito, bhikkhave, bāhiyo”ti upari dhammadesanaṃ vaḍḍhetvā tassa parinibbutabhāvaṃ pakāsesi. Puna saṅghamajjhe kathā udapādi “na ca satthārā bāhiyassa bahu dhammo desito, arahattam pattoti ca vadeti. Kiṃ nāmeta”nti? Satthā “dhammo mando bahūti akāraṇam, visapītakassa agado viya ceso”ti vatvā dhammapade gāthamāha -

“Sahassamapi ce gāthā, anatthapadasaṃhitā;
Ekaṃ gāthāpadaṃ seyyo, yaṃ sutvā upasammatī”ti.

Desanāpariyosāne caturāsīti pāṇasahassāni amatapānaṃ pivīṃsu. Idañca pana bāhiyattherassa vatthu sutte āgatattā vitthārena na kathitam. Aparabhāge pana satthā saṅghamajjhe nisinno bāhiyattheraṃ khippābhiññānaṃ aggaṭṭhāne t̥hapesīti.

Kumārakassapattheravatthu

217. Navame cittakathikānanti vicittaṃ katvā dhammaṃ kathentānaṃ. Thero kira ekassapi dvinnampi dhammaṃ kathento bahūhi upamāhi ca kāraṇehi ca maṇḍayitvā bodhento katheti. Tasmā cittakathikānaṃ aggo nāma jāto.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayampi hi padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare kulagehe paṭisandhiṃ gaṇhitvā vayappatto dasabalassa dhammakathaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ cittakathikānaṃ aggaṭṭhāne t̥hapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā tam t̥hānantaraṃ patthetvā devamanussesu saṃsaranto kassapabuddhasāsanosakkanakāle sattannaṃ bhikkhūnaṃ abbhantaro hutvā pabbatamatthake samaṇadhammaṃ katvā aparihīnasīlo tato cuto devaloke nibbattitvā ekaṃ buddhantaraṃ sampattiṃ anubhavamāno amhākaṃ satthu kāle rājagahe ekissā kuladārikāya kucchimhi uppanno. Sā ca paṭhamam mātāpitara yācitvā pabbajjam alabhamānā kulagharaṃ gatā gabbhaṃ gaṇhi. Tampi ajānantī sāmikaṃ ārādhetvā tena anuññātā bhikkhunīsu pabbajitā. Tassā gabbhanimittaṃ disvā bhikkhuniyo devadattaṃ pucchiṃsu, so “assamaṇī”ti āha. Dasabalaṃ pucchiṃsu, satthā upālīttheraṃ paṭicchāpesi. Thero sāvattthinagaravāsīni kulāni visākhañca upāsikaṃ pakkosāpetvā sodhento “pure laddho gabbho, pabbajjā arogā”ti āha. Satthā “suvinicchitaṃ adhikaraṇa”nti therassa sādhuakāraṃ adāsī.

Sā bhikkhunī suvaṇṇabimbasadisaṃ puttaṃ vijāyi. Tam gahetvā rājā pasenadikosalo posāpesi, kassapoti cassa nāmaṃ katvā aparabhāge alaṅkaritvā satthu santikaṃ netvā pabbājesi. Kumārakāle pana pabbajitattā bhagavatā “kassapaṃ pakkosatha,

idaṃ phalaṃ vā khādanīyaṃ vā kassapassa dethā''ti vutte ''katarakassapassāti. Kumārakassapassā''ti evaṃ gahitanāmattā tato paṭṭhāya vuḍḍhakālepi kumārakassapotveva vuccati. Apica rañño posāvanikaputtattāpi kumārakassapoti taṃ sañjāniṃsu.

So pabbajitakālato paṭṭhāya vipassanāya ceva kammaṃ karoti, buddhavacanañca gaṇhāti. Atha so tena saddhiṃ pabbatamatthake samaṇadhammaṃ katvā anāgāmiphalaṃ patvā suddhāvāse nibbatto mahābrahmā tasmīṃ samaye āvajjento kumārakassapaṃ disvā ''sahāyako me vipassanāya kilamati, gantvā tassa vipassanāya nayamukhaṃ dassetvā maggaphalapattiyā upāyaṃ karissāmī''ti brahmaloke ʈhitova pañcadasa pañhe abhisaṅkharitvā rattibhāgasamanantare kumārakassapattherassa vasanaṭṭhāne andhavane pāturahosi. Thero ālokaṃ disvā ''ko etthā''ti āha. ''Ahaṃ pubbe tayā saddhiṃ samaṇadhammaṃ katvā anāgāmiphalaṃ patvā suddhāvāse nibbatabrahmā''ti āha. Kena kammena āgatattṭhāti? Mahābrahmā attano āgatakāraṇaṃ dīpetuṃ te pañhe ācikkhitvā ''tvam ime pañhe uggaṇhitvā aruṇe uṭṭhite tathāgataṃ upasaṅkamitvā puccha, ʈhapetvā hi tathāgataṃ añño ime pañhe kathetuṃ samattho nāma natthī''ti vatvā brahmalokameva gato.

Theropi punadivase satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā mahābrahmunā kathitaniyāmeneva pañhe pucchi. Satthā kumārakassapattherassa arahattaṃ pāpetvā pañhe kathesi. Thero satthārā kathitaniyāmeneva uggaṇhitvā andhavanaṃ gantvā vipassanaṃ gabbhaṃ gāhāpetvā arahattaṃ pāpuṇi. Tato paṭṭhāya catunnaṃ parisānaṃ dhammakathaṃ kathento bahukāhi upamāhi ca kāraṇehi ca maṇḍetvā cittakathameva katheti. Atha naṃ satthā pāyāsirañño pañcadasahi pañhehi paṭimaṇḍetvā suttante desite taṃ suttantaṃ aṭṭhuppattiṃ katvā imasmīṃ sāsane cittakathikānaṃ aggaṭṭhāne ʈhapesīti.

Mahākoṭṭhitattheravatthu

218. Dasame paṭisambhidāpattānanti catasso paṭisambhidā patvā ʈhitānaṃ mahākoṭṭhitatthero aggoti dasseti. Ayaṃ hi thero attano paṭisambhidāsu ciṇṇavasibhāvena abhiññāte abhiññāte mahāsāvake upasaṅkamitvā pañhaṃ pucchantopi dasabalaṃ upasaṅkamitvā pañhaṃ pucchantopi paṭisambhidāsuyeva pañhaṃ pucchatī. Iti iminā ciṇṇavasibhāvena paṭisambhidāpattānaṃ aggo nāma jāto.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayampi hi padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare mahābhogakule nibbatto aparena samayena satthu dhammakathaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ paṭisambhidāpattānaṃ aggaṭṭhāne ʈhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ʈhānantaraṃ patthesi. So yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto imasmīṃ buddhuppāde sāvattiyaṃ brāhmaṇakule nibbatti. Koṭṭhitamāṇavotissa nāmaṃ akaṃsu. So vayappatto tayo vede uggaṇhitvā ekadivasaṃ satthu dhammakathaṃ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajī. So upasampannakālato paṭṭhāya vipassanāya kammaṃ karonto saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā niccakālaṃ paṭisambhidāsu ciṇṇavasī hutvā pañhaṃ pucchanto paṭisambhidāsuyeva pucchatī. Atha naṃ satthā aparabhāge mahāvedallasuttaṃ aṭṭhuppattiṃ katvā paṭisambhidāpattānaṃ aggaṭṭhāne ʈhapesīti.

Tatīyavaggavaṇṇanā.

14. Etadaggavaggo

4. Catutthaetadaggavaggo

Ānandattheravatthu

219-223. Catutthassa paṭhame bahussutānantīdīsū aññepi therā bahussutā satimantā gatimantā dhitimantā upaṭṭhākā ca atthi. Ayaṃ pañāyasmā buddhavadānaṃ uggaṇhanto dasabalassa sāsane bhaṇḍāgārikapariyattiyaṃ ṭhatvā gaṇhi. Tasmā bahussutānaṃ aggo nāma jāto. Imasseva ca therassa buddhavadānaṃ gahetvā dhāraṇakassati aññehi therehi balavatarā ahosi, tasmā satimantānaṃ aggo nāma jāto. Ayameva cāyasmā ekapade ṭhatvā satṭhi padasahassāni gaṇhanto satthārā kathitaniyāmeneva sabbapadāni jānāti, tasmā gatimantānaṃ aggo nāma jāto. Tasseva cāyasmato buddhavadānaṃ uggaṇhanavīriyaṃ sajjhāyanavīriyañca dhāraṇavīriyañca satthu upaṭṭhānavīriyañca aññehi asadisāṃ ahosi, tasmā dhitimantānaṃ aggo nāma jāto. Tathāgataṃ upaṭṭhahanto cesa na aññesaṃ upaṭṭhākabhikkhūnaṃ upaṭṭhānākārena upaṭṭhahi, aññe hi tathāgataṃ upaṭṭhahantā na ciraṃ upaṭṭhahiṃsu, na ca buddhānaṃ manaṃ gahetvā upaṭṭhahiṃsu. Ayaṃ therō pana upaṭṭhākāṭṭhānaṃ laddhadivasato paṭṭhāya āraddhavīriyo hutvā tathāgatassa manaṃ gahetvā upaṭṭhahi. Tasmā upaṭṭhākānaṃ aggo nāma jāto.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ito kira satasahassamatthake kappe padumuttaro nāma satthā loke uppajji. Tassa haṃsavatī nāma nagaraṃ ahosi, nando nāma rājā pitā, sumedhā nāma devī mātā, bodhisatto uttarakumāro nāma ahosi. So puttassa jātadivase mahābhinnikkhamaṃ nikkhamma pabbajitvā padhānaṃ anuyutto anukkamena sabbaññutaṃ patvā “anekajātisaṃsāra”nti udānaṃ udānetvā sattāhaṃ bodhipallaṅke vītināmetvā “pathaviyaṃ ṭhapessāmī”ti pādaṃ abhinīhari. Atha pathaviṃ bhinditvā heṭṭhā vuttappamaṇaṃ padumaṃ utṭhāsi. Tadupādāya bhagavā padumuttaroteva paññāyittha. Tassa devalo ca sujāto ca dve aggasāvakaṃ ahesuṃ, amitā ca asamā ca dve aggasāvikā, sumano nāma upaṭṭhāko. Padumuttaro bhagavā pitu saṅghaṃ kurumāno bhikkhusatasahassaparivāro haṃsavatīyā rājadhāniyā vasati.

Kaṇiṭṭhabhātā paṇassa sumanakumāro nāma. Tassa rājā haṃsavatito vīsayaṃ janasate bhogagāmaṃ adāsi. So kadāci kadāci āgantvā pitarañca satthārañca passati. Athekadivasāṃ paccanto kupito sumano rañño pesesi. Rājā “tvāṃ mayā tattha kasmā ṭhapito”ti paṭipesesi. So core vūpasametvā “upasanto, deva, janapado”ti rañño pesesi. Rājā tuṭṭho “sīghaṃ mama putto āgacchatū”ti āha. Tassa saṃsāraṃ amaccā honti. So tehi saddhiṃ antarāmagge mantesi - “mayhaṃ pitā tuṭṭho sace me varaṃ deti, kiṃ gaṇhāmī”ti? Atha naṃ ekacce “hatthiṃ gaṇhatha, assaṃ gaṇhatha, janapadaṃ gaṇhatha, satta ratanāni gaṇhathā”ti āhaṃsu. Apare “tumhe pathavissarassa puttā, na tumhākaṃ dhaṇaṃ dullabhaṃ, laddhampi cetaṃ sabbāṃ pahāya gamanīyaṃ, puññaṃ ekamā ādāya gamanīyaṃ. Tasmā deve varaṃ dadamāne temāsaṃ padumuttarabhagavantaṃ upaṭṭhātuṃ varaṃ gaṇhathā”ti āhaṃsu. So “tumhe mayhaṃ kalyāṇamittā, na metaṃ cittaṃ atthi, tumhehi pana uppāditaṃ, evaṃ karissāmī”ti gantvā pitaraṃ vanditvā pitarā āliṅgetvā matthake cumbetvā “varaṃ te putta demī”ti vutte “icchāmaṃ, mahārāja, bhagavantaṃ temāsaṃ catūhi paccayehi upaṭṭhahanto jīvitaṃ avañjhaṃ kātuṃ, imaṃ me deva varaṃ dehi”ti āha. Na sakkā, tāta, aññaṃ varehīti. Deva, khattiyānaṃ nāma dve kathā natthi, etadeva me varaṃ dehi, na mama aññaṃ

atthoti. Tāta, buddhānaṃ nāma cittaṃ dujjānaṃ, sace bhagavā na icchissati, mayā dinnepi kiṃ bhavissatīti? “Sādhū, deva, ahaṃ bhagavato cittaṃ jānissāmī”ti vihāraṃ gato.

Tena ca samayena bhattakiccaṃ niṭṭhāpetvā bhagavā gandhakuṭiṃ pavittṭho hoti, so maṇḍalamāle sannipatitānaṃ bhikkhūnaṃ santikaṃ agamāsi. Te naṃ āhaṃsu - “rājaputta, kasmā āgatosī”ti? Bhagavantaṃ dassanāya, dassetha me bhagavantanti. Na mayaṃ, rājaputta, icchiticchitakkhaṇe satthāraṃ daṭṭhuṃ labhāmāti. Ko pana, bhante, labhatīti? Sumanatthero nāma rājaputtāti. So “kuhiṃ, bhante, thero”ti? Therassa nisinnaṭṭhānaṃ pucchitvā gantvā vanditvā “icchāmahaṃ, bhante, bhagavantaṃ passitum, dassetha me bhagavanta”nti āha. Thero passantasseva rājakumārassa āpokasiṇajjhānaṃ samāpajjitvā mahāpathaviṃ udakaṃ adhiṭṭhāya pathaviyaṃ nimujjitvā satthu gandhakuṭiyaṃyeva pāturahosi. Atha naṃ bhagavā “sumana kasmā āgatosī”ti āha. Rājaputto, bhante, bhagavantaṃ dassanāya āgatoti. Tena hi bhikkhu āsanaṃ paññāpehīti. Puna thero passantasseva rājakumārassa buddhāsaṃ gahetvā antogandhakuṭiyaṃ nimujjitvā bahipariveṇe pātubhavitvā pariveṇe āsanaṃ paññāpesi. Rājakumāro imāni dve acchariyākārāni disvā “mahanto vatāyaṃ bhikkhū”ti cintesi.

Bhagavāpi gandhakuṭito nikkhamitvā paññatte āsane nisīdi. Rājaputto bhagavantaṃ vanditvā paṭisanthāraṃ akāsi. “Kadā āgatosi rājaputtā”ti vutte, “bhante, tumhesu gandhakuṭiṃ pavittṭhesu, bhikkhū pana ‘na mayaṃ icchiticchitakkhaṇe bhagavantaṃ daṭṭhuṃ labhāmā’ti maṃ therassa santikaṃ pāhesum. Thero pana ekavacaneneva dasseti, thero, bhante, tumhākaṃ sāsane vallabho maññe”ti. Āma rājakumāra, vallabho esa bhikkhu mayhaṃ sāsaneti. Bhante, buddhānaṃ sāsane kiṃ katvā vallabhā hontīti? Dānaṃ datvā sīlaṃ samādiyitvā uposathakammaṃ katvā kumārāti. Bhagavā ahaṃ thero viya buddhasāsane vallabho hotukāmo, sve mayhaṃ bhikkhaṃ adhivāsethāti. Adhivāsesi bhagavā tuṇhībhaveṇa. Rājakumāro attano vasaṇaṭṭhānaṃ gantvā sabbarattiṃ mahāsakkāraṃ sajjetvā satta divasāni khandhāvārabhattaṃ nāma adāsi.

Sattame divase satthāraṃ vanditvā, bhante, mayā pitu santikā temāsaṃ antovassaṃ tumhākaṃ paṭijagganavaro laddho, temāsaṃ me vassāvāsaṃ adhivāsethāti. Bhagavā “atthi nu kho tattha gatena attho”ti oloketvā “atthī”ti disvā “suññāgāre kho, rājakumāra, tathāgatā abhiraṃanti”ti āha. Kumāro “aññātaṃ bhagavā aññātaṃ sugatā”ti vatvā “ahaṃ, bhante, purimataraṃ gantvā vihāraṃ kāremi, mayā pesite bhikkhusatasahassena saddhiṃ āgacchathā”ti bhagavantaṃ paṭiññaṃ gāhāpetvā pitu santikaṃ gantvā “dinnā me, deva, bhagavatā paṭiññā, mayā pahite bhagavantaṃ peseyyathā”ti vatvā pitaraṃ vanditvā nikkhamitvā yojane yojane vihāraṃ kārento vīsayojanasataṃ addhānaṃ gato. Gantvā ca attano nagare vihāraṭṭhānaṃ vicinanto sobhananāmassa kuṭumbikassa uyyānaṃ disvā satasahassena kiṇitvā satasahassaṃ vissajjetvā vihāraṃ kāresi. Tattha bhagavato gandhakuṭiṃ sesabhikkhūnaṃca rattiṭṭhānadivāṭṭhānatthāya kuṭiṇemaṇḍape kāretvā pākāraparikkhepaṃ dvārakoṭṭhakaṃca niṭṭhāpetvā pitu santikaṃ pesesi - “niṭṭhitam mayhaṃ kiccaṃ, satthāraṃ paṇiṇathā”ti.

Rājā bhagavantaṃ bhojetvā “bhagavā sumanassa kiccaṃ niṭṭhitam, tumhākaṃ gamanaṃ paccāsīsatī”ti āha. Bhagavā bhikkhusatasahassaparivuto yojane yojane vihāresu vasamāno agamāsi. Kumāro “satthā āgacchatī”ti sutvā yojanaṃ paccuggantvā gandhamālādīhi pūjayamāno vihāraṃ pavesetvā -

“Satasahassena me kītaṃ, satasahassena māpitaṃ;
Sobhanaṃ nāma uyyānaṃ, paṭiggaṇha mahāmunī”ti. -

Vihāraṃ niyyādesi. So vassūpanāyikādivase dānaṃ datvā attano puttadāre ca amacce ca pakkosāpetvā āha - “satthā amhākaṃ santikaṃ dūratova āgato, buddhā ca nāma dhammagarukā na āmisacakkhukā. Tasmā ahaṃ imaṃ temāsaṃ dve sātāke nivāsetvā dasa sīlāni samādiyitvā idheva vasissāmi, tumhe khīṇāsavasatasahassassa imināva nīhārena temāsaṃ dānaṃ dadeyyāthā”ti.

So sumanattherassa vasanaṭṭhānasabhāgeyeva ṭhāne vasanto yaṃ thero bhagavato vattaṃ karoti, taṃ sabbaṃ disvā “imasmim ṭhāne ekantavallabho esa thero, etasseva me ṭhānantaraṃ patthetum vaṭṭati”ti cintetvā upakaṭṭhāya pavāraṇāya gāmaṃ pavisitvā sattāhaṃ mahādānaṃ datvā sattame divase bhikkhusatasahassassa pādamūle ticivaraṃ ṭhapetvā bhagavantaṃ vanditvā, “bhante, yadetaṃ mayā sattāhaṃ khandhāvāradānato paṭṭhāya puññaṃ kataṃ, taṃ neva sakkasampattiṃ, na mārābrahmasampattiṃ patthayantena, buddhassa pana upaṭṭhākabhāvaṃ patthentena kataṃ. Tasmā ahampi bhagavā anāgate sumanatthero viya ekassa buddhassa upaṭṭhāko homī”ti pañcapaṭiṭṭhitena paṭiṭṭhahitvā vandi. Satthā tassa anantarāyaṃ disvā byākaritvā pakkāmi. Kumāro taṃ sutvā “buddhā ca nāma advejjhakathā honti”ti dutiyadivase gotamabuddhassa pattacivaraṃ gahetvā piṭṭhito piṭṭhito gacchanto viya ahosi.

So tasmim buddhuppāde vassasatasahassaṃ dānaṃ datvā sagge nibbattitvā kassapabuddhakāle piṇḍāya carato therassa pattaḡgahaṇatthaṃ uttarisāṭakaṃ datvā pūjaṃ akāsi. Puna sagge nibbattitvā tato cuto bārāṇasirājā hutvā uparipāsādavaragato gandhamādanato ākāsenā āgacchante aṭṭha paccekabuddhe disvā nimantāpetvā bhojetvā attano maṅgalauiyyāne tesāṃ aṭṭha paṇṇasālāyo kāretvā tesāṃ nisīdanatthāya attano nivesane aṭṭha sabbaratanamayāni pīṭhāni ceva maṇiādhārake ca paṭiyādetvā dasa vassasahassāni upaṭṭhānaṃ akāsi. Etāni pākaṭṭhānāni.

Kappasatasahassaṃ pana dānaṃ dadamānova amhākaṃ bodhisattena saddhiṃ tusitapure nibbattitvā tato cuto amitodanasakkassa gehe nibbatti. Athassa sabbeva ñātake ānandite pamudite karonto jātoti ānandotveva nāmaṃ akaṃsu. So anupubbena katābhiniikkhamane sammāsambodhiṃ patvā paṭhamagamanena kapilavatthum āgantvā tato nikkhante bhagavati bhagavato parivāratthaṃ rājakumāresu pabbajantesu bhaddiyādīhi saddhiṃ nikkhamitvā bhagavato santike pabbajitvā nacirasseva āyasmato puṇṇassa mantāṇiputtassa santike dhammakathaṃ sutvā sotāpattiphale paṭiṭṭhahi.

Tena kho pana samayena bhagavato paṭhamabodhiyaṃ vīsati vassāni anibaddhā upaṭṭhākā ahesum. Ekaḍā nāgasamālo pattacivaraṃ gahetvā vicari ekaḍā nāgito, ekaḍā upavāno, ekaḍā sunakkhatto, ekaḍā cundo samaṇuddeso, ekaḍā sāgato, ekaḍā rādho, ekaḍā meghiyo. Tattha ekaḍā bhagavā nāgasamālattherena saddhiṃ addhānamaggappaṭipanno dvedhāpathaṃ patto. Thero maggā okkamma “bhagavā ahaṃ iminā maggena gacchāmī”ti āha. Atha naṃ bhagavā “ehi bhikkhu, iminā maggena gacchāmā”ti āha. So “handa bhagavā tumhākaṃ pattacivaraṃ gaṇhatha, ahaṃ iminā maggena gacchāmī”ti vatvā pattacivaraṃ bhūmiyaṃ ṭhapetum āraddho. Atha naṃ bhagavā “āhara bhikkhū”ti vatvā pattacivaraṃ gahetvā gato. Tassapi bhikkhuno itarena maggena gacchato corā pattacivarañceva hariṃsu, sīsāñca

bhindiṃsu. So “bhagavā idāni me paṭisaraṇaṃ, na añño”ti cintetvā lohiteṇa galanteṇa bhagavato santikaṃ āgami. “Kimidaṃ bhikkhū”ti ca vutte taṃ pavattiṃ ārocesi. Atha naṃ bhagavā “mā cinteyi bhikkhu, etassa kāraṇāyeva taṃ nivārayimhā”ti vatvā samassāsesi.

Ekadā pana bhagavā meghiyaṭṭherena saddhiṃ pācīnavaṃse migadāye jantugāmaṃ agamāsi. Tatrāpi meghiyo jantugāme piṇḍāya caritvā naditīre pāsādikaṃ ambavanaṃ disvā “bhagavā tumhākaṃ pattacīvaraṃ gaṇhatha, ahaṃ tasmīṃ ambavane samaṇadhammaṃ karomī”ti vatvā bhagavatā tikkhattuṃ nivāriyamānopi gantvā akusalavitakkehi anvāsatto paccāgantvā taṃ pavattiṃ ārocesi. Tampi bhagavā “imameva te kāraṇaṃ sallakkhetvā nivārayimhā”ti vatvā anupubbena sāvattiṃ agamāsi. Tattha gandhakuṭipariveṇe paññattavarabuddhāsane nisinno bhikkhusaṅghaparivuto bhikkhū āmantesi - “bhikkhave, idānimhi mahallako, ‘ekacce bhikkhū iminā maggena gacchāmā’ti vutte aññaṇa gacchanti, ekacce mayhaṃ pattacīvaraṃ bhūmiyaṃ nikkhipanti, mayhaṃ nibaddhupaṭṭhākaṃ ekaṃ bhikkhuṃ jānāthā”ti. Bhikkhūnaṃ dhammasaṃvego udapādi. Athāyasmā sārīputto utṭhāyāsanaṃ bhagavantam vanditvā “ahaṃ, bhante, tumheyeva patthayamāno sataṣaṣṣakappādhikaṃ asaṅkhyeyyaṃ pāramiyo pūrayiṃ, nanu mādiso mahāpañño upaṭṭhāko nāma vaṭṭati, ahaṃ upaṭṭhahissāmī”ti āha. Taṃ bhagavā “alaṃ, sārīputta, yassaṃ disāyaṃ tvaṃ viharasi, asuññaṃ ve sā disā, tava hi ovādo buddhānaṃ ovādasadisso, tena me tayā upaṭṭhākakiccaṃ atthī”ti paṭikkhipi. Eteneva upāyena mahāmoggallānaṃ ādiṃ katvā asīti mahāsāvakaṃ utṭhahimṃsu. Te sabbe bhagavā paṭikkhipi.

Ānandatthero pana tuṇhīyeva nisīdi. Atha naṃ bhikkhū āhaṃsu - “āvuso ānanda, bhikkhusaṅgho upaṭṭhākaṭṭhānaṃ yācati, tvampi yācāhī”ti. Yācitvā laddhaṭṭhānaṃ nāma, āvuso, kīdisaṃ hoti, kiṃ maṃ satthā na passati? Sace satthā rocissati, “ānando maṃ upaṭṭhahatū”ti vakkhatīti. Atha bhagavā “na, bhikkhave, ānando aññehi ussāhetabbo, sayameva jānitvā maṃ upaṭṭhahissatī”ti āha. Tato bhikkhū “utṭhehi, āvuso ānanda, utṭhehi, āvuso ānanda, dasabalaṃ upaṭṭhākaṭṭhānaṃ yācāhī”ti āhaṃsu. Thero utṭhahitvā cattāro paṭikkhepā catasso ca āyācanāti atṭha vare yāci.

Cattāro paṭikkhepā nāma - “sace me, bhante, bhagavā attanā laddhaṃ paṇītaṃ cīvaraṃ na dassati, piṇḍapātaṃ na dassati, ekagandhakuṭiyaṃ vasitūṃ na dassati, nimantanaṃ gahetvā na gamissati, evāhaṃ bhagavantam upaṭṭhahissāmī”ti vatvā “kaṃ panettha, ānanda, ādīnavaṃ addasā”ti vutte āha - “sacāhaṃ, bhante, imāni vatthūni labhissāmi, bhavissanti vattāro ‘ānando dasabalena laddhaṃ paṇītaṃ cīvaraṃ paribhuñjati, piṇḍapātaṃ paribhuñjati, ekagandhakuṭiyaṃ vasati, ekato nimantanaṃ gacchati. Etaṃ lābhaṃ labhanto tathāgataṃ upaṭṭhātī, ko evaṃ upaṭṭhahato bhāro”ti? Ime cattāro paṭikkhepe yāci.

Catasso āyācanā nāma - “sace, bhante, bhagavā mayā gahitanimantanaṃ gamissati, sacāhaṃ tiroraṭṭhā tirojanapadā bhagavantam datṭhuṃ āgataṃ paraṣaṃ āgatakkhaṇe yeveva bhagavantam dassetūṃ lacchāmi, yadā me kaṅkhā uppajjati, tasmīmyeva khaṇe bhagavantam upasaṅkamitūṃ lacchāmi, tathā yaṃ bhagavā mayhaṃ parammukhe dhammaṃ deseti, taṃ āgantvā mayhaṃ kathessati, evāhaṃ bhagavantam upaṭṭhahissāmī”ti vatvā “kaṃ panettha, ānanda, ānisaṃsaṃ passasī”ti vutte āha - “idha, bhante, saddhā kulaputtā bhagavato okāsaṃ alabhantā maṃ evaṃ vadanti ‘sve, bhante ānanda, bhagavatā saddhiṃ amhākaṃ ghare

bhikkhaṃ gaṇheyyāthā'ti. Sace bhagavā tattha na gamissati, icchiticchitakkhaṇeveya parisam dassetuṃ, kaṅkhaṇa vinodetuṃ okāsaṃ na lacchāmi, bhavissanti vattāro 'kiṃ ānando dasabalaṃ upaṭṭhāti. Ettakampissa bhagavā anuggahaṃ na karotī'ti. Bhagavato ca parammukhā maṃ pucchissanti 'ayaṃ, āvuso ānanda, gāthā, idaṃ suttaṃ, idaṃ jātaṃ kattha desita'nti. Sacāhaṃ taṃ na sampādayissāmi, bhavissanti vattāro - 'ettakampi, āvuso, na jānāsi, kasmā tvaṃ chāyā viya bhagavantam avijahanto dīgharattaṃ vicarasī'ti. Tenāhaṃ parammukhā desitassapi dhammassa puna kathanaṃ icchāmi'ti. Imā catasso āyācanā yāci. Bhagavāpissa adāsi.

Evam ime aṭṭha vare gahetvā nibaddhupaṭṭhāko ahosi. Tasseva ṭhānantarassa atthāya kappasatasahassaṃ pūritānaṃ pāramīnaṃ phalaṃ pāpuṇi. So upaṭṭhākaṭṭhānaṃ laddhaddivasato paṭṭhāya dasabalassa duvidhena udakena tividhena dantakaṭṭhena hatthapādaparikammaṃ piṭṭhiparikammaṃ gandhakuṭipariveṇaṃ sammajjanenāti evamādīhi kiccehi upaṭṭhahanto "imāya nāma velāya satthu imaṃ nāma laddhuṃ vaṭṭati, idaṃ nāma kātuṃ vaṭṭatī'ti divasabhāgaṃ santikāvacaro hutvā rattibhāgasamanantare daṇḍadīpikaṃ gahetvā ekarattiṃ gandhakuṭipariveṇaṃ nava vāre anupariyāyati. Evañhissa ahosi - "sace me thinamiddhaṃ okkameyya, dasabale pakkosante paṭivacanaṃ dātuṃ na sakuṇeyya'nti. Tasmā sabbarattiṃ daṇḍadīpikaṃ hatthena na muñcati. Idamettaṃ vatthu. Aparabhāge pana satthā jetavane viharanto anekapariyāyena dhammabhaṇḍāgārikaānandattherassa vaṇṇaṃ kathetvā theram imasmim sāsane bahussutānaṃ satimantānaṃ gatimantānaṃ dhitimantānaṃ upaṭṭhākānaṃ bhikkhūnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Uruvelakassapattheravatthu

224. Dutiye mahāparisānanti mahāparivārānaṃ uruvelakassapo aggoti dasseti. Aññesañhi therānaṃ kañci kālaṃ parivāro mahā hoti kañci kālaṃ appo, imassa pana therassa dvīhi bhātikehi saddhiṃ ekaṃ samaṇasahassaṃ nibaddhaparivārova ahosi. Tesu ekekasmim ekekaṃ pabbājente dve samaṇasahassāni honti, dve dve pabbājente tīṇi sahassāni honti. Tasmā so mahāparivārānaṃ aggo nāma jāto. Kassapoti panassa gottaṃ. Uruvelāyaṃ pabbajitattā uruvelakassapoti paññāyittha.

Tassa pañhakamme ayaṃanupubbikathā - ayampi hi padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare kulagehe paṭisandhiṃ gahetvā vayappatto satthu dhammakathaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ mahāparisānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā "mayāpi anāgate evarūpena bhavituṃ vaṭṭatī'ti sattāhaṃ buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ datvā ticivarena acchādetvā satthāraṃ vanditvā mahāparisānaṃ aggabhāvatthaṃ patthanaṃ akāsi. Satthā anantarāyaṃ disvā anāgate gotamabuddhassa sāsane mahāparisānaṃ aggo bhavissatī'ti byākaritvā pakkāmi.

Sopi kulaputto yāvajīvaṃ kalyāṇakammaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto ito dvenavutikappamatthake phussabuddhassa vemātikakaniṭṭhabhātā hutvā nibbatto, pitā mahindarājā nāma. Apare panassa dve kaniṭṭhabhātaro ahesuṃ. Evam te tayo bhātaro visuṃ visuṃ ṭhānantaraṃ labhiṃsu. Te heṭṭhā vuttanayeneva kupitaṃ paccantaṃ vūpasametvā pitu santikā varaṃ labhitvā "temāsaṃ dasabalaṃ paṭijaggissāmā'ti varaṃ gaṇhiṃsu. Atha nesaṃ etadahosi - "amhehi dasabalaṃ paṭijaggantehi anucchavikaṃ kātuṃ vaṭṭatī'ti ekaṃ amaccaṃ uppādaṃ kaṭṭhāne

ṭhapetvā ekaṃ āyavayajānanakaṃ katvā ekaṃ buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa parivesakaṭṭhāne ṭhapetvā attanā dasa sīlāni samādāya temāsaṃ sikkhāpadāni rakkhiṃsu. Te tayo amaccā heṭṭhā vuttanayeneva imasmiṃ buddhuppāde bimbisāravisaṅkharatṭhapālā jātā.

Te pana rājakumārā vutthavasasse dasabale sahatthā buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ paccayapūjāya pūjetvā yāvajīvaṃ kalyāṇakammaṃ katvā amhākaṃ dasabalassa nibbattito puretameva brāhmaṇakule nibbattitvā attano gottavasena tayopi janā kassapā eva nāma jātā. Te vayappattā tayo vede uggaṇhiṃsu. Tesam jeṭṭhabhātikassa pañca māṇavakasatāni parivāro ahosi, majjhimassa tīṇi, kaniṭṭhassa dve. Te attano ganthe sāraṃ oloketā diṭṭhadhammikameva passiṃsu, na samparāyikaṃ. Atha nesaṃ jeṭṭhabhātā attano parivārena saddhiṃ uruvelaṃ gantvā isipabbajjaṃ pabbajitvā uruvelakassapo nāma jāto, mahāgaṇḍānādīvaṅke pabbajito nadīkassapo nāma jāto, gayāsīse pabbajito gayākassapo nāma jāto.

Evam tesu isipabbajjaṃ pabbajitvā tattha vasantesu bahūnaṃ divasānaṃ accayena amhākaṃ bodhisatto mahābhinnikkhamanaṃ nikkhamitvā paṭividdhasabbaññaṇaṇaṇo anukkamena dhammacakkaṃ pavattetvā pañcavaggiye there arahatte paṭiṭṭhāpetvā yasadāraṇakappamukhe pañcapaṇṇāsa saḥāyakepi vinetvā satṭhi arahante “caratha, bhikkhave, cārika”nti bahujaṇahitāya cārikaṃ pesetvā bhaddavaggiye vinetvā uruvelakassapassa hetuṃ disvā “mayi gate tayo bhātikā saparivārā arahattaṃ pāpuṇissanti”ti ṇatvā ekako adutiyo uruvelakassapassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā vasanaṭṭhāya agyāgāraṃ yācitvā tattha kataṃ nāgadamaṇaṃ ādiṃ katvā aḍḍhuḍḍhasahasseehi pāṭihāriyehi uruvelakassapaṃ saparivāraṃ vinetvā pabbājesi. Tassa pabbajitabhāvaṃ ṇatvā itarepi dve bhātaro saparivārā āgantvā pabbajiṃsu, sabbepi ehibhikkhū iddhimayapattacīvaradharā ahesuṃ.

Satthā taṃ samaṇasahassaṃ ādāya gayāsīsaṃ gantvā piṭṭhipāsāṇe nisinno “kathaṃrūpā nu kho etesaṃ dhammadesanā sappāyā”ti oloketto “ime aggim paricarantā vicariṃsu, imesaṃ tayo bhava ādittāgārasadise katvā dassetuṃ vaṭṭatī”ti ādittapariyāyasuttaṃ desesi. Desanāpariyosāne sabbeva arahattaṃ pattā. Satthā tehi parivuto pubbe bimbisāraraṇṇo dinnapaṭiṇṇattā rājagahanagare laṭṭhivanuyyānaṃ agamāsi. Rājā dasabalassa āgatabhāvaṃ sutvā dvādasanahutehi brāhmaṇagahapatikehi saddhiṃ satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Satthā sabbāvantaṃ paraṃ oloketvā mahājanaṃ uruvelakassapassa nipaccakāraṃ karontaṃ disvā “ime mayhaṃ vā kassapassa vā mahantabhāvaṃ na jānanti, savitakkā ca nāma desanaṃ sampaṭicchituṃ na sakkonti”ti cintetvā, “kassapa, tuyhaṃ upaṭṭhākānaṃ vitakkaṃ chindā”ti therassa saṇṇaṃ adāsi. Thero satthu vacanaṃ sampaṭicchitvā utṭhāyāsanaṃ satthāraṃ pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā tālappamāṇaṃ ākāsaṃ uppatitvā iddhivikubbanāṃ dassetvā “satthā me, bhante, bhagavā, sāvako hamasmi, satthā me, bhante, bhagavā, sāvako hamasmī”ti vatvā oruḥha dasabalassa pāde vandī. Etenupāyena sattame vāre sattatālappamāṇaṃ ākāsaṃ abbhuggantvā puna āgantvā dasabalassa pāde vanditvā ekamantaṃ nisīdi.

Tasmiṃ kāle mahājano “ayaṃ loke mahāsamaṇo”ti satthari nibbitakko jāto, athassa satthā dhammaṃ desesi. Desanāpariyosāne rājā ekādasanahutehi brāhmaṇagahapatikehi saddhiṃ sotāpattiṃ phale paṭiṭṭhito, ekanahutaṃ upāsakattaṃ paṭivedesi. Tepi uruvelakassapassa parivārā saḥassamattā bhikkhū attano āsevanavasena cintesuṃ - “amhākaṃ pabbajitakiccaṃ matthakaṃ pattāṃ, bahi

gantvā kiṃ karissāmā”ti uruvelakassapattheraṃyeva parivāretvā vicariṃsu. Tesu ekekasmīṃ ekekaṃ nissitakaṃ gaṇhante dve sahaṣṣāni honti, dve dve gaṇhante tīṇi sahaṣṣāni honti. Tato paṭṭhāya yattakā tesam nissitakā, tattake kathetuṃ vaṭṭatīti. Idamettha vatthu. Aparabhāge pana satthā jetavane viharanto theram mahāparisānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Kāḷudāyittheravatthu

225. Tatiye kulappasādakānanti kulaṃ pasādentānaṃ. Ayaṃ hi thero adiṭṭhabuddhadassanaṃyeva suddhodanamahārājassa nivesanaṃ pasādesi, tasmā kulappasādakānaṃ aggo nāma jāto.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayampi hi padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare kulagehe nibbatto satthu dhammadesanaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ kulappasādakānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikāraṃkammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. So yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto amhākaṃ bodhisattassa mātukucchiyaṃ paṭisandhiggahaṇadivase kapilavatthusmiṃyeva amaccagehe paṭisandhiṃ gaṇhi. Jātadivase bodhisattena saddhiṃyeva jātoti taṃdivasaṃyeva taṃ dukūlacumbuṭake nipajjāpetvā bodhisattassa upaṭṭhānatthāya nayiṃsu. Bodhisattena hi saddhiṃ bodhirukkho rāhulamātā catasso nidhikumbhiyo ārohaniyahatthī kaṇḍako channo kāḷudāyīti ime satta ekadivase jātattā sahaṃjātā nāma ahesuṃ. Athassa nāmaggaṇadivase sakalanagarassa udaggacittadivase jātoti udāyīteveva nāmaṃ akaṃsu. Thokaṃ kāḷadhātukattā pana kāḷudāyī nāma jāto. So bodhisattena saddhiṃ kumārakīḷaṃ kīḷanto vuddhiṃ agamāsi.

Aparabhāge bodhisatto mahābhinnikkhamaṃ nikkhamitvā anukkamena sabbaññutaṃ patvā pavattitavaradhammacakko lokānuggahaṃ karonto rājagahaṃ upanissāya viharati. Tasmīṃ samaye suddhodanamahārājā “siddhatthakumāro abhisambodhiṃ patvā rājagahaṃ upanissāya veḷuvane viharatī”ti sutvā purisasahassaparivāraṃ ekaṃ amaccaṃ “puttaṃ me idha ānehi”ti pesesi. So satṭhiyojanamaggaṃ gantvā dasabalassa catuparisamajjhe nisīditvā dhammadesanāvelāya vihāraṃ pāvīsi. So “tiṭṭhatu tāva rañña pahitasāsana”nti parisapariyante ṭhito satthu dhammadesanaṃ sutvā yathāṭhitova saddhiṃ purisasahashehi arahattaṃ pāpuṇi. Atha nesaṃ satthā “etha bhikkhavo”ti hatthaṃ pasāresi, sabbe taṃkhaṇaṃyeva iddhiṃmayapattacīvaradharā vassasatṭhikattherā viya ahesuṃ. Arahattaṃ pattakālato paṭṭhāya pana ariyā nāma majjhattāva hontīti rañña pahitasāsanaṃ dasabalassa na kathesi. Rājā “neva gato āgacchati, na sāsanaṃ suyyatī”ti “ehi, tāta, tvaṃ gacchā”ti teneva niyāmena aññaṃ amaccaṃ pesesi. Sopi gantvā purimanayeneva saddhiṃ parisāya arahattaṃ patvā tuṇhī ahosi. Evaṃ navahi amaccehi saddhiṃ nava purisasahassāni pesesi. Sabbe attano kiccaṃ niṭṭhāpetvā tuṇhī ahesuṃ.

Atha rājā cintesi - “ettakā janā mayi sinehābhāvena dasabalassa idhāgamanatthāya na kiñci kathayiṃsu, aññe gantvāpi dasabalaṃ ānetuṃ na sakkhissanti. Mayhaṃ kho pana putto udāyī dasabalena saddhiṃ ekavayo sahaṃsukīḷiko, mayi cassa sineho atthī”ti kāḷudāyīṃ pakkosāpetvā, “tāta, purisasahassaparivāro gantvā dasabalaṃ ānehi”ti āha. Paṭhamaṃ gatapurisā viya pabbajituṃ labhanto ānessāmi, devāti. Yaṃkiñci katvā mama puttaṃ dassehi. “Sādhu, devā”ti rañña sāsanaṃ ādāya rājagahaṃ gantvā satthu dhammadesanāvelāya parisapariyante ṭhito dhammaṃ

sutvā saparivāro arahattaphalaṃ patvā ehibhikkhubhāve patitṭhāsi. Tato cintesi - “na tāva dasabalassa kulanagaraṃ gantum esa kālo, vasantasamaye supupphitesu vanasaṇḍesu haritaṇṇasañchannāya pathaviyā esa kālo bhavissatī”ti kālaṃ paṭimānento tassa kālassa āgatabhāvaṃ ñatvā -

“Nātisītaṃ nātiuṇhaṃ, nātidubbhikkhachātakaṃ;
Saddalā haritā bhūmi, esa kālo mahāmuni”ti. -

Saṭṭhimattāhi gāthāhi dasabalassa kulanagaraṃ gamanattāya gamanavaṇṇaṃ vaṇṇesi. Satthā “udāyī gamanavaṇṇaṃ katheti, kapilavatthunagaraṃ gantum esa kālo”ti vīsatisahassabhikkhuparivāro aturitagamanena cārikaṃ nikkhami.

Udāyitthero satthu nikkhantabhāvaṃ ñatvā “pitu mahārājassa saññaṃ dātuṃ vaṭṭatī”ti vehāsaṃ abbhuggantvā rañño nivesane pāturahosi. Suddhodanamahārājā therāṃ disvā tuṭṭhacitto mahārahe pallaṅke nisīdāpetvā attano paṭiyāditassa nānaggarasabhojanassa pattāṃ pūretvā adāsi. Thero uṭṭhāya gamanākappaṃ dassesi. Nisīditvāva bhuñja, tātāti. Satthu santikaṃ gantvā bhuñjissāmi, mahārājāti. Kahaṃ pana, tāta, satthāti? Vīsatisahassabhikkhuparivāro tumhākaṃ dassanattāya cārikaṃ nikkhanto, mahārājāti. Tumhe imaṃ piṇḍapātaṃ paribhuñjitvā yāva mama putto imaṃ nagaraṃ sampāpuṇāti, tāvassa itova piṇḍapātaṃ harathāti. Thero bhattakiccaṃ katvā dasabalassa āharitabbaṃ bhattaṃ gahetvā dhammakathaṃ kathetvā dasabalassa adassaneneva sakalarājanivesanaṃ saddhāpaṭilābhaṃ labhāpetvā sabbesaṃ passantānaññeva pattāṃ ākāse vissajjetvā sayampi vehāsaṃ abbhuggantvā piṇḍapātaṃ ādāya satthu hatthe ṭhapesi, satthā taṃ piṇḍapātaṃ paribhuñji. Thero saṭṭhiyojanamaggaṃ yojanaparamaṃ gacchantassa satthuno divase divase rājagehato bhattaṃ āharitvā adāsi. Evaṃ vatthu veditabbaṃ. Atha aparabhāge satthā “mayhaṃ pitu mahārājassa sakalanivesanaṃ pasādesī”ti therāṃ kulappasādakānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Bākulattheravatthu

226. Catutthe appābādhānanti nirābādhānaṃ. Bākuloti dvīsu kulesu vaḍḍhitattā evaṃladdhanāmo thero.

Tassa pañhakamme ayaṃanupubbikathā - ayaṃ kira atīte ito kappasatasahassādhike asaṅkhyeyyamattake anomadassidasabalassa nibbattito puretameva brāhmaṇakule paṭisandhiṃ gaṇhitvā vayaṃ āgamma uggahitavedo vedattaye sāraṃ apassanto “sampaṇḍikattaṃ gavesissāmi”ti pabbatapāde isipabbajjaṃ pabbajitvā pañcābhiñña-aṭṭhasamāpattilābhī hutvā jhānakīlītāya vītināmesi. Tasmiṃ samaye anomadassī bodhisatto sabbaññutaṃ patvā ariyagaṇaparivuto cārikaṃ carati. Tāpaso “tīṇi ratanāni uppannāni”ti sutvā satthu santikaṃ gantvā dhammaṃ sutvā desanāpariyosāne saraṇesu patitṭhito, attano ṭhānaṃ pana vijahitum nāsakkhi. So kālena kālaṃ satthu dassanāya ceva gacchati, dhammañca suṇāti.

Athekasmiṃ samaye tathāgatassa udaravāto uppajji. Tāpaso satthu dassanattāya āgato “satthā gilāno”ti sutvā “ko, bhante, ābādhō”ti. “Udaravāto”ti vutte “ayaṃ kālo mayhaṃ puññaṃ kātu”nti pabbatapādaṃ gantvā nānāvidhāni bhesajjāni samodhānetvā “idaṃ bhesajjaṃ satthu upanethā”ti upaṭṭhākattherassa adāsi. Saha bhesajjassa upayogena udaravāto paṭippassambhi. So satthu phāsukakāle gantvā

evamāha - “bhante, yadidaṃ mama bhesajjena tathāgatassa phāsukaṃ jātaṃ, tassa me nissandena nibbattanibbattabhāve gaddūhanamattampi sarīre byādhi nāma mā hotū”ti. Idamassa tasmim attabhāve kalyāṇakammaṃ.

So tato cuto brahmaloke nibbattitvā ekaṃ asaṅkhyeyyaṃ devamanussesu saṃsaranto padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare kulagehe paṭisandhiṃ gahetvā satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ appābādhānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikāraṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. So yāvatāyukaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto vipassīdasabalassa nibbattito puretameva bandhumatīnagare brāhmaṇakule nibbatto purimanayeneva isipabbajjaṃ pabbajitvā jhānalābhī hutvā pabbatapāde vasati.

Vipassībodhisattopi sabbaññutaṃ patvā aṭṭhasaṭṭhibhikkhusatasahassaparivāro bandhumatīnagaraṃ upanissāya pitu mahārājassa saṅghaṃ karonto khome migadāye viharati. Athāyaṃ tāpaso dasabalassa loke nibbattabhāvaṃ ñatvā āgantvā satthu dhammakathaṃ sutvā saraṇesu paṭiṭṭhāsi, attano pabbajjaṃ jahituṃ nāsakki, kālena kālaṃ pana satthu upaṭṭhānaṃ gacchati.

Athekasmim samaye ṭhapetvā satthārañceva dve aggasāvake ca himavati pupphitānaṃ visarukkānaṃ vātasamphassena sesabhikkhūnaṃ matthakarogo nāma udapādi. Tāpaso satthu upaṭṭhānaṃ āgato bhikkhū sasīsaṃ pārupitvā nipanne disvā - “kiṃ, bhante, bhikkhusaṅghassa aphāsuka”nti pucchi. Bhikkhūnaṃ tiṇapupphakarogo, āvusoti. Tāpaso cintesi - “ayaṃ kālo mayhaṃ bhikkhusaṅghassa kāyaveyyāvatikakammaṃ katvā puññaṃ nibbattetu”nti attano ānubhāvena nānāvidhāni bhesajjāni saṃkaḍḍhitvā yojetvā adāsi. Sabbabhikkhūnaṃ rogo taṃkhaṇaṃyeva vūpasanto.

So yāvatāyukaṃ ṭhatvā brahmaloke nibbattitvā ekanavutikappe devamanussesu saṃsaranto kassapabuddhakāle bārāṇasiyaṃ kulagehe nibbatto gharāvāsaṃ vasanto “mayhaṃ vasaṇagehaṃ dubbalaṃ, paccantaṃ gantvā dabbasambhāraṃ āharitvā gehaṃ karissāmī”ti vaḍḍhakīhi saddhiṃ gacchanto antarāmagge ekaṃ jīṇaṃ mahāvihāraṃ disvā “tiṭṭhatu tāva mayhaṃ gehakammaṃ, na taṃ mayā saddhiṃ gamissati, yaṃkiñci katvā pana saddhiṃ gamanakammameva puretaraṃ kātuṃ vaṭṭati”ti teheva vaḍḍhakīhi dabbasambhāraṃ gāhāpetvā tasmim vihare uposathāgāraṃ kāresi, bhojanasālaṃ aggisālaṃ dīghacaṅkamaṃ jantāgharaṃ kappiyakuṭiṃ vaccakuṭiṃ ārogyasālaṃ kāresi, yaṃkiñci bhikkhusaṅghassa upabhogaparibhogaṃ bhesajjaṃ nāma sabbaṃ paṭiyādetvā ṭhapesi.

So yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā ekaṃ buddhantaṃ devamanussesu saṃsaranto amhākaṃ dasabalassa nibbattito puretameva kosambiyaṃ seṭṭhigehe paṭisandhiṃ gaṇhi. Tassa paṭisandhiggahaṇadivasato paṭṭhāya taṃ seṭṭhikulaṃ lābhaggaṃyaggaṃpattaṃ ahosi. Athassa mātā puttaṃ vijāyitvā cintesi - “ayaṃ dārako puññavā katādhikāro, yattakaṃ kālaṃ arogo dīghāyuko hutvā tiṭṭhati, tattakaṃ amhākaṃ sampattidāyako bhavissati. Jātadivaseyeva mahāyamunāya nhātadārakā nirogā hontī”ti nhāpanatthāya naṃ pesesi. “Pañcame divase sīsaṃ nhāpetvā nadikīḷanattāya naṃ pesesi”ti majjhimabhāṇakā. Tattha dhātiyā dārakaṃ nimujjanummujjanavasena kīḷāpentiyā eko maccho dārakaṃ disvā “bhakkho me aya”nti maññaṃāno mukhaṃ vivaritvā upagato. Dhātī dārakaṃ chaḍḍetvā palātā, maccho taṃ gili. Puññavā satto dukkhaṃ na pāpuṇi, sayanagabbhaṃ pavisitvā nipanno viya ahosi. Maccho dārakassa tejena tattaphālaṃ gilitvā ḍayhamāno viya

vegena tiṃsayojanaṃ gantvā bārāṇasinagaravāsino macchabandhassa jālaṃ pāvīsi. Mahāmacchā nāma jālena baddhā māriyamānāva maranti, ayaṃ pana dārakassa tejena jālato nīhaṭamattova mato. Macchabandhā ca mahāmacchaṃ labhitvā phāletvā vikkiṇanti, taṃ pana dārakassa ānubhāvena aphāletvā sakalameva kājena haritvā “sahassena demā”ti vadantā nagare vicariṃsu, koci na gaṇhāti.

Tasmiṃ pana nagare aputtakam asītikoṭivibhavaṃ seṭṭhikulaṃ atthi. Tassa dvāramūlaṃ patvā “kiṃ gahetvā dethā”ti vuttā “kahāpaṇa”nti āhaṃsu. Tehi kahāpaṇaṃ datvā gahito. Seṭṭhibhāriyāpi aññesu divasesu macche na kelāyati, taṃdivasaṃ pana macchaṃ phalake ṭhapetvā sayameva phālesi. Macchañca nāma kucchito phārenti, sā pana piṭṭhito phārenti macchakucchiyaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ dārakaṃ disvā “macchakucchiyaṃ me putto laddho”ti nādaṃ naditvā dārakaṃ ādāya sāmikassa santikaṃ agamāsi. Seṭṭhi tāvadeva bheriṃ carāpetvā dārakamādāya rañño santikaṃ gantvā “macchakucchiyaṃ me, deva, dārako laddho, kiṃ karomā”ti āha. Puññavā esa, yo macchakucchiyaṃ ārogo vasi, posehi nanti.

Assosi kho itaraṃ kulaṃ “bārāṇasiyaṃ kira ekaṃ seṭṭhikulaṃ macchakucchiyaṃ dārakaṃ labhī”ti. Te tattha agamaṃsu. Athassa mātā dārakaṃ alaṅkaritvā kīlāpiyamānaṃ disvā “manāpo vatāyaṃ dārako”ti gahetvā pakatiṃ ācikkhi. Itarā “mayhaṃ putto”ti āha. Kahaṃ te laddhoti. Macchakucchiyanti. Na tuyhaṃ putto, mayhaṃ puttoti. Kahaṃ te laddhoti. Mayā dasa māse kucchiyā dhārito, atha naṃ nadiyā kīlāpiyamānaṃ maccho gilīti. Tuyhaṃ putto aññena macchena gilīti bhavissati, ayaṃ pana mayā macchakucchiyaṃ laddhoti ubhopi rājakulaṃ agamaṃsu. Rājā āha - “ayaṃ dasa māse kucchiyā dhāritattā amātā kātuṃ na sakkā, macchaṃ gaṇhantāpi vakkayakanādāni bahi katvā gaṇhantā nāma natthīti macchakucchiyaṃ laddhattā ayampi amātā kātuṃ na sakkā, dārako ubhinnaṃpi kulānaṃ dāyādo hotū”ti. Tato paṭṭhāya dvepi kulāni ativiya lābhaggaṃ aggaṃ pattāni ahesuṃ. Tassa dvīhi kulehi vaḍḍhitattā bākulakumārōti nāmaṃ kariṃsu.

Tassa viññutaṃ pattassa dvīsūpi nāgaesu tayo tayo pāsāde kāretvā nāṭakāni paccupaṭṭhapesuṃ. Ekekasmiṃ nagare cattāro cattāro māse vasati. Ekasmiṃ nagare cattāro māse vutthassa saṅghāṭanāvāsu maṇḍapaṃ kāretvā tattha naṃ saddhiṃ nāṭakehi āropenti. So sampattiṃ anubhavamāno catūhi māsehi itaraṃ nagaraṃ gacchati. Taṃnagaravāsīni nāṭakāni “dvīhi māsehi upaḍḍhamaggaṃ āgato bhavissati”ti paccuggantvā taṃ parivāretvā dvīhi māsehi attano nagaraṃ nenti, itarāni nāṭakāni nivattitvā attano nagarameva gacchanti. Tattha cattāro māse vasitvā teneva niyāmena puna itaraṃ nagaraṃ gacchati. Evamassa sampattiṃ anubhavantassa asīti vassāni paripuṇṇāni.

Tasmiṃ samaye amhākaṃ bodhisatto sabbaññutaṃ patvā pavattitavaradhammacakko anukkamena cārikaṃ caramāno kosambiṃ pāpuṇi, bārāṇasīni majjhimaṃ bhāṇakā. Bāculo seṭṭhipi kho “dasabalo āgato”ti sutvā bahuṃ gandhamālaṃ ādāya satthu santikaṃ gantvā dhammakathaṃ sutvā paṭiladdhasaddho pabbaji. So sattāhameva puthujjano hutvā atṭhame aruṇe saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Athassa dvīsū nāgaesu gihikāle paricārikamātugāmā attano kulagharāni āgantvā tattha vasamānā cīvarāni katvā pahīṇiṃsu. Thero ekaṃ addhamāsaṃ kosambivāsikehi pahitaṃ cīvaraṃ bhuñjati, ekaṃ addhamāsaṃ bārāṇasivāsikehīti. Eteneva niyāmena dvīsūpi nāgaesu yaṃ yaṃ uttamaṃ, taṃ taṃ therasseva āhariyati. Therassa asīti vassāni agāramajjhe vasantassa dvīhaṅgulehi gandhapiṇḍaṃ gahetvā upasiṅghanamattampi kālaṃ na

koci ābādho nāma ahosi. Āsītime vasse sukheneva pabbajjaṃ upagato. Pabbajitassāpissa appamattakopi ābādho vā catūhi paccayehi vekallaṃ vā nāhosi. So pacchime kāle parinibbānasamayepi purāṇagihisahāyakassa acelakassapassa attano kāyikacetasikasukhadīpanavaseneva sakalaṃ bākulasuttaṃ kathetvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi. Evaṃ aṭṭhuppatti samuṭṭhitā. Satthā pana therassa dharamānakāleyeva there yathā paṭipāṭiyā ṭhānantare ṭhapento bākulattheraṃ imasmiṃ sāsane appābādhānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Sobhitattheravatthu

227. Pañcame pubbenivāsaṃ anussarantānaṃ pubbe nivutthakkhandhasantānaṃ anussaraṇasamatthānaṃ sobhitatthero aggoti dasseti. So kira pubbenivāsaṃ anupaṭipāṭiyā anussaramāno pañca kappasatāni asaṇṇibhave acittakapaṭisandhiṃ nayato aggahesi ākāse padaṃ dassento viya. Tasmā pubbenivāsaṃ anussarantānaṃ aggo nāma jāto.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayampi kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare kulagehe paṭisandhiṃ gaṇhitvā vayappatto satthu dhammadesanaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ pubbenivāsaṇṇāṇalābhīnaṃ bhikkhūnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. So yāvajīvaṃ kusalakammaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto imasmiṃ buddhuppāde sāvattiyaṃ brāhmaṇakule nibbatti, sobhitotissa nāmaṃ akaṃsu.

So aparena samayena satthu dhammadesanaṃ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanaṃ vadḍhetvā arahattaṃ patvā pubbenivāsaṇṇāne ciṇṇavasī ahosi. So anupaṭipāṭiyā attano nibbattaṭṭhānaṃ anussaranto yāva asaṇṇibhave acittakapaṭisandhi, tāva paṭisandhiṃ addasa. Tato paraṃ antare pañca kappasatāni pavattiṃ adisvā avasāne cutiṃ disvā “kiṃ nāmeta”nti āvajjamāno nayavasena “asaṇṇibhavo bhavissatī”ti niṭṭhaṃ agamāsi. Satthā imaṃ kāraṇaṃ aṭṭhuppattiṃ katvā therāṃ pubbenivāsaṃ anussarantānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Upālitttheravatthu

228. Chaṭṭhe vinayadharānaṃ yadidaṃ upālīti vinayadharānaṃ bhikkhūnaṃ upālittthero aggoti dasseti. Thero kira tathāgatasseva santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā vipassanaṃ vadḍhetvā arahattaṃ pāpuṇi. Tathāgatasseva santike vinayapiṭakaṃ uggaṇhitvā bhārukacchakavatthum, ajjukavatthum, kumārakassapavatthunti imāni tīṇi vatthūni sabbaṇṇūtaṇṇāṇena saddhiṃ saṃsandetvā kathesi. Tasmā vinayadharānaṃ aggo nāma jāto.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - padumuttarabuddhakāle kiresa haṃsavatiyaṃ kulaghare nibbatta ekadivasaṃ satthu dhammakathaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ vinayadharānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. So yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto imasmiṃ buddhuppāde kappakagehe paṭisandhiṃ gaṇhi, upālīdārakotissa nāmaṃ akaṃsu. So vayappatto channaṃ khattiyānaṃ pasādhako hutvā tathāgate anupiyambavane viharante pabbajjatthāya nikkhamantehi teti chahi khattiyehi saddhiṃ nikkhamitvā pabbaji. Tassa pabbajjāvidhānaṃ pāḷiyaṃ āgatameva.

So pabbajitvā upasampanno satthāraṃ kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā “mayhaṃ, bhante, araṇṇavāsaṃ anujānāthā”ti āha. Bhikkhu tava araṇṇe vasantassa ekameva

dhuraṃ vaḍḍhissati, amhākaṃ pana santike vasantassa vipassanādhurañca ganthadhurañca paripūressatīti. Thero satthu vacanaṃ sampaṭicchitvā vipassanāya kammaṃ karonto nacirasseva arahattaṃ pāpuṇi. Atha naṃ satthā sayameva sakalaṃ vinayapiṭakaṃ uggaṇhāpesi. So aparabhāge heṭṭhā vuttāni tīṇi vatthūni vinicchini. Satthā ekekasmīṃ vinicchite sādhuḥkāraṃ datvā tayopi vinicchaye aṭṭhuppattiṃ katvā therāṃ vinayadharānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Nandakattheravatthu

229. Sattame bhikkhunovādakānaṃ yadidaṃ nandakoti ayaṃ hi thero dhammakathaṃ kathento ekasamodhāne pañca bhikkhunīsātāni arahattaṃ pāpesi. Tasmā bhikkhunovādakānaṃ aggo nāma jāto.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayañhi padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare kulagehe nibbatto satthu dhammadesanaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ bhikkhunovādakānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. So yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto imasmīṃ buddhuppāde sāvattiyaṃ kulagehe paṭisandhiṃ gahetvā vayappatto satthu dhammadesanaṃ sutvā paṭiladdhasaddho satthu santike pabbajitvā vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattaṃ pāpuṇi, pubbenivāsaññe ca ciṇṇavasī ahosi. So catūsu parisāsu sampattāsu “sabbesaṃyeva manaṃ gahetvā kathetuṃ sakkotī”ti dhammakathikanandako nāma jāto. Tathāgatopi kho rohiṇīnadītīre cumbaṭakakalahe nikkhamitvā pabbajitānaṃ pañcannaṃ sākiyakumārasatānaṃ anabhiratiyā uppannāya te bhikkhū ādāya kuṇāladahaṃ gantvā kuṇālajātakakathāya nesaṃ saṃviggabhāvaṃ ñatvā catusaccakathaṃ kathetvā sotāpattiṃphale patiṭṭhāpesi. Aparabhāge mahāsamayasuttaṃ kathetvā aggaphalaṃ arahattaṃ pāpesi. Tesāṃ therānaṃ purāṇadutiyikā “amhe dāni idha kiṃ karissāmā”ti vatvā sabbāva ekacittā hutvā mahāpajāpatiṃ upasaṅkamtvā pabbajjaṃ yācimsu. Tāpi pañcasatā theriyā santike pabbajjañca upasampadañca labhimsu. Atitānantarāya pana jātiyā sabbāva tā nandakattherassa rājaputtabhāve ṭhitassa pādapariṇāyikā ahesuṃ.

Tena samayena satthā “bhikkhū bhikkhuniyo ovadantū”ti āha. Thero attano vāre sampatte tāsāṃ purimabhāve attano pādapariṇāyikabhāvaṃ ñatvā cintesi - “maṃ imassa bhikkhunīsaṅghassa majjhe nisinnaṃ upamāyo ca kāraṇāni ca āharitvā dhammaṃ kathayamānaṃ disvā añño pubbenivāsaññalābhī bhikkhu imaṃ kāraṇaṃ oloketvā ‘āyasmā nandako yāvajjādivasā orodhe na vissajjeti, sobhatāyamāyasmā orodhaparivuto’ti vattabbaṃ maññeyyā”ti. Tasmā sayaṃ agantvā aññaṃ bhikkhuṃ pesesi. Tā pana pañcasatā bhikkhuniyo therasseva ovādaṃ paccāsīanti. Iminā kāraṇena bhagavā “attano vāre sampatte aññaṃ apesetvā sayameva gantvā bhikkhunīsaṅghaṃ ovadāhī”ti therāṃ āha. So satthu kathaṃ paṭibāhituṃ asakkonto attano vāre sampatte cātuddase bhikkhunīsaṅghassa ovādaṃ datvā sabbāva tā bhikkhuniyo saḷāyatanapaṭimaṇḍitāya dhammadesanāya sotāpattiṃphale patiṭṭhāpesi.

Tā bhikkhuniyo therassa dhammadesanāya attamanā hutvā satthu santikaṃ gantvā attano paṭividdhaguṇaṃ ārocesuṃ. Satthā “kasmīṃ nu kho dhammaṃ desente imā bhikkhuniyo uparimaggaphalāni pāpuṇeyyu”nti āvajjento puna “taṃyeva nandakassa dhammadesanaṃ sutvā pañcasatāpi etā arahattaṃ pāpuṇissanti”ti disvā punadivasepi therasseva santikaṃ dhammassavanatthāya pesesi. Tā punadivase dhammaṃ sutvā sabbāva arahattaṃ pattā. Taṃdivasaṃ bhagavā tāsāṃ

bhikkhunīnaṃ attano santikaṃ āgatakāle dhammadesanāya saphalabhāvaṃ ñatvā “hiyyo nandakassa dhammadesanā cātuddasiyaṃ candasadisī ahoṣi, ajja pannarasiyaṃ candasadisī”ti vatvā therassa sādhukāraṃ datvā tadeva ca kāraṇaṃ aṭṭhuppattiṃ katvā therāṃ bhikkhunovādakānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Nandattheravatthu

230. Aṭṭhame indriyesu guttadvārānanti chasu indriyesu pihitadvārānaṃ nandatthero aggoti dasseti. Kiñcāpi hi satthusāvakaṃ aguttadvārā nāma natthi, nandatthero pana dasasu disāsu yaṃ yaṃ disaṃ oloketukāmo hoti, na taṃ catusampajaññasena aparicchinditvā oloketi. Tasmā indriyesu guttadvārānaṃ aggo nāma jāto.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayampi hi padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare kulagehe paṭisandhiṃ gahetvā vayappatto satthu santike dhammaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ indriyesu guttadvārānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikāraṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. So yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto kapilavatthupure mahāpajāpatigotamiyā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi. Athassa nāmaggaṇadivase ñātisaṅghaṃ nandayanto tosentō jātoti nandakumārōteva nāmaṃ akaṃsu.

Mahāsattopi sabbaññutaṃ patvā pavattitavaradhammacakko lokānuggahaṃ karonto rājagahato kapilavatthupuraṃ gantvā paṭhamadassaneneva pitaraṃ sotāpattiṃ phale patiṭṭhāpesi. Punadivase pitu nivesanaṃ gantvā rāhulamātāya ovādaṃ datvā sesajanassapi dhammaṃ kathesi. Punadivase nandakumārassa abhisekagehapavesanaāhvāmaṅgalesu vattamānesu tassa nivesanaṃ gantvā kumāraṃ pattāṃ gāhāpetvā pabbājetuṃ viharābhimukho pāyāsi. Nandakumāraṃ abhisekamaṅgalaṃ na tathā pīlesi, pattāṃ ādāya gamanakāle pana janapadakalyāṇī uparipāsādavaragatā sīhapañjaraṃ ugghāṭetvā “tuvaṇṇaṃ kho, ayyaputta, āgaccheyyāsi”ti yaṃ vācaṃ nicchāresi. Taṃ sutvā gehasitachandarāgavasena oloketō panesa satthari gāravena yathāruciyaṃ nimittaṃ gahetuṃ nāsakkhi, tenassa cittasantāpo ahoṣi. Atha naṃ “imasmimhi ṭhāne nivattessati, imasmimhi ṭhāne nivattessati”ti cintentameva satthā viharāṃ netvā pabbājesi. Pabbajitopi paṭibāhituṃ asakkonto tuṇhī ahoṣi. Pabbajitadivasato paṭṭhāya pana janapadakalyāṇiṃ vuttavacanameva sarati. Athassa sā āgantvā avidūre ṭhitā viya ahoṣi. So anabhiratiyā pīlito thokaṃ ṭhānaṃ gacchati, tassa gumbaṃ vā gacchaṃ vā atikkamantasseva dasabalo purato ṭhitako viya ahoṣi. So aggimhi pakkhittaṃ kukkuṭapattaṃ viya paṭinivattitvā attano vasanaṭṭhānameva pavasisati.

Satthā cintesi - “nando ativiya pamatto viharati, anabhiratiṃ vūpasametūṃ na sakkoti, etassa cittanibbāpanaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti. Tato naṃ āha - “ehi, nanda, devacārikaṃ gacchissāmā”ti. Bhagavā kathāhaṃ iddhimantehi gantabbaṭṭhānaṃ gamissāmīti. Tvaṃ kevalaṃ gamanacittaṃ uppādehi, gantvā passissasīti. So dasabalassa ānubhāvena tathāgateneva saddhiṃ devacārikaṃ gantvā sakkassa devarañño nivesanaṃ oloketvā pañca accharāsātāni addasa. Satthā nandattheraṃ subhanimittavasena tā oloketāṃ disvā, “nanda, imā nu kho accharā manāpā, atha janapadakalyāṇī”ti pucchi. Bhante, janapadakalyāṇī imā accharā upanidhāya kaṇṇanāsacchinnakā makkaṭṭi viya khāyatīti. Nanda, evarūpā accharā samaṇadhammaṃ karontānaṃ na dullabhāti. Sace me, bhante bhagavā, paṭibhogo

hoti, ahaṃ samaṇadhammaṃ karissāmīti. Vissattho tvaṃ, nanda, samaṇadhammaṃ karohi. Sace te sappāṭisandhikā kālakiriyā bhavissati, ahaṃ etāsaṃ paṭilābhatthāya pāṭibhogoti. Iti satthā yathāruciyā devacārikam caritvā jetavanameva paccāgañchi.

Tato paṭṭhāya nandatthero accharānaṃ hetu rattindivaṃ samaṇadhammaṃ karoti. Satthā bhikkhū āṇāpesi - “tumhe nandassa vasanaṭṭhāne ‘eko kira bhikkhu dasabalaṃ pāṭibhogam katvā accharānaṃ hetu samaṇadhammaṃ karotī’ti tattha tattha kathentā vicarathā’ti. Te satthu vacanaṃ sampaṭicchitvā “bhatako kirāyasmā nando, upakkitako kirāyasmā nando, accharānaṃ hetu brahmacariyaṃ carati, bhagavā kirassa pāṭibhogo pañcannaṃ accharāsatānaṃ paṭilābhāya kakuṭapādīna”nti therassa savanūpacāre kathentā vicaranti. Nandatthero taṃ kathaṃ sutvā “ime bhikkhū na aññaṃ kathenti, maṃ ārabba kathenti, ayuttaṃ mama kamma”nti paṭisaṅkhānaṃ uppādetvā vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattaṃ pāpuṇi. Athassa arahattapattakkhaṇeaya aññatarā devatā bhagavato etamatthaṃ ārocesi, sayampi bhagavā aññāsiyeva. Punadivase nandatthero bhagavantaṃ upasaṅkamitvā evamāha - “yaṃ me, bhante bhagavā, pāṭibhogo pañcannaṃ accharāsatānaṃ paṭilābhāya kakuṭapādīnaṃ, muñcāmaṃ, bhante, bhagavantaṃ etasmā paṭissavā’ti. Evaṃ vatthu samuṭṭhitam. Satthā aparabhāge jetavanavihāre viharanto theram indriyesu guttadvārānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Mahākappinattheravatthu

231. Navame bhikkhuovādakānanti bhikkhū ovaḍantānaṃ mahākappinatthero aggoti dasseti. Ayaṃ kira thero ekasamodhānasmimyeva dhammakathaṃ kathento bhikkhusahassaṃ arahattaṃ pāpesi. Tasmā bhikkhuovādakānaṃ aggo nāma jāto.

Tassa pañhakamme ayaṃ amanupubbikathā - ayampi hi padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulaghare nibbattitvā aparabhāge satthu dhammakathaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ bhikkhuovādakānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikāraṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. So yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto kassapasammāsambuddhakāle bārāṇasiyaṃ kulagehe paṭisandhiṃ gahetvā purisasahassassa gaṇajetṭhako hutvā gabbhasahassapaṭimaṇḍitaṃ mahāpariveṇaṃ kāresi. Te sabbepi janā yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā kappinaupāsakaṃ jetṭhakaṃ katvā saputtadārā devaloke nibbattā. Ekaṃ buddhantaṃ devamanussesu saṃsariṃsu.

Atha amhākaṃ satthu nibbattito puretameva ayaṃ kappino paccantadesa kukkuṭavatīnagare rājagehe paṭisandhiṃ gaṇhi, sesapurisā tasmimyeva nagare amaccakulesu nibbattiṃsu. Tesu kappinakumāro pitu accayena chattaṃ ussāpetvā mahākappinarājā nāma jāto. Pubbe kalyāṇakammakaraṇakāle tassa gharasāminī itthi samānajātike rājakule nibbattitvā mahākappinarañño aggamahesī jātā, anojāpupphasadisavaṇṇatāya panassā anojādevīveva nāmaṃ ahosi. Mahākappinarājāpi sutavittako ahosi. So pātova utṭhāya catūhi dvārehi sīghaṃ dūte pesesi - “yattha bahussute sutadhare passatha, tato nivattitvā mayhaṃ ārocethā’ti.

Tena kho pana samayena amhākaṃ satthā loka nibbattitvā sāvatthiṃ upanissāya paṭivasati. Tasmim kāle sāvatthinagaravāsino vāṇijā sāvatthiyaṃ utṭhānakabhaṇḍam gahetvā, taṃ nagaraṃ gantvā, bhaṇḍam paṭisāmetvā, “rājānaṃ passissāmā’ti paṇṇākāraṃ gahetvā, rājakuladvāraṃ gantvā, “rājā uyyānaṃ gato’ti sutvā, uyyānaṃ gantvā, dvāre ṭhitā paṭihāraṃ ārocayiṃsu. Atha rañño nivedi, te rājā pakkosāpetvā niyyātitaṇṇākāre vanditvā ṭhite, “tātā, kuto āgacchathā’ti pucchi.

Sāvatthito, devāti. Kacci vo raṭṭhaṃ subhikkhaṃ, dhammiko rājāti? Āma, devāti. Atthi pana tumhākaṃ dese kiñci sāsānanti? Atthi deva, na pana sakkā ucchiṭṭhamukhehi kathetunti. Rājā suvaṇṇabhiṅgārena udakaṃ dāpesi. Te mukhaṃ vikkhāletvā dasabalābhimukhā añjaliṃ paggaheṭvā, “deva, amhākaṃ dese buddharatanaṃ nāma uppanna”nti āhaṃsu. Rañño “buddho”ti vacane sutamatteyeva sakalasārīraṃ pharamānā pīti uppajji. Tato “buddhoti, tātā, vadathā”ti āha. Buddhoti, deva, vadāmāti. Evaṃ tikkhattuṃ vadāpetvā “buddhotipadaṃ aparimāṇaṃ, nāssa sakkā parimāṇaṃ kātu”nti tasmiṃyeva pade pasanno satahassaṃ datvā “aparaṃ kiṃ sāsana”nti pucchi. Deva dhammaratanaṃ nāma uppannanti. Tampi sutvā tatheva tikkhattuṃ paṭiññaṃ gaheṭvā aparampi satahassaṃ datvā puna “aññaṃ kiṃ sāsana”nti pucchi. Saṅgharatanaṃ deva uppannanti. Tampi sutvā tatheva paṭiññaṃ gaheṭvā aparampi satahassaṃ datvā dinnabhāvaṃ paṇṇe likhitvā, “tātā, deviyā santikaṃ gacchathā”ti pesesi. Tesu gatesu amacce pucchi - “tātā, buddho loke uppanno, tumhe kiṃ karissathā”ti? Deva tumhe kiṃ kattukāmāti? Ahaṃ pabbajissāmīti. Mayampi pabbajissāmāti. Te sabbepi gharaṃ vā kuṭumbaṃ vā anapaloketvā ye asse āruya gatā teheva nikkhamiṃsu.

Vāṇijā anojādeviyā santikaṃ gantvā paṇṇaṃ dassetuṃ. Sā taṃ vācetvā “rañña tumhākaṃ bahū kahāpaṇā dinnā, kiṃ tumhehi kataṃ, tātā”ti pucchi. Piyasāsaṃ, devi, ānīanti. Amhepi sakkā, tātā, suṇāpetunti? Sakkā, devi, ucchiṭṭhamukhehi pana vattuṃ na sakkāti. Sā suvaṇṇabhiṅgārena udakaṃ dāpesi. Te mukhaṃ vikkhāletvā rañño ārocitaniyāmeneva ārocesuṃ. Sāpi taṃ sutvā uppannapāmojjā teneva nayena ekekaṃ pade tikkhattuṃ paṭiññaṃ gaheṭvā paṭiññaṃ gaṇanāya tīṇi tīṇi katvā nava satahassāni adāsi. Vāṇijā sabbānīpi dvādasa satahassāni labhiṃsu. Atha ne “rājā kahaṃ, tātā”ti pucchi. Pabbajissāmīti nikkhanto, devīti. “Tena hi, tātā, tumhe gacchathā”ti te uyyojetvā rañña saddhiṃ gatānaṃ amaccānaṃ mātugāme pakkosāpetvā “tumhe attano sāmikānaṃ gataṭṭhānaṃ jānātha amma”ti pucchi. Jānāma, ayye, rañña saddhiṃ uyyānakīlaṃ gatāti. Āma, amma gatā, tattha pana gantvā “buddho uppanno, dhammo uppanno, saṅgho uppanno”ti sutvā “dasabalassa santike pabbajissāmā”ti gatā, tumhe kiṃ karissathāti? Tumhe pana, ayye, kiṃ kattukāmāti? “Ahaṃ pabbajissāmi, na tehi vantavamaṇaṃ jivhagge ṭhapeyyanti. “Yadi evaṃ, mayampi pabbajissāmā”ti sabbāpi rathe yojetvā nikkhamiṃsu.

Rājāpi amaccasahashehi saddhiṃ gaṅgātīraṃ pāpuṇi, tasmiṃ samaye gaṅgā pūrā hoti. Atha naṃ disvā “ayaṃ gaṅgā pūrā hoti caṇḍamacchākiṇṇā, amhehi ca saddhiṃ āgatā dāsā vā manussā vā natthi, ye no nāvaṃ vā uḷumpaṃ vā katvā dadeyyuṃ. Etassa pana satthu guṇā nāma heṭṭhā avīcīto upari yāva bhavaggā patthaṭā. Sace esa satthā sammāsambuddho, imesaṃ assānaṃ khurapiṭṭhāni mā tementū”ti udakapiṭṭhena asse pakkhandāpesuṃ. Ekassa assasāpi khurapiṭṭhamattaṃ na temi, rājamaggena gacchantā viya paratīraṃ patvā parato aññaṃ mahānadiṃ pāpuṇiṃsu. “Dutiyā kinnaṃ”ti pucchi. Nīlavāhinī nāma gambhīratopi puthulatopi aḍḍhayaṇamattā devāti. Tattha añña saccakiriyā natthi, tāya eva saccakiriyāya tampi aḍḍhayaṇavittāraṃ nadiṃ atikkamiṃsu. Atha tatiyaṃ candabhāgaṃ nāma mahānadiṃ patvā tampi tāya eva saccakiriyāya atikkamiṃsu.

Satthāpi taṃdivasaṃ paccūsasamaye mahākaraṇāsamāpattito vuṭṭhāya lokaṃ olokento “ajja mahākappino tiyojanasatikaṃ rajjaṃ pahāya amaccasahassaparivāro mama santike pabbajituṃ āgacchatī”ti disvā “mayā tesāṃ paccuggamaṇaṃ kātuṃ yutta”nti pātova sarīrapaṭijagganaṃ katvā bhikkhusaṅghaparivāro sāvatthiyaṃ

piṇḍāya caritvā pacchābhattaṃ piṇḍapātapaṭikkanto sayameva pattacīvaraṃ gahetvā ākāse uppatitvā candabhāgāya tīre tesam uttaraṇatitthaabhimukhaṭṭhāne mahānigrodharukkho atthi, tattha pallaṅkena nisīditvā parimukhaṃ satim upaṭṭhapetvā chabbaṇṇabuddharasmiyo vissajjesi. Te tena titthena uttarantā buddharasmiyo ito cito ca dhāvantiyo oloketvā dasabalassa puṇṇacandasassirikaṃ mukhaṃ disvā “yaṃ satthāraṃ uddissa mayaṃ pabbajitā, addhā so eso”ti dassaneneva niṭṭhaṃ gantvā diṭṭhaṭṭhānato paṭṭhāya oṇamitvā vandamānā āgamma satthāraṃ vandimsu. Rājā gopphakesu gahetvā satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi saddhiṃ amaccasahassena. Satthā tesam dhammakathaṃ kathesi. Desanāpariyosāne sabbeva arahatte patiṭṭhāya satthāraṃ pabbajjaṃ yācimsu. Satthā “pubbe ime cīvaradānassa dinnattā attano pattacīvarāni gahetvāva āgatā”ti suvaṇṇavaṇṇaṃ hatthaṃ pasāretvā “etha bhikkhavo, svākkhāto dhammo, caratha brahmacariyaṃ sammā dukkhassa antakiriyaṃ”ti āha. Sāva tesam āyasmantānaṃ pabbajjā ca upasampadā ca ahosi, vassasaṭṭhikattherā viya satthāraṃ parivārayimsu.

Anojāpi devī rathasahassaparivārā gaṇḍātīraṃ patvā rañño atthāya ābhataṃ nāvaṃ vā uḷumpaṃ vā adisvā attano byattatāya cintesi - “rājā saccakiriyaṃ katvā gato bhavissati, so pana satthā na kevalaṃ tesameva atthāya nibbatto, sace so satthā sammāsambuddho, amhākaṃ rathā mā udake nimujjimsū”ti udakapiṭṭhena rathe pakkhandāpesi. Rathānaṃ nemivaṭṭimattampi na temi. Dutīyanadimpi tatiyanadimpi teneva saccakārena uttari. Uttaramānā eva ca nigrodharukkhamūle satthāraṃ addasa. Satthāpi “imāsaṃ attano sāmike passantīnaṃ chandarāgo uppajjitvā maggaphalānaṃ antarāyaṃ kareyya, dhammaṃ sotuṃ ca na sakkhissantī”ti. Yathā aññaṃaññaṃ na passanti, tathā akāsi. Tā sabbāpi titthato uttaritvā dasabalaṃ vanditvā nisīdimsu. Satthā tāsāṃ dhammakathaṃ kathesi. Desanāpariyosāne sabbā sotāpattiṃphale patiṭṭhāya aññaṃaññaṃ passimsu. Satthā “uppalavaṇṇā āgacchatū”ti cintesi. Therī āgantvā sabbā pabbājetvā ādāya bhikkhuniupassayaṃ gatā, satthā bhikkhusahassaṃ gahetvā ākāse jetavanaṃ agamāsi.

Athāyaṃ mahākappinatthero attano kiccaṃ matthakappattaṃ ṇatvā appossukko hutvā phalasamāpattisukhena vītināmento araṇṇāgatopi rukkhamaḷāgatopi suñṇāgāragatopi “aho sukhaṃ aho sukha”nti abhiṇhaṃ udānaṃ udānesi. Bhikkhū kathaṃ uppādesuṃ “kappinatthero rajjasukhaṃ anussaranto udānaṃ udānetī”ti. Te tathāgatassa ārocesuṃ. Bhagavā “mama putto maggasukhaṃ phalasukhaṃ ārabba udānaṃ udānesī”ti vatvā dhammapade imaṃ gāthamāha -

“Dhammapīti sukhaṃ seti, vipprasanna cetasā;
Ariyappavedite dhamme, sadā ramati paṇḍito”ti.

Athekadivasaṃ satthā tassa antevāsikabhikkhusahassaṃ āmantetvā āha - “kacci vo, bhikkhave, ācariyo dhammaṃ desetī”ti. Na bhagavā deseti, appossukko diṭṭhadhammasukhavihāraṃ anuyutto viharati, kassaci ovādamattampi na detīti. Satthā taṃ pakkosāpetvā “saccaṃ kira tvaṃ, kappina, antevāsikānaṃ ovādamattampi na desī”ti? Saccaṃ bhagavāti. Brāhmaṇa, mā evaṃ kari, ajja paṭṭhāya antevāsikānaṃ dhammaṃ deseṭhīti. “Sādhu, bhante”ti thero satthu kathaṃ siravarena sampaṭicchitvā ekasamodhāneyeva samaṇasahassassa dhammaṃ desetvā sabbe arahattaṃ pāpesi. Aparabhāge satthā saṅghamajjhe nisinna paṭipāṭiyā there ṭhānantaresu ṭhapento mahākappinattheraṃ bhikkhuovādakānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

232. Dasame tejodhātukusalānanti tejodhātum samāpajjitum kusalānaṃ sāgatatthero aggoti dasseti. Ayañhi thero tejodhātusamāpattiyā ambatitthanāgassa tejasā tejaṃ pariyādiyitvā taṃ nāgaṃ nibbisevanaṃ akāsi. Tasmā tejodhātukusalānaṃ aggo nāma jāto.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayampi hi padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe paṭisandhiṃ gahetvā aparabhāge satthudhammadesanaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ tejodhātukusalānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. So yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto imasmiṃ buddhuppāde sāvattiyaṃ brāhmaṇakule nibbatti, sāgata māṇavotissa nāmaṃ akaṃsu. So aparabhāge satthu dhammadesanaṃ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā tattha vasābhāvaṃ pāpuṇi.

Athekadivasaṃ satthā cārikaṃ caramāno kosambinagarasamīpaṃ agamāsi. Tena ca samayena nadītitthe porāṇakanāvikkassa bahū āgantukagamikā verino hutvā taṃ pothetvā mārayiṃsu. So viruddhena cittena patthanaṃ paṭṭhapetvā tasmīṃyeva titthe mahānubhāvo nāgarājā hutvā nibbatto. So viruddhacittattā akāleyeva vassāpeti, kāle pana na vassāpeti, sassāni na sammā sampajjanti. Sakalapaṭṭhapaṇāso ca tassa vūpasamanatthaṃ anusaṃvaccharaṃ balikammaṃ karonti, vasanaṭṭhāya cassa ekaṃ gehaṃ akaṃsu. Satthāpi teneva titthena uttaritvā bhikkhusaṅghaparivuto “tasmīṃyeva padese rattiṃ vasissāmī”ti agamāsi.

Athāyaṃ thero “caṇḍo kirettha nāgarājā”ti sutvā “imaṃ nāgarājānaṃ dametvā nibbisevanaṃ katvā satthu vasanaṭṭhānaṃ pariyādetum vaṭṭatī”ti nāgarājassa vasanaṭṭhānaṃ pavisitvā pallaṅkaṃ ābhujitvā nisīdi. Nāgo kujjhitvā “konāmāyaṃ muṇḍako mayhaṃ vasanaṭṭhānaṃ pavisitvā nisinnō”ti dhūpāyi, thero uttaritaraṃ dhūpāyi. Nāgo, pajjali, theropi uttaritaraṃ pajjalitvā tassa tejaṃ pariyādiyi. So “mahanto vatāyaṃ bhikkhū”ti therassa pādamūle nipatitvā, “bhante, tumhākaṃ saraṇaṃ gacchāmī”ti āha. Mayhaṃ saraṇagamanakiccaṃ natthi, dasabalassa saraṇaṃ gacchāmi. So “sādhū”ti saraṇagato hutvā tato paṭṭhāya na kañci viheṭṭeti, devampi sammā vassāpeti, sassāni sammā sampajjanti.

Kosambivāsino “ayyena kira sāgatenā ambatitthakanāgo damito”ti sutvā satthu āgamaṇaṃ udikkhamānā dasabalassa mahāsakkāraṃ sajjayiṃsu. Te dasabalassa mahāsakkāraṃ katvā chabbaggiyānaṃ vacanena sabbagehesu kāpotikaṃ pasannaṃ paṭiyādetvā punadivase sāgatattherassa piṇḍāya carantassa gehe gehe thokaṃ thokaṃ adaṃsu. Thero apaññatte sikkhāpade manussehi yāciyamāno gehe gehe thokaṃ thokaṃ pivitvā avidūraṃ gantvāva anāhārikabhāvena satīṃ vissajjetvā saṅkāraṭṭhāne pati.

Satthā katabhattakicco nikkhamanto taṃ disvā gāhāpetvā vihāraṃ gantvā vigarahitvā sikkhāpadaṃ paññāpesi. So punadivase satīṃ labhitvā attanā katakāraṇaṃ sutvā accayaṃ desetvā dasabalaṃ khamāpetvā uppannasamvego vipassanaṃ vadḍhetvā arahattaṃ pāpuṇi. Evaṃ vatthu vinaye samuṭṭhitaṃ. Taṃ tattha āgatanayeneva vitthārato veditabbaṃ. Aparabhāge pana satthā jetavane mahāvihāre nisīditvā paṭipāṭiyā there ṭhānantaresu ṭhapento sāgatattheraṃ tejodhātukusalānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

233. Ekādasame paṭibhāneyyakānanti satthu dhammadesanāpaṭibhānassa paccayabhūtānaṃ paṭibhājanakānaṃ bhikkhūnaṃ rādhaththero aggoti dasseti. Therassa hi diṭṭhisamudācāraṇca okappaniyasaddhaṇca āgamma dasabalassa navanavā dhammadesanā paṭibhāti. Tasmā thero paṭibhāneyyakānaṃ aggo nāma jāto.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayampi hi padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe nibbattitvā aparabhāge satthu dhammadesanaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ paṭibhāneyyakānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. So yāvajīvaṃ tathāgataṃ paricaritvā devamanussesu saṃsaranto imasmiṃ buddhuppāde rājagahanagare brāhmaṇakule paṭisandhiṃ gaṇhi, rādhamaṇavotissa nāmaṃ akaṃsu.

So mahallakakāle attano puttadārena abahumato “pabbajitvā kālāṃ vītinaṃmessāmi”ti vihāraṃ gantvā there pabbajjaṃ yāci. “Jiṇṇo mahallakabrāhmaṇo”ti na koci pabbājetuṃ icchi. Athekadivasāṃ brāhmaṇo satthu santikaṃ gantvā paṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ nisīdi. Satthā tassa upanissayasampattiṃ disvā kathaṃ samuṭṭhāpetukāmo “kiṃ, brāhmaṇa, puttadārā taṃ paṭijagganti”ti? Kuto, bho gotama, paṭijaggaṇaṃ, mahallakoti maṃ bahi nīhariṃsu. Kiṃ pana te, brāhmaṇa, pabbajituṃ na vaṭṭatīti? Ko maṃ, bho gotama, pabbājessati, mahallakabhāvena maṃ na koci icchatīti. Satthā sārīputtattherassa saññaṃ adāsi. Thero satthu vacanaṃ sirasā sampaṭicchitvā rādhabrāhmaṇaṃ pabbājetvā cintesi - “satthā imaṃ brāhmaṇaṃ sādarena pabbajāpesi, na kho me etaṃ anādarena pariharituṃ vaṭṭatī”ti rādhaththeraṃ ādāya gāmakāvāsaṃ agamāsi. Tatrassa adhunā pabbajitattā kicchālābhissa thero attano pattaṃ āvāsaṃ deti, attano pattaṃ paṇītapīṇḍapātampi tasseva datvā sayāṃ piṇḍāya carati. Rādhaththero senāsanasappāyaṇca bhojanasappāyaṇca labhitvā sārīputtattherassa santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā nacirasseva arahattaṃ pāpuṇi.

Atha naṃ thero gahetvā dasabalaṃ passituṃ āgato. Satthā jānantova pucchi - “yo te mayā, sārīputta, nissitako dinno, kīdisaṃ tassa, na ukkaṇṭhatī”ti? Bhante, sāsane abhiraṃitabhikkhu nāma evarūpo bhavēyyāti. Athāyasmato sārīputtassa “sārīputtatthero kataññū katavedī”ti saṅghamajjhe kathā udapādi. Taṃ sutvā satthā bhikkhū āmantesi - “anacchariyaṃ, bhikkhave, sārīputtassa idāni kataññūkataveditā, so atīte ahetukapaṭisandhiyaṃ nibbattopi kataññūkatavedīyeva ahoṣī”ti. Katarasmiṃ kāle bhagavāti?

Atīte, bhikkhave, pabbatapādamhi pañcasatamattā vaḍḍhakipurisā mahāaraññaṃ pavisitvā dabbasambhāre chinditvā mahāulumpaṃ bandhitvā nadiyā otārenti. Atheko hatthināgo ekasmiṃ visamaṭṭhāne soṇḍāya sākhaṃ gaṇhanto sākhabhaṇḍavegaṃ sandhāretuṃ asakkonto tikhiṇakhāṇuke pādena avatthāsi, pādo viddho, dukkhavedanā vattanti. So gamanaṃ abhinīharituṃ asakkonto tattheva nipajji. So katipāhaccayena te vaḍḍhakī attano samīpena gacchante disvā “ime nissāyāhaṃ jīvitaṃ labhissāmi”ti tesāṃ anupadaṃ agamāsi. Te nivattitvā hatthiṃ disvā bhītā palāyanti. So tesāṃ palāyanabhāvaṃ ṇatvā aṭṭhāsi, puna ṭhitakāle anubandhi.

Vaḍḍhakijetṭhako cintesi - “ayaṃ hatthi amhesu tiṭṭhantesu anubandhati, palāyantesu tiṭṭhati, bhavissati tattha kāraṇa”nti. Sabbe taṃ taṃ rukkhāṃ āruya tassa āgamaṇaṃ paṭimānentā nisīdiṃsu. So tesāṃ santikaṃ āgantvā attano pādaṃ

dassento parivattetvā nipajji. Tadā vaḍḍhakīnaṃ saññā udapādi - “gilānabhāvena, bho, esa āgacchati, na aññena kāraṇena”ti tassa santikaṃ gantvā pāde pavittḥakhāṇukaṃ disvā “iminā kāraṇena esa āgato”ti tikhiṇavāsīyā khāṇukakoṭiyaṃ odhiṃ datvā dalhāya rajjuyā bandhitvā kaḍḍhitvā nīharimsu. Athassa vaṇamukhaṃ pīletvā pubbalohitaṃ nīharitvā kasāvodakena dhovitvā attano jānanabhesajjaṃ makkhetvā nacirasseva phāsukaṃ akaṃsu.

Hatthināgo gilānā vuṭṭhito cintesi - “ime mayhaṃ bahupakārā, ime mayā nissāya jīvitaṃ laddhaṃ, mayā imesaṃ kataññunā katavedinā bhavituṃ vaṭṭatī”ti attano vasanaṭṭhānaṃ gantvā setaṃ gandhahatthipotakaṃ ānesi. Vaḍḍhakino hatthipotakaṃ disvā “amhākaṃ hatthī puttampi gahetvā āgato”ti ativiya tuṭṭhacittā ahesuṃ. Hatthināgo cintesi - “mayi tiṭṭhante ‘kiṃ nu kho ayaṃ āgato’ti mama āgatakāraṇaṃ na jānissanti”ti tṭhitatṭhānato pakkāmi. Hatthipotako pitu pacchato pacchato anupāyāsi. Hatthināgo tassa āgatabhāvaṃ ñatvā nivattanatthāya saddasaññaṃ adāsi. So pitu kathaṃ sutvā nivattitvā vaḍḍhakīnaṃ santikaṃ gato. Vaḍḍhakino “imaṃ hatthipotakaṃ amhākaṃ dātuṃ āgato bhavissati eso”ti ñatvā “amhākaṃ santike tayā kattabbakiccaṃ natthi, pitu santikaṃyeva gacchā”ti pahīnimsu. Hatthināgo yāvatatiyaṃ attano santikaṃ āgatampi puna vaḍḍhakīnaṃyeva samīpaṃ pesesi. Tato paṭṭhāya vaḍḍhakino hatthipotakaṃ attano santike katvā paṭijagganti. Bhojanakāle ekekaṃ bhattapiṇḍaṃ denti, bhattaṃ tassa yāvadatthaṃ ahosi. So vaḍḍhakīhi antogahane koṭṭitaṃ dabbasambhāraṃ āharitvā aṅgaṇaṭṭhāne rāsiṃ karoti. Eteneva niyāmena aññaṃampi upakārakammaṃ karoti.

Satthā imaṃ kāraṇaṃ āharitvā pubbepi sārīputtassa kataññūkatavedibhāvaṃ dīpeti. Sārīputtatthero hi tadā mahāhatthī ahosi, aṭṭhuppattiyaṃ āgato ossaṭṭhavīriyo bhikkhu hatthipotako ahosi. Saṃyuttanikāyaṃ pana patvā sakalaṃ rādhasaṃyuttaṃ, dhammapade ca -

“Nidhīnaṃva pavattāraṃ, yaṃ passe vajjadassinaṃ;
Niggayhavādiṃ medhāviṃ, tādisaṃ paṇḍitaṃ bhaje;
Tādisaṃ bhajamānassa, seyyo hoti na pāpiyo”ti. -

Gāthā therassa dhammadesanā nāma. Aparabhāge pana satthā paṭipāṭiyā there tṭhānantaresu tṭhapento rādhattheraṃ paṭibhāneyyakānaṃ aggaṭṭhāne tṭhapesīti.

Mogharājattheravatthu

234. Dvādasame lūkhacīvaradharānanti lūkhacīvaraṃ dhārentānaṃ mogharājā aggoti dasseti. Ayaṃ hi thero satthalūkhaṃ suttalūkhaṃ rajanalūkhanti tividhenapi lūkhena samannāgataṃ paṃsukūlaṃ dhāresi. Tasmā lūkhacīvaradharānaṃ aggo nāma jāto.

Tassa pañhakamme ayamanupubbikathā - ayampi hi padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe paṭisandhiṃ gahetvā nibbatti, tato aparabhāge satthu dhammakathaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ lūkhacīvaradharānaṃ aggaṭṭhāne tṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ tṭhānantaraṃ patthesi. So yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaranto kassapadasabalassa nibbattito puretameva kaṭṭhavāhananagare amaccagehe paṭisandhiṃ gaṇhi. Aparabhāge vayappatto kaṭṭhavāhanarājānaṃ upaṭṭhahanto amaccaṭṭhānaṃ labhi.

Tasmiṃ kāle kassapadasabalo loke uppajji. Kaṭṭhavāhanarājā “buddho kira loke uppanno”ti sutvā taṃ pakkosāpetvā āha - “tāta, buddho kira loke uppanno, imaṃ paccantanagaraṃ ekappahāreṇeva ubhoḥi amhehi tucchaṃ kātuṃ na sakkā, tvaṃ tāva majjhimadesaṃ gantvā buddhassa uppannabhāvaṃ ñatvā dasabalaṃ imaṃ nagaraṃ ānehī”ti purisasahassena saddhiṃ pesesi. So anupubbena satthu santikaṃ gantvā dhammakathaṃ sutvā paṭiladdhasaddho tattheva pabbajitvā vīsati vassasahassāni samaṇadhammaṃ akāsi. Tena saddhiṃ gatapurisā pana sabbepi nivattitvā puna rañño santikaṃ āgatā.

Ayaṃ thero paripuṇṇasīlo kālaṃ katvā ekaṃ buddhantaṃ devamanussesu saṃsaranto amhākaṃ dasabalassa nibbattito puretameva sāvatthiyaṃ brāhmaṇakule paṭisandhiṃ gaṇhi, mogharājamāṇavotissa nāmaṃ akaṃsu. Kaṭṭhavāhanarājāpi kassapassa bhagavato adhikārakammaṃ katvā ekaṃ buddhantaṃ saparivāro devamanussesu saṃsaritvā amhākaṃ dasabalassa nibbattito puretameva sāvatthiyaṃ purohitagehe paṭisandhiṃ gaṇhi, bāvarimāṇavotissa nāmaṃ akaṃsu. So aparena samayena tayo vede uggaṇhitvā soḷasannaṃ māṇavakasahassānaṃ sippaṃ vācento carati. Athassa pasenadikosalarañño kāle pitu accayena purohitaṭṭhānaṃ adaṃsu. Tadā ayampi mogharājamāṇavo bāvaribrāhmaṇassa santike sippaṃ gaṇhāti.

Athekadivasam bāvaribrāhmaṇo rahogato attano sippe sāraṃ olokento samparāyikaṃ sāraṃ adisvā “ekaṃ pabbajam pabbajitvā samparāyikaṃ gavesessāmī”ti kosalarājānaṃ upasaṅkamitvā attano pabbajam anujānāpesi. So tena anuññāto soḷasahi māṇavakasahashehi parivuto pabbajjattāya nikkhami. Kosalarājāpi tena saddhiṃyeva ekaṃ amaccaṃ kahāpaṇasahassaṃ datvā pesesi - “yasmim ṭhāne ācariyo pabbajati, tatrassa vasanaṭṭhānaṃ gahetvā dethā”ti. Bāvaribrāhmaṇo phāsukaṭṭhānaṃ olokento majjhimadesato paṭikkamma assakarañño ca muḥhakarañño ca sīmantare godhāvaritīre attano vasanaṭṭhānaṃ kāresi.

Atheko puriso jaṭilānaṃ dassanāya gato tesam santake bhūmiṭṭhāne tehi anuññāto attano vasanaṭṭhānaṃ akāsi. Tena kataṃ disvā aparaṃ kulasataṃ gehasataṃ kāresi. Te sabbepi sannipatitvā “mayaṃ ayyānaṃ santake bhūmibhāge vasāma, mudhā vasitum na kāraṇaṃ, sukhavāsaṃ vo dassāmā”ti ekeko ekekaṃ kahāpaṇaṃ bāvaribrāhmaṇassa vasanaṭṭhāne ṭhapesi. Sabbehipi ābhatakahāpaṇā sataśahassamattā ahesum. Bāvaribrāhmaṇo “kimatthaṃ ete ābhatā”ti āha. Sukhavāsadānatthāya, bhanteti. Sacāhaṃ hiraññasuvaṇṇena atthiko assaṃ, ahaṃ mahantaṃ dhanarāsiṃ pahāya na pabbajeyyaṃ. Tumhākaṃ kahāpaṇe gaṇhitvā gacchathāti. Amhehi ayyassa pariccattaṃ na puna gaṇhāma, anusaṃvaccharaṃ pana eteneva niyāmena āharissāma, ime gahetvā ayyo dānaṃ detūti. Brāhmaṇo adhivāsetvā kapaṇaddhikavaṇṇibbakayācakānaṃ dānamukhe niyyātesī. Tassa aparāparaṃ dāyakaḥavo sakalajambudīpe paññāyittha.

Tato kāliṅgaraṭṭhe dunnivīṭṭhe nāma gāme jūjakabrāhmaṇassa vaṃse jātabrāhmaṇassa brāhmaṇi utṭhāya samutṭhāya brāhmaṇaṃ codeti - “bāvarī, kira dānaṃ deti, gantvā tato hiraññasuvaṇṇaṃ āharā”ti. So tāya codiyamāno saṇṭhātuṃ asakkonto bāvarissa santikaṃ gacchamāno bāvarimhi dānaṃ datvā paṇṇasālaṃ pavisitvā nipajjitvā dānaṃ anussaramāne gato. Gantvā ca “dānaṃ me, brāhmaṇa, dehi, dānaṃ me, brāhmaṇa, dehi”ti āha. Akāle tvaṃ, brāhmaṇa, āgato, sampattayācakānaṃ me dinnaṃ, idāni kahāpaṇaṃ natthīti. Na mayhaṃ, brāhmaṇa, bahūhi kahāpaṇehi attho, tava ettakaṃ dānaṃ dadantassa na sakkā kahāpaṇehi vinā

bhavitum, mayham pañca kahāpaṇasatāni dehīti. Brāhmaṇa, pañcapi satāni natthi, puna dānakāle sampatte labhissasīti. Kiṃ panāham tava dānakāle āgamissāmīti? Bāvaribrāhmaṇassa paṇṇasāladvāre vālukaṃ thūpaṃ katvā samantato rattavaṇṇāni pupphāni vikiritvā mantam jappento viya oṭṭhe cāletvā cāletvā “muddhā phalatu sattadhā”ti vadati.

Bāvaribrāhmaṇo cintesi - “ayaṃ mahātapo tapacāraṃ gaṇhitvā caraṇabrāhmaṇako mayham sattadivasamatthake ‘sattadhā muddhā phālatū’ti vadati, mayhañca imassa dātabbāni pañca kahāpaṇasatāni natthi, ekaṃsena maṃ esa ghātessatī”ti. Evaṃ tasmim sokaśallasamappite nipanne rattibhāgasamanantare anantarattabhāve bāvarissa mātā devatā hutvā nibbatti. Sā puttassa sokaśallasamappitabhāvaṃ disvā āgantvā āha - “tāta, esa muddham vā muddhaphālaṇaṃ vā na jānāti, tvampi loke buddhānaṃ uppannabhāvaṃ na jānāsi. Sace te saṃsaya atthi, satthu santikaṃ gantvā pucchā, so te etaṃ kāraṇaṃ kathessatī”ti. Brāhmaṇo devatāya kathaṃ sutakālato paṭṭhāya assāsaṃ labhitvā punadivase uṭṭhite aruṇe sabbeva antevāsike pakkosivā, “tātā, buddho kira loke uppanno, tumhe sīghaṃ gantvā ‘buddho vā no vā’ti ñatvā āgantvā mayham ārocetha, ahaṃ satthu santikaṃ gamissāmi. Apica kho pana mayham mahallakabhāvena jīvitantarāyo dujjāno, tumhe tassa santikaṃ gantvā iminā ca iminā ca niyāmena pañhe pucchathā”ti muddhaphālaṇapañham nāma abhisankharitvā adāsi.

Tato cintesi - “sabbe ime māṇavā paṇḍitā, satthu dhammakathaṃ sutvā attano kicce matthakaṃ patte puna mayham santikaṃ āgaccheyyūṃ vā no vā”ti. Atha attano bhāgineyyassa ajitamāṇavassa nāma saññaṃ adāsi - “tvam pana ekanteneva mama santikaṃ āgantum arahasi, tayā paṭiladdhaguṇaṃ āgantvā mayham katheyyāsī”ti. Atha te soḷasasahassajaṭilā ajitamāṇavaṃ jeṭṭhakaṃ katvā soḷasahi jeṭṭhantevāsikehi saddhim “satthāraṃ pañham pucchissāmā”ti cārikaṃ carantā gatagataṭṭhāne, “ayyā, kahaṃ gacchatha, kahaṃ gacchathā”ti pucchitā “dasabalassa santikaṃ pañham pucchitum gacchāmā”ti koṭito paṭṭhāya parisam saṃkaḍḍhantā anekayojanasataṃ maggaṃ gatā. Satthā “tesaṃ āgamanadivase aññaṃ okāso na bhavissati, idaṃ imissā parisāya anucchavikaṭṭhāna”nti gantvā pāsāṇacetiye piṭṭhipāsāṇe nisīdi. So ajitamāṇavopi sapaṇiso taṃ piṭṭhipāsāṇaṃ āruya satthu sarīrasampattiṃ disvā “ayaṃ puriso imasmim loke vivaṭacchado buddho bhavissatī”ti attano ācariyena pahite pañhe manasā pucchantova gato.

Taṃdivasaṃ tasmim ṭhāne sampattaparisaṃ dvādasayojanikā ahoṣi. Tesaṃ soḷasannaṃ antevāsikānaṃ antare mogharājamāṇavo “ahaṃ sabbehi paṇḍitataro”ti mānatthaddho, tassa etadahosi - “ayaṃ ajitamāṇavo sabbesaṃ jeṭṭhako, etassa paṭhamataraṃ mama pañham pucchitum na yutta”nti. Tassa lajjāyanto paṭhamataraṃ pañham apucchitvā tena pucchite dutiyo hutvā satthāraṃ pañham pucchi. Satthā “mānatthaddho mogharājamāṇavā, na tāvassa ñāṇaṃ paripākaṃ gacchati, assa mānaṃ nivāritum vaṭṭatī”ti cintetvā āha - “tiṭṭha tvam, mogharāja, aññe tāva pañhe pucchantū”ti. So satthu santikā apasādaṃ labhitvā cintesi - “ahaṃ ettakaṃ kālaṃ mayā paṇḍitataro nāma natthīti vicarāmi, buddhā ca nāma ajānitvā na kathenti. Satthārā mama pucchāya doso diṭṭho bhavissatī”ti tuṇhī ahoṣi. So aṭṭhahi janehi paṭipāṭiyā pañhe pucchite adhivāsetum asakkonto navamo hutvā puna uṭṭhāsi. Punapi naṃ satthā apasādesi.

So punapi tuṇhī hutvā “saṅghanavako dāni bhavitum na sakkhissāmī”ti pañcadasamo hutvā pañham pucchi. Atha satthā ñāṇassa paripākabhāvaṃ ñatvā

pañhaṃ kathesi. So desanāpariyosāne attano parivārena jaṭīlasahassena saddhiṃ arahattaṃ pāpuṇi. Imināva niyāmena sesānipi pannarasa jaṭīlasahassāni arahattaṃ pāpuṇimsu. Sabbepi iddhimayapattacīvaradharā ehibhikkhūva ahesuṃ. Sesajānā pana na kathiyanti. Ayaṃ mogharājatthero tato paṭṭhāya tīhi lūkhehi samannāgataṃ cīvaraṃ dhāreti. Evaṃ pārāyane vatthu samuṭṭhitaṃ. Satthā pana aparabhāge jetavane nisinno there paṭipāṭiyā ṭhānantaresu ṭhapento mogharājattheraṃ imasmiṃ sāsane lūkhacīvaradharānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapento “etadaggaṃ, bhikkhave, mama sāvakaṇaṃ bhikkhūnaṃ lūkhacīvaradharānaṃ yadidaṃ mogharājā”ti āha.

Catutthavaggavaṇṇanā.

Ekacattālīsasuttamattāya therapāṭiyā vaṇṇanā niṭṭhitā.

14. Etadaggavaggo

5. Pañcamaetadaggavaggo

Mahāpajāpatigotamītherīvatthu

235. Theripāṭiyā paṭhame yadidaṃ mahāpajāpatigotamīti mahāpajāpatigotamī therī rattaññūnaṃ aggāti dasseti.

Tassā pañhakamme pana ayaṃ amanupubbikathā - ayaṃ kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe paṭisandhiṃ gaṇhitvā aparena samayena satthu dhammadesanaṃ suṇantī satthāraṃ ekaṃ bhikkhuniṃ rattaññūnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikāraṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. Sā yāvajīvaṃ dānaṃ datvā sīlaṃ rakkhitvā tato cuto devaloke nibbattitvā pana ekasmiṃ buddhantare devalokato cavitvā bārāṇasiyaṃ pañcannaṃ dāsisatānaṃ jeṭṭhakadāsī hutvā nibbatti. Atha vassūpanāyikasamaye pañca paccekabuddhā nandamūlakapabbhārato isipatane otarivā nagare piṇḍāya caritvā isipataneva gantvā “vassūpanāyikakuṭiyā atthāya hatthakammaṃ yācissāmā”ti cintesuṃ. Kasmā? Vassaṃ upagacchantena hi nālakapaṭipadaṃ paṭipannena pañcannaṃ chadanānaṃ aññatarena chadanena channe sadvārabaddhe senāsane upagantabbaṃ. Vuttañhetā “na, bhikkhave, asenāsanikena vassaṃ upagantabbaṃ, yo upagaccheyya, āpatti dukkaṭassā”ti. Tasmā vassakāle upakaṭṭhe sace senāsanaṃ labhati, iccetaṃ kusalaṃ. No ce labhati, hatthakammaṃ pariyesitvāpi kātabbaṃ. Hatthakammaṃ alabhantena sāmampi kātabbaṃ, na tveva asenāsanikena vassaṃ upagantabbaṃ. Ayaṃ amanudhammatā. Tasmā te paccekabuddhā “hatthakammaṃ yācissāmā”ti cīvaraṃ pārūpitvā sāyanhasamaye nagaraṃ pavisitvā seṭṭhissa gharadvāre aṭṭhaṃsu. Jeṭṭhakadāsī kuṭaṃ gahetvā udakatitthaṃ gacchantī paccekabuddhe nagaraṃ pavisante addasa. Seṭṭhi tesāṃ āgatakāraṇaṃ sutvā “amhākaṃ okāso natthi, gacchantū”ti āha.

Atha te nagarā nikkhante jeṭṭhakadāsī kuṭaṃ gahetvā pavisantī disvā kuṭaṃ otāretvā vanditvā onamitvā mukhaṃ ukkhipitvā, “ayyā, nagaraṃ pavitṭhamattāva nikkhantā, kiṃ nu kho”ti pucchi. Vassūpanāyikakuṭiyā hatthakammaṃ yācituṃ āgatamhāti. Laddhaṃ, bhanteti? Na laddhaṃ upāsiketi. Kiṃ panesā kuṭi issareheva kātabbā, udāhu duggatehipi sakkā kātunti? Yena kenaci sakkā kātunti. Sādhu, bhante, mayaṃ karissāma, sve mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathāti nimantetvā puna kuṭaṃ gahetvā āgamanatitthamagge ṭhatvā āgatāgatā avasesadāsiyo “ettheva hothā”ti vatvā sabbāsaṃ āgatakāle āha - “ammā, kiṃ niccaveva parassa dāsikammaṃ karissatha,

udāhu dāsibhāvato muccitum icchathā”ti. Ajeva muccitum icchāma, ayyeti. Yadi evam, mayā paccekabuddhā hatthakammaṃ alabhantā svātanāya nimantitā, tumhākaṃ sāmikehi ekadivasam hatthakammaṃ dāpethāti. Tā “sādhū”ti sampatiçchitvā sāyaṃ aṭavito āgatakāle sāmikānaṃ ārocesum. Te “sādhū”ti jeṭṭhakadāsassa gehadvāre sannipatiṃsu.

Atha ne jeṭṭhakadāsī “sve, tātā, paccekabuddhānaṃ hatthakammaṃ dethā”ti ānisaṃsaṃ ācikkhitvā yepi na kātukāmā, te gāḷhena ovādena tajjetvā sabbepi sampatiçchāpesi. Sā punadivase paccekabuddhānaṃ bhattaṃ datvā sabbesaṃ dāsaputtānaṃ saññaṃ adāsi. Te tāvadeva araññaṃ pavisitvā dabbasambhāre samodhānetvā sataṃ sataṃ hutvā ekekaṃ kuṭiṃ caṅkamanādiparivāraṃ katvā mañcapīṭhapānīya-paribhojanīyādīni ṭhapetvā paccekabuddhānaṃ temāsaṃ tattheva vasanattāya paṭiññaṃ kāretvā vārabhikkhaṃ paṭṭhapesum. Yā attano vāradivase na sakkoti, tassā jeṭṭhakadāsī sakagehato nīharitvā deti. Evam temāsaṃ paṭijaggitvā jeṭṭhakadāsī ekekaṃ dāsiṃ ekekaṃ sāṭakaṃ sajjāpesi, pañca thūlasāṭakasatāni ahesum. Tāni parivattāpetvā pañcannaṃ paccekabuddhānaṃ ticīvarāni katvā adāsi. Paccekabuddhā tāsaṃ passantīnaṃyeva ākāsenā gandhamādanapabbataṃ agamaṃsu.

Tāpi sabbā yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devaloke nibbattiṃsu. Tāsu jeṭṭhikā tato cavitvā bārāṇasiyā avidūre pesakāragāme pesakārajeṭṭhakassa gehe nibbatti. Athekadivasam padumavatiyā puttā pañcasatā paccekabuddhā bārāṇasirañña nimantitā rājadvāraṃ āgantvā kañci olokentampi adisvā nivattitvā nagaradvārena nikkhamitvā taṃ pesakāragāmaṃ agamaṃsu. Sā itthī paccekabuddhe disvā sampiyāyamānā sabbe vanditvā bhikkhaṃ adāsi. Te bhattakiccaṃ katvā gandhamādanameva agamaṃsu.

Sāpi yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsarantī amhākaṃ satthu nibbattito puretameva devadahanagare mahāsuppabuddhassa gehe paṭisandhiṃ gaṇhi, gotamītiṣṣā nāmaṃ akaṃsu. Mahāmāyāya kaniṭṭhabhaginī hoti. Mantajjhāyakā brāhmaṇā lakkhaṇāni pariggaṇhantā “imāsaṃ dvinnampi kucchiyaṃ vasitadārakā cakkavattino bhavissantī”ti byākariṃsu. Suddhodanamahārājā vayappattakāle tā dvepi maṅgalaṃ katvā attano gharaṃ ānesi. Aparabhāge amhākaṃ bodhisatto tusitapurā cavitvā mahāmāyāya deviyā kucchiyaṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Mahāmāyā tassa jātadivasato sattame divase kālaṃ katvā tusitapure nibbatti. Suddhodanamahārājā mahāsattassa mātucchaṃ mahāpajāpatigotamiṃ aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi. Tasmīṃ kāle nandakumāro jāto. Ayaṃ mahāpajāpati nandakumāraṃ dhātīnaṃ datvā sayamaṃ bodhisattaṃ parihari.

Aparena samayena bodhisatto mahābhinikkhamanaṃ nikkhamitvā sabbaññutaṃ patvā lokānuggahaṃ karonto anukkamena kapilavatthum patvā nagaraṃ piṇḍāya pāvīsi. Athassa pitā suddhodanamahārājā antaravīthiyaṃyeva dhammakathaṃ sutvā sotāpanno ahosi. Atha dutiyadivase nando pabbaji, sattame divase rāhulo. Satthā aparena samayena vesāliṃ upanissāya kūṭāgārasālāyaṃ viharati. Tasmīṃ samaye suddhodanamahārājā setacchattassa heṭṭhā arahattaṃ sacchikatvā parinibbāyi. Tadā mahāpajāpatigotamī pabbajjāya cittaṃ uppādesi. Tato rohiṇīnadītiṃ kalahavivādasuttapariyosāne nikkhamitvā pabbajitānaṃ pañcannaṃ kumārasatānaṃ pādapariçārikā sabbāva ekacittā hutvā “mahāpajāpatiyā santikaṃ gantvā sabbāva satthu santike pabbajissāmā”ti mahāpajāpatiṃ jeṭṭhikaṃ katvā satthu santikaṃ gantvā pabbajitukāmā ahesum. Ayañca mahāpajāpati paṭhamameva ekavāraṃ

satthāraṃ pabbajjaṃ yācamānā nālattha, tasmā kappakaṃ pakkosāpetvā kese chinnāpetvā kāsāyāni acchādetvā sabbā tā sākiyāniyo ādāya vesāliṃ gantvā ānandattherena dasabalaṃ yācāpetvā aṭṭhahi garudhammehi pabbajjañca upasampadañca alattha. Itarā pana sabbāpi ekatova upasampannā ahesuṃ. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato panetaṃ vatthu pāliyaṃ āgatameva.

Evam upasampannā pana mahāpajāpati satthāraṃ upasaṅkamitvā abhivādetvā ekamantaṃ aṭṭhāsi, athassā satthā dhammaṃ desesi. Sā satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā arahattaṃ pāpuṇi. Sesā pañcasatā bhikkhuniyo nandakovādasuttapariyosāne arahattaṃ pāpuṇiṃsu. Evametaṃ vatthu samuṭṭhitaṃ. Aparabhāge satthā jetavane nisinno bhikkhuniyo ṭhānantare ṭhapento mahāpajāpatiṃ rattaññūnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Khemātherīvatthu

236. Dutiye khemāti evaṃnāmikā bhikkhunī. Ito paṭṭhāya ca panassā pañhakamme ayamanupubbikathāti avatvā sabbattha abhinīhāraṃ ādiṃ katvā vattabbameva vakkhāma.

Atīte kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ ayaṃ parapariyāpannā hutvā nibbatti. Athekadivasam tassa bhagavato aggasāvikaṃ sujātattheriṃ nāma piṇḍāya carantaṃ disvā tayo modake datvā taṃdivasameva attano kese vissajjetvā theriyā dānaṃ datvā “anāgate buddhuppāde tumhe viya mahāpañña bhaveyya”nti patthanaṃ katvā yāvajīvaṃ kusalakammesu appamattā hutvā kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsarantī kassapabuddhakāle kikissa kāsirañño gehe paṭisandhiṃ gahetvā sattannaṃ bhaginīnaṃ abbhantarā hutvā vīsativassasahassāni geheyeva komāribrahmacariyaṃ caritvā tāhi bhaginīhi saddhiṃ dasabalassa vasanapariveṇaṃ kāretvā ekaṃ buddhantaraṃ devamanussesu saṃsarantī imasmiṃ buddhuppāde maddaraṭṭhe sāgalanagare rājakule paṭisandhiṃ gaṇhi, khemātissā nāmaṃ akaṃsu. Tassā sarīraṇaṃ suvaṇṇarasapiṇjaro viya ahosi. Sā vayappattā bimbisārarañño gehaṃ agamāsi.

Sā tathāgate rājagahaṃ upanissāya veḷuvane viharante “satthā kira rūpe dosaṃ dasseti”ti rūpamadamattā hutvā “mayhampi rūpe dosaṃ dasseyyā”ti bhayena dasabalaṃ dassanāya na gacchati. Rājā cintesi - “ahaṃ satthu aggupaṭṭhāko, mādisassa ca nāma ariyasāvakassa aggamahesī dasabalaṃ dassanāya na gacchati, na me etaṃ rucati”ti. So kavīhi veḷuvanuyyānassa vaṇṇaṃ bandhāpetvā “khemāya deviyā savanūpacāre gāyathā”ti āha. Sā uyyānassa vaṇṇaṃ sutvā gantukāmā hutvā rājānaṃ paṭipucchi. Rājā “uyyānaṃ gaccha, satthāraṃ pana adisvā āgantuṃ na labhissasi”ti āha. Sā rañño paṭivacanaṃ adatvāva maggaṃ paṭipajji. Rājā tāya saddhiṃ gacchante purise āha - “sace devī uyyānato nivattamānā dasabalaṃ passati, iccetaṃ kusalaṃ. Sace na passati, rājānāya naṃ dassethā”ti. Atha kho sā devī divasabhāgaṃ uyyāne caritvā nivattantī dasabalaṃ adisvāva gantuṃ āraddhā. Atha naṃ rājapurisā attano aruciyaṃ deviyā satthu santikaṃ nayiṃsu.

Satthā taṃ āgacchantiṃ disvā iddhiyā ekaṃ devaccharaṃ nimminivā tālavaṇṇaṃ gahetvā bījamānaṃ viya akāsi. Khemā devī taṃ disvā cintesi - “mānamhi naṭṭhā, evarūpā nāma devaccharappaṭibhāgā itthiyo dasabalassa avidūre tiṭṭhanti, ahaṃ etāsaṃ paricārīkāpi nappahomi, mānamadaṃ hi nissāya pāpacittassa vasena naṭṭhā”ti taṃ nimittaṃ gahetvā tameva itthiṃ olokayamānā aṭṭhāsi. Athassā passantiyāva tathāgatassa adhiṭṭhānabalena sā itthī paṭhamavayaṃ atikkamma

majjhimavaye t̥hitā viya majjhimavayaṃ atikkamma pacchimavaye t̥hitā viya ca valittacā palitakesā khaṇḍaviraḷadantā ahosi. Tato tassā passantiyāva saddhiṃ tālavan̄ṭena parivattitvā paripati. Tato khemā pubbahetusampannattā tasmīṃ ārammaṇe āpāthagate evaṃ cintesi - “evaṃvidhampi nāma sarīraṃ evarūpaṃ vipattiṃ pāpuṇāti, mayhampi sarīraṃ evaṃgatikameva bhavissatī”ti. Athassā evaṃ cintitakkhaṇe satthā imaṃ dhammapade gāthamāha -

“Ye rāgarattānupatanti sotaṃ,
Sayamkataṃ makkaṭakova jālaṃ;
Etampi chetvāna vajanti dhīrā,
Anapekkhino sabbadukkhaṃ pahāyā”ti.

Sā gāthāpariyosāne t̥hitapade t̥hitāyeva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Agāramajjhe vasantena nāma arahattaṃ pattena taṃdivasameva parinibbāyitabbaṃ vā pabbajitabbaṃ vā hoti, sā pana attano āyusaṅkhārānaṃ pavattanabhāvaṃ ñatvā “attano pabbajjaṃ anujānāpessāmī”ti satthāraṃ vanditvā rājanivesanaṃ gantvā rājānaṃ anabhivādetvāva aṭṭhāsi. Rājā iṅgiteneva aññāsi - “ariyadhammaṃ pattā bhavissatī”ti. Atha naṃ āha - “devi gatā nu kho satthudassanāyā”ti. Mahārāja, tumhehi diṭṭhadassanaṃ parittaṃ, ahaṃ pana dasabalaṃ sudiṭṭhamakāsiṃ, pabbajjaṃ me anujānāthāti. Rājā “sādhu, devī”ti sampaṭicchitvā suvaṇṇasivikāya bhikkhuniupassayaṃ upanetvā pabbājesi. Athassā “khemātherī nāma gihibhāve t̥hatvā arahattaṃ pattā”ti mahāpaññabhāvo pākaṭo ahosi. Idamettha vatthu. Atha satthā aparabhāge jetavane nisinno bhikkhuniyo paṭipāṭiyā t̥hānantare t̥hapento khemātheriṃ mahāpaññānaṃ aggaṭṭhāne t̥hapesīti.

Uppalavaṇṇātherīvattu

237. Tatiye uppalavaṇṇāti nīluppalagabbhasadiseneva vaṇṇena samannāgatattā evaṃladdhanāmā therī. Sā kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe paṭisandhiṃ gaṇhitvā aparabhāge mahājanena saddhiṃ satthu santikaṃ gantvā dhammaṃ suṇantī satthāraṃ ekaṃ bhikkhuniṃ iddhimantīnaṃ aggaṭṭhāne t̥hapentaṃ disvā sattāhaṃ buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ datvā taṃ t̥hānantaraṃ patthesi. Sā yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsarantī kassapabuddhakāle bārāṇasinagare kikissa kāsirañño gehe paṭisandhiṃ gaṇhitvā sattannaṃ bhaginīnaṃ abbhantarā hutvā vīsati vassasahassāni brahmacariyaṃ caritvā bhikkhusaṅghassa pariveṇaṃ katvā devaloke nibbattā.

Tato cavitvā puna manussalokaṃ āgacchantī ekasmiṃ gāme sahatthā kammaṃ katvā jīvanakaṭṭhāne nibbattā. Sā ekadivasam khettauṭiṃ gacchantī antarāmagge ekasmiṃ sare pātova pupphitaṃ padumapupphaṃ disvā taṃ saraṃ oruyha tañceva pupphaṃ lājapakkhipanattāya paduminiyā pattañca gahetvā kedāre sālīsīsāni chinditvā kuṭikāya nisinnā lāje bhajjitvā pañca lājasatāni gaṇesi. Tasmīṃ khaṇe gandhamādanapabbate nirodhasamāpattito vuṭṭhito eko paccekabuddho āgantvā tassā avidūre aṭṭhāsi. Sā paccekabuddhaṃ disvā lājeḥi saddhiṃ padumapupphaṃ gahetvā kuṭito oruyha lāje paccekabuddhassa patte pakkipitvā padumapupphena pattam pidhāya adāsi. Athassā paccekabuddhe thokaṃ gate etadahosi - “pabbajitā nāma pupphena anattikā, ahaṃ pupphaṃ gahetvā piḷandhissāmī”ti gantvā paccekabuddhassa hatthato pupphaṃ gahetvā puna cintesi - “sace, ayyo, pupphena anattiko abhaviṣsa, pattamatthake t̥hapetuṃ na adassa, addhā ayyassa attho bhavissatī”ti puna gantvā pattamatthake t̥hapetvā paccekabuddhaṃ khamāpetvā,

“bhante, imesaṃ me lājānaṃ nissandena lājagaṇanāya puttā assu, padumapupphassa nissandena nibbattanibbattaṭṭhāne me pade pade padumapupphaṃ uṭṭhahatū”ti patthanaṃ akāsi. Paccekabuddho tassā passantiyāva ākāsenā gandhamādanapabbataṃ gantvā taṃ padumaṃ nandamūlakapabbhāre paccekabuddhānaṃ akkamanasopānasamīpe pādapuñchanaṃ katvā ṭhapesi.

Sāpi tassa kamma nissandena devaloke paṭisandhiṃ gaṇhi, nibbattakālato paṭṭhāya cassā pade pade mahāpadumapupphaṃ uṭṭhāsi. Sā tato cavitvā pabbatapāde ekasmiṃ padumassare padumagabbhe nibbatti. Taṃ nissāya eko tāpaso vasati, so pātova mukhadhovanatthāya saraṃ gantvā taṃ pupphaṃ disvā cintesi - “idaṃ pupphaṃ sesehi mahantataraṃ, sesāni ca pupphitaṇi, idaṃ makuḷitameva, bhavitabbamettha kāraṇenā”ti udakaṃ otarivā taṃ pupphaṃ gaṇhi. Taṃ tena gahitamattameva pupphitaṃ. Tāpaso antopadumagabbhe nipannadārikam addasa. Diṭṭhakālato paṭṭhāya ca dhītusinehaṃ labhitvā padumeneva saddhiṃ paṇṇasālaṃ netvā mañcake nipajjāpesi. Athassā puññānubhāvena aṅguṭṭhake khīraṃ nibbatti. So tasmīṃ pupphe milāte aññaṃ navapupphaṃ āharitvā taṃ nipajjāpesi. Athassā ādhāvanavidhāvanena kīlitaṃ samatthakālato paṭṭhāya padavāre padavāre padumapupphaṃ uṭṭhāsi, kuṅkumaśissā viyassā sarīraṇṇo ahosi. Sā appattā devaṇṇaṃ, atikkantā mānusaṇṇaṃ ahosi. Sā pitari phalāphalatthāya gate paṇṇasālāyaṃ ohīyati.

Athekadivasam tassā vayappattakāle pitari phalāphalatthāya gate eko vanacarako taṃ disvā cintesi - “manussānaṃ nāma evaṃvidhaṃ rūpaṃ natthi, vīmaṃsissāmi na”nti tāpasassa āgamaṇaṃ udikkhanto nisīdi. Sā pitari āgacchante paṭipathaṃ gantvā tassa hatthato kājakamaṇḍalaṃ aggahesi, āgantvā nisinnassa cassa attanā karaṇavattaṃ dassesi. Tadā so vanacarako manussabhāvaṃ ñatvā tāpasam abhivādetvā nisīdi. Tāpaso taṃ vanacarakaṃ vanamūlaphalāphalehi ca pānīyena ca nimantetvā, “bho purisa, imasmīmyeva ṭhāne vasissasi, udāhu gamissasi”ti pucchi. Gamissāmi, bhante, idha kiṃ karissāmīti. Idaṃ tayā diṭṭhakāraṇaṃ etto gantvā akathetuṃ sakkhissasīti. Sace, ayyo, na icchati, kiṃ kāraṇā kathessāmīti tāpasam vanditvā puna āgamanakāle maggasañjānanatthaṃ sākḥasāññaṇca rukḥhasaññaṇca karonto pakkāmi.

So bārāṇasiṃ gantvā rājānaṃ addasa, rājā “kasmā āgatosī”ti pucchi. “Ahaṃ, deva, tumhākaṃ vanacarako pabbatapāde acchariyaṃ itthirataṇaṃ disvā āgatomhī”ti sabbaṃ pavattiṃ kathesi. So tassa vacanaṃ sutvā vegena pabbatapādaṃ gantvā avidūre ṭhāne khandhāvāraṃ nivesetvā vanacarakena ceva aññehi ca purisehi saddhiṃ tāpasassa bhattakiccaṃ katvā nisinnavelāya tattha gantvā abhivādetvā paṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ nisīdi. Rājā tāpasassa pabbajitaparikkhārabhaṇḍaṃ pādāmūle ṭhapetvā, “bhante, imasmīṃ ṭhāne kiṃ karoma, gacchāmā”ti āha. Gaccha, mahārājāti. Āma, gacchāmi, bhante. Ayyassa pana samīpe visabhāgaparisā atthīti assumha, asāruppā esā pabbajitānaṃ, mayā saddhiṃ gacchatu, bhanteti. Manussānaṃ cittaṃ nāma duttonayaṃ, kathaṃ bahūnaṃ majjhe vasissatīti. Amhākaṃ rucitakālato paṭṭhāya sesānaṃ jeṭṭhakaṭṭhāne ṭhapetvā paṭijaggissāmi, bhanteti.

So rañño kathaṃ sutvā daharakāle gahitanāmaseneva, “amma, padumavati”ti dhītaraṃ pakkosi. Sā ekavacaneneva paṇṇasālato nikkhamitvā pitaraṃ abhivādetvā aṭṭhāsi. Atha naṃ pitā āha - “tvam, amma, vayappattā, imasmīṃ ṭhāne rañña diṭṭhakālato paṭṭhāya vasitum ayuttā, rañña saddhiṃ gaccha, ammā”ti. Sā “sādhu,

tātā”ti pitu vacanam sampaṭicchitvā abhivādetvā parodamānā aṭṭhāsi. Rājā “imissā pitu cittaṃ gaṇhāmī”ti tasmiṃyeva ṭhāne kahāpaṇarāsīmhi ṭhapetvā abhisekaṃ akāsi. Atha naṃ gahetvā attano nagaraṃ ānetvā āgatakālato paṭṭhāya sesaitthiyo anoloketvā tāya saddhiṃyeva ramati. Tā itthiyo issāpakatā taṃ rañño antare paribhīditukāmā evamāhaṃsu - “nāyaṃ, mahārāja, manussajātikā, kahaṃ nāma tumhehi manussānaṃ vicaraṇaṭṭhāne padumāni uṭṭhahantāni diṭṭhapubbāni, addhā ayaṃ yakkhinī, nīharatha naṃ mahārājā”ti. Rājā tāsāṃ kathaṃ sutvā tuṇhī ahosi.

Athassa aparena samayena paccanto kupito. So “garugabbhā padumavatī”ti taṃ nagare ṭhapetvā paccantaṃ agamāsi. Atha tā itthiyo tassā upaṭṭhāyikāya lañjaṃ datvā “imissā dāraṃ jātamaṭṭameva apanetvā ekaṃ dārugaṭṭikaṃ lohiteṇa makkhetvā santike ṭhāpeti”ti āhaṃsu. Padumavatiyāpi nacirasseva gabbhavuṭṭhānaṃ ahosi. Mahāpadumakumāro ekakova kucchiyaṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Avasesā ekūnapaṇcasatā dārakā mahāpadumakumārassa mātukucchito nikkhamitvā nipannakāle saṃsedajā hutvā nibbattiṃsu. Athassa “na tāvāyaṃ satim paṭilabhati”ti ñatvā upaṭṭhāyikā ekaṃ dārugaṭṭikaṃ lohiteṇa makkhetvā samīpe ṭhapetvā tāsāṃ itthiṇaṃ saññaṃ adāsi. Tā paṇcasatāpi itthiyo ekekaṃ ekekaṃ dāraṃ gahetvā cundakārakānaṃ santikaṃ pesetvā karaṇḍake āharāpetvā attanā attanā gahitadārake tattha nipajjāpetvā bahi lañjanaṃ katvā ṭhapayimsu.

Padumavatīpi kho saññaṃ labhitvā taṃ upaṭṭhāyikaṃ “kiṃ vijātamhi, ammā”ti pucchi. Sā taṃ santajjetvā “kuto tvaṃ dāraṃ labhissasī”ti vatvā “ayaṃ te kucchito nikkhanta dārako”ti lohitaṃ makkhitaṃ dārugaṭṭikaṃ purato ṭhāpesi. Sā taṃ disvā domanassappattā “sīghaṃ naṃ phāletvā apanehi, sace koci passeyya lajjitabbaṃ bhaveyyā”ti āha. Sā tassā kathaṃ sutvā atthakāmā viya dārugaṭṭikaṃ phāletvā uddhane pakkhipi.

Rājāpi paccantato āgantvā nakkhattaṃ paṭimānento bahinagare khandhāvāraṃ bandhitvā nisīdi. Atha tā paṇcasatā itthiyo rañño paccuggamaṃ āgantvā āhaṃsu - “tvaṃ, mahārāja, na amhākaṃ saddahasi, amhehi vuttaṃ akāraṇaṃ viya hoti. Tvaṃ mahesiyā upaṭṭhāyikaṃ pakkosāpetvā paṭipuccha, dārugaṭṭikaṃ te devī vijātā”ti. Rājā taṃ kāraṇaṃ na upaparikkhitvā “amanussajātikā bhavissatī”ti taṃ gehato nikkadḍhi. Tassā rājagehato saha nikkhamaneneva padumapupphāni antaradhāyimsu, sarīracchavīpi vivaṇṇā ahosi. Sā ekikāva antaravithiyā pāyāsi. Atha naṃ ekā vayappattā mahallikā itthi disvā dhītusinehaṃ uppādetvā “kahaṃ gacchasi ammā”ti āha. Āgantukamhi, vasanaṭṭhānaṃ oloketi vicarāmīti. Idhāgaccha, ammāti vasanaṭṭhānaṃ datvā bhojanaṃ paṭiyādesi.

Tassā imināva niyāmena tattha vasamānāya tā paṇcasatā itthiyo ekacittā hutvā rājānaṃ āhaṃsu - “mahārāja, tumhesu yuddhaṃ gatesu amhehi gaṇḍādevatāya ‘amhākaṃ deve vijitasāṅgāme āgate balikammaṃ katvā udakakīlaṃ karissāmā’ti patthitaṃ atthi, etamatthaṃ, deva, jānāpema”ti. Rājā tāsāṃ vacanena tuṭṭho gaṇḍāyaṃ udakakīlaṃ kātuṃ agamāsi. Tāpi attanā attanā gahitaṃ karaṇḍakaṃ paṭicchannaṃ katvā ādāya nadiṃ gantvā tesāṃ karaṇḍakānaṃ paṭicchādanatthaṃ pārupitvā pārupitvā udaye patitvā karaṇḍake vissajjesuṃ. Tepi kho karaṇḍakā sabbe saha gantvā heṭṭhāsote pasāritajālamhi laggimsu. Tato udakakīlaṃ kīlitvā rañño uttiṇṇakāle jālaṃ ukkhipantā te karaṇḍake disvā rañño santikaṃ ānayimsu. Rājā karaṇḍake disvā “kiṃ, tātā, karaṇḍakesū”ti āha. Na jānāma, devāti. So te karaṇḍake vivarāpetvā oloketo paṭhamāṃ mahāpadumakumārassa karaṇḍakaṃ vivarāpesi. Tesāṃ pana sabbesampi karaṇḍakesu nipajjāpitadivaseyeva puññiddhiyā aṅguṭṭhato

khīraṃ nibbatti. Sakko devarājā tassa rañño nikkāṅkhabhāvatthaṃ antokaraṇḍake akkharāni likhāpesi “ime kumārā padumavatiyā kucchimhi nibbattā bārāṇasirañño puttā, atha ne padumavatiyā sapattiyo pañcasatā itthiyo karaṇḍakesu pakkhipitvā uduke khipiṃsu, rājā imaṃ kārāṇaṃ jānātū”ti. Karaṇḍake vivaritamatte rājā akkharāni vācetvā dārake disvā mahāpadumakumāraṃ ukkhipitvā “vegena rathe yojetha, asse kappetha, ahaṃ ajja antonagaraṃ pavisitvā ekaccānaṃ mātugāmānaṃ piyaṃ karissāmī”ti pāsādaṃ āruya hatthigīvāya sahaṣṣabhaṇḍikaṃ tṭhapetvā bheriṃ carāpesi “yo padumavatiṃ passati, so imaṃ sahaṣṣaṃ gaṇhatū”ti.

Taṃ kathaṃ sutvā padumavatiṃ mātuyā saññaṃ adāsi - “hatthigīvato sahaṣṣaṃ gaṇha, amma”ti. Ahaṃ evarūpaṃ gaṇhituṃ na visahāmi. Sā dutiyampi tatiyampi vutte, “kiṃ vatvā gaṇhāmi amma”ti āha. “Mama dhītā, padumavatiṃ devīṃ passatī”ti vatvā gaṇhāhīti. Sā “yaṃ vā taṃ vā hotū”ti gantvā sahaṣṣacaṅkoṭakaṃ gaṇhi. Atha naṃ manussā pucchiṃsu - “padumavatiṃ devīṃ passasi, amma”ti. “Ahaṃ na passāmi, dhītā kira me passatī”ti āha. Te “kahaṃ pana sā, amma”ti vatvā tāya saddhiṃ gantvā padumavatiṃ sañjānitvā pādesu nipatiṃsu. Tasmīṃ kāle sā “padumavatiṃ devī aya”nti ñatvā “bhāriyaṃ vata itthiyā kammaṃ kataṃ, yā evaṃvidhassa rañño mahesī samānā evarūpe tṭhāne nirārakkhā vasi”ti āha. Tepi rājapurisā padumavatiyā nivesanaṃ setasāñhi parikkhipāpetvā dvāre ārakkhaṃ tṭhapetvā rañño ārocesuṃ. Rājā suvaṇṇasivikaṃ pesesi. Sā “ahaṃ evaṃ na gamissāmi, mama vasanaṭṭhānato paṭṭhāya yāva rājagehaṃ etthantare varapotthakacittattharaṇe attharāpetvā upari suvaṇṇatāraṇakaviccitaṃ celavitānaṃ bandhāpetvā pasādhanatthāya sabbālaṅkāresu pahitesu padasāva gamissāmi, evaṃ me nāgarā sampattiṃ passissantī”ti āha. Rājā “padumavatiyā yathāruciṃ karoṭhā”ti āha. Tato padumavatiṃ sabbapasādhanāṃ pasādhetvā “rājagehaṃ gamissāmī”ti maggaṃ paṭipajji. Athassā akkantaakkantaṭṭhāne varapotthakacittattharaṇāni bhinditvā padumapupphāni uṭṭhahiṃsu. Sā mahājanassa attano sampattiṃ dassetvā rājanivesanaṃ āruya sabbe cittattharaṇe tassā mahallikāya posāvanikamūlaṃ katvā dāpesi.

Rājāpi kho tā pañcasatā itthiyo pakkosāpetvā “imāyo te devī dāsiyo katvā demī”ti āha. Sādhu, mahārāja, etāsaṃ mayhaṃ dinnabhāvaṃ sakalanagare jānāpehīti. Rājā nagare bheriṃ carāpesi - “padumavatiyā dūbbhikā pañcasatā itthiyo etissā eva dāsiyo katvā dinnā”ti. Sā “tāsaṃ sakalanagarena dāsibhāvo sallakkhito”ti ñatvā “ahaṃ mama dāsiyo bhujissā kātuṃ labhāmi devā”ti rājānaṃ pucchi. Tava icchā devīti. Evaṃ sante tameva bhericārikaṃ pakkosāpetvā “padumavatiyā attano dāsiyo katvā dinnā pañcasatā itthiyo sabbāva bhujissā katāti puna bheriṃ carāpethā”ti āha. Sā tāsaṃ bhujissabhāve kate ekūnāni pañcasattaputtāni tāsaṃyeva hatthe posanatthāya datvā sayaṃ mahāpadumakumāraṃyeva gaṇhi.

Atha aparabhāge tesāṃ kumārānaṃ kīḷanavaye sampatte rājā uyyāne nānāvidhaṃ kīḷanaṭṭhānaṃ kāresi. Te attano soḷasavassuddesikakāle sabbeva ekato hutvā uyyāne padumasañchannāya maṅgalapokkharāṇiyā kīḷantā navapadumāni pupphitāni purāṇapadumāni ca vaṇṇato patantāni disvā “imassa tāva anupādinnaṃ evarūpā jarā pāpuṇāti, kimaṅgaṃ pana amhākaṃ sarīrassa. Idampi hi evaṃgatikameva bhavissatī”ti ārammaṇaṃ gahetvā sabbeva paccekabodhiññaṃ nibbattetvā uṭṭhāyuṭṭhāya padumakaṇṇikāsu pallaṅkena nisīdiṃsu.

Atha tehi saddhiṃ āgatā rājapurisā bahugataṃ divasaṃ ñatvā “ayyaputtā tumhākaṃ velaṃ jānāthā”ti āhaṃsu. Te tuṇhī ahesuṃ. Te purisā gantvā rañño ārocesuṃ -

“kumārā deva, padumakaṇṇikāsu nisinnā, amhesu kathentesupi vacībhedaṃ na karontī”ti. Yathāruciyaṃ tesam nisīdituṃ dethāti. Te sabbarattim gahitārakkhā padumakaṇṇikāsu nisinnaniyāmeneva aruṇaṃ uṭṭhāpesuṃ. Purisā punadivase upasaṅkamitvā “devā velaṃ jānāthā”ti āhaṃsu. Na mayaṃ devā, paccekabuddhā nāma mayanti. Ayyā, tumhe bhāriyaṃ kathaṃ kathetha, paccekabuddhā nāma tumhādisā na honti, dvaṅgulakesamassudharā kāye paṭimukkaatṭhaparikkhārā hontīti. Te dakkhiṇahatthena sīsaṃ parāmasiṃsu. Tāvadeva gihiliṅgaṃ antaradhāyi, aṭṭha parikkhārā kāye paṭimukkāva ahesuṃ. Tato passantasseva mahājanassa ākāseṇa nandamūlakapabbhāraṃ agamaṃsu.

Sāpi kho, padumavatī devī, “ahaṃ bahuputtā hutvā niputtā jātā”ti hadayasokaṃ patvā teneva sokena kālaṃ katvā rājagahanagaradvāragāmake sahatthena kammaṃ katvā jīvanakaṭṭhāne nibbatti. Aparabhāge kulagharaṃ gantvā ekadivasaṃ sāmikassa khettaṃ yāguṃ haramānā tesam attano puttānaṃ antare aṭṭha paccekabuddhe bhikkhācāraṇelāya ākāseṇa gacchante disvā sīghaṃ sīghaṃ gantvā sāmikassa ārocesi - “passa, ayya, paccekabuddhe, ete nimantetvā bhojessāmā”ti. So āha - “samaṇasakuṇā nāmete aññatthāpi evaṃ caranti, na ete paccekabuddhā”ti. Te tesam kathentānaṃyeva avidūre ṭhāne otariṃsu. Sā itthī taṃdivasaṃ attano bhattakhajjabhojanaṃ tesam datvā “svepi aṭṭha janā mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā”ti āha. Sādhu, upāsike, tava sakkāro ettakova hotu, āsanāni ca aṭṭheva hontu, aññepi bahū paccekabuddhe disvā tava cittaṃ pasādeyyāsīti. Sā punadivase aṭṭha āsanāni paññāpetvā aṭṭhannaṃ sakkārasammānaṃ paṭiyādetvā nisīdi.

Nimantitapaccekabuddhā sesānaṃ saññaṃ adaṃsu - “mārisā, ajja aññattha agantvā sabbeva tumhākaṃ mātu saṅgaṃ karoṭhā”ti. Te tesam vacanaṃ sutvā sabbeva ekato ākāseṇa āgantvā mātu-gehadvāre pāturaṃhesuṃ. Sāpi paṭhamam laddhasaññatāya bahūpi disvā na kampittha, sabbepe te gehaṃ pavesetvā āsanesu nisīdāpesi. Tesu paṭipāṭiyaṃ nisīdantesu navamo aññāni aṭṭha āsanāni māpetvā sayam dhurāsane nisīdi. Yāva āsanāni vaḍḍhanti, tāva gehaṃ vaḍḍhati. Evaṃ tesu sabbesupi nisīnnesu sā itthī aṭṭhannaṃ paccekabuddhānaṃ paṭiyāditam sakkāraṃ pañcasatānampi yāvadatthaṃ datvā aṭṭha nīluppalahatthake āharitvā nimantitapaccekabuddhānaṃyeva pādamūle ṭhapetvā āha - “mayhaṃ, bhante, nibbattanibbattaṭṭhāne sarīraṇaṃ imesaṃ nīluppalānaṃ antogabbhavaṇṇo viya hotū”ti patthanaṃ akāsi. Paccekabuddhā mātu anumodanaṃ katvā gandhamādanaṃyeva agamaṃsu.

Sāpi yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā tato cutā devaloke nibbattitvā imasmiṃ buddhuppāde sāvattiyaṃ seṭṭhikule paṭisandhiṃ gaṇhi, nīluppalagabbhasamānavaṇṇatāya cassā uppalavaṇṇatveva nāmaṃ akaṃsu. Athassā vayappattakāle sakalajambudīparājāno ca seṭṭhino ca seṭṭhissa santikaṃ paḥiṇiṃsu - “dhītaraṃ amhākaṃ detū”ti. Apahiṇanto nāma nāhosi. Tato seṭṭhi cintesi - “ahaṃ sabbesaṃ manaṃ gahetuṃ na sakkhissāmi, upāyaṃ panekaṃ karissāmi”ti dhītaraṃ pakkosāpetvā “pabbajituṃ amma sakkhissasi”ti āha. Tassā pacchimabhavikattā pituvacanaṃ sīse āsittasatapākatelaṃ viya ahosi, tasmā pitaraṃ “pabbajissāmi, tātā”ti āha. So tassā sakkāraṃ katvā bhikkhuniupassayaṃ netvā pabbājesi. Tassā acirapabbajitāya eva uposathāgāre kālavāro pāpuṇi. Sā dīpaṃ jāletvā uposathāgāraṃ sammajjitvā dīpasikhāya nimittaṃ gaṇhitvā punappunaṃ olokayamānā tejokasiṇārammaṇaṃ jhānaṃ nibbattetvā tadeva pādakaṃ katvā arahattaṃ pāpuṇi. Arahattaphalena saddhiṃyeva ca iddhivikubbane ciṇṇavasī ahosi. Sā aparabhāge satthu

yamakapāṭihāriyakaraṇadivase “aḥaṃ, bhante, pāṭihāriyaṃ karissāmī”ti sīhanādaṃ nadi. Satthā idaṃ kāraṇaṃ aṭṭhuppattiṃ katvā jetavanavihāre nisinno paṭipāṭiyā bhikkhuniyo ṭhānantare ṭhapento imaṃ theriṃ iddhimantīnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Paṭācārātherīvattu

238. Catutthe vinayadharānaṃ yadidaṃ paṭācārāti paṭācārā therī vinayadharānaṃ aggāti dasseti. Sā kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe paṭisandhiṃ gaṇhitvā aparabhāge satthu dhammadesanaṃ suṇantī satthāraṃ ekaṃ bhikkhuniṃ vinayadharānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. Sā yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devamanussesu saṃsaritvā kassapabuddhakāle kikissa kāsirañño gehe paṭisandhiṃ gaṇhitvā sattannaṃ bhaginīnaṃ abbhantarā hutvā vīsati vassasahassāni brahmacariyaṃ caritvā bhikkhusaṅghassa pariveṇaṃ katvā puna devaloke nibbattitvā ekaṃ buddhantaṃ sampattiṃ anubhavitvā imasmiṃ buddhuppāde sāvattiyaṃ seṭṭhigehe paṭisandhiṃ gaṇhi.

Sā aparabhāge vayappattā attano gehe ekena kammakārena saddhiṃ santhavaṃ katvā aparabhāge attano samānajatikaṃ kulaṃ gacchantī katasanthavassa purisassa saññaṃ adāsi - “na tvaṃ sve paṭṭhāya maṃ paṭihārasatenapi daṭṭhuṃ labhissasi, sace te kammaṃ atthi, idāni maṃ gaṇhitvā gacchāhī”ti. So “evaṃ hotū”ti anucchavikaṃ hatthasāraṃ gahetvā taṃ ādāya nagarato tīṇi cattāri yojanāni paṭikkamitvā ekasmiṃ gāmake vāsaṃ kappesi.

Atha aparabhāge tassā kucchiyaṃ gabbho patiṭṭhāsi. Sā gabbhe paripakke “idaṃ amhākaṃ anāthaṭṭhānaṃ, kulagehaṃ gacchāma sāmī”ti āha. So “ajja gacchāma, sve gacchāmā”ti gantuṃ asakkonto kālaṃ vītināmesi. Sā tassa kāraṇaṃ ñatvā “nāyaṃ bālo maṃ nessatī”ti tasmiṃ bahi gate “ekikāva kulagehaṃ gamissāmī”ti maggaṃ paṭipajji. So āgantvā taṃ gehe apassanto paṭivissake pucchitvā “kulagehaṃ gatā”ti sutvā “maṃ nissāya kuladhītā anāthā jātā”ti padānupadikaṃ gantvā sampāpuṇi. Tassā antarāmaggeva gabbhavuṭṭhānaṃ ahosi. Tato “yassatthāya mayaṃ gaccheyyāma, so attho antarāmaggeva nipphanno, idāni gantvā kiṃ karissāmā”ti paṭinivattiṃsu. Puna tassā kucchiyaṃ gabbho patiṭṭhāsīti purimanayeneva vitthāretabbaṃ.

Antarāmagge panassā gabbhavuṭṭhāne jātamatteyeva catūsu disāsu mahāmegho uṭṭhahi. Sā taṃ purisaṃ āha - “sāmi, avelāya catūsu disāsu meghe uṭṭhito, attano vasanaṭṭhānaṃ kātuṃ vāyamāhī”ti. So “evaṃ karissāmī”ti daṇḍakehi kuṭikaṃ katvā “chadanatthāya tiṇaṃ āharissāmī”ti ekasmiṃ mahāvammikapāde tiṇaṃ chindati. Atha naṃ vammike nipanno kaṇhasappo pāde ḍaṃsi, so tasmiṃyeva ṭhāne patito. Sāpi “idāni āgamissati, idāni āgamissati”ti sabbarattiṃ khepetvā “addhā maṃ so ‘anāthā esā’ti magge chaḍḍetvā gato bhavissatī”ti āloke sañjāte padānusārena oloketi vammikapāde patitaṃ disvā “maṃ nissāya naṭṭho puriso”ti paridevitvā daharadārakaṃ passenādāya mahallakaṃ aṅgulīhi gāhāpetvā maggena gacchantī antarāmagge ekaṃ uttānanadiṃ disvā “dvepi dārake ekappahāreneva ādāya gantuṃ na sakkhissāmī”ti jeṭṭhakaṃ orimatīre ṭhapetvā daharaṃ paratīraṃ netvā pilotikacumbaṭake nipajjāpetvā puna nivattitvā “itaraṃ gahetvā gamissāmī”ti nadiṃ otari.

Athassā nadīmajjhaṃ pattakāle eko seno “maṃsapiṇḍo aya”nti saññāya dārakaṃ vijjhituṃ āgacchati. Sā hatthaṃ pasāretvā senaṃ palāpesi. Tassā taṃ hatthavikāraṃ

disvā mahallakadārako “maṃ pakkosatī”ti saññāya nadiṃ otarivā sote patito yathāsotaṃ agamāsi. Sopi seno tassā asampattāya eva taṃ daharadārakaṃ gaṇhitvā agamāsi. Sā balavasokābhībhūtā antarāmagge imaṃ vilāpagītaṃ gāyantī gacchati -

“Ubho puttā kālāṅkatā, panthe mayhaṃ patī mato”ti.

Sā evaṃ vilapamānāva sāvattiṃ patvā kulasabhāgaṃ gantvāpi sokavaseneva attano gehaṃ vavatthapetuṃ asakkontī “imasmīṃ tṭhāne evaṃvidhaṃ nāma kulaṃ atthi, kataraṃ taṃ geha”nti paṭipucchi. Tvaṃ taṃ kulaṃ paṭipucchitvā kiṃ karissasi? Tesā vasaṇagehaṃ vātappahārena patitaṃ, tattheva te sabbepi jīvitaṃ khamayaṃ pattā, atha ne khuddakamahallake ekacitakasmīyeva jhāpenti, passa esā dhūmavaṭṭi paññāyati. Sā taṃ kathaṃ sutvāva kiṃ tumhe vadathā”ti attano nivatthasāṭakaṃ sandhāretuṃ asakkontī jātaniyāmeneva bāhā paggayha kandaṃ nāñātinaṃ citakattānaṃ gantvā taṃ vilāpagītaṃ paripuṇṇaṃ katvā paridevaṃ nā -

“Ubho puttā kālāṅkatā, panthe mayhaṃ patī mato;
Mātā pitā ca bhātā ca, ekacitakasmīṃ dayhare”ti. -

Āha. Aññaṃ janena sāṭakaṃ dinnampi phāletvā phāletvā chaḍḍeti. Atha naṃ diṭṭhadiṭṭhātṭhāne mahājano parivāretvā carati. Athassā “ayaṃ paṭācāraṃ paṭapariharaṇaṃ vinā carati”ti paṭācārāteva nāmaṃ akaṃsu. Yasmā cassā so naggabhāvena alajjīcāro pākaṭo ahoṣi, tasmā patito ācāro assāti paṭācārāteva nāmaṃ akaṃsu.

Sā ekadivaṃ satthari mahājanassa dhammaṃ desente vihāraṃ pavisitvā parisapariyante atṭhāsi. Satthā mettāpharaṇena pharivā “saṃ paṭilabha, bhagini, saṃ paṭilabha, bhagini”ti āha. Tassā satthu vacanaṃ sutvā balavahirottappaṃ āgataṃ, sā tattheva bhūmiyaṃ nisīdi. Avidūre tṭhito puriso uttarisāṭakaṃ khipitvā adāsi. Sā taṃ nivāsetvā dhammaṃ assosi. Satthā tassā cariyavasena imā dhammapade gāthā āha -

“Na santi puttā tāṇāya, na pitā nāpi bandhavā;
Antakenādhīpannaṃ, natthi ñātisu tāṇatā.

“Etamatthavasāṃ ñatvā, paṇḍito sīlasaṃvuto;
Nibbānagamaṇaṃ maggaṃ, khippameva visodhaye”ti.

Sā gāthāpariyosāne yathāṭṭhitāva sotāpattiṃ phale patiṭṭhāya satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā pabbajjaṃ yāci. Satthā “tassā bhikkhuniupassayaṃ gantvā pabbajā”ti pabbajjaṃ sampaṭicchi. Sā pabbajitvā nacirasseva arahattaṃ patvā buddhavaṇaṃ gaṇhantī vinayapiṭake ciṇṇavasī ahoṣi. Aparabhāge satthā jetavane nisinnā bhikkhuniyo paṭipāṭiyā tṭhānantare tṭhapento paṭācāraṃ vinayadharānaṃ aggaṭṭhāne tṭhapesīti.

Dhammadinnātherīvattu

239. Pañcame dhammakathikānanti dhammakathikānaṃ bhikkhunīnaṃ dhammadinnā aggāti dasseti. Sā kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ parāyattaṭṭhāne nibbattitvā padumuttarassa bhagavato aggasāvakassa sujātattherassa adhikāraṃ kammaṃ katvā taṃ tṭhānantaraṃ patthesi. Sā yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā sagge nibbatti. Sabbā heṭṭhā khemātheriyā abhinīhāraseneva

veditabbam. Phussabuddhakāle panesā satthu vemātikānaṃ tiṇṇaṃ bhātikānaṃ dānādhikāre ṭhapitakammikassa gehe vasamānā “ekaṃ dehī”ti vuttā dve adāsi. Evaṃ sabbaṃ aparihāpentī datvā dvenavutikappe atikkamma kassapabuddhakāle kikkissa kāsirañño gehe paṭisandhiṃ gaṇhitvā sattannaṃ bhaginīnaṃ abbhantarā hutvā vīsati vassasahassāni brahmacariyaṃ caritvā bhikkhusaṅghassa vasanapariveṇaṃ kāretvā ekaṃ buddhantaṃ devamanussesu saṃsaraṇtī imasmiṃ buddhuppāde kulagehe paṭisandhiṃ gaṇhitvā aparabhāge visākhasettḥhino gehaṃ gatā. Visākhasettḥhi nāma bimbisārassa sahāyako rañña saddhiṃ dasabalassa paṭhamadassanaṃ gantvā dhammaṃ sutvā sotāpattiphale paṭiṭṭhito, aparabhāge anāgāmiṃ phalaṃ sacchākāsi.

So taṃ divasaṃ gharaṃ gantvā sopānamatthake ṭhitāya dhammadinnāya hatthe pasārite hatthaṃ anālambitvā pāsādaṃ abhiruhi. Bhuñjamānopi “imaṃ detha, imaṃ harathā”ti na byāhari. Dhammadinnā kaṭacchuṃ gahetvā parivisaṃmānā cintesi - “ayaṃ me hatthālambakaṃ dentiyaṃpi hatthaṃ na ālambi, bhuñjamānopi kiñci na katheti, ko nu kho mayhaṃ doso”ti? Atha naṃ bhuttāviṃ “ko nu kho me, ayya, doso”ti pucchi. Dhammadinne tuyhaṃ doso natthi, ahaṃ pana ajja paṭṭhāya santhavavasena tumhākaṃ santike nisīdituṃ vā ṭhātuṃ vā āharāpetvā khādituṃ vā bhuñjituṃ vā abhabbo. Tvaṃ sace icchasi, imasmiṃ gehe vasa. No ce icchasi, yattakena te dhanena attho, taṃ gaṇhitvā kulagharaṃ gacchāhīti. Ayyaputta, evaṃ sante ahaṃ tumhehi chaḍḍitakheḷaṃ vamtavamaṇaṃ sīsena ukkhipitvā na carissāmi, mayhaṃ pabbajjaṃ anujānāthāmi. Visākho “sādhu, dhammadinne”ti rañño ārocetvā dhammadinnaṃ suvaṇṇasivikāya bhikkhuniupassayaṃ pabbajjatthāya pesesi.

Sā pabbajitvā cintesi - “ayaṃ tāva settḥhi gharamajjhe ṭhitova dukkhassantaṃ akāsi, pabbajjaṃ laddhakālaṃ paṭṭhāya pana mayāpi dukkhassantaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti ācariyupajjhāyānaṃ santikaṃ gantvā, “ayye, mayhaṃ ākiṇṇaṭṭhāne cittaṃ na ramati, gāmakāvāsaṃ gacchāmi”ti āha. Theriyo tassā mahākulā nikkhamma pabbajitabhāvena cittaṃ vāretuṃ asakkontiyo taṃ gahetvā gāmakāvāsaṃ agamaṃsu. Sā atīte madditasāṅkhārātāya nacirasseva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Athassā etadahosi - “mayhaṃ kiccaṃ matthakaṃ pattaṃ, idha vasitvā kiṃ karissāmi, rājagahameva gacchāmi, tatra maṃ nissāya bahu ñātisaṅgho puññaṇi karissatī”ti theriyo gahetvā nagarameva paccāgatā.

Visākho tassā āgatabhāvaṃ ñatvā “sīghaṃ āgatā ukkaṇṭhitā nu kho bhavissatī”ti sāyanhasamaye tassā santikaṃ gantvā abhivādetvā ekamantaṃ nisinno “ukkaṇṭhitabhāvaṃ pucchituṃ ayutta”nti pañcakkhandhādivasena pañhe pucchi, dhammadinnā khaggena uppalanālaṃ chindantī viya pucchitaṃ pucchitaṃ vissajjesi. Upāsako dhammadinnātheriyā ñāṇassa sūrabhāvaṃ ñatvā attano adhigataṭṭhāne paṭipāṭiyā tīsu maggesu sabbākārena pañhe pucchitvā uggahavasena arahattamaggepi pucchi. Dhammadinnātheripi upāsakassa yāva anāgāmiṃ phalāva visayabhāvaṃ ñatvā “idāni attano visayaṃ atikkamitvā dhāvati”ti taṃ nivattentī “accasarā, āvuso visākha, pañhe, nāsakkhi pañhānaṃ pariyaṇtaṃ gahetuṃ, nibbānogaḍhañhi, āvuso visākha, brahmacariyaṃ nibbānaparāyaṇaṃ nibbānapariyosānaṃ. Ākaṅkhamāno ca tvaṃ, āvuso visākha, bhagavantaṃ upasaṅkamitvā etamatthaṃ puccheyyāsi. Yathā ca te bhagavā byākaroti, tathā naṃ dhāreyyāsi”ti āha.

Visākho satthu santikaṃ gantvā sabbaṃ pucchāvissajjananayaṃ kathesi. Satthā

tassa vacanaṃ sutvā “mama dhītāya atītānāgatapaccuppannesu khandhesu taṇhā natthī”ti vatvā dhammapade imaṃ gāthamāha -

“Yassa pure ca pacchā ca, majjhe ca natthi kiñcanaṃ;
Akiñcanaṃ anādānaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tato dhammadinnāya sādhuḥkāraṃ datvā visākaṃ upāsakaṃ etadavoca - “paṇḍitā, visāka, dhammadinnā bhikkhunī, mahāpaññā visāka, dhammadinnā bhikkhunī. Maṃ cepi tvaṃ, visāka, etamatthaṃ puccheyyāsi, ahampi taṃ evameva byākareyyaṃ, yathā taṃ dhammadinnāya bhikkhuniyā byākataṃ, eso cevetassa attho, evaṃca naṃ dhārehī”ti. Evametam vatthu samuṭṭhitaṃ. Aparabhāge satthā jetavane nisinno paṭipāṭiyā bhikkhuniyo ṭhānantare ṭhapento idameva cūḷavedallaṃ aṭṭhuppattiṃ katvā theriṃ imasmiṃ sāsane dhammakathikānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Nandātherīvatthu

240. Chaṭṭhe jhāyīnaṃ yadidaṃ nandāti jhānābhiraṭānaṃ, nandā therī, aggāti dasseti. Sā kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe paṭisandhiṃ gahetvā aparabhāge satthu dhammaṃ suṇantī satthāraṃ ekaṃ bhikkhuniṃ jhānābhiraṭānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikāraḥkammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. Sā tato kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā amhākaṃ satthu nibbattito puretameva mahāpajāpatigotamiyā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi, nandātissā nāmaṃ akaṃsu. Rūpanandātipi vuccati. Sā aparabhāge uttamarūpabhāvena janapadakalyāṇī nāma jātā.

Sā amhākaṃ dasabale sabbaññutaṃ patvā anupubbena kapilavatthum āgantvā nandañca rāhulañca pabbājetvā pakkante suddhodanamahārājassa parinibbutakāle “mahāpajāpatigotamī ca rāhulamātā ca nikkhamitvā satthu santike pabbajitā”ti ñatvā “imāsaṃ pabbajitakālato paṭṭhāya mayhaṃ idha kiṃ kamma”nti mahāpajāpatiyā santikaṃ gantvā pabbaji. Pabbajitadivasato paṭṭhāya “satthā rūpaṃ garahatī”ti satthu upaṭṭhānaṃ na gacchati, ovādavāre sampatte aññaṃ pesetvā ovādaṃ āharāpeti. Satthā tassā rūpamadammattabhāvaṃ ñatvā “attano ovādaṃ attanāva āgantvā gaṇhantu, na bhikkhunihi añña pesetabbā”ti āha. Tato rūpanandā aññaṃ maggaṃ apassantī akāmā ovādaṃ agamāsi.

Satthā tassā caritavasena iddhiyā ekaṃ itthirūpaṃ nimminitvā tālavaṇṇaṃ gahetvā bījamānaṃ viya akāsi. Rūpanandā taṃ disvā cintesi - “ahaṃ akāraṇeneva pamattā hutvā nāgacchāmi, evarūpāpi itthiyo satthu santike vissatthā caranti. Mama rūpaṃ etāsaṃ rūpassa kalaṃ nāgghati soḷasiṃ, ajānitvāva ettakaṃ kālāṃ na āgatamhī”ti tameva itthinimittaṃ gaṇhitvā olokontī aṭṭhāsi. Satthā tassā pubbaheṭṭusampannatāya “aṭṭhīnaṃ nagaraṃ kata”nti dhammapade gāthaṃ vatvā -

“Caraṃ vā yadi vā tiṭṭhaṃ, nisinno uda vā saya”nti. -

Suttaṃ abhāsi. Sā tasmīmyeva rūpe khayavayaṃ paṭṭhapetvā arahattaṃ pāpuṇi. Imasmiṃ ṭhāne idaṃ vatthu heṭṭhā khemātheriyā vatthunā sadisamevāti na vitthāritaṃ. Tato paṭṭhāya, rūpanandā, jhānābhiraṭānaṃ antare dhurappattā ahoṣi. Satthā aparabhāge jetavane nisinno paṭipāṭiyā bhikkhuniyo ṭhānantare ṭhapento nandātheriṃ jhāyīnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Soṇātherīvattu

241. Sattame āraddhavīriyānanti paggahitaparipuṇṇavīriyānaṃ soṇā aggāti dasseti. Ayaṃ kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatīnagare kulagehe paṭisandhiṃ gahetvā aparabhāge dhammaṃ suṇantī satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ āraddhavīriyānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikāraṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. Sā kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde sāvatthiyaṃ kulagehe paṭisandhiṃ gahetvā aparabhāge gharāvāse vutthā bahū puttadhītaro labhitvā sabbepi visuṃ visuṃ gharāvāse patitṭhāpesi. Te tato paṭṭhāya “ayaṃ amhākaṃ kiṃ karissatī”ti taṃ attano santikaṃ āgataṃ “mātā”ti saññāmpi na karimso. Bahuputtikasoṇā tesāṃ attani agāravabhāvaṃ ñatvā “gharāvāseṇa kiṃ karissāmī”ti nikkhamitvā pabbaji. Atha naṃ bhikkhuniyo “ayaṃ vattaṃ na jānāti, ayuttaṃ karotī”ti daṇḍakammaṃ karonti. Puttadhītaro taṃ daṇḍakammaṃ āharantiṃ disvā “ayaṃ yāvajjadivasā sikkhāmattampi na jānāti”ti diṭṭhadiṭṭhaṭṭhāne uppaṇḍesuṃ. Sā tesāṃ vacanaṃ sutvā uppannaṃ vegā “attano gativisodhanaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti nisinnaṭṭhānēpi ṭhitatṭhānēpi dvattiṃsākāraṃ sajjhāyati. Sā yatheva pubbe bahuputtikasoṇattherīti paññāyittha, evaṃ pacchā āraddhavīriyasoṇattherīti pākaṭā jātā.

Athekadivasāṃ bhikkhuniyo vihāraṃ gacchantiyo “bhikkhunisaṅghassa udakaṃ tāpeyyāsi, soṇe”ti vatvā agamaṃsu. Sāpi udakatāpanato puretameva aggisālāya caṅkamitvā caṅkamitvā dvattiṃsākāraṃ sajjhāyanti vipassanaṃ vadḍhesi. Satthā gandhakuṭiyaṃ nisinnova imaṃ obhāsagāthaṃ abhāsi -

“Yo ca vassasataṃ jīve, apassaṃ dhammamuttamaṃ;
Ekāhaṃ jīvitaṃ seyyo, passato dhammamuttama”nti.

Sā gāthāpariyosāne arahattaṃ patvā cintesi - “ahaṃ arahattaṃ pattā, āgantukajano ca anupadhāretvā mayi avaññāya kiñci vatvā bahuṃ apuññāmpi pasaveyya, tasmā saṃlakkhaṇakāraṇaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti. Sā udakabhājanaṃ uddhanaṃ āropetvā heṭṭhā aggiṃ na akāsi. Bhikkhuniyo āgantvā uddhanaṃ olokentiyo aggiṃ adisvā “imaṃ mahallikaṃ ‘bhikkhunisaṅghassa udakaṃ tāpehī’ti avocumha, ajjāpi uddhane aggimpi na karotī”ti āhaṃsu. Ayye, kiṃ tumhākaṃ agginā, uṇhodakena nhāyitukāmā bhājanato udakaṃ gahetvā nhāyathāti? Tāpi “bhavissati ettha kāraṇa”nti gantvā uduke hatthaṃ otāretvā uṇhabhāvaṃ ñatvā ekakuṭaṃ āharitvā udakaṃ gaṇhanti, gahitagahitaṭṭhānaṃ paripūraṇaṃ. Tadā sabbāva tassā arahatte ṭhitabhāvaṃ ñatvā daharatarā tāva pañcapatitṭhiteṇa pādesu patitvā “mayā, ayye, ettakaṃ kālaṃ tumhe anupadhāretvā viheṭhetvā viheṭhetvā kathayimha, khamatha no”ti khamāpesuṃ. Vuddhatarāpi ukkuṭikaṃ nisīditvā “khamā, ayye”ti khamāpesuṃ. Tato paṭṭhāya “mahallakakāle pabbajitvāpi āraddhavīriyabhāvena nacirasseva aggaṭṭhāle patitṭhitā”ti theriyā guṇo pākaṭo ahoṣi. Aparabhāge satthā jetavane nisīditvā bhikkhuniyo paṭipāṭiyā ṭhānantare ṭhapento soṇattheriṃ āraddhavīriyānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Bakulātherīvattu

242. Atṭhame dibbacakkhukānaṃ yadidaṃ bakulāti dibbacakkhukānaṃ, bakulā therī, aggāti dasseti. Ayaṃ kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe nibbattitvā satthu dhammakathaṃ suṇantī satthāraṃ ekaṃ bhikkhuṃ dibbacakkhukānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikāraṃ katvā taṃ

ṭhānantaraṃ patthesi. Sā kappasatasahassaṃ devesu ca manussesu ca saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde sāvattiyaṃ kulagehe nibbattitvā aparabhāge satthu dhammadesanaṃ sutvā paṭiladdhasaddhā pabbajitvā nacirasseva arahattaṃ pāpuṇi. Sā tato paṭṭhāya dibbacakkhumhi ciṇṇavasī ahoṣi. Aparabhāge satthā jetavane nisinno bhikkhuniyo paṭipāṭiyā ṭhānantare ṭhapento imaṃ theriṃ dibbacakkhukānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Kuṇḍalakesātherīvattu

243. Navame khippābhiññānanti khippābhiññānaṃ bhikkhunīnaṃ, bhaddā kuṇḍalakesā, aggāti dasseti. Ayampi hi padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe nibbattā satthu dhammakathaṃ sutvā satthāraṃ ekaṃ bhikkhuniṃ khippābhiññānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. Sā kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā kassapabuddhakāle kikissa kāsirañño gehe sattannaṃ bhaginīnaṃ abbhantarā hutvā vīsati vassasahassāni dasa sīlāni samādāya komārikabrahmacariyaṃ carantī saṅghassa vasanapariveṇaṃ kāretvā ekaṃ buddhantaraṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde rājagahanagare seṭṭhikule paṭisandhiṃ gaṇhi, bhaddātissā nāmaṃ akaṃsu.

Taṃdivasaṃyeva ca tasmīṃ nagare purohitaputto jāto. Tassa jātavelāya rājanivesanaṃ ādiṃ katvā sakalanagare āvudhāni pajjaliṃsu. Purohito pātova rājakulaṃ gantvā rājānaṃ sukhasēyyaṃ pucchi. Rājā “kuto me, ācariya, sukhasēyyā, ajja sabbarattiṃ rājanivesane āvudhāni pajjalitāni disvā bhayappattā ahumhā”ti āha. Mahārāja, tappaccayā mā cintayittha, na tumhākaṃyeva gehe āvudhāni pajjaliṃsu, sakalanagare evaṃ ahoṣīti. Kiṃ kārāṇā, ācariyāti? Amhākaṃ gehe coranakkhattena dārako jāto, so sakalanagarassa sattu hutvā uppanno, tassettaṃ pubbanimittaṃ. Tumhākaṃ upaddavo natthi, sace pana icchatha, hārema nanti. Amhākaṃ pīlāya asatiyā hāraṇakammaṃ natthīti. Purohito “mama putto attano nāmaṃ gahetvāva āgato”ti sattukotevassa nāmaṃ akāsi. Seṭṭhigehepi bhaddā vaḍḍhati, purohitagehepi sattuko vaḍḍhati. So attano ādhāvanavidhāvanena kīlitaṃ samatthakālato paṭṭhāya attano vicaraṇaṭṭhāne yaṃ yaṃ passati, taṃ taṃ sabbaṃ āharitvā mātāpitūnaṃ gehaṃ pūreti. Pitā naṃ kārāṇasahassampi vatvā vāretuṃ nāsakkhi.

Aparabhāge panassa vayappattassa sabbākārenāpi vāretuṃ asakkuṇeyyabhāvaṃ ñatvā dve nīlasātake datvā sandhicchedanaupakaraṇaṃca siṅghāṭakayantaṃca hatthe datvā “tvam imināva kammena jīvāhi”ti naṃ vissajjesi. So taṃdivasato paṭṭhāya siṅghāṭakayantaṃ khipitvā kulānaṃ pāsāde āruya sandhiṃ chinditvā parakulesu nikkhittabhaṇḍaṃ attanā ṭhapitaṃ viya gahetvā gacchati. Sakalanagare tena aviluttagehaṃ nāma nāhoṣi. Ekadivasaṃ rājā rathena nagare vicaranto sārathiṃ pucchi - “kiṃ nu kho imasmiṃ nagare tasmīṃ tasmīṃ ghare chiddameva paññāyati”ti. Deva imasmiṃ nagare sattuko nāma coro bhittiṃ chinditvā kulānaṃ santakaṃ haratīti. Rājā nagaraguttikaṃ pakkosāpetvā “imasmiṃ kira nagare evarūpo nāma coro atthi, kasmā naṃ na gaṇhasi”ti āha. Mayaṃ, deva, taṃ coraṃ sahoḍḍhaṃ passituṃ na sakkomāti. Sace ajja naṃ coraṃ gaṇhasi, jīvāsi. Sace na gaṇhasi, rājānaṃ te karissāmīti. Evaṃ devāti nagaraguttiko sakalanagare manusse cāretvā taṃ bhittiṃ chinditvā parabhaṇḍaṃ avaharantaṃ sahoḍḍhameva gahetvā rañño dassesi. Rājā “imaṃ coraṃ dakkhiṇadvārena nīharitvā ghātethā”ti āha. Nagaraguttiko rañño paṭissuṇitvā taṃ coraṃ catukke catukke pahārasahassena tālento gāhāpetvā dakkhiṇadvāraṃ gacchati.

Tasmim samaye ayaṃ bhaddā nāma seṭṭhidhītā mahājanassa kolāhalasaddena sihapañjaraṃ ugghāṭetvā olokeṇti taṃ sattukaṃ coraṃ tathā nīyamānaṃ disvā ubho hi hatthehi hadayaṃ sandhārentī gantvā sirisayane adhomukhā nipajji. Sā ca tassa kulassa ekadhītā, tenassā ñātakā appamattakampi mukhavikāraṃ sahitaṃ na sakkonti. Atha naṃ mātā sayane nipannaṃ disvā “kiṃ karosi, amma”ti pucchi. Etaṃ vajjhaṃ katvā nīyamānaṃ coraṃ addasa, amma? Āma, amma. Etaṃ labhamānā jīvissāmi, alabhamānāya me maraṇamevāti. Te taṃ nānappakārenapi saññāpetuṃ asakkontā “maraṇā jīvaṃ seyyo”ti sallakkhesuṃ. Athassā pitā nagaraguttikassa santikaṃ gantvā sahasaṃ lañjaṃ datvā “mayhaṃ dhītā core paṭibaddhacittā, yena kenaci upāyena imaṃ muñcā”ti āha. So “sādhū”ti seṭṭhissa paṭissuṇitvā coraṃ gahetvā yāva sūriyassa atthaṅgamanā ito cito ca papañcāpetvā sūriye atthaṅgate cārakato ekaṃ manussaṃ nīharāpetvā sattukassa bandhanaṃ mocetvā sattukaṃ seṭṭhigehaṃ pesetvā tena bandhanena itaraṃ bandhitvā dakkhiṇadvārena nīharitvā ghātesi. Seṭṭhidāsāpi sattukaṃ gahetvā seṭṭhino nivesanaṃ āgamaṃsu. Taṃ disvā seṭṭhi “dhītu maṃ pūressāmi”ti sattukaṃ gandhodakena nhāpetvā sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitaṃ kāretvā pāsādaṃ pesesi. Bhaddāpi “paripuṇṇo me saṅkappo”ti anekālaṅkārena alaṅkaritvā taṃ paricarati.

Sattuko katipāhaṃ vītināmetvā cintesi - “imissā pasādhanabhaṇḍakaṃ mayhaṃ bhavissati, kenaci upāyena imaṃ ābharaṇaṃ gahetuṃ vaṭṭatī”ti samīpe sukhena nisinnakāle bhaddaṃ āha - “mayhaṃ ekaṃ vacanaṃ vattabbaṃ atthī”ti. Seṭṭhidhītā sahasalābhaṃ labhitvā viya tuṭṭhamānasā “vissatthaṃ vadehi, ayya”ti āha. Tvaṃ cintesi - “maṃ nissāya iminā jīvaṃ laddha”nti, ahaṃ pana gahitamattova corapapātapabbate adhivatthāya devatāya “sacāhaṃ jīvaṃ labhissāmi, balikammaṃ te dassāmi”ti āyāciṃ. Taṃ nissāya mayā jīvaṃ laddhaṃ, sīghaṃ balikammaṃ sajjāpehīti. Bhaddā, “ahaṃ tassa maṃ pūressāmi”ti balikammaṃ sajjāpetvā sabbaṃ pasādhanāṃ pasādhetvā ekayāne āruya sāmikena saddhiṃ corapapātapabbataṃ gantvā “pabbatadevatāya balikammaṃ karissāmi”ti abhiruhituṃ āraddhā. Sattuko cintesi - “sabbesu abhiruhantesu mama imissā ābharaṇaṃ gahetuṃ na okāso bhavissati”ti tameva balibhājanaṃ gāhāpetvā pabbataṃ abhiruhi.

So bhaddāya saddhiṃ kathento piyakathaṃ na katheti. Sā iṅgiteneva tassa adhippāyaṃ aññasi. Atha naṃ so āha - “bhadde, tava uttarisāṭakaṃ omuñcitvā kāyāruḷhaṃ te pasādhanāṃ ettha bhaṇḍikaṃ karohī”ti. Sāmi mayhaṃ ko aparādhoti? Kiṃ panāhaṃ, bāle, balikammattaṃ āgatoti saññaṃ karosi? Ahañhi imissā devatāya yakaṇaṃ ubbaṭṭhetvā dadeyyaṃ, balikammāpadesena pana tava ābharaṇaṃ gaṇhitukāmo hutvā āgatomhīti. Kassa pana, ayya, pasādhanāṃ, kassa ahanti? Mayaṃ evarūpaṃ na jānāma, aññaṃ tava santakaṃ, aññaṃ mama santakanti. Sādhū, ayya, ekaṃ pana me adhippāyaṃ pūretha, alaṅkataniyāmeneva me purato ca pacchato ca āliṅgituṃ dethāti. So “sādhū”ti sampāṭicchi. Sā tena sampāṭicchitabhāvaṃ ñatvā purato āliṅgitvā pacchato āliṅgantī viya hutvā pabbatapapāte pātesi. So patanto ākāseyeva cuṇṇavicuṇṇo ahosi. Tāya kataṃ vicitrabhāvaṃ disvā pabbate adhivatthā devatā guṇakittanavasena imā gāthā āha -

“Na so sabbesu ṭhānesu, puriso hoti paṇḍito;
Itthīpi paṇḍitā hoti, tattha tattha vicakkhaṇā.

“Na so sabbesu ṭhānesu, puriso hoti paṇḍito;

Itthīpi paṇḍitā hoti, muhuttamapi cintaye''ti.

Tato bhaddā cintesi - ''na sakkā mayā iminā niyāmena puna gehaṃ gantūṃ, itova gantvā ekaṃ pabbajjaṃ pabbajissāmī''ti, nigaṇṭhārāmaṃ gantvā nigaṇṭhe pabbajjaṃ yāci. Atha naṃ te āhaṃsu - ''kena niyāmena pabbajjā hotū''ti? Yaṃ tumhākaṃ pabbajjāya uttamaṃ, tadeva karoṭhāti. Te ''sādhū''ti tassā tālaṭṭhinā kese luñcivā pabbājesuṃ. Kesā puna vaḍḍhantā rāsirāsivasena kuṇḍalāvattā hutvā vaḍḍhiṃsu. Sā teneva kāraṇena kuṇḍalakesā nāma jātā. Sā attano pabbajitaṭṭhāne sabbasippaṃ uggaṇhitvā ''etesaṃ ito uttari viseso natthī''ti ñatvā gāmanigamarājadhāniyo vicarantī yattha yattha paṇḍitā atthi, tattha tattha gantvā tesāṃ jānanasippaṃ sabbameva uggaṇhāti. Athassā bahūsu ṭhānesu sikkhitabhāvena paṭivādaṃ dātuṃ samatthā na honti. Sā attanā saddhiṃ kathetuṃ samatthaṃ adisvā yaṃ gāmaṃ vā nigamaṃ vā pavisati, tassa dvāre vālukaṛāsīṃ katvā tattha jambusākhāṃ ṭhapeti. ''Yo mama vādaṃ āropetuṃ sakkoti, so imaṃ sākhaṃ maddatū''ti samīpe ṭhitānaṃ dāraḱānaṃ saññaṃ deti. Taṃ sattāhampi maddantā na honti. Atha naṃ gahetvā pakkamati.

Tasmiṃ samaye amhākaṃ bhagavā loke nibbattitvā sāvatthiṃ upanissāya jetavane viharati. Kuṇḍalakesāpi kho anupubbena sāvatthiṃ patvā antonagaraṃ pavisamānā porāṇakaniyāmeneva vālukaṛāsīṃhi sākhaṃ ṭhapetvā dāraḱānaṃ saññaṃ datvā pāvisi. Tasmiṃ samaye dhammasenāpati bhikkhusaṅghe pavitṭhe ekakova nagaraṃ pavisanto vālukaṭhūpe jambusākhāṃ disvā ''kasmā ayaṃ ṭhapitā''ti pucchi. Dāraḱā taṃ kāraṇaṃ aparihāpetvā kathesuṃ. Evaṃ sante imaṃ gahetvā maddatha, dāraḱāti. Tesu therassa vacanaṃ sutvā ekacce maddituṃ na visahiṃsu, ekacce taṃkhaṇeyeva madditvā cuṇṇavicuṇṇaṃ akaṃsu. Kuṇḍalakesā bhattakiccaṃ katvā nikkhamantī taṃ sākhaṃ madditaṃ disvā ''kassetāṃ kamma''nti pucchi. Athassā dhammasenāpatinā kāraṇapitabhāvaṃ kathayiṃsu. Sā ''attano thāmaṃ ajānanto imaṃ sākhaṃ maddāpetuṃ no visahissati, addhā mahanto eso bhavissati. Ahampi pana khuddikā bhavantī na sobhissāmi, antogāmaṃeva pavisitvā parisāya saññaṃ dātuṃ vaṭṭatī''ti cintetvā tathā akāsi. Asītikulasahassanivāse nagare sabhāgasabhāgavasena sabbeva sañjāniṃsūti veditabbaṃ.

Theropi bhattakiccaṃ katvā aññatarasmiṃ rukkhamaṇe nisīdi. Athāyaṃ kuṇḍalakesā mahājanaparivutā therassa santikaṃ gantvā paṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ ṭhatvā, ''bhante, tumhehi sākhaṃ maddāpitā''ti pucchi. Āma, mayā maddāpitāti. Evaṃ sante tumhehi saddhiṃ amhākaṃ vādo hotu, bhanteti. Hotu, bhaddeti. Kassa pucchā hotu, kassa vissajjananti? Pucchā nāma amhākaṃ pattā, tvaṃ pana tuyhaṃ jānanaṃ pucchāti. Sā therena dinnaanumatiyā sabbameva attano jānanaṃ vādaṃ pucchi, thero sabbaṃ vissajjesi. Sā sabbaṃ pucchitvā tuṇhī ahosi. Atha naṃ thero āha - ''tayā bahuṃ pucchitaṃ, mayampi ekaṃ pañhaṃ pucchāmā''ti. Pucchatha, bhanteti. Ekaṃ nāma kinti? Kuṇḍalakesā ''na jānāmi, bhante''ti āha. Tvaṃ ettakampi na jānāsi, aññaṃ kiṃ jānissasīti? Sā therassa pādesu patitvā ''tumhākaṃ saraṇaṃ gacchāmi, bhante''ti āha. Mama saraṇagamanakammaṃ natthi, sadevake loke aggapuggalo dhuravihāre vasati, taṃ saraṇaṃ gacchāhīti. Sā ''evaṃ karissāmi, bhante''ti sāyanhasamaye satthu dhammadesanāvelāya satthu santikaṃ gantvā pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Satthā tassā madditasāṅkhārāya cariyāvasena dhammapade imaṃ gāthamāha -

''Sahassamapi ce gāthā, anattapadasaṃhitā;

Ekam gāthāpadaṃ seyyo, yaṃ sutvā upasammatī”ti.

Sā gāthāpariyosāne yathāṭhitāva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā pabbajjaṃ yāci. Satthā tassā pabbajjaṃ sampaṭicchi. Sā bhikkhunupassayaṃ gantvā pabbaji. Aparabhāge catuparisamajjhe kathā udapādi - “mahantā vatāyaṃ bhaddā kuṇḍalakesā, yā catuppadikagāthāvasāne arahattaṃ pattā”ti. Satthā taṃ kāraṇaṃ aṭṭhuppattiṃ katvā theriṃ khippābhiññānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Bhaddākāpilānītherīvatthu

244. Dasame pubbenivāsanti pubbe nivutthakkhandhasantānaṃ anussarantīnaṃ bhaddā kāpilānī aggāti dasseti. Sā kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe nibbattitvā satthu dhammadesanaṃ suṇantī satthāraṃ ekam bhikkhuniṃ pubbenivāsaṃ anussarantīnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. Sā kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā anuppanne buddhe bārāṇasiyaṃ kulagehe paṭisandhiṃ gaṇhitvā attano sāmibhaginiyā saddhiṃ kalahaṃ karontī tāya paccekabuddhassa piṇḍapāte dinne, “ayaṃ imassa piṇḍapātaṃ datvā attano vasaṃ vattetī”ti paccekabuddhassa hatthato pattaṃ gaṇhitvā bhattaṃ chaḍḍetvā kalalassa pūretvā adāsi. Mahājano “bālā aya”nti garahitvā, “yāya te saddhiṃ kalaho kato, tassā kiñci na karosi, paccekabuddho te kiṃ aparajjhatī”ti āha. Sā tesam vacanena lajjāyamānā puna pattaṃ gahetvā kalalaṃ hāretvā dhovitvā gandhacūṇṇena ubbaṭṭetvā catumadhurassa pūretvā upari āsittena padumagabbhavaṇṇena sappinā vijjotamānaṃ paccekabuddhassa hatthe ṭhapetvā “yathā ayaṃ piṇḍapāto obhāsajāto, evaṃ obhāsajātaṃ me sarīraṃ hotū”ti patthanaṃ paṭṭhapesīti sabbaṃ mahākassapattherassa vatthumhi vuttanayeneva veditabbaṃ.

Mahākassapatthero pana dakkhiṇamaggaṃ gahetvā dasabalassa santikaṃ bahuputtakanigrodhamūlaṃ gato, ayaṃ bhaddā kāpilānī vāmamaggaṃ gaṇhitvā mātugāmassa pabbajjāya ananuññātabhāvena paribbājikārāmaṃ agamāsi. Yadā pana mahāpajāpatigotamī pabbajjañca upasampadañca labhi, tadā sā therī theriyā santike pabbajjañca upasampadañca labhitvā aparabhāge vipassanāya kammaṃ karontī arahattaṃ patvā pubbenivāsaññāṇe ciṇṇavasī ahosi. Atha satthā jetavane nisīditvā bhikkhuniyo paṭipāṭiyā ṭhānantaresu ṭhapento imaṃ theriṃ pubbenivāsaṃ anussarantīnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Bhaddākaccānātherīvatthu

245. Ekādasame mahābhiññāppattānanti mahatiyo abhiññāyo pattānaṃ, bhaddā kaccānā, nāma aggāti dasseti. Ekassa hi buddhassa cattārova janā mahābhiññā honti, na avasesasāvakā. Avasesasāvakā hi kappasatasahassameva anussarituṃ sakkonti, na tato paraṃ. Mahābhiññāppattā pana kappasatasahassādhikaṃ asaṅkhyeyyaṃ anussaranti. Amhākampi satthu sāsane dve aggasāvakā bākulatthero bhaddā kaccānāti ime cattāro ettakaṃ anussarituṃ sakkhiṃsu. Tasmā ayaṃ therī mahābhiññāppattānaṃ aggā nāma jātā. Bhaddā kaccānāti tassā nāmaṃ. Bhaddakañcanassa hi uttamasuvaṇṇassa viya tassā sarīravaṇṇo ahosi, sā tasmā bhaddakañcanāti nāmaṃ labhi, sā pacchā kaccānātveva saṅkhaṃ gatā. Rāhulamātāyetam adhivacanaṃ.

Sā hi padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe paṭisandhiṃ gahetvā aparabhāge satthu dhammakathaṃ suṇantī satthāraṃ ekaṃ bhikkhuniṃ mahābhiññāppattānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. Sā kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde suppubuddhasakkassa gehe paṭisandhiṃ gaṇhi, bhaddā kaccānātissā nāmaṃ akāṃsu.

Sā vayappattā bodhisattassa gehaṃ agamāsi. Sā aparabhāge rāhulakumāraṃ nāma puttaṃ vijāyi. Tassa jātadivaseva bodhisatto nikkhamitvā bodhimaṇḍe sabbaññutaṃ patvā lokānuggahaṃ karonto anupubbena kapilavatthuṃ āgamma ñātīnaṃ saṅghaṃ akāsi. Aparabhāge parinibbute suddhodanamahārāje mahāpajāpatigotamī pañcahi mātugāmasatehi saddhiṃ satthu santike pabbaji. Rāhulamātāpi janapadakalyāṇīpi theriyā santikaṃ gantvā pabbaji. Sā pabbajitakālato paṭṭhāya bhaddakaccānattheritveva pākaṭā ahosi. Sā aparabhāge vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattaṃ patvā abhiññāsu ciṇṇavasī ahosi, ekapallaṅkena nisinnā ekāvajjanena kappasatasahassādhikaṃ asaṅkhyeyaṃ anussarati. Tassā tasmīṃ guṇe pākaṭe jāte satthā jetavane nisinno bhikkhuniyo paṭipāṭiyā ṭhānantare ṭhapento imaṃ therīṃ mahābhiññāppattānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Kisāgotamītherīvattu

246. Dvādasame lūkhacīvaradharānanti tīhi lūkhehi samannāgataṃ paṃsukūlaṃ dhārentīnaṃ, kisāgotamī, aggāti dasseti. Gotamīti tassā nāmaṃ, thokaṃ kisadhātukattā pana kisāgotamīti vuccati. Ayampi padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe nibbattitvā satthu dhammadesanaṃ suṇantī satthāraṃ ekaṃ bhikkhuniṃ lūkhacīvaradharānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. Sā kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde sāvattiyaṃ duggatakule nibbattitvā vayappattakāle ekaṃ kulaṃ agamāsi. Tattha naṃ “duggatakulassa dhītā”ti paribhaviṃsu.

Sā aparabhāge puttaṃ vijāyi, athassā sammānamakaṃsu. So panassā dāraḷko ādhāvitvā paridhāvitvā kīḷanavaye ṭhito kālamakāsi, tassā soko udapādi. Sā “ahaṃ imasmiṃyeva gehe hatalābhasakkārā hutvā puttassa jātakālato paṭṭhāya sakkāraṃ pāpuṇiṃ, ime mayhaṃ puttaṃ bahi chaḍḍetumpi vāyameyyu”nti puttaṃ aṅkenādāya “puttassa me bhesajjaṃ dethā”ti gehadvārapaṭipāṭiyā vicarati. Diṭṭhadiṭṭhaṭṭhāne manussā “kattha te matakassa bhesajjaṃ diṭṭhapubba”nti pāṇiṃ paharivā parihāsaṃ karonti. Sā tesāṃ kathāya neva saññattiṃ gacchati. Atha naṃ eko paṇḍitapuriso disvā, “ayaṃ puttasokena cittavikkhepaṃ pattā bhavissati, etissā pana bhesajjaṃ na añño jānissati, dasabalova jānissati”ti cintetvā evamāha - “amma, tava puttassa bhesajjaṃ añño jānanto nāma natthi, sadevake pana loke aggapuggalo dasabalo dhuravihāre vasati, tassa santikaṃ gantvā pucchāhī”ti. Sā “saccaṃ puriso katheti”ti puttamādāya tathāgatassa buddhāsane nisinnavelāya parisapariyante ṭhatvā “puttassa me bhesajjaṃ detha bhagavā”ti āha.

Satthā tassā upanissayaṃ disvā “bhaddakaṃ te gotami kataṃ bhesajjatthāya idhāgacchantiyā, gaccha nagaraṃ pavisitvā koṭito paṭṭhāya sakalanagaraṃ caritvā yasmiṃ gehe koci matapubbo natthi, tato siddhatthakaṃ āharā”ti āha. Sā “sādhu, bhante”ti tuṭṭhamānasā antonagaraṃ pavisitvā paṭhamageheya “dasabalo mama puttassa bhesajjatthāya siddhatthakaṃ āharāpeti, siddhatthakaṃ me dethā”ti āha.

“Handa gotamī”ti nīharitvā adamsu. Ahaṃ evaṃ gahetuṃ na sakkomi, imasmiṃ gehe koci matapubbo nāma natthīti? Kiṃ vadesi gotami, ko idha matake gaṇetuṃ sakkotīti? “Tena hi alaṃ nāhaṃ gaṇhissāmi, dasabalo maṃ yattha matapubbo natthi, tato naṃ gaṇhāpetī”ti āha. Sā imināva niyāmena tatiyagharaṃ gantvā cintesi - “sakalanagare ayameva niyāmo bhavissati, idaṃ hitānukampakena buddhena diṭṭhaṃ bhavissati”ti saṃvegaṃ labhitvā tatova bahi nikkhamitvā āmakasusānaṃ gantvā puttāṃ hatthena gahetvā, “puttaka, ahaṃ imaṃ maraṇaṃ taveva uppannanti cintesiṃ, na panetaṃ taveva, mahājanasādhāraṇo esa dhammo”ti vatvā puttāṃ āmakasusāne chaḍḍetvā imaṃ gāthamāha -

“Na gāmadhammo no nigamassa dhammo,
Na cāpiyaṃ ekakulassa dhammo;
Sabbassa lokassa sadevakassa,
Eseva dhammo yadidaṃ aniccatā”ti.

Evañca pana vatvā satthu santikaṃ agamāsi. Atha naṃ satthā “laddho te, gotami, siddhatthako”ti āha. Niṭṭhitaṃ, bhante, siddhatthakena kammaṃ, patiṭṭhaṃ pana me dethāti āha. Athassā satthā dhammapade imaṃ gāthamāha -

“Taṃ puttapasusammattaṃ, byāsattamanasaṃ naraṃ;
Suttaṃ gāmaṃ mahoghova, maccu ādāya gacchatī”ti.

Sā gāthāpariyosāne yathāṭhitāva sotāpattiphale patiṭṭhāya pabbajjaṃ yāci, satthā pabbajjaṃ anujāni. Sā tikkhattuṃ satthāraṃ padakkhiṇaṃ katvā vanditvā bhikkhuniupassayaṃ gantvā pabbajjañca upasampadañca labhitvā nacirasseva yonisomanasikāre kammaṃ karontī vipassanaṃ vaḍḍhesi. Athassā satthā imaṃ obhāsagāthamāha -

“Yo ca vassasataṃ jīve, apassaṃ amataṃ padaṃ;
Ekāhaṃ jīvitaṃ seyyo, passato amataṃ pada”nti.

Sā gāthāpariyosāne arahattaṃ pattā parikkhāravalañje paramukkaṭṭhā hutvā tīhi lūkhehi samannāgataṃ cīvaraṃ pārupitvā vicari. Aparabhāge satthā jetavane nisinnā bhikkhuniyo paṭipāṭiyā ṭhānantare ṭhapento imaṃ theriṃ lūkhacīvaradharānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Siṅgālakamātātherīvattu

247. Terasame saddhādhimuttānanti saddhālakkhaṇe abhiniviṭṭhānaṃ, siṅgālakamātā, aggāti dasseti. Ayaṃ kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulaghare nibbattā satthu dhammakathaṃ suṇantī satthāraṃ ekaṃ bhikkhuniṃ saddhādhimuttānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. Sā kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde rājagahanagare seṭṭhikule nibbattā samānajātikaṃ kulaṃ gantvā ekaṃ puttāṃ vijāyi, tassa siṅgālakakumāroti nāmaṃ akaṃsu. Sāpi teneva kāraṇena siṅgālakamātā nāma jātā. Sā ekadivasaṃ satthu dhammakathaṃ sutvā paṭiladdhasaddhā satthu santikaṃ gantvā pabbaji. Pabbajitakālato paṭṭhāya saddhindriyaṃ adhimattaṃ paṭilabhi. Sā dhammassavanatthāya vihāraṃ gantvā dasabalassa sarīrasampattiṃ olokayamānāva tiṭṭhati. Satthā tassā saddhālakkhaṇe abhiniviṭṭhabhāvaṃ ṇatvā sappāyaṃ katvā pasādanīyameva dhammaṃ desesi. Sāpi

therī saddhālakkhaṇameva dhuraṃ katvā arahattaṃ pāpuṇi. Atha naṃ satthā aparabhāge jetavane nisīditvā bhikkhuniyo paṭipāṭiyā ṭhānantare ṭhapento imaṃ theriṃ saddhādhimuttānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Pañcamavaggavaṇṇanā.

Terasasuttapaṭimaṇḍitāya theripāṭiyā vaṇṇanā niṭṭhitā.

14. Etadaggavaggo

6. Chaṭṭhaetadaggavaggo

Tapussabhallikavatthu

248. Upāsakapāṭiyā paṭhame paṭhamam saraṇam gacchantānanti sabbapaṭhamam saraṇam gacchantānam tapusso ca bhalliko cāti ime dve vāṇijā aggāti dasseti. Ime kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe paṭisandhiṃ gahetvā aparabhāge satthu dhammadesanaṃ suṇantā satthāraṃ dve upāsake paṭhamam saraṇam gacchantānam aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthayaṃsu. Te kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā amhākaṃ bodhisattassa sabbaññaṇaṇāpattito puretameva asitañjananagare kuṭumbiyagehe nibbattiṃsu. Jeṭṭhabhātiko tapusso nāma ahosi, kaniṭṭho bhalliko nāma.

Te aparena samayena gharāvāsaṃ vasantā kālena kālaṃ pañca sakaṭasatāni yojāpetvā vāṇijakammaṃ karontā caranti. Tasmim samaye amhākaṃ bodhisatto sabbaññaṇaṇaṃ patvā sattasattāhaṃ bodhimaṇḍe viharitvā aṭṭhame sattāhe rājāyatanamūle nisīdi. Tasmim samaye te vāṇijā pañcamattehi sakaṭasatehi taṃ ṭhānaṃ anuppattā ahesuṃ. Tesam anantare attabhāve mātā tasmim padese devatā hutvā nibbatti. Sā cintesi - “idāni buddhānaṃ āhāro laddhuṃ vaṭṭati. Na hi sakkā ito paraṃ nirāhārehi yāpetuṃ. Ime ca me puttā iminā maggena gacchanti, tehi ajja buddhānaṃ piṇḍapātaṃ dāpetuṃ vaṭṭati”ti pañcasu sakaṭasatesu yuttagoṇānaṃ gamanupacchedaṃ akāsi. Te “kiṃ nāmeta”nti nānāvidhāni nimittāni olokeṇti. Atha tesam kilamanabhāvaṃ ñatvā ekassa purisassa sarīre adhimuccitvā “kiṃ kāraṇā kilamatha? Tumhākaṃ añño yakkhāvaṭṭo vā bhūtāvaṭṭo vā nāgāvaṭṭo vā natthi, ahaṃ pana vo atītatabhāve mātā imasmim ṭhāne bhummadevatā hutvā nibbattā. Esa dasabalo rājāyatanamūle nisinno, tassa paṭhamam piṇḍapātaṃ dethā”ti.

Te tassā kathaṃ sutvā tuṭṭhamānasā hutvā manthañca madhupiṇḍikañca suvaṇṇathālakena ādāya satthu santikaṃ gantvā “imaṃ bhojanaṃ paṭiggaṇhatha, bhante”ti āhaṃsu. Satthā atītabuddhānaṃ āciṇṇaṃ olokesi, athassa cattāro mahārājāno selamaye patte upanāmesuṃ. Satthā “tesam mahapphalaṃ hotū”ti cattāropi patte “ekova patto hotū”ti adhiṭṭhāsi. Tasmim khaṇe te vāṇijā tathāgatassa patte manthañca madhupiṇḍikañca patiṭṭhapetvā paribhuttakāle udakaṃ datvā bhattakiccapariyosāne satthāraṃ abhivādetvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. Atha nesaṃ satthā dhammaṃ desesi, desanāpariyosāne dvepi janā dnevācike saraṇe patiṭṭhāya satthāraṃ abhivādetvā attano nagaraṃ gantukāmā, “bhante, amhākaṃ paricaraṇacetiyaṃ dethā”ti vadiṃsu. Satthā dakkhiṇena hatthena sīsaṃ parāmasitvā dvinnampi janānaṃ aṭṭha kesadhātuyo adāsi. Te ubhopi janā kesadhātuyo suvaṇṇasamuggesu ṭhapetvā attano nagaraṃ netvā asitañjananagaradvāre jīvakesadhātuyā cetiyaṃ patiṭṭhāpesuṃ. Uposathadivase cetiyato nīlasmiyo

niggacchanti. Evametam vatthu samuṭṭhitam. Satthā pana aparabhāge jetavane nisīditvā upāsake paṭipāṭiyā ṭhānantaresu ṭhapento ime dve jane paṭhamam saraṇam gacchantānam aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Anāthapiṇḍikasetṭhivatthu

249. Dutiye dāyakānanti dānābhiraṭānam sudatto, gahapati, anāthapiṇḍiko aggoti dasseti. So kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatīyam kulagehe nibbatto satthu dhammakatham suṇanto satthāram ekaṃ upāsakaṃ dāyakānam aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaram patthesi. So kappasatasahassam devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde sāvattīyam sumanasetṭhissa gehe nibbatti, sudattotissa nāmaṃ akaṃsu.

So aparabhāge gharāvāse paṭiṭṭhito dāyako dānapati hutvā teneva guṇena patthaṭanāmadheyyo anāthapiṇḍiko nāma ahoṣi. So pañcahi sakaṭasatehi bhaṇḍam ādāya rājagahe attano piyasahāyakassa setṭhino geham gantvā tattha buddhassa bhagavato uppannabhāvaṃ sutvā balavapaccūsakāle devatānubhāvena vivaṭena dvārena satthāram upasaṅkamitvā dhammaṃ sutvā sotāpattiphale paṭiṭṭhāya dutiyadivase ca buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānam datvā sāvattim āgamanatthāya satthu paṭiññaṃ gahetvā antarāmagge pañcacattālīsajjanamagge satasahassam satasahassam datvā yojanikavīhāre kāretvā jetavanam koṭisanthārena santharitvā aṭṭhārasahi koṭīhi kiṇitvā aṭṭhārasahi koṭīhi vīhāram kāretvā vīhāre niṭṭhite catunnam parisānam purebhattapacchābhattesu yadicchakaṃ dānam dadanto aṭṭhārasahi koṭīhi vīhāramaham niṭṭhāpesi. Vīhāramaho navahi māsehi niṭṭhānam agamāsi, “pañcahi”ti apare. Temāse pana sabbācariyānam vivādo natthi.

Evam catupaṇṇāsakoṭidhanam vissajjetvā nīccakālam gehe evarūpaṃ dānam pavattesi. Devasikaṃ pañca salākabhaddasatāni honti, pañca pakkhikabhaddasatāni, pañca salākayāgusatāni, pañca pakkhikayāgusatāni, pañca dhurabhaddasatāni, pañca āgantukabhaddasatāni, pañca gamikabhaddasatāni, pañca gilānabhaddasatāni, pañca gilānupaṭṭhākabhaddasatāni, pañca āsanasatāni gehe nīccapaññattāneva hontīti. Atha nam aparabhāge satthā jetavane nisinnō upāsake paṭipāṭiyā ṭhānantaresu ṭhapento dāyakānam aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Cittagahapatiwatthu

250. Tatiye dhammakathikānanti dhammakathikānam upāsakānam citto, gahapati, aggoti dasseti. So kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatīyam kulagehe nibbatto aparabhāge dhammakatham suṇanto satthāram ekaṃ upāsakaṃ dhammakathikānam aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaram patthesi. So kappasatasahassam devamanussesu saṃsaritvā kassapabuddhakāle migaluddakagehe nibbatto aparabhāge araṇṇe kammaṃ kātuṃ samatthakāle ekadivasam deve vassante migamāraṇatthāya satthim ādāya araṇṇam gantvā migarūpāni olovento ekasmiṃ akatapabbhāre sasīsam paṃsukūlam pārupitvā pāsāṇaphalake nisinnam ekaṃ bhikkhum disvā “eko ayyo samaṇadhammaṃ karonto nisinnō bhavissatī”ti saṇṇam uppādetvā vegena gharam gantvā ekasmiṃ uddhane hiyyo ābhatamaṃsam, ekasmiṃ bhattam pacāpetvā piṇḍācārike dve bhikkhū disvā tesam pattam ādāya paññattāsane nisīdāpetvā bhikkham samādāpetvā, “ayye, parivisathā”ti aṇṇe āṇāpetvā taṃ bhattam kuṭe pakkhipitvā paṇṇena mukham bandhitvā kuṭam ādāya gacchanto antarāmagge nānāvidhāni pupphāni ocinitvā

pattapuṭakena gahetvā therassa nisinnatṭhānaṃ gantvā kuṭaṃ otāretvā ekamante ṭhapetvā “mayhaṃ, bhante, saṅgahaṃ karoṭhā”ti vatvā therassa pattaṃ ādāya bhattassa pūretvā therassa hatthe patiṭṭhapetvā tehi missakapupphehi theram pūjetvā ekamante ṭhito “yathāyaṃ rasapiṇḍapātena saddhiṃ pupphapūjā cittaṃ paritoseṭi, evaṃ nibbattanibbattaṭṭhāne me paṇṇākārasahassāni ceva āgacchantu pañcavaṇṇakusumavassañca vassatū”ti āha.

Thero tassa upanissayaṃ disvā dvattiṃsākārakammaṭṭhānaṃ ācikkhitvā adāsi. So yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devaloke nibbatti, nibbattaṭṭhāne jaṇṇumattena odhinā dibbapupphavassaṃ vassī, sayañca aññāhi devatāhi adhikatarena rūpena samannāgato ahoṣi. So ekaṃ buddhantaraṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde magadharaṭṭhe macchikāsaṇḍanagare seṭṭhikule nibbatti, jātakālevassa sakalanagare jaṇṇumattena odhinā pañcavaṇṇakusumavassaṃ vassī. Athassa mātāpitaro “amhākaṃ putto attanāva attano nāmaṃ gahetvā āgato, jātadivasevassa sakalanagaraṃ pañcavaṇṇehi pupphehi vicittaṃ jāta”nti cittakumāroṭi nāmaṃ akaṃsu.

So aparabhāge gharāvāse patiṭṭhito pitu accayena tasmīṃ nagare seṭṭhiṭṭhānaṃ pāpuṇi. Tasmīṃ samaye pañcavaggiyattherānaṃ abbhantaro mahānāmatthero nāma macchikāsaṇḍanagaraṃ agamāsi. Citto gahapati tassa iriyāpathe pasīditvā pattaṃ ādāya gehaṃ ānetvā piṇḍapātena patimānetvā katabhattakiccaṃ ambāṭakārāmaṃ nāma uyyānaṃ netvā tatthassa vasanaṭṭhānaṃ kāretvā nibaddhaṃ attano gehe piṇḍapātaṃ gahetvā vasanaṭṭhāya paṭiññaṃ gaṇhi. Theropi tassa upanissayaṃ disvā dhammaṃ desento saḷāyatanavibhattimeva desesi. Citto gahapati purimabhava madditasāṅkhārātāya nacirasseva anāgāmiphalaṃ sampāpuṇi. Athekadivasaṃ isidattatthero tattha gantvā viharanto seṭṭhissa nivesane bhattakiccapariyosāne āyasmatā therena pañhaṃ vissajjetuṃ asakkontena ajjhīṭṭho upāsakassa pañhaṃ vissajjetvā tena pubbe gihisahāyakabhāve ñāte “na idāni idha vatthabba”nti yathāsukhaṃ pakkāmi. Punekadivasaṃ, seṭṭhi gahapati, mahānāmattheraṃ iddhipāṭihāriyakaraṇatthaṃ yāci. Sopi tassa tejosamāpattipāṭihāriyaṃ dassetvā “idāni idha vasituṃ na yutta”nti yathāsukhaṃ pakkāmi.

Athekadivasaṃ dve aggasāvaka bhikkhusahassaparivārā ambāṭakārāmaṃ agamaṃsu. Seṭṭhi gahapati, tesam mahāsakkāraṃ sajjesi. Sudhammatthero taṃ asahamāno seṭṭhiṃ tilasaṅgulikāvādena khumsetvā tena paṇāmito satthu santikaṃ gantvā ovādaṃ labhitvā dasabalassa ovāde ṭhito cittaṃ gahapatiṃ khamāpetvā tattheva ambāṭakārāme viharanto vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattaṃ pāpuṇi. Tadā upāsako cintesi - “ahaṃ dasabalaṃ adisvāva ciraṃ vītināmesim, satthu santikaṃ gacchantena pana ayuttaṃ tucchahatthena gantu”nti pañcahi sakaṭasatehi telamadhuphāṇitādīni ādāya “ye dasabalaṃ passitukāmā, te mayā saddhiṃ āgacchantū”ti nagare bherim carāpetvā dvīhi purisasahashehi parivuto satthāraṃ passituṃ pakkāmi. Tiṃsayojane magge devatā paṇṇākāraṃ upaṭṭhapesuṃ. So satthu santikaṃ gantvā pañcapatiṭṭhitena satthāraṃ vandi, tasmīṃ khaṇe ākāsa pañcavaṇṇānaṃ pupphānaṃ vassaṃ vassī.

Satthā tassa ajjhāsayavasena saḷāyatanavibhattimeva kathesi. Tassa aḍḍhamāsamattaṃ dasabalassa dānaṃ dentassāpi sakanivesanato nītāni taṇḍulatelamadhuphāṇitādīni na khīyimsu. Rājagahavāsikehi pahitapaṇṇākārova alaṃ ahoṣi. So satthāraṃ passitvā attano nagaraṃ gacchanto sakaṭehi ābhaṭaṃ sabbaṃ bhikkhusaṅghassa adāsi. Sakaṭesu tucchesu jātamattesseva devatā satta ratanāni

pūrayiṃsu. Mahājanantare kathā udapādi “yāva sakkārasammānappatto vatāyaṃ citto gahapatī”ti. Taṃ sutvā satthā dhammapade imaṃ gāthamāha -

“Saddho sīlena sampanno, yaso bhogasamappito;
Yaṃ yaṃ padesaṃ bhajati, tattha tattheva pūjito”ti.

So tato paṭṭhāya ariyasāvakānaṃyeva upāsakānaṃ pañcahi satehi parivuto vicarati. Atha naṃ satthā aparabhāge upāsake paṭipāṭiyā ṭhānantare ṭhapento cittasaṃyuttaṃ aṭṭhuppattiṃ katvā dhammakathikānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Hatthakaāḷavakavatthu

251. Catutthe catūhi saṅgahavatthūhīti catubbidhena saṅgahavatthunā pariṣaṃ saṅgaṇhantānaṃ hatthako āḷavako aggoti dasseti. Ayaṃ kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulaghare nibbatto aparabhāge satthu dhammakathaṃ suṇanto satthāraṃ catūhi saṅgahavatthūhi samannāgataṃ ekaṃ upāsakaṃ ṭhānantare ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. So kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde āḷaviraṭṭhe āḷavinagare āḷavakassa rañño gehe paṭisandhiṃ gaṇhi, sve bhattachāṭiyā saddhiṃ āḷavakassa pesetabbo ahosi.

Tatrāyaṃ anupubbikathā - ekadivasam kira āḷavako rājā migavatthāya araṇṇaṃ gantvā ekaṃ migam anubandhitvā ghātetvā chinditvā dhanukoṭiyaṃ lagetvā nivattetvā āgacchanto vātātapena kilantakāyo ekaṃ sandacchāyaṃ nigrodharukkhamūlaṃ pavisitvā nisīdi. Atha naṃ muhuttaṃ darathaṃ vinodetvā nikkhamantaṃ rukkhe adhivatthā devatā “tiṭṭha tiṭṭha, bhakkhosi me”ti hatthe gaṇhi. So daḷhaṃ gahitattā aññaṃ upāyaṃ apassanto “devasikaṃ te ekekapurisena saddhiṃ cāṭibhattaṃ pesessāmī”ti vatvā nagaraṃ gato. Tato paṭṭhāya bandhanāgārato ekekamanussena saddhiṃ cāṭibhattaṃ pesesi. Eteneva niyāmena bandhanāgāre manussesu khīṇesu “mahallakamanussesu gayhamānesu raṭṭhakhobho hotī”ti te aggahetvā daharakumāre gaṇhituṃ ārabhiṃsu. Tato paṭṭhāya nagare dārakamātaro ca gabbhiniyo ca aññaṃ raṭṭhaṃ gacchanti.

Tasmiṃ samaye satthā paccūsasamayante lokaṃ volokento āḷavakakumārassa tiṇṇaṃ maggaphalānaṃ upanissayaṃ disvā “ayaṃ kumāro kappasatasahassaṃ patthitapatthano devalokā cavitvā āḷavakarañño gehe nibbatto, aññaṃ kumāraṃ alabhantā sve kumāraṃ cāṭibhattena saddhiṃ gahetvā gacchissantī”ti cintetvā sāyanhasamaye aññātakavesena āḷavakassa yakkhassa bhavanadvāraṃ gantvā tassa dovārikaṃ gadrabhaṃ nāma yakkhaṃ bhavanaṃ pavisanatthāya yāci. So āha - “bhagavā tumhe pavisatha, mayhaṃ pana āḷavakassa anārocanaṃ nāma ayutta”nti. So himavante yakkhasamāgamaṃ gatassa āḷavakassa santikaṃ agamāsi. Satthāpi taṃ bhavanaṃ pavisitvā āḷavakassa nisīdanapallaṅke nisīdi.

Tasmiṃ samaye sātāgirahe mavatā āḷavakassa bhavanamatthakena yakkhasamāgamaṃ gacchantā attano gamane asampajjamāne “kiṃ nu kho kāraṇa”nti āvajjentā satthāraṃ āḷavakassa bhavane nisinnaṃ disvā satthu santikaṃ gantvā vanditvā yakkhasamāgamaṃ gantvā āḷavakassa tuṭṭhiṃ pavedayiṃsu - “lābhā te, āvuso āḷavaka, yassa te sadevake loka aggapuggalo bhavane nisinno, gantvā satthu santike dhammaṃ suṇāhī”ti. So tesam kathaṃ sutvā cintesi - “ime ekassa muṇḍakasamaṇassa mama pallaṅke nisinnabhāvaṃ kathenti”ti anattamano kodhābhībhūto hutvā “ajja mayhaṃ etena samaṇena saddhiṃ saṅgāmo bhavissati,

tattha me sahāyā nāma hothā”ti dakkhiṇapādaṃ ukkhipitvā saṭṭhiyojanamattaṃ pabbatakūṭaṃ akkami, taṃ bhijjitvā dvidhā ahosi. Ito paṭṭhāya āḷavakayuddhaṃ vitthāretabbaṃ. Āḷavako pana sabbarattiṃ tathāgatena saddhiṃ nānappakārena yujjhantopi kiñci kātuṃ asakkonto satthāraṃ upasaṅkamitvā aṭṭha pañhe pucchi, satthā vissajjesi. Desanāpariyosāne sotāpattiphale patiṭṭhāsi. Vitthāretvā kathetukāmena āḷavakasuttavaṇṇanā oloketabbā.

Punadivase utṭhite aruṇe cāṭibhattāharaṇavelāya sakalanagare gahetabbayuttaṃ dārakaṃ adisvā rañño ārocesuṃ. Rājā āha - “gaṇhituṃ ayuttaṭṭhāne pana atthi, tātā”ti. Āma, deva, ajja rājakule putto jātoti. Gacchatha, tātā, mayaṃ jīvantā puttaṃ labhissāma, cāṭibhattena naṃ pesethāti. Te deviyā vikkandamānāya dārakaṃ gahetvā cāṭibhattena saddhiṃ āḷavakassa bhavanadvāraṃ gantvā “handā, ayya, tava bhāgaṃ paṭicchāhi”ti āhaṃsu. Āḷavako tesāṃ kathaṃ sutvā ariyasāvakattā lajjamāno adhomukho nisīdi. Atha naṃ satthā āha - “idāni te, āḷavaka, lajjanakiccaṃ natthi, dārakaṃ gahetvā mama hatthe ṭhapehi”ti. Te rājapurisā āḷavakakumāraṃ āḷavakassa hatthe ṭhapesuṃ, āḷavako taṃ ādāya dasabalassa hatthe ṭhapesi, satthā paṭiggaṇhitvā puna āḷavakassa hatthe ṭhapesi, āḷavako taṃ gahetvā rājapurisānaṃ hatthe ṭhapesi. Itissa hatthato hatthaṃ gatattā “hatthako āḷavako”tveva nāmaṃ akaṃsu.

Atha naṃ te rājapurisā tuṭṭhamānasā ādāya rañño santikaṃ agamaṃsu. Rājā taṃ disvā “ajja cāṭibhattaṃ na sampaṭicchati”ti saññaṃ katvā “kasmā, tātā, evameva āgatatthā”ti āha. Deva, rājakulassa tuṭṭhi ca vaḍḍhi ca, satthā āḷavakassa bhavane nisīditvā āḷavakaṃ dametvā upāsakatte patiṭṭhāpetvā kumāraṃ amhākaṃ dāpesīti. Satthāpi āḷavakaṃ pattacīvaraṃ gāhāpetvā āḷavinagarābhimukho pāyāsi. So nagaraṃ upasaṅkamanto lajjitvāva osakkati. Satthā naṃ oloketvā “lajjasi, āḷavakā”ti pucchi. Āma, bhante, nagaravāsino maṃ nissāya mātīmaraṇaṃ pitīmaraṇaṃ puttadāramaraṇaṃcā pāpuṇṇiṃsu. Te maṃ passitvā daṇḍehipi leḍḍūhipi paharissanti. Tasmā osakkāmi, bhanteti. “Āḷavaka, natthi te mayā saddhiṃ gacchantassa bhayaṃ, vissattho ehī”ti vatvā nagarassa avidūre ṭhāne vanasaṇḍe aṭṭhāsi. Āḷavakarājāpi nāgare gahetvā satthu paccuggamaṇaṃ gato. Satthā sampattaparisāya dhammaṃ desesi, desanāvasāne caturāsīti pāṇasahassāni amatapānaṃ pivīṃsu. Te āḷavakassa tattheva vasanaṭṭhānaṃ katvā anusaṃvaccharaṃ balikammaṃ paṭṭhapesuṃ.

Āḷavakopi nāgare dhammikāya rakkhāya saṅgaṇhi. Sopi āḷavakakumāro vuḍḍhippatto satthu dhammadeśanaṃ sutvā tīṇi maggaṃphalāni paṭivijjhi. So sabbakālaṃ ariyasāvakaupāsakānaṃ pañcahi satehi parivuto carati. Athekadivasaṃ tehi upāsakehi saddhiṃ satthu santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Satthā suvinītaṃ parisāṃ disvā “mahatī te, āḷavaka, parisā, kathaṃ taṃ saṅgaṇhāsī”ti āha. Bhagavā dānena tussantaṃ dānena saṅgaṇhāmi, piyavacanena tussantaṃ piyavacanena saṅgaṇhāmi, uppannesu kiccesu tesāṃ nittharaṇena tussantaṃ uppannakiccaṇittharaṇena saṅgaṇhāmi, samānattaṭṭhānena tussantaṃ samānattatāya saṅgaṇhāmīti. Evametaṃ vatthu samuṭṭhitaṃ. Atha satthā aparabhāge jetavane nisīditvā upāsake ṭhānantareshu ṭhapento hatthakaṃ āḷavakaṃ catūhi saṅghavatthūhi parisāṃ saṅgaṇhantānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Mahānāmasakkavatthu

252. Pañcame pañīṭadāyakānanti pañīṭarasadāyakānaṃ mahānāmo sakko aggoti dasseti. So kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatīyaṃ kulagehe nibbatto satthu dhammakathaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ upāsakaṃ pañīṭarasadāyakānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. So kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde kapilavatthupure sakyaṛājakule nibbattitvā vayappatto dasabalassa paṭhamadassaneyeva sotāpattiphale paṭiṭṭhāsi.

Athekasmiṃ samaye satthā verañjāyaṃ vassāvāsaṃ vasitvā anupubbena kapilavatthupuraṃ gantvā nigrodhārāme paṭivasati. Mahānāmo “satthā āgato”ti sutvā satthu santikaṃ gantvā abhivādetvā ekamantaṃ nisinno satthāraṃ evamāha - “bhagavā sutametaṃ ‘bhikkhusaṅgho kira verañjāyaṃ bhikkhācārena kilamatī’ti, mama catumāsāṃ bhikkhusaṅghassa paṭijaggane paṭiññaṃ detha, ahaṃ bhikkhusaṅghassa sarīre ojaṃ pavesessāmi”ti. Satthā adhivāsesi. So satthu adhivāsaṃ viditvā punadivasato paṭṭhāya buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ pañīṭarasabhojanacatumadhurādīhi paṭijaggitvā puna catumāsāṃ paṭiññaṃ gahetvā aṭṭha māse pūretvā puna catumāsāṃ paṭiññaṃ gahetvā sakalasaṃvaccharaṃ paṭijaggi. Satthā tato paraṃ paṭiññaṃ nādāsi. Mahānāmo pana tato paṭṭhāya aparāparaṃ sampattabhikkhusaṅghassa teneva niyāmena sakkāraṃ karoti. Tassa so guṇo sakalajambudīpe pākaṭo jāto. Evametaṃ vatthu samuṭṭhitaṃ. Satthā pana aparabhāge jetavane nisīditvā mahānāmaṃ sakkāṃ pañīṭadāyakānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Uggagahapativatthu

253. Chatṭhe manāpadāyakānanti manāpaṃ cittarucitabhojanaṃ dāyakānaṃ uggo gahapati, vesāliko aggoti dasseti. So kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatīyaṃ kulagehe nibbatto aparabhāge satthu dhammakathaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ upāsakaṃ manāpadāyakānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. So kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde vesāliyaṃ seṭṭhikule nibbatti. Tassa jātakāle nāmaṃ aniyāmitaṃ. Aparabhāge panassa attabhāvopi uggato ahosi samiddho, alaṅkatatoraṇaṃ viya ussitacittapaṭo viya ca ativirocitha. Guṇāpissa uggatā ahesuṃ. So imesaṃ dvinnampi uggatattā uggasetṭhitveva saṅkhaṃ gato. So panāyaṃ dasabalassa paṭhamadassaneyeva sotāpattiphale paṭiṭṭhāya aparabhāge tīṇipi maggaphalāni sacchākāsi. So attano mahallakakāle rahogato nisīditvā cintesi - “yaṃ yaṃ mayhaṃ piyaṃ manāpaṃ, taṃ tadeva dasabalassa dassāmi, idaṃ me satthu sammukhāpi sutāṃ ‘manāpadāyī labhate manāpa’”nti. Athassa etadahosi - “api nu kho me cittaṃ jānitvā satthāpi nivesanadvāraṃ āgaccheyyā”ti.

Satthāpi kho tassa cittaṃ ñatvā bhikkhusaṅghaparivuto nivesanadvāreyeva pāturahosi. So “satthā āgato”ti sutvā ativiya ussāhajāto dasabalassa santikaṃ gantvā pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā satthu pattaṃ paṭiggahetvā gharaṃ pavesetvā paññattavarabuddhāsane satthāraṃ, avasesaāsanesu bhikkhusaṅghaṃ nisīdāpetvā buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nānaggarasehi parivisitvā bhattakiccapariyosāne ekamantaṃ nisīditvā evamāha - “sammukhā metaṃ, bhante, bhagavato sutāṃ sammukhā paṭiggahitaṃ ‘manāpadāyī labhate manāpa’”nti. Yaṃ yaṃ, bhante, mayhaṃ manāpaṃ, taṃ taṃ mayā buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dinnamevā”ti satthāraṃ jānāpetvā tato paṭṭhāya yaṃ yaṃ tassa manāpaṃ, taṃ taṃ buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa deti. Taṃ pana sabbāṃ

pañcakanipāte uggasutte vitthārato āgamissati. Evametaṃ vatthu samuṭṭhitam. Sathhā aparabhāge jetavane viharanto taṃ upāsakaṃ manāpadāyakānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Uggatagahapativatthu

254. Sattame saṅghupaṭṭhākānanti bhikkhusaṅghassa upaṭṭhākānaṃ hatthigāmaḥ uggato gahapati, aggoti dasseti. Sopi padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe nibbatta aparabhāge satthu dhammadesanaṃ sutvā satthāraṃ ekaṃ upāsakaṃ saṅghupaṭṭhākānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. So kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde hatthigāme seṭṭhikule nibbatti, tassa uggatakumāroti nāmaṃ akāmsu.

So aparabhāge gharāvāse patitṭhito pitu accayena seṭṭhitṭhānaṃ pāpuṇi. Tena samayena sathhā bhikkhusaṅghaparivuto cārikaṃ caranto hatthigāmaṃ patvā nāgavanuyyāne viharati. Tadā ayaṃ uggataseṭṭhi sattāhaṃ pānamadamatto hutvā nātakehi parivuto nāgavanuyyānaṃ gantvā paricārayamāno dasabalaṃ disvā balavahirottappaṃ paccupaṭṭhāpesi. Athassa satthāraṃ upasaṅkamantassa sabbo surāmado abbatthaṃ agamāsi. So satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Athassa sathhā dhammaṃ desesi. Desanāpariyosāne tīṇi maggaphalāni paṭivijjhi. Tato paṭṭhāya nātakāni “tumhe yathāsukhaṃ gacchathā”ti vissajjetvā dānābhīrato hutvā bhikkhusaṅghassa dānameva deti. Devatā rattibhāgasamanantare āgantvā seṭṭhissa ārocenti - “gahapati, asuko bhikkhu tevijjo, asuko bhikkhu chaḷabhiñño, asuko sīlavā, asuko dussīlo”ti. So tāsāṃ vacanaṃ sutvāpi guṇaṃ tāva yathābhūtaṃ jānāti, deyyadhammaṃ pana samacitteneva deti. Satthu santike nisīditvāpi tameva guṇaṃ katheti. Aparabhāge sathhā jetavane nisīditvā taṃ gahapatiṃ saṅghupaṭṭhākānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Sūrambatṭhavatthu

255. Atṭhame aveccappasannānanti avigacchanasabhāvena acalena pasādena samannāgatānaṃ sūrambatṭho aggoti dasseti. Ayaṃ kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe nibbatta satthu dhammakathaṃ sutvā satthāraṃ ekaṃ upāsakaṃ aveccappasannānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. So kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde sāvattiyaṃ seṭṭhikule nibbatti, sūrambatṭhotissa nāmaṃ akāmsu.

So aparabhāge vayappatto gharāvāse patitṭhāya aññatitṭhiyānaṃ upaṭṭhāko hutvā carati. Atha sathhā paccūsasamaye lokaṃ volokento tassa sotāpattimaggaḥ disvā bhikkhācāraṇāya nivesanadvāraṃ agamāsi. So dasabalaṃ disvā cintesi - “samaṇo gotamo mahākule ceva jāto, loka ca abhiññāto, tenassa santikaṃ agamaṇaṃ nāma na yutta”nti satthu santikaṃ gantvā pādesu vanditvā pattaṃ gahetvā gharaṃ pavesetvā mahārahe pallaṅke nisīdāpetvā bhikkhaṃ datvā bhattakiccapariyosāne ekamantaṃ nisīdi. Sathhā tassa caritavasena dhammaṃ desesi. Desanāpariyosāne sotāpattiphale patitṭhahi. Sathhāpi taṃ dametvā vihārameva gato.

Tato māro cintesi - “ayaṃ sūrambaṭṭho nāma amhākaṃ santako, satthā panassa ajja gehaṃ gato, kiṃ nu kho satthu dhammaṃ sutvā maggapātubhāvaṃ akaritthāti yāvassa mama visayā atikkantabhāvaṃ vā anatikkantabhāvaṃ vā jānāmī”ti attano kāmārūpitāya dasabalassa sarikkhakaṃ rūpaṃ māpetvā cīvaraggahaṇampi pattaḡgahaṇampi buddhākappeneva katvā dvattiṃsalakkhaṇadharo hutvā sūrambaṭṭhassa gehadvāre aṭṭhāsi. Sūrambaṭṭhopi “puna dasabalo āgato”ti sutvā “buddhānaṃ aniyyānikagamaṇaṃ nāma natthi, kena nu kho kāraṇena āgato”ti vegena “dasabalo”ti saññāya tassa santikaṃ gantvā abhivādetvā ekamantaṃ ṭhito, “bhante, tumhe idāneva imasmiṃ gehe bhattakiccaṃ katvā gatā, kiṃ nu kho kāraṇaṃ paṭicca puna āgatatthā”ti āha. “Sūrambaṭṭha mayā dhammaṃ kathentena ekaṃ anupadhāretvā kathitaṃ. Mayā hi pañcakkhandhā ‘sabbeva aniccā dukkhā anattā’ti kathitā, na panete sabbeva evarūpā. Ekacce hi khandhā niccā dhuvā sassatā atthī”ti āha.

Tato sūrambaṭṭho cintesi - “ayaṃ kathā ativiya bhāriyā. Buddhānañhi anupadhāretvā kathanaṃ nāma natthi, dasabalassa māro kira paṭipakkho, addhā ayaṃ māro bhavissatī”ti cintetvā - “mārosi tva”nti āha. Ariyasāvakena kathitakathā tassa pharasuppahāro viya ahosi, tasmā sakabhāvena ṭhātuṃ asakkonto “āma, sūrambaṭṭha, ahaṃ māro”ti āha. “Tādisānaṃ mārānaṃ satampi sahasampi āgantvā mama saddhaṃ cāletuṃ na sakkoti, mahāgotamo dasabalo mayhaṃ dhammaṃ desento ‘sabbe saṅkhārā aniccā’ti bodhetvā desesi, mā me gharadvāre tiṭṭhā”ti accharaṃ pahari. Māro tassa vacanaṃ sutvā paṭippharivā kathetuṃ asakkonto tattheva antaradhāyi. Sūrambaṭṭhopi sāyanhasamaye satthu santikaṃ gantvā mārena katakiriyaṃ kathetvā, “bhante, evaṃ māro mama saddhaṃ cāletuṃ vāyamitthā”ti āha. Satthā etadeva kāraṇaṃ aṭṭhupattiṃ katvā imasmiṃ sāsane sūrambaṭṭhaṃ aveccappasannānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Jīvakavatthu

256. Navame puggalappasannānanti puggaliyappasādena samannāgatānaṃ upāsakānaṃ jīvako komārabhacco aggoti dasseti. So hi padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe nibbatto. Satthu dhammakathaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ upāsakaṃ puggalappasannānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. So kappasatasahasassa devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde rājagahanagare abhayaṛājakumāraṃ paṭicca sālavatiyā nāma rūpūpajīvinīyā kucchimhi nibbatto. Rūpūpajīvinīyo ca nāma vijātakāle sace putto hoti, chaḍḍenti. Sace dhītā, paṭijagganti. Iti sā taṃ dāraṃ kattarasuppakena saṅkārakūṭe chaḍḍāpesi. Atha naṃ abhayo rājakumāro rājupaṭṭhānaṃ gacchanto taṃ disvā “kiṃ, bhaṇe, etaṃ kākehi samparikiṇṇa”nti manusse pesetvā “dārako devā”ti. Jīvati, bhaṇeti, “jīvati, devā”ti sutvā attano antepure posāpesi. Tassa jīvātīti kathitattā jīvakoti nāmaṃ akaṃsu, kumārena posāpitoti komārabhaccoti nāmaṃ akaṃsu.

So attano soḷasavassuddesikakāle takkasiṃ gantvā vejjasippaṃ uggaṇhitvā bimbisārarañño santikā sakkāraṃ labhitvā caṇḍapajjotassa rañño rogaṃ phāsukaṃ akāsi. So tassa pañca taṇḍulasakaṭasatāni soḷasa kahāpaṇasahasāni dussasahasaparivāraṃ anaggaṃ siveyyakaṃ dussayugañca pesesi. Tasmīṃ samaye satthā rājagahaṃ upanissāya gijjhakūṭe pabbate viharati. Jīvako satthu ussannadhātuke kāye virecanaṃ datvā bhesajjaṃ karonto “cattāro paccayā mama santakāva hontū”ti satthāraṃ attano vihāre vasāpetvā satthu bhesajjaṃ katvā taṃ

dussayugam upanetvā “idaṃ, bhante, tumheyeva paribhogam karoṭhā”ti vatvā tena saddhiṃ laddham dussasahassam bhikkhusaṅghassa adāsi. Ayamettha saṅkhepo, vitthārena pana jīvaka vatthu khandhake āgatameva. Satthā aparabhāge jetavane viharanto jivakam komārabhaccaṃ puggalappasannānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Nakulapitugahapativatthu

257. Dasame vissāsakānanti vissāsikakatham kathentānaṃ upāsakānaṃ antare, nakulapitā gahapati, aggoti dasseti. So kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe nibbatto satthu dhammadesanaṃ suṇanto satthāraṃ ekaṃ upāsakam vissāsakānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. So kappasatasahassam devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde bhaggaratṭhe susumāragirinagare seṭṭhikule nibbatti. Satthāpi bhikkhusaṅghaparivuto cārikaṃ caramāno taṃ nagaraṃ patvā bhesakaḷāvane viharati. Athāyaṃ, nakulapitā gahapati, susumāragirivāsīhi saddhiṃ satthu santikaṃ gantvā paṭhamadassaneneva so ca bhariyā cassa dasabalaṃ “ayaṃ amhākaṃ putto”ti saññaṃ paṭṭhapetvā ubhopi satthu pādesu nipatitvā, “tāta, tvaṃ ettakaṃ kālaṃ amhe chaḍḍetvā kahaṃ vicarasī”ti āhaṃsu. Ayaṃ kira, nakulapitā gahapati, pubbe pañca jātisaṭāni dasabalassa pitā ahosi, pañca jātisaṭāni cūḷapitā, pañca jātisaṭāni mahāpitā, pañca jātisaṭāni mātulo, nakulamātāpi pañca jātisaṭāni mātā ahosi, pañca jātisaṭāni cūḷamātā, pañca jātisaṭāni mahāmātā, pañca jātisaṭāni pitucchā. Iti dīgharattaṃ anugatasinehattā dasabalaṃ disvāva “putto”ti saññaṃ katvā saṇṭhātuṃ nāsakkhiṃsu. Satthā yāva tesam cittaṃ saññattiṃ na gacchati, tāva “apethā”ti nāvoca. Atha nesam yathāmaneneva satim paṭilabhitvā majjhattabhūtānaṃ āsayam ñatvā dhammaṃ desesi. Desanāpariyosāne ubhopi sotāpatti phale paṭiṭṭhahimṃsu.

Satthā aparabhāge tesam mahallakakāle puna taṃ nagaraṃ agamāsi. Te “satthā āgato”ti sutvā satthu santikaṃ gantvā pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā svātanāya nimantetvā punadivase attano nivesane buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nānaggarasehi parivisitvā satthāraṃ katabhattakiccaṃ upasaṅkamitvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. Ekamantaṃ nisinno kho nakulapitā gahapati, bhagavantaṃ etadavoca - “yato me, bhante, nakulamātā gahapatānī, daharasseva daharā ānītā, nābhijānāmi nakulamātaraṃ gahapatāniṃ manasāpi aticaritā, kuto pana kāyena. Iccheyyāma mayaṃ, bhante, diṭṭhe ceva dhamme aññaṃ añaṃ passituṃ abhisamparāyaṇca aññaṃ añaṃ passitu”nti. Nakulamātāpi kho, gahapatānī, bhagavantaṃ etadavoca - “yato ahaṃ, bhante, nakulapituno gahapatissa daharasseva daharā ānītā, nābhijānāmi nakulapitaraṃ gahapatiṃ manasāpi aticaritā, kuto pana kāyena. Iccheyyāma mayaṃ, bhante, diṭṭhe ceva dhamme aññaṃ añaṃ passituṃ abhisamparāyaṇca aññaṃ añaṃ passitu”nti. Atha aparabhāge satthā jetavane nisīditvā upāsake paṭipāṭiyā ṭhānantaresu ṭhapento imaṃ imesaṃ dvinnampi katham aṭṭhuppattiṃ katvā nakulapitaraṃ gahapatiṃ vissāsakānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Chaṭṭhavaḍḍavanānaṃ.

Dasasuttapaṭimaṇḍitāya upāsakapāḷiyā vaṇṇanā niṭṭhitā.

14. Etadaggavaggo

7. Sattamaetadaggavaggo

258. Upāsikāpāḷiyā paṭhame paṭhamam saraṇam gacchantīnanti sabbapaṭhamam saraṇesu paṭiṭṭhitānam upāsikānam, sujātā nāma, seniyadhītā aggāti dasseti. Sāpi padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyam kulagehe nibbattā aparabhāge satthu dhammakatham suṇantī satthāram ekaṃ upāsikaṃ paṭhamam saraṇam gacchantīnam aggatthāne ṭhapentaṃ disvā adhikāram katvā taṃ ṭhānantaram patthesi. Sā kappasatasahassam devamanussesu saṃsaritvā amhākaṃ satthu nibbattito puretameva uruvelāyam senānigame seniyakuṭumbikassa gehe nibbattitvā vayappattā ekasmiṃ nigrodhamūle patthanaṃ akāsi - “sace samajātikaṃ kulagharam gantvā paṭhamagabbhe puttam labhissāmi, anusamvaccharaṃ balikammaṃ karissāmī”ti. Tassā sā patthanā samijjhi.

Sā mahāsattassa dukkarakārikaṃ karontassa chaṭṭhe vasse paripuṇṇe visākhapuṇṇamadivase “pātova balikammaṃ karissāmī”ti rattiyaṃ paccūsasamayaṃ paccuṭṭhāya dhenuyo duhāpesi. Vacchakā dhenūnam thanamūlaṃ na āgamaṃsu, thanamūle navabhājanamhi upanītamatte attanova dhammatāya khīradhārā paṭiṃsu. Taṃ acchariyaṃ disvā, sujātā, sahattheneva khīraṃ gaṇhitvā navabhājane pakkhipitvā sahattheneva aggim katvā pacitum ārabhi. Tasmim pāyāse paccamāne mahantamahantā bubbulā utthahitvā dakkhiṇāvattā hutvā sañcaranti, ekaphusitampi bahi na niggacchati. Mahābrahmā chattaṃ dhāresi, cattāro lokapālā khaggahatthā ārakkhaṃ gaṇhiṃsu, sakko alātāni samānento aggim jālesi. Devatā catūsu dīpesu ojaṃ saṃharitvā tattha pakkhipiṃsu. Sujātā, ekadivaseyeva imāni acchariyāni disvā puṇṇādāsīm āmantesi - “amma, puṇṇe ajja amhākaṃ devatā ativiya pasannā, mayā ettakaṃ kālaṃ evarūpaṃ acchariyaṃ nāma na diṭṭhapubbaṃ, vegena gantvā devatṭhānaṃ paṭijaggāhī”ti. Sā “sādhu, ayye”ti tassā vacanaṃ sampaṭicchitvā turitaturitā rukkhāmūlaṃ agamāsi.

Bodhisattopi kho bhikkhācārakālaṃ āgamayamāno pātova gantvā rukkhāmūle nisīdi. Rukkhāmūlaṃ sodhanatthāya gatā puṇṇā āgantvā sujātāya ārocesi - “devatā rukkhāmūle nisinnā”ti. Sujātā, “sace je saccaṃ bhaṇasi, adāsīm karomī”ti vatvā sabbapasādhanaṃ pasādhelvā satasahassagghanake suvaṇṇathāle pāyāsaṃ vaḍḍhelvā aparāya suvaṇṇapātiyā pidahitvā setavatthena sampalivethelvā samantā gandhadāmamālādāmāni osāretvā ukkhipitvā gantvā mahāpurisaṃ disvā balavapītiṃ uppādetvā diṭṭhatṭhānato paṭṭhāya oṇatoṇatā gantvā sīsato thālaṃ otāretvā vivaritvā saheva pātiyā pāyāsaṃ mahāpurisassa hatthe ṭhapetvā vanditvā “yathā mayhaṃ manoratho nipphanno, evaṃ tumhākampī nipphajjatū”ti vatvā pakkāmi. Bodhisatto nerañjarāya nadiyā tīraṃ gantvā suvaṇṇathālaṃ tīre ṭhapetvā nhatvā paccuttaritvā ekūnapaṇṇāsa piṇḍe karonto pāyāsaṃ paribhuñjitvā suvaṇṇapātiṃ nadiyā sampavāhelvā anukkamena bodhimaṇḍaṃ āruya sabbaññutaṃ patvā sattasattāhaṃ bodhimaṇḍe atikkamitvā isipatane migadāye pavattitavaradhammacakko sujātāya puttassa yasadārakassa upanissayaṃ disvā gantvā aññatarasmim rukkhāmūle nisīdi.

Yasopi kulaputto rattibhāgasamanantare vivaṭaṃ itthāgāraṃ disvā sañjātasamvego “upaddutaṃ vata, bho, upasaṭṭhaṃ vata, bho”ti vatvā nivesanato nikkhamitvāva bahinagare satthu santikaṃ gantvā dhammadesanaṃ sutvā tīṇi maggaphalāni paṭivijjhi. Athassa pitā padānupadikaṃ gantvā bhagavantaṃ upasaṅkamitvā yasassa pavattiṃ pucchi. Satthā yasaṃ kulaputtaṃ paṭicchādetvā dhammaṃ desesi. Desanāpariyosāne so seṭṭhigahapati sotāpattiṃphale paṭiṭṭhāsi, yaso arahattaphalaṃ

pāpuṇi. Taṃ bhagavā “ehi bhikkhū”ti āha, tāvadevassa gihiliṅgaṃ antaradhāyi, iddhimayapattacīvaradharo ahosi. Pitāpissa satthāraṃ nimantesi. Satthā yasaṃ kulaputtaṃ pacchāsamaṇaṃ katvā tassa gharaṃ gantvā katabhattakicco dhammaṃ desesi, desanāpariyosāne yasassa mātā, sujātā, purāṇadutiyikā ca sotāpattiphale patiṭṭhahiṃsu. Taṃdivasaṃ ayaṃ, sujātā, tevācikasaraṇe patiṭṭhāsi saddhiṃ suṇisāya. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato panetaṃ vatthu khandhake āgatameva. Satthā aparabhāge paṭipāṭiyā upāsikāyo ṭhānantaresu ṭhapento imaṃ upāsikaṃ paṭhamam saraṇam gacchantīnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Visākhāvatthu

259. Dutiye dāyikānanti dānābhiraṭānaṃ upāsikānaṃ, visākhā migāramātā, aggāti dasseti. Sā kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatīyaṃ kulagehe nibbattā aparabhāge satthu dhammadesanaṃ suṇantī satthāraṃ ekaṃ upāsikaṃ dāyikānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. Sā kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā kassapabuddhakāle kikissa kāsirañño gehe sattannaṃ bhaginīnaṃ sabbakaniṭṭhā hutvā nibbatti. Tadā kira -

“Samaṇī samaṇaguttā ca, bhikkhunī bhikkhudāyikā;
Dhammā ceva sudhammā ca, saṅghadāsī ca sattamā”ti.

Imā satta bhaginiyo ahesuṃ. Tā etarahi -

“Khemā uppalavaṇṇā ca, paṭācārā ca gotamī;
Dhammadinnā mahāmāyā, visākhā ceva sattamī”ti. -

Evamaṇāmā hutvā nibbattā. Tatrāyaṃ saṅghadāsī ekaṃ buddhantaṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde aṅgaraṭṭhe bhaddiyanagare meṇḍakasetṭhiputtassa dhanañcayasetṭhino aggamahesiyā sumanadeviyā nāma kucchismiṃ nibbatti, visākhātissā nāmaṃ akaṃsu. Tassā sattavassikakāle dasabalo selabrāhmaṇassa ca aññesaṇca bodhaneyyabandhavānaṃ upanissayasampattiṃ disvā mahābhikkhusaṅghaparivāro cārikaṃ caramāno tasmīṃ raṭṭhe taṃ nagaraṃ pāpuṇi.

Tasmiṇca samaye meṇḍako gahapati tasmīṃ nagare pañcannaṃ mahāpuññaṇaṃ jeṭṭhako hutvā seṭṭhiṭṭhānaṃ kāresi. Pañca mahāpuñña nāma meṇḍako seṭṭhi, candapadumā nāma tasseeva aggamahesī, tassa ca putto dhanañcayo nāma, tassa bhariyā sumanadevī nāma, meṇḍakasetṭhissa dāso puṇṇo nāmāti. Na kevalaṇca meṇḍakasetṭhiyeva, bimbisāramahārājassa pana āṇāpavattiṭṭhāne pañca amitabhogā nāma ahesuṃ jotiko jaṭilo meṇḍako puṇṇo kākavaliyoti. Tesu ayaṃ meṇḍakasetṭhi dasabalassa attano nagaraṃ sampattabhāvaṃ sutvā puttassa dhanañcayasetṭhino dhītaraṃ visākhādārikaṃ pakkosivā evamāha - “amma, tuyhampi maṅgalaṃ amhākampi maṅgalaṃ, tava paricārikāhi pañcadārikāsatehi saddhiṃ pañca rathasatāni āruya pañcahi dāsisatehi parivutā dasabalassa paccuggamaṇaṃ karohī”ti. Sā pitāmahassa vacanaṃ sutvā tathā akāsi. Kāraṇākāraṇesu pana kusalattā yāvatikā yānassa bhūmi, yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikāva satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Athassā caritavasena satthā dhammaṃ desesi. Desanāpariyosāne pañcahi dārikāsatehi saddhiṃ sotāpattiphale patiṭṭhāsi. Meṇḍakasetṭhipi kho satthu santikaṃ gantvā satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Atha satthā tassapi caritavasena dhammaṃ desesi. So

desanāpariyosāne sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhāya satthāraṃ svātanāya nimantetvā punadivase attano nivesane paṇītena khādanīyena bhojanīyena buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisitvā etenupāyena aḍḍhamāsaṃ mahādānaṃ adāsi. Satthā bhaddiyanagare yathābhirantaṃ viharitvā pakkāmi.

Ito paraṃ aññaṃ kathāmaggaṃ vissajjetvā visākhāya uppattikathāva kathetabbā. Sāvattiyañhi kosalarājā bimbisārassa santikaṃ pesesi - “mama āṇāpavattiṭṭhāne amitabhogavindanakulaṃ nāma natthi, amhākaṃ amitabhogavindanakulaṃ pesetū”ti. Rājā amaccehi saddhiṃ mantesi. Amaccā “mahākulaṃ pesetuṃ na sakkā, ekaṃ pana seṭṭhiputtaṃ pesessāmā”ti meṇḍakaseṭṭhino puttaṃ dhanañcayaseṭṭhiṃ āyāciṃsu. Rājā tesam vacanaṃ sutvā taṃ pesesi. Atha naṃ kosalarājā sāvattitho sattayojanamattake sāketanagare seṭṭhiṭṭhānaṃ datvā vāsesi.

Sāvattiyañca migāraseṭṭhino putto puṇṇavaḍḍhanakumāro nāma vayappatto ahosi. Athassa pitā “putto me vayappatto, gharāvāsenassa ābandhanasamayo”ti ñatvā “amhākaṃ samānajātike kule dārikaṃ pariyesathā”ti kāraṇākāraṇakusale purise pesesi. Te sāvattiyaṃ attano rucitaṃ dārikaṃ adisvā sāketam agamaṃsu. Taṃdivasañca, visākhā, attano samānavayehi pañcahi kumārikāsatehi parivāritā nakkhattakīlanattāya ekaṃ mahāgāmaṃ agamāsi. Tepi purisā antonagare caritvā attano rucitaṃ dārikaṃ adisvā bahinagaradvāre aṭṭhaṃsu. Tasmīṃ samaye devo vassituṃ ārabhi. Atha tā visākhāya saddhiṃ nikkhantā dārikā temanabhayena vegena sālaṃ pavisiṃsu. Te purisā tāsampi antare yathārucitaṃ dārikaṃ na passiṃsu. Tāsaṃ pana sabbapacchato, visākhā, devaṃ vassantampi agaṇetvā aturitagamanena temayamānāva sālaṃ pāvisi. Te purisā taṃ disvā cintayiṃsu - “rūpavatī tāva kaññā etaparamā bhavēyya, rūpaṃ panetaṃ ekaccāya kārītapattaṃ viya hoti, kathaṃ samuṭṭhāpetvā kathentā jānissāma madhuravacanā vā no vā”ti. Tato naṃ āhaṃsu - “atīva parīṇatavayā itthī viya yāsi, ammā”ti. Kiṃ disvā kathetha, tātāti? Añña tayā saddhiṃ kīlanakumāriyo temanabhayena vegena āgantvā sālaṃ pavitṭhā, tvaṃ pana mahallikā viya padavāraṃ atikkamma nāgacchasi, sāṭakassa temanabhāvampi na gaṇesi. Sace taṃ hatthī vā asso vā anubandheyya, kiṃ evamevaṃ kareyyāsīti? Tātā, sāṭakā nāma na dullabhā, sulabhā mayhaṃ kule sāṭakā. Vayappattā mātugāmā pana paṇiyabhaṇḍasadisā, hatthe vā pāde vā bhagge aṅgavikalaṃ mātugāmaṃ jigucchantā niṭṭhubhitvā gacchanti, tasmā saṇikaṃ āgatāmhīti.

Te cintayiṃsu - “imāya sadisā imasmīṃ jambudīpe itthī nāma natthi, yādisā rūpena, kathāyapi tādisāva. Kāraṇākāraṇaṃ ñatvā kathetī”ti tassā upari mālāguḷaṃ khipiṃsu. Atha, visākhā, cintesi - “ahaṃ pubbe apariggahitā, idāni pana pariggahitāmhī”ti vinītenākārena bhūmiyaṃ nisīdi. Atha naṃ tattheva sāṇiyā parikkhipiṃsu. Sā paṭicchannabhāvaṃ ñatvā dāsigaṇaparivutā gehaṃ agamāsi. Tepi migāraseṭṭhino purisā tāya saddhiṃyeva dhanañcayaseṭṭhissa santikaṃ agamaṃsu. “Kataragāmaṇāsino, tātā, tumhe”ti pucchitā “sāvattihinagare migāraseṭṭhino purisamhā”ti vatvā “mayam amhākaṃ seṭṭhinā tumhākaṃ gehe vayappattā dārikā atthīti sutvā pesitā”ti. Sādhu, tātā, tumhākaṃ seṭṭhi kiñcāpi bhogena amhehi asadisā, jātiyā pana sadisā. Sabbākārasampanno nāma dullabho gacchatha tumhe seṭṭhissa amhehi sampatiṭṭhitabhāvaṃ ārocethāti.

Te tassa vacanaṃ sutvā sāvattiṃ gantvā migāraseṭṭhissa tuṭṭhiṃ vaḍḍhiṃ ca pavedetvā “laddhā no sāmī sākete dhanañcayaseṭṭhissa gehe dārikā”ti āhaṃsu. Taṃ sutvā migāraseṭṭhi “mahākulagehe kira no dārikā laddhā”ti tuṭṭhamānaso hutvā

tāvadeva dhanañcayasetṭhissa sāsanaṃ paṇiṇi “idāneva dārikaṃ ānayissāma, kattabbakiccaṃ karontū”ti. Sopissa paṭisāsanaṃ pesesi - “nayidaṃ amhākaṃ bhāriyaṃ, seṭṭhi pana attano kattabbakiccaṃ karotū”ti. So kosalarañño santikaṃ gantvā ārocesi - “deva, ekā me maṅgalakiriya atthi, dāsassa te puṇṇavaḍḍhanassa dhanañcayasetṭhino dhītaraṃ visākhaṃ nāma dārikaṃ ānessāmi, sāketaganamaṃ me anujānāthā”ti. Sādhū, mahāseṭṭhi, kiṃ pana amhehipi āgantabbanti? Deva tumhādisānaṃ gamanaṃ laddhuṃ sakkāti? Rājā mahākulassa saṅghaṃ kātukāmo “hotu seṭṭhi, āgamissāmi”ti sampatiṇṇhitvā migāraseṭṭhinā saddhiṃ sāketanagaraṃ agamāsi. Dhanañcayasetṭhi “migāraseṭṭhi kira kosalarājānaṃ gahetvā āgato”ti sutvā paccuggamaṃ katvā rājānaṃ gahetvā attano nivesanaṃ agamāsi. Tāvadeva rañño ca rājabalassa ca migāraseṭṭhino ca vasanaṭṭhānaṃ ceva mālāgandhabhattādīni ca sabbāni paṭiyādesi. “Idaṃ imassa laddhuṃ vaṭṭati, idaṃ imassā”ti sabbhaṃ attanāva jānāti. Te te janā cintayimṣu - “seṭṭhi amhākameva sakkāraṃ karotī”ti.

Athekadivasam rājā dhanañcayasetṭhissa sāsanaṃ paṇiṇi “na sakkā seṭṭhinā cirakālaṃ amhākaṃ bharaṇaposaṇaṃ kātuṃ, dārikāya gamanakālaṃ jānātū”ti. Sopi rañño sāsanaṃ pesesi - “idāni vassakālo āgato, na sakkā catumāsam vicaritum, tumhākaṃ balakāyassa yaṃ yaṃ laddhuṃ vaṭṭati, sabbhaṃ taṃ mama bhāro. Kevalaṃ devo mayā pesitakāle gacchatū”ti. Tato paṭṭhāya sāketanagaraṃ niccanakkhattagāmo viya ahoṣi. Evaṃ tayo māsā atikkantā. Dhanañcayasetṭhino pana dhītāya mahālatāpasādhanaṃ na tāva niṭṭhaṃ gacchati. Athassa kammantādhiṭṭhāyakā āgantvā ārocayimṣu - “sesaṃ asantaṃ nāma natthi, balakāyassa pana bhattapacanaḍḍhāni nappahontī”ti. “Gacchatha, tātā, hatthisālā assasālā viyojetvā bhattaṃ pacathā”ti. Evaṃ pacantānampi aḍḍhamāso atikkanto. Tato puna ārocayimṣu - “dārūni sāmī nappahontī”ti. “Tātā, imasmim kāle dārūni laddhuṃ na sakkā, dussakoṭṭhāgāraṃ pana vivaritvā thūlasātake gahetvā vaṭṭiyo katvā telacāṭiyaṃ temetvā bhattaṃ pacathā”ti. Iminā niyāmena pacantānaṃ cattāro māsā pūrayimṣu.

Tato dhanañcayasetṭhi dhītuyā mahālatāpasādhanaṃ niṭṭhitabhāvaṃ ñatvā “sve dārikaṃ pesessāmi”ti dhītaraṃ samīpe nisīdāpetvā “amma patikule vasantiyā nāma imañcīmañca ācāraṃ sikkhitum vaṭṭatī”ti ovādaṃ adāsi. Ayaṃ migāraseṭṭhi anantaragabbhe nisinna dhanañcayasetṭhino ovādaṃ assosi. Sopi seṭṭhi dhītaraṃ evaṃ ovadi -

“Amma sasurakule vasantiyā nāma antoaggi bahi na nīharitabbo, bahiaggi anto na pavesetabbo, dadantasseva dātappaṃ, adadantassa na dātappaṃ, dadantassapi adadantassapi dātappaṃ, sukhaṃ nisīditappaṃ, sukhaṃ paribhuñjitappaṃ, sukhaṃ nipajjitappaṃ, aggi paricaritabbo, antodevatā namassitabbā”ti.

Imaṃ dasavidhaṃ ovādaṃ datvā punadivase sabbā seniyo sannipātetvā rājasenāya majjhe aṭṭha kuṭumbike pāṭibhoge gahetvā “sace me dhītu gataṭṭhāne doso uppajjati, tumhehi sodhetabbo”ti vatvā navakoṭṭiagghanakena mahālatāpasādhanaṃ dhītaraṃ pasādhettvā nhānacuṇṇamūlaṃ catupañṇāsasakaṭasataṃ dhaṇaṃ datvā dhītāya saddhiṃ nibaddhaṃ gamanaḍḍhāniyo pañcasatā dāsiyo pañca ājāññarathasatāni sabbūpakārañca satam satam datvā kosalarājānañca migāraseṭṭhiñca, vissajjetvā dhītu gamanavelāyaṃ vajādhiṭṭhāyake purise pakkosāpetvā, “tātā, mama dhītāya gataṭṭhāne khīrapānatthaṃ dhenūhi, yānayanatthaṃ usabhehi ca attho hoti, tasmā mama dhītu gamanamagge vajadvāraṃ vivaritvā puthulato aṭṭha usabhāni gogaṇena pūretvā tigāvutamattake asukā nāma kandarā atthi, aggagoyūthe taṃ ṭhānaṃ

patte bherisaññāya vajadvāraṃ pidaheyyāthā”ti. Te “sādhū”ti seṭṭhissa vacanaṃ sampatiṇchitvā tathā akaṃsu. Vajadvāre vivaṭe uḷāruḷārāyeva gāviyo nikkhamiṃsu. Dvāre pidahite pana visākhāya puññabalena balavagāvo ca dammagāvo ca bahi laṅghitvā maggaṃ paṭipajjiṃsu. Atha, visākhā, sāvattinagaradvāraṃ pattakāle cintesi - “paṭicchannayānasmim nu kho nisīditvā pavisāmi, udāhu rathe ṭhatvā”ti. Athassā etadahosi - “paṭicchannayānena me pavisantiyā mahālatāpasādhanaṃ viseso na paññāyissatī”ti. Sā sakalanagaraṃ attānaṃ dassenti rathe ṭhatvā nagaraṃ pāvisi. Sāvattivāsino visākhāya sampattiṃ disvā “esā kira, visākhā, nāma evarūpā, ayañca sampatti etissāva anucchavikā”ti āhaṃsu. Iti sā mahāsampattiyaṃ migāraseṭṭhino gehaṃ pāvisi. Āgatadivase cassā sakalanagaravāsino “amhākaṃ, dhanañcayaseṭṭhi, attano nagaraṃ sampattānaṃ mahāsakkāraṃ akāsī”ti yathābalaṃ paṇṇākāraṃ paṇiṇiṃsu. Visākhā, pahitapahitaṃ paṇṇākāraṃ tasmimyeva nagare aññamaññesu kulesu sabbatthakameva dāpesi. Athassā rattibhāgasamanantare ekissā ājaññavaḷavāya gabbhavuṭṭhānaṃ ahosi. Sā dāsīhi daṇḍadīpikā gāhāpetvā tattha gantvā vaḷavaṃ uṇhodakena nhāpetvā telena makkhāpetvā attano vasanaṭṭhānameva agamāsi.

Migāraseṭṭhipi sattāhaṃ puttassa āvāhasakkāraṃ karonto dhuravihāre vasantampi tathāgataṃ amanasikatvā sattame divase sakalanivesanaṃ pūrento naggasamaṇake nisīdāpetvā “āgacchatu me dhītā, arahante vandatū”ti visākhāya sāsanaṃ paṇiṇi. Sā “arahantā”ti vacanaṃ sutvā sotāpannā ariyasāvikā haṭṭhatuṭṭhā hutvā tesam nisinnaṭṭhānaṃ gantvā te oloketvā “na evarūpā nāma arahantā honti, hirottappavivajjitānaṃ nāma santikaṃ kasmā maṃ sasuro pakkosāpeti”ti “dhī, dhī”ti garahitvā attano vasanaṭṭhānameva gatā. Naggasamaṇā taṃ disvā sabbe ekappahārenea seṭṭhiṃ garahiṃsu - “kiṃ tvam, gahapati, aññaṃ nālatta, samaṇassa gotamassa sāvikaṃ mahākālakaṇṇiṃ kasmā imaṃ gehaṃ pavesesi, vegena naṃ imasmā gehā nīharāhi”ti. Tato seṭṭhi “na sakkā mayā imesaṃ vacanena imaṃ gehā nīharitum, mahākulassa dhītā aya”nti cintetvā - “ācariyā daharā nāma jānitvā vā ajānitvā vā kareyyum, tumhe tuṇhī hothā”ti nagge uyyojetvā mahāpallaṅke nisīdāpetvā suvaṇṇakaṭacchuṃ gahetvā visākhāya parivisiyamāno suvaṇṇapātiyaṃ appodakamadhupāyāsaṃ paribhuñji.

Tasmim samaye eko piṇḍacāriko thero piṇḍāya caranto seṭṭhissa gharadvāraṃ pāpuṇi. Visākhā, taṃ disvā “sasurassa ācikkhitum na yutta”nti yathā so theram passati, evaṃ apagantvā aṭṭhāsi. So pana bālo theram disvāpi apassanto viya hutvā adhomukho pāyāsameva bhuñjati. Visākhā, “theram disvāpi me sasuro saññaṃ na karotī”ti ṇatvā theram upasaṅkamitvā “aticchatha, bhante, mayhaṃ sasuro purāṇaṃ khādatī”ti āha. So nigaṇṭhehi tāva kathitakāle adhivāsesi, “purāṇaṃ khādatī”ti vuttakkhaṇeyeva pana hatthaṃ apanetvā “imaṃ pāyāsaṃ ito haratha, etañca imasmā gehā nīharatha. Ayañhi maṃ evarūpe maṅgalagehe asucikhādakaṃ nāma karotī”ti āha. Tasmim kho pana nivesane sabbepi dāsakammakarā visākhāya santakāva, ko naṃ hatthe vā pāde vā gaṇhissati, mukhena kathetum samatthopi nāma natthi. Tato, visākhā, sasurassa kathaṃ sutvā āha - “tāta, na ettakena vacanena mayaṃ nikkhamāma, nāhaṃ tumhehi udakatitthato kumbhadāsikā viya ānītā. Dharamānakamātāpitūnaṃ dhītaro nāma na ettakeneva nikkhamanti, eteneva me kāraṇena pitā idhāgamanadivase aṭṭha kuṭumbike pakkosāpetvā ‘sace me dhītaraṃ upādāya doso uppajjati, sodheyyāthā’ti vatvā tesam hatthe ṭhapesi. Te pakkosāpetvā mayhaṃ dosādosam sodhāpethā”ti.

Tato seṭṭhi “kalyāṇaṃ esā kathetī”ti aṭṭha kuṭumbike pakkosāpetvā “ayaṃ dārikā sattame divase aparipuṇṇeyeva maṅgalagehe nisinnaṃ maṃ ‘asucikhādako’ti vadatī”ti āha. Evaṃ kira, ammāti? “Tātā, mayhaṃ sasuro asuciṃ khāditukāmo bhavissati, ahaṃ pana evaṃ katvā na kathemi. Ekasmiṃ pana piṇḍapātikatthere gharadvāre ṭhite ayaṃ appodakamadhupāyāsaṃ bhuñjanto na taṃ manasi karoti, ahaṃ iminā kāraṇena ‘aticchatha, bhante, mayhaṃ sasuro imasmiṃ attabhāve puññaṃ na karoti, purāṇapuññaṃ khādatī”ti ettakaṃ kathayinti āha. Ayya, idha doso natthi, amhākaṃ dhītā kāraṇaṃ katheti, tvaṃ kasmā kujjhasīti? Ayyā, esa tāva doso mā hotu, ayaṃ pana dārikā āgatadivaseyeva mama putte saññaṃ akatvā attano icchitaṭṭhānaṃ agamāsīti. Evaṃ kira, ammāti? Tātā, nāhaṃ icchitaṭṭhānaṃ gacchāmi, imasmiṃ pana gehe ājāṇiyaḷavāya vijātāya saññaṃpi akatvā nisīdanaṃ nāma ayuttanti daṇḍadīpikā gāhāpetvā dāsīhi parivutā tattha gantvā ḷavāya vijātaparihāraṃ kārāpesinti. Ayya, amhākaṃ dhītā tava gehe dāsīhipi akattabbakammaṃ akāsi, tvaṃ ettha kiṃ dosaṃ passasīti?

Ayyā, esa tāva guṇo hotu, imissā pana pitā idhāgamanadivase ovādaṃ dento “antoaggi bahi na nīharitabbo”ti āha, kiṃ pana sakkā amhehi ubhato paṭivissakagehānaṃ aggim adatvā vasitunti? Evaṃ kira, ammāti? Tātā, na mayhaṃ pitā etaṃ aggim upādāya kathesi, yā pana antonivesane sassuādīnaṃ rahassakathā uppajjati, sā dāsīdāsānaṃ na kathetabbā. Evarūpā hi kathā vaḍḍhamānā kalahāya saṃvattati, idaṃ sandhāya mayhaṃ pitā kathesi, tātāti.

Ayyā, etaṃ tāva evaṃ hotu, imissā pitā “bāhirato aggī na anto pavesetabbo”ti āha, kiṃ sakkā amhehi antoaggimhi nibbuta bāhirato aggim anāharitunti? Evaṃ kira, ammāti? Tātā, mayhaṃ pitā etaṃ aggim sandhāya na kathesi, yaṃ pana dosaṃ dāsakammakārehi kathitaṃ hoti, taṃ antomānusakānaṃ na kathetabbaṃ...pe...

Yampi tena “ye dadanti, tesameva dātabba”nti vuttaṃ, taṃ “yācitakaṃ upakaraṇaṃ gahetvā ye paṭidanti, tesameva dātabba”nti sandhāya vuttaṃ.

“Ye na dadanti”ti idampi yācitakaṃ upakaraṇaṃ gahetvā ye na paṭidanti, tesam na dātabbanti sandhāya vuttaṃ.

“Dadantassapi adadantassapi dātabba”nti, idaṃ pana duggatesu ñātimittesu sampattesu paṭidātuṃ sakkontu vā mā vā, dātumeva vaṭṭatīti sandhāya vuttaṃ.

“Sukhaṃ nisīditabba”nti idampi sassusasure disvā uṭṭhātabbatṭhāne nisīdituṃ na vaṭṭatīti sandhāya vuttaṃ.

“Sukhaṃ bhuñjitabba”nti idaṃ pana sassusasurasāmikehi puretaraṃ abhuñjitvā te parivisitvā sabbehi laddhāladdhaṃ ñatvā pacchā sayaṃ bhuñjituṃ vaṭṭatīti sandhāya vuttaṃ.

“Sukhaṃ nipajjitabba”nti idampi sassusasurasāmikehi puretameva sayanaṃ āruya na nipajjitabbaṃ, tesam kattabbayuttakaṃ vattapaṭivattaṃ katvā pacchā sayaṃ nipajjituṃ yuttanti idaṃ sandhāya vuttaṃ.

“Aggi paricaritabbo”ti idaṃ pana sassumpi sasurampi sāmikampi aggikkhandhaṃ viya uragarājānaṃ viya ca katvā passituṃ vaṭṭatīti idaṃ sandhāya vuttanti.

Ete tāva ettakā guṇā hontu, imissā pana pitā antodevatā namassāpeti, imassa ko atthoti? Evaṃ kira, ammati? Āma, tātā, etampi hi me pitarā idaṃ sandhāya vuttaṃ - “āveṇikagharāvāsaṃ vasanakālato paṭṭhāya attano gharadvāraṃ sampattapabbajitaṃ disvā yaṃ ghare khādanīyaṃ bhojanīyaṃ atthi, tato pabbajitānaṃ datvāva khādituṃ vaṭṭati”ti. Atha naṃ te āhaṃsu - “tuyhaṃ pana mahāseṭṭhi pabbajite disvā adānameva ruccati maññeti. So aññaṃ paṭivacanaṃ apassanto adhomukho nisīdi”.

Atha naṃ kuṭumbikā “kiṃ seṭṭhi aññopi amhākaṃ dhītu doso atthi”ti pucchimsu. Natthi, ayyāti. Kasmā pana naṃ niddosaṃ akāraṇā gehato nīharāpesīti? Tasmīṃ khaṇe, visākhā, āha - “paṭhamam tāva mayhaṃ mama sasurassa vacanena gamanaṃ na yuttaṃ, mayhaṃ pana āgamanadivase mama dosādosam sodhanatthāya mama pitā tumhākaṃ hatthe ṭhapetvā adāsi, idāni mayhaṃ gantuṃ sukha”nti dāsīdāse “yānādīni sajjāni karoṭhā”ti āṇāpesi. Atha naṃ seṭṭhi te kuṭumbike gahetvā, “amma, mayā ajānitvā kathitaṃ, khamāhi mayha”nti āha. “Tātā, tumhākaṃ khamitabbaṃ tāva khamāmi, ahaṃ pana buddhasāsane aveccappasannassa kulassa dhītā, na mayaṃ vinā bhikkhusaṅghena vattāma. Sace mama ruciyā bhikkhusaṅghaṃ paṭijaggituṃ labhāmi, vasissāmi”ti. “Amma, tvaṃ yathāruciyā tava samaṇe paṭijaggāhi”ti.

Tato, visākhā, dasabalaṃ nimantāpetvā punadivase nivesanaṃ pūrenti buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nisīdāpesi. Naggaparisāpi satthu migāraseṭṭhino gehaṃ gatabhāvaṃ sutvā tattha gantvā gehaṃ parivāretvā nisīdimsu. Visākhā, dakkhiṇodakaṃ datvā “sabbo sakkāro paṭiyādito, sasuro me āgantvā dasabalaṃ parivisatū”ti sāsanaṃ pesesi. So nigaṇṭhānaṃ vacanaṃ sutvā “mama dhītā sammāsambuddhaṃ parivisatū”ti āha. Visākhā, nānaggarasehi dasabalaṃ parivisatvā niṭṭhite bhattakicce puna sāsanaṃ paṇiṇi - “sasuro me āgantvā dasabalassa dhammakathaṃ suṇātū”ti. Atha naṃ “idāni agamanaṃ nāma ativiya akāraṇa”nti dhammakathaṃ sotukamyatāya gacchantaṃ naggasamaṇā āhaṃsu - “samaṇassa gotamassa dhammaṃ suṇanto bahisāṇiyaṃ nisīditvā suṇāhi”ti. Puretameva ca gantvā sāṇiyā parikkhipimsu. Migāraseṭṭhi gantvā bahisāṇiyaṃ nisīdi. Tathāgato “tvaṃ bahisāṇiyaṃ vā nisīda, parakuṭṭe vā parasele vā paracakkavāle vā nisīda. Ahaṃ buddho nāma sakkomi taṃ mama saddaṃ sāvetu”nti suvaṇṇavaṇṇaphalaṃ ambarukkaṃ khandhe gahetvā cāleno viya dhammakathaṃ kathesi, desanāpariyosāne seṭṭhi sotāpattiphale patitṭhāya sāṇiṃ ukkhipitvā satthu pāde pañcapatitṭhitena vanditvā satthu santikeyeva ca “tvaṃ, amma, ajja ādiṃ katvā mama mātā”ti visākhaṃ attano mātutṭhāne ṭhapesi. Tato paṭṭhāya, visākhā migāramātā, nāma jātā.

Sā ekadivasaṃ nakkhattasamaye vattante “antonagare guṇo natthi”ti dāsīhi parivutā satthu dhammakathaṃ sotuṃ gacchanti “buddhānaṃ santikaṃ uddhatavesena gantuṃ ayutta”nti mahālatāpasādhanaṃ omuñcitvā dāsīyā hatthe datvā satthāraṃ upasaṅkamitvā abhivādetvā ekamantaṃ nisīdi, satthā dhammakathaṃ kathesi. Sā dhammadesanāpariyosāne dasabalaṃ vanditvā nagarābhimukhā pāyāsi. Sāpi dāsī attanā gahitapasāadhanassa ṭhapitaṭṭhānaṃ asallakkhetvā gacchanti pasāadhanatthāya paṭinivatti. Atha naṃ, visākhā, “kahaṃ pana te taṃ ṭhapita”nti paṭipucchi. Gandhakuṭipariveṇe, ayyeti. Hotu je gantvā āhara, gandhakuṭipariveṇe ṭhapitakālato paṭṭhāya āharāpanaṃ nāma amhākaṃ ayuttaṃ. Tasmā taṃ vissajjetvā daṇḍakammaṃ karissāma. Tattha pana ṭhapite ayyānaṃ palibodho hotīti.

Punadivase satthā bhikkhusaṅghaparivāro visākhāya nivesanadvāraṃ sampāpuṇi. Nivesane ca nibaddhapaññattāni āsanāni. Visākhā, satthu pattaṃ gaṇhitvā satthāraṃ gehaṃ pavesetvā paññattāsanēsuyeva nisīdāpetvā katabhattakicce satthari taṃ pasādhaṇaṃ āharitvā satthu pādamūle nikkhipitvā “idaṃ, bhante, tumhākaṃ dammī”ti āha. Satthā “alaṅkāro nāma pabbajitānaṃ na vaṭṭatī”ti paṭikkhipi. Jānāmi, bhante, ahaṃ pana imaṃ agghāpetvā dhaṇaṃ gahetvā tumhākaṃ vasanagandhakuṭiṃ kāressāmīti. Tadā satthā adhivāsesi. Sāpi taṃ agghāpetvā navakoṭṭidhaṇaṃ gahetvā gabbhasahassapaṭimaṇḍite pubbārāmaṇiḥāre tathāgatassa vasanagandhakuṭiṃ kāresi. Visākhāya pana nivesanaṃ pubbaṇhasamaye kāsāvapajjotaṃ isivātapatiṇḍameva hoti anāthapiṇḍikassa gehaṃ viya. Tassāpi gehe sabbabhattāni paṭiyattāneva ahesuṃ. Sā pubbaṇhasamaye bhikkhusaṅghassa āmisasaṅghaṃ katvā pacchābhatte bhesajjāni ceva aṭṭhavidhapānāni ca gaṇhāpetvā vihāraṃ gantvā bhikkhusaṅghassa datvā pacchā satthu dhammadesanaṃ sutvā āgacchati. Satthā aparabhāge upāsikāyo paṭipāṭiyā ṭhānantaresu ṭhapento visākhaṃ migāramātaraṃ dāyikānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Khujjuttarā-sāmāvatīvattu

260-261. Tatiyacatutthesu bahussutānaṃ yadidaṃ, khujjuttarā, mettāvihārīnaṃ yadidaṃ, sāmāvatīti bahussutānaṃ upāsikānaṃ khujjuttarā, mettāvihārīnaṃ sāmāvatī aggāti dasseti. Tā kira dvepi padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe paṭisandhiṃ gaṇhitvā aparabhāge “satthu dhammakathaṃ sossāmā”ti vihāraṃ agamaṃsu. Tattha, khujjuttarā, satthāraṃ ekaṃ upāsikaṃ bahussutānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. Sāmāvatīpi ekaṃ upāsikaṃ mettāvihārīnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. Tāsaṃ dvinnampi yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devaloke nibbattitvā devamanussesu saṃsarantīnaṃyeva kappasatasahassaṃ atikkantaṃ.

Atha amhākaṃ satthu nibbattito puretameva allakapparaṭṭhe ahivātakarogo nāma udapādi. Ekekaṃsiṃ gehe ekappahāreṇeva dasapi vīsampi tiṃsampi janā maranti, tiroraṭṭhaṃ gatā pana jīvaṃ labhanti. Taṃ ṇatvā eko puriso attano puttadāraṃ ādāya “aṇṇaṃ raṭṭhaṃ gamissāmī”ti tato nikkhami. Athassa ghare gahitapātheyyaṃ antarāmagge kantāre anuttiṇṇeyeva parikkhayaṃ agamāsi. Tesāṃ sarīrabalaṃ parihāyi, sakiṃ mātā puttaṃ ukkhipati, sakiṃ pitā. Athassa pitā cintesi - “amhākaṃ sarīrabalaṃ parihīnaṃ, puttaṃ ukkhipitvā gacchantā kantāraṃ nittharituṃ na sakkhissāmā”ti. So tassa mātaraṃ ajānāpetvāva udakakiccena ohīno viya puttaṃ magge nisīdāpetvā ekakova maggaṃ paṭipajji. “Athassa bhariyā āgamaṇaṃ olokayamānā ṭhitā hatthe puttaṃ adisvā viravamānā gantvā kahaṃ me sāmī putto”ti āha. Ko te puttena attho? Jīvamānā puttaṃ labhissāmāti. Sā “atisāhasiko vatāyaṃ puriso”ti vatvā “gaccha tvaṃ, nāhaṃ tādiseṇa saddhiṃ gamissāmī”ti āha. So “anupadhāretvā me bhadde kataṃ, khametaṃ mayha”nti vatvā puttaṃ ādāyāgato.

Te taṃ kantāraṃ samatikkamitvā sāyaṃ ekaṃ gopālakakulaṃ sampāpuṇiṃsu. Taṃ divasaṅca gopālakakulavāsino nirudakapāyāsaṃ paciṃsu. Te te disvā “ime ativiya chātakā”ti pāyāsassa mahābhājanaṃ pūretvā ulūṅkapūraṃ sappiṃ āsiñcitvā adaṃsu. Tesu taṃ pāyāsaṃ bhuñjantesu sā itthī pamāṇeṇeva bhuñji, puriso pana pamāṇātikkantaṃ bhuñjitvā jīrāpetuṃ asakkonto rattibhāgasamanantare kālamaḥāsi. So kālāṃ karonto tesu sālayabhāvena gopālakānaṃ gehe sunakhiyā kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Sunakhī nacirasseva vijātā. Gopālako taṃ kukkuraṃ sassirikaṃ

disvā piṇḍena palobhetvā attani uppannasinehaṃ gahetvā saddhimeva carati.

Athekadivasam eko paccekabuddho bhikkhācāraṇelāya gopālakassa gharadvāraṃ sampatto. Sopi taṃ disvā bhikkhaṃ datvā attānaṃ nissāya vasanatthāya paṭiññaṃ gaṇhi. Paccekabuddho gopālakakulassa avidūre tṭhāne ekasmiṃ vanasaṇḍe vāsaṃ upagato. Gopālako tassa santikaṃ gacchanto taṃ kukkuraṃ gahetvā gacchati, antarāmagge ca vālamigaṭṭhāne vālamigānaṃ palāyanatthaṃ rukkhe vā pāsāṇe vā pahāraṃ deti, sopi kukkuro tassa karaṇavidhānaṃ vavatthapeti. Athekadivasam so gopālako paccekabuddhassa santike nisīditvā, “bhante, amhākaṃ sabbakālaṃ āgamaṇaṃ nāma na hoti. Ayaṃ pana kukkuro cheko, imassa āgatasāññaṃ amhākaṃ gehadvāraṃ āgaccheyyāthā”ti āha. So ekadivasam “paccekabuddhaṃ gaṇhitvā ehi”ti kukkuraṃ pesesi. Kukkuro tassa vacanaṃ sutvā bhikkhācāraṇelāya gantvā paccekabuddhassa pādamūle urena nipajji. Paccekabuddho “ayaṃ mama santikaṃ āgato”ti ñatvā pattacīvaraṃ ādāya maggaṃ paṭipajji. So tassa vīmaṃsanatthāya ukkamitvā aññaṃ maggaṃ gaṇhi, kukkuro purato tṭhatvā gopālakamaggaṃ paṭipannakāle apasakki. Yasmiṃ ca yasmiṃ ca tṭhāne vālamigānaṃ palāyanatthaṃ gopālako rukkhaṃ vā pāsāṇaṃ vā pahari, taṃ taṃ tṭhānaṃ patvā kukkuro mahāviraṇaṃ viravi. Tassa saddena vālamigā palāyanti. Paccekabuddhopi bhattakiccavelāya mahantaṃ siniddhapiṇḍaṃ tassa deti. Sopi piṇḍalābhena paccekabuddhe uttaritaraṃ sinehaṃ karoti.

Gopālako temāsaṃ vutthassa paccekabuddhassa ticīvarappahonakaṃ sāṭakaṃ datvā, “bhante, sace vo ruccati, idheva vasatha. No ce ruccati, yathāsukhaṃ gacchathā”ti āha. Paccekabuddho gamanākāraṃ dasseti. So gopālako paccekabuddhaṃ anugantvā nivattati. Kukkuro paccekabuddhassa aññattha gamanabhāvaṃ ñatvā atisinehena uppannabalavasoko hadayaphālaṇaṃ patvā kālaṃ katvā tāvatimsapure nibbatti. Athassa paccekabuddhena saddhiṃ gamanākāle uccāsaddaṃ katvā vālamigānaṃ palāpitabhāvena devatāhi saddhiṃ kathentassa saddo sakaladevapuraṃ chādetvā atṭhāsi. So teneva nāmadheyyaṃ labhitvā ghosakadevaputto nāma jāto. Athassa tasmīṃ sampattiṃ anubhavantassa manussapathe kosambinagare udeno nāma rājā rajjaṃ paṭipajji. Tassa vatthu majjhimaṇṇāsake bodhirājakumārasuttavaṇṇanāyaṃ vuttanayeneva veditabbaṃ.

Tasmīṃ pana rajjaṃ kārayamāne ghosakadevaputto cavitvā kosambiyaṃ ekissā rūpūpajiviniyā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi. Sā dasamāsaccayena vijāyitvā puttabhāvaṃ ñatvā saṅkārakūṭe chaḍḍāpesi. Tasmīṃ khaṇe kosambiseṭṭhino kammantiko pātova seṭṭhigharaṃ gacchanto “kiṃ nu kho imaṃ kākehi samparikiṇṇa”nti gantvā dāraṇaṃ disvā “mahāpuññaṃ esa dārako bhavissatī”ti ekassa purisassa hatthe gehaṃ pesetvā seṭṭhigharaṃ āgamāsi. Seṭṭhipi rājūpaṭṭhānaṇelāya rājakulaṃ gacchanto antarāmagge purohitaṃ disvā “ajja kiṃ nakkhatta”nti pucchi. So tattheva tṭhito gaṇetvā “asukaṃ nāma nakkhattaṃ, ajja iminā nakkhattena jātadārako imasmiṃ nagare seṭṭhiṭṭhānaṃ labhissatī”ti āha. So tassa kathaṃ sutvā vegena gharaṃ pesesi - “imassa purohitassa dve kathā nāma natthi, gharaṇī ca me garugabbhā, jānātha tāva naṃ vijātā vā no vā”ti. Te gantvā jānitvā, “ayya, na tāva vijātā”ti āhaṃsu. Tena hi gacchatha, imasmiṃ nagare ajja jātadārakaṃ pariyesathāti. Te pariyesantā tassa seṭṭhino kammantikassa gehe taṃ dāraṇaṃ disvā seṭṭhino ārocayīṃsu. Tena hi gacchatha bhaṇe, taṃ kammantikaṃ pakkosathāti. Te taṃ pakkosīṃsu. Atha naṃ seṭṭhi “gehe kira te dārako atthī”ti

pucchi. “Āma, ayyā”ti. “Taṃ dāraṃ amhākaṃ dehī”ti. “Na demi, ayyā”ti. “Handa sahaṃ gaṇhitvā dehī”ti. So “ayaṃ jīveyya vā mareyya vā, dujjānamida”nti sahaṃ gaṇhitvā adāsi.

Tato seṭṭhi cintesi - “sace me bhariyā dhītaraṃ vijāyissati, imameva puttaṃ karissāmi. Sace puttaṃ vijāyissati, māressāmi”ti. Cintetvā gehe posesi. Athassa bhariyā katipāhaccayena puttaṃ vijāyī. Tato seṭṭhi “evaṃ taṃ gāvo madditvā māressanti”ti cintetvā “imaṃ dāraṃ vajadvāre nipajjāpethā”ti āha. Taṃ tattha nipajjāpesuṃ. Atha naṃ yūthapati usabho paṭhamāṃ nikkhamanto disvā “evaṃ taṃ aññe na maddissanti”ti catunnaṃ pādānaṃ antare katvā aṭṭhāsi. Atha naṃ gopālakā disvā “mahāpuñño esa dāraṃ bhavissati, yassa tiracchānagatāpi guṇaṃ jānanti, paṭijaggissāma na”nti attano gehaṃ nayiṃsu.

Sopi seṭṭhi tassa matabhāvaṃ anuvijjanto “gopālakehi nīto”ti sutvā puna sahaṃ datvā āṇāpetvā āmakasūāne chaḍḍāpesi. Tasmīṃ ca kāle seṭṭhissa ghare ajapālako susānaṃ nissāya ajikā cāreti. Athekā dhenu ajikā dāraṃ puññaṃ maggā okkamma gantvā dāraṃ khīraṃ datvā gatā. Tato nivattamānāpi tattheva gantvā khīramadāsi. Ajapālako cintesi - “ayaṃ ajikā pātopi imasmā ṭhānā okkamitvā gatā, kiṃ nu kho eta”nti gantvā olokento taṃ dāraṃ disvā “mahāpuñño esa dāraṃ, tiracchānagatāpissa guṇaṃ jānanti, paṭijaggissāmi na”nti gahetvā gehaṃ gato.

Punadivase seṭṭhi “mato nu kho dāraṃ, na mato”ti olokāpento ajapālakena gahitabhāvaṃ ṇatvā sahaṃ datvā āṇāpetvā “sve imaṃ nagaraṃ eko satthavāhaputto pavissati, imaṃ dāraṃ netvā cakkamagge ṭhapetha, evaṃ taṃ sakaṭacakkaṃ chindantaṃ gamissati”ti āha. Taṃ tattha nikkhittaṃ satthavāhaputtassa purimasakaṭe goṇā disvā cattāro pāde thambhe viya otāretvā aṭṭhaṃsu. Satthavāho “kiṃ nu kho eta”nti tesāṃ ṭhitakāraṇaṃ olokento dāraṃ disvā “mahāpuñño dāraṃ, paṭijaggituṃ vaṭṭatī”ti gaṇhitvā agamāsi.

Seṭṭhipi tassa cakkapathe matabhāvaṃ vā amatabhāvaṃ vā olokāpento satthavāhena gahitabhāvaṃ ṇatvā tassapi sahaṃ datvā āṇāpetvā nagarato avidūre ṭhāne papāte pātāpesi. So tattha papatanto naḷakārānaṃ kammakaraṇaṭṭhāne ekasālāya patito. Sā tassa puññānubhāvena satavīhataṃ kappāsāpicusamphassaṃ adisā ahosi. Atha naṃ naḷakārajetṭhako “puññavā esa dāraṃ, paṭijaggituṃ vaṭṭatī”ti gaṇhitvā gehaṃ gato. Seṭṭhi dāraṃ papātato patitaṭṭhāne matabhāvaṃ vā amatabhāvaṃ vā pariyesāpento naḷakārajetṭhakena gahitabhāvaṃ ṇatvā tassapi sahaṃ datvā āṇāpesi.

Aparabhāge seṭṭhissa sakaputtapi sopi ubho vayappattā ahesuṃ. Seṭṭhi puna ghosakadāraṃ māraṇupāyaṃ cinto attano kumbhakāraṃ gehaṃ gantvā “ambho mayhaṃ gehe evarūpo eko avajātaṃ dāraṃ atthi, taṃ dāraṃ yaṃkiñci katvā māretuṃ vaṭṭati rahassaṃ”ti āha. So ubho pi kaṇṇe pidahitvā “evarūpaṃ nāma bhāriyaṃ kathaṃ kathetuṃ na vaṭṭatī”ti āha. Tato seṭṭhi “ayaṃ mudhā na karissati”ti cintetvā - “handa, bho, sahaṃ gaṇhitvā etaṃ kammaṃ nipphādehī”ti āha. Lañjaṃ nāma abhinnaṃ bhindati, tasmā so sahaṃ labhitvā sampācchitvā “ahaṃ, ayya, asukadivase nāma āvāpaṃ ālimpessāmi, tadā taṃ dāraṃ asukavelāya nāma pesehī”ti āha. Seṭṭhipi kho tassa vacanaṃ sampācchitvā tato paṭṭhāya divase gaṇento kumbhakāraṃ vuttadivasaṃ sampattabhāvaṃ ṇatvā ghosakakumāraṃ pakkosāpetvā “amhākaṃ, tāta, asukadivase nāma bahūhi

bhājanehi attho, tvam amhākaṃ kumbhakārassa santikaṃ gantvā ‘pitarā kira me tumhākaṃ ekaṃ kathitaṃ atthi, taṃ ajja nipphādehī’ti vadehī’ti āha. So “sādhū”ti tassa vacanaṃ sampaṭicchitvā nikkhami.

Atha naṃ antarāmagge seṭṭhissa sakaputto guḷakīlaṃ kīlanto disvā vegena gantvā “ahaṃ bhātika dārakehi saddhiṃ kīlanto ettakaṃ nāma jito, taṃ me paṭijinitvā dehī”ti āha. So “mayhaṃ idāni okāso natthi, pitā maṃ accāyikakammena kumbhakārassa santikaṃ pahiṇī”ti āha. Itaro “ahaṃ bhātika tattha gamissāmi, tvam imehi saddhiṃ kīlitvā mayhaṃ lakkhaṃ paccāharitvā dehī”ti āha. “Tena hi gacchā”ti attano kathitasāsaṇaṃ tassa kathetvā dārakehi saddhiṃ kīli. Sopi kumāro kumbhakārassa santikaṃ gantvā taṃ sāsanaṃ ārocesi. So “sādhū, tāta, nipphādessāmi”ti taṃ kumāraṃ gabbhaṃ pavesetvā tikhiṇāya vāsiyā khaṇḍākhāṇḍikaṃ chinditvā cāṭiyaṃ pakkhipitvā cāṭimukhaṃ pidahitvā bhājanantare ṭhapetvā āvāpaṃ ālimpesi. Ghosakakumāro bahū jinitvā kaniṭṭhassa āgamaṇaṃ olokento nisīdi. So taṃ cirāyamānaṃ ṇatvā “kiṃ nu kho cirāyatī”ti kumbhakāragehasabhāgaṃ gantvā katthaci adisvā “gehaṃ gato bhavissatī”ti nivattitvā gehaṃ agamāsi.

Seṭṭhi naṃ dūratova āgacchantam disvā “kiṃ nu kho kāraṇaṃ bhavissati, mayā esa māraṇatthāya kumbhakārassa santikaṃ pahito, so dāni puna idhevāgacchatī”ti āgacchantamyeva naṃ “kiṃ, tāta, kumbhakārassa santikaṃ na gatosī”ti āha. “Āma, tāta, na gatomhī”ti. “Kasmā, tātā”ti? So attano nivattakāraṇaṃ kaniṭṭhabhātikassa tattha gatakāraṇaṃ ārocesi. Seṭṭhi tassa vacanassa sutakālato paṭṭhāya mahāpathaviyā ajjhotthaṭṭha viya hutvā “kiṃ nāmetaṃ tvam vadasī”ti vipphandacitto vegena kumbhakārassa santikaṃ gantvā aññesaṃ santike akathanīyabhāvena “pekkha, bho, pekkha, bho”ti āha. “Kiṃ pekkhāpesi tvam”? Niṭṭhitaṃ etaṃ kammanti. So tatova nivattitvā gehaṃ agamāsi. Tato paṭṭhāya cassa cetasi karogo uppajji.

So tasmim kāle tena saddhiṃ abhuñjitvā āsaṃ bhinditvā “yena kenaci upāyena mama puttassa sattuno antarameva passitum vaṭṭatī”ti ekaṃ paṇṇaṃ likhitvā ghosakakumāraṃ pakkositvā “tvam imaṃ paṇṇaṃ ādāya asukagāme nāma amhākaṃ kammantiko atthi, tassa santikaṃ gantvā imaṃ paṇṇaṃ datvā ‘imasmim kira paṇṇe sāsanaṃ sīghaṃ karohī’ti vada. Antarāmagge amhākaṃ sahāyako gāmakaseṭṭhi nāma eko seṭṭhi atthi, tassa gharaṃ gantvā bhattaṃ bhuñjitvā gaccheyyāsī”ti ca mukhasāsaṇaṃ adāsi. So seṭṭhiṃ vanditvā paṇṇaṃ gahetvā nikkhanto antarāmagge gāmakaseṭṭhissa vasanaṭṭhānaṃ gantvā tassa gehaṃ pucchitvā taṃ bahidvāra koṭṭhake nisīditvā massuparikammaṃ karontaṃ vanditvā aṭṭhāsi. “Kuto āgacchasi, tātā”ti ca vutte “kosambiseṭṭhino puttomhi, tātā”ti āha. So “amhākaṃ sahāyaseṭṭhino putto”ti haṭṭhatuṭṭho ahosi.

Tasmim ca khaṇe tassa seṭṭhino dhītāya ekā dāsī seṭṭhidhītu pupphāni āharitum gacchati. Atha naṃ seṭṭhi āha - “tvam, amma, etaṃ kammaṃ ṭhapetvā ghosakakumārassa pāde dhovitvā sayanaṃ attharitvā dehī”ti. Sā tathā katvā āpaṇaṃ gantvā seṭṭhidhītu pupphāni āhari. Seṭṭhidhītā taṃ disvā “tvam ajja ciraṃ bahi papañcesi”ti tassā kujjhivā “kiṃ te ettakaṃ kālaṃ ettha kata”nti āha. “Mā kathesi, ayye, mayā evarūpo nadiṭṭhapubbo, tuyhaṃ kira pitu sahāyakaseṭṭhino putto eko, na sakkā tassa rūpasampattiṃ kathetum. Seṭṭhi maṃ pupphānaṃ atthāya gacchantim ‘tassa kumārassa pāde dhovitvā sayanaṃ attharitvā dehī’ti āha, tenāhaṃ bahi ciraṃ papañcesi”nti. Sāpi kho seṭṭhidhītā tassa kumārassa catutthe attabhāve

gharasāminī ahosi, tasmā tassā vacanassa sutakālato paṭṭhāya neva attano ṭhitabhāvaṃ, na nisinnabhāvaṃ aññāsi. Sā tameva dāsiṃ gahetvā tassa nipannaṭṭhānaṃ gantvā taṃ niddāyamānaṃ oloketvā dussante paṇṇaṃ disvā “kiṃ nu kho etaṃ paṇṇa”nti kumāraṃ anuṭṭhāpetvāva paṇṇaṃ gahetvā vācetvā “ayaṃ attano maraṇapaṇṇaṃ sayameva gahetvā āgacchatī”ti taṃ paṇṇaṃ phāletvā tasmīṃ appabuddheyeva “mayā tava santikaṃ putto pesito, sahāyakassa me gāmakaseṭṭhissa vayappattā dārikā atthi, tvaṃ sīghaṃ amhākaṃ āṇāpavattiṭṭhāne uppādaṃ dhaṇaṃ gaṇhitvā sabbasatena mama puttassa gāmakaseṭṭhino dhītaraṃ gahetvā maṅgalaṃ karohi. Maṅgale ca niṭṭhite ‘iminā me vidhānena kata’nti mayhaṃ sāsanaṃ pesehi. Ahaṃ tava idha kattabbaṃ jānissāmī”ti paṇṇaṃ likhitvā tameva lañchanaṃ datvā paṭṭhamaṃ baddhaniyāmeneva dussante bandhi.

Sopi kho kumāro taṃdivasaṃ tattha vasitvā punadivase seṭṭhiṃ āpucchitvā kammantikassa gāmaṃ gantvā paṇṇaṃ adāsi. Kammantiko paṇṇaṃ vācetvā gāmike sannipādetvā “tumeva maṃ na gaṇetha, mama sāmī attano jeṭṭhaputtassa sabbasatena dārikaṃ ānetuṃ mayhaṃ santikaṃ pesesi, vegena imasmiṃ ṭhāne uppādaṃ sampiṇḍethā”ti sabbaṃ maṅgalasakkāraṃ sajjetvā gāmakaseṭṭhissa sāsanaṃ pesetvā sampaṭicchāpetvā sabbasatena maṅgalakiriyaṃ niṭṭhāpetvā kosambiseṭṭhissa paṇṇaṃ pahiṇi “mayā tumhehi pahitapaṇṇe sāsanaṃ sutvā idaṇcīdaṇca kata”nti.

Seṭṭhi taṃ sāsanaṃ sutvā aggidaḍḍho viya “idāni naṭṭhomhī”ti cintanavasena lohitapakkhandikarogaṃ patvā “yena kenaci taṃ upāyena pakkosivā mama santakassa assāmikaṃ karissāmī”ti “maṅgalassa niṭṭhitakālato paṭṭhāya kasmā mayhaṃ putto bahi hoti, sīghaṃ āgacchatū”ti sāsanaṃ pesesi. Sāsanaṃ sutvā kumāre gantuṃ āraddhe seṭṭhidhītā cintesi - “ayaṃ bālo maṃ nissāya imaṃ sampattiṃ alatthanti na jānāti, yaṃkiñci katvā imassa gamanapaṭibāhanupāyo kātuṃ vaṭṭatī”ti. Tato naṃ āha - “kumāra, mā ativegena gacchāhi, kulagāmaṃ gacchantena nāma attano parivacchaṃ katvā gantuṃ vaṭṭatī”ti.

Kosambakaseṭṭhipi tassa cirāyanabhāvaṃ ñatvā puna sāsanaṃ pahiṇi “kasmā me putto cirāyati, ahaṃ lohitapakkhandikarogaṃ patto, jīvantameva maṃ āgantvā daṭṭhuṃ vaṭṭatī”ti. Tasmīṃ kāle seṭṭhidhītā tassa ārocesi - “na eso tava pitā, tvaṃ pana ‘pitā’ti saññaṃ karosi. Esa tava māraṇatthāya kammantikassa paṇṇaṃ pahiṇi, ahaṃ taṃ paṇṇaṃ apanetvā aññaṃ sāsanaṃ likhitvā tava etaṃ sampattiṃ uppādayiṃ. Esa taṃ ‘aputtaṃ karissāmī’ti pakkosati, etassa kālakiriyaṃ āgamehī”ti. Athassa dharamānakasseva kālakatabhāvaṃ sutvā kosambinagaraṃ agamāsi. Seṭṭhidhītāpi tassa bahiyeva saññaṃ adāsi “tvaṃ pavisanto sakalagehe tava ārakkhaṃ ṭhapentova pavisāhī”ti. Sayampi seṭṭhiputtana saddhimeva pavisitvā ubho hatthe ukkhipitvā rodantī viya hutvā andhakāraṭṭhāne nipannakassa seṭṭhissa santikaṃ gantvā sīseneva hadayaṃ pahari. So dubbalatāya teneva pahārena kālamakāsi.

Kumāropi pitu sarīrakiccaṃ katvā “tume mahāseṭṭhissa maṃ sakaputtoti vadathā”ti pādamūlikānaṃ lañjaṃ adāsi. Tato sattame divase rājā “seṭṭhiṭṭhānārahaṃ ekaṃ laddhuṃ vaṭṭatī”ti “seṭṭhissa saputtakaniputtakabhāvaṃ jānāthā”ti pesesi. Seṭṭhipādamūlikā rañño seṭṭhissa saputtabhāvaṃ kathayiṃsu. Rājā “sādhū”ti sampaṭicchitvā tassa seṭṭhiṭṭhānaṃ adāsi. So ghosakaseṭṭhi nāma jāto. Atha naṃ bhariyā āha - “ayyaputta, tvampi avajāto, ahampi duggatakule nibbattā. Pubbe katakusavasaṇa pana evarūpaṃ sampattiṃ alabhimha, adhunāpi kusalaṃ

karissāmā”ti. So “sādhu bhadde”ti sampaṭicchitvā devasikaṃ sahaṣṣaṃ vissajjetvā dānaṃ paṭṭhapesi.

Tasmiṃ samaye tāsāṃ dvinnāṃ janānaṃ khujjuttarā devalokato cavitvā ghosakasetṭhissa gehe dhātiyā kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Sā jātakāle khujjā ahoṣīti khujjuttarātevassā nāmaṃ akaṃsu. Sāmāvatīpi devalokato cavitvā bhaddavatiyaraṭṭhe bhaddiyanagare bhaddavatiyasetṭhissa gehe paṭisandhiṃ gaṇhi, sāmātissā nāmaṃ akaṃsu. Aparabhāge tasmiṃ nagare chātakabhayaṃ uppajji, manussā chātakabhayaabhītā yena vā tena vā gacchanti. Tadā ayaṃ bhaddavatiyasetṭhi bhariyāya saddhiṃ mantesi - “bhadde imasmiṃ chātakabhayaṃ anto na paññāyati, kosambinagare amhākaṃ sahāyakassa ghosakasetṭhissa santikaṃ gacchāma, na so amhe disvā pamajjissati”ti. Tassa kira so setṭhi adiṭṭhasahāyako ahosi, tasmā evamāha. So sesajanaṃ nivattāpetvā bhariyañca dhītarañca gaṇhitvā kosambinagarassa maggaṃ paṭipajji. Te tayopi antarāmagge mahādukkhaṃ anubhavantaṃ anupubbena kosambiṃ patvā ekāya sālāya nivāsaṃ akaṃsu.

Ghosakasetṭhipi kho attano gharadvāre kapaṇaddhikavanibbakayācakānaṃ mahādānaṃ dāpesi. Athāyaṃ bhaddavatiyasetṭhi cintesi - “na sakkā amhehi imināva kapaṇavesena sahāyakassa attānaṃ dassetuṃ, sarīre pākatike jāte sunivatthā supārutā setṭhiṃ passissāmā”ti. Te ubhopi dhītaraṃ ghosakasetṭhissa dānaggaṃ paṇiṇiṃsu. Sā attano bhattaṃ āharaṇatthāya bhājanaṃ gahetvā dānaggaṃ gantvā ekasmiṃ okāse lajjamānarūpā aṭṭhāsi. Taṃ disvā dānakammiko cintesi - “sesajanaṃ sammukhasammukhaṭṭhāne kevaṭṭā macchavilope viya mahāsaddaṃ katvā gaṇhitvā gacchanti, ayaṃ pana dārikā kuladhītā bhavissati, upadhisampadāpissā atthi”ti.

Tato naṃ āha - “tvam, amma, kasmā sesajano viya gaṇhitvā na gacchasi”ti? Tāta, evarūpaṃ sambādhaṭṭhānaṃ kinti katvā pavisāmi. Amma, kati pana janā tumheti? Tayo janā, tātāti. So tayo bhattapiṇḍe adāsi. Sā taṃ bhattaṃ mātāpitūnaṃ adāsi, pitā dīgharattaṃ chātakattā atirekaṃ bhuñjitvā kālamakāsi. Sā punadivase gantvā dveveva bhattapiṇḍe gaṇhi. Taṃdivasaṃ setṭhibhariyā bhattenā ca kilantatāya setṭhino ca maraṇasokena rattibhāgasamanantare kālamakāsi. Sā punadivase setṭhidhītā ekameva bhattapiṇḍaṃ gaṇhi. Dānakammiko tassā kiriyaṃ upadhāretvā, “amma, tayā paṭhamadivase tayo piṇḍā gahitā, punadivase dve, ajja ekameva gaṇhasi. Kiṃ nu kho kāraṇa”nti pucchi. Sā taṃ kāraṇaṃ kathesi. Kataragāmavāsino pana, amma, tumheti. Sā tampi kāraṇaṃ nippadesato kathesi. “Amma, evaṃ sante tvam amhākaṃ setṭhidhītā nāma ahosi, mayhañca aññā dārikā natthi, tvam ito paṭṭhāya mama dhītā, amma”ti taṃ dhītaraṃ katvā gaṇhi.

Sā uṭṭhāya samuṭṭhāya dānagge mahāsaddaṃ sutvā “kasmā ayaṃ, tāta, uccāsaddamahāsaddo”ti āha. Amma, mahājanassa antare nāma appasaddaṃ kātuṃ na sakkāti. Ahamettha upāyaṃ jānāmi, tātāti. Kiṃ kātuṃ vaṭṭati, amma? Samantā vatīṃ katvā dve dvārāni yojetvā anto bhājanāni ṭhapāpetvā ekena dvārena pavisitvā bhattaṃ gaṇhitvā ekena dvārena nikkhamanaṃ karoṭha, tātāti. Sādhu, amma punadivasato paṭṭhāya tathā kāresi. Tato paṭṭhāya dānaggaṃ padumassaraṃ viya sannisinnasaddaṃ ahosi.

Tato ghosakasetṭhi pubbe dānaggasmiṃ uccāsaddamahāsaddaṃ sutvā tadā taṃ asuṇanto dānakammikaṃ pakkosāpetvā pucchi - “tvam ajja dānaṃ na dāpesi”ti. Dinnaṃ, ayyāti. Atha kasmā pubbe viya dānagge saddo na suyyatīti? Āma, ayya, ekā

me dhītā atthi, ahaṃ tāya kathitaupāye tthatvā dānaggaṃ nissaddamakāsinti. Tava dhītā nāma natthi, kuto te dhītā laddhāti? So vañcetum asakkuṇeyyabhāvena seṭṭhissa sabbam dhītu āgamanavidhānam kathesi. Kasmā pana bho tvaṃ evarūpaṃ bhāriyaṃ kammamakāsi? Tvaṃ ettakaṃ addhānam mama dhītaram attano santike vasamānam nārocesi, vegena taṃ amhākaṃ gehaṃ āṇāpehīti. So tassa vacanam sutvā akāmakō āṇāpesi. Tato paṭṭhāya seṭṭhi taṃ dhītuṭṭhāne tthapetvā “dhītu sakkāram karomī”ti attano samānajātikehi kulehi dhītu samānavayāni pañca kumārikasatāni tassā parivāramakāsi.

Athekadivasam udeno rājā nagare anusañcaranto taṃ sāmāvatim tāhi kumārīhi parivāritam kīlamānam disvā “kassāyaṃ dārikā”ti pucchitvā “ghosakaseṭṭhissa dhītā”ti sutvā sassāmikaassāmikabhāvaṃ pucchi. Tato assāmikabhāve kathite “gacchatha seṭṭhino kathetha ‘tumahākaṃ dhītaram rājā icchatī”ti. Taṃ sutvā seṭṭhi “amhākaṃ aññā dārikā natthi, ekadhītikaṃ sapattivāse dātum na sakkomā”ti. Rājā taṃ katham sutvā seṭṭhim ca seṭṭhibhāriyañca bahi katvā sakalagehaṃ lañchāpesi. Sāmāvatī bahi kīlitvā āgacchantī mātāpitāro bahi nisinnake disvā “ammatātā, kasmā idha nisinnatthā”ti? Te taṃ kāraṇam kathayimṣu. Ammatātā, kasmā tumhe imaṃ paṭivacanam na jānātha “mama dhītā sapattivāse vasantī ekikā vasitum na sakkhissati, sacassā parivārā pañcasatā kumāriyo vasāpetha, evaṃ vasissatī”ti. Idāni evaṃ kathāpetha, tātāti. “Sādhu, amma, mayaṃ tava cittaṃ na jānimhā”ti vatvā te tathā kathayimṣu. Rājā uttaritaram pasīditvā “sahassampi hotu, sabbā ānethā”ti āha. Atha naṃ bhaddakena nakkhattamuhuttakena pañcamātugāmasataparivāram rājagehaṃ nayimṣu. Rājā tā pañcasatāpi tassāyeva parivāram katvā abhisekaṃ katvā visum ekasmiṃ pāsāde vasāpesi.

Tena ca samayena kosambiyaṃ ghosakaseṭṭhi kukkuṭaseṭṭhi pavārikaseṭṭhīti tayo janā aññamaññaṃ sahāyakā honti. Te tayopi janā pañcasate tāpase paṭijagganti. Tāpasāpi cattāro māse tesam santike vasitvā aṭṭha māse himavante vasanti. Athekadivasam te tāpasā himavantato āgacchantā mahākantāre tasitā kilantā ekaṃ mahantaṃ vaṭarukkham patvā tattha adhivatthāya devatāya santikā saṅghaṃ paccāsīsaṃtā nisīdimṣu. Devatā sabbālaṅkāravibhūsitam hattham pasāretvā tesam pāṇiyapānakādīni datvā kilamatham paṭivinodesi. Te devatāya ānubhāvena vimhitā pucchimṣu - “kiṃ nu kho devate kammaṃ katvā tayā ayaṃ sampatti laddhā”ti? Devatā āha - loke buddho nāma bhagavā uppanno, so etarahi sāvattiyaṃ viharati. Anāthapiṇḍiko gahapati taṃ upaṭṭhāti. So uposathadivasesu attano bhatakānam pakatibhattavetanameva datvā uposatham kārāpesi. Athāham ekadivasam majjhanhike pātārāsathāya āgato kañci bhatakaṃ kammaṃ karontaṃ adisvā “ajja manussā kasmā kammaṃ na karontī”ti pucchiṃ. Tassa me etamattham ārocesum. Athāham etadavocaṃ - “idāni upaḍḍhadivaso gato, sakkā nu kho upaḍḍhauposatham kātu”nti. Tato seṭṭhissa paṭivedetvā “sakkā kātu”nti āha. Svāham upaḍḍhadivasam uposatham samādiyitvā tadaheva kālam katvā imaṃ sampattim paṭilabhinti.

Atha te tāpasā “buddho kira uppanno”ti sañjātapītipāmojjā tato sāvattim gantukāmā hutvāpi “bahūpakārā no upaṭṭhākaṃ seṭṭhino, tesampi imamattham ārocessāmā”ti kosambiṃ gantvā seṭṭhīhi katasakkārabahumānā “tadaheva mayaṃ gacchāmā”ti āhamṣu. “Kiṃ, bhante, turitattha, nanu tumhe pubbe cattāro pañca māse vasitvā gacchathā”ti vuttā taṃ pavattim ārocesum. “Tena hi, bhante, saheva gacchāmā”ti ca vutte - “gacchāma mayaṃ, tumhe saṇikaṃ āgacchathā”ti sāvattim gantvā bhagavato santike pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇimṣu.

Tepi setṭhino pacchā pañcasatapañcasatasakaṭaparivārā sāvattim gantvā jetavanato avidūre tṭhāne khandhāvāraṃ bandhitvā satthu santikaṃ gantvā pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā ekamantaṃ nisīdimsu. Satthā tesam cariyāvasena dhammaṃ desesi. Desanāpariyosāne tayopi sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhāya svātanāya nimantetvā punadivase buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ datvā teneva niyāmena ajjatanāya svātanāyāti nimantetvā addhamāsaṃ khandhāvārabhattaṃ nāma datvā satthāraṃ attano nagaraṃ āgamanatthāya yācimsu. Satthā “suññāgāre tathāgatā abhiramantī”ti kathesi. Te “aññātaṃ, bhante”ti vatvā “tumhe amhehi pahitasāsanena āgaccheyyāthā”ti vatvā satthāraṃ vanditvā tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā attano nagarameva āgantvā tayopi janā sake sake uyyāne vihāre kārāpesuṃ. Ghosakasetṭhinā kārīto ghositārāmo nāma jāto, kukkuṭasetṭhinā kārīto kukkuṭārāmo nāma jāto, pāvārikasetṭhinā kārītaṃ pāvārikambavanaṃ nāma jātaṃ. Te vihāre kārāpetvā satthu dūtaṃ pahiṇimsu - “satthā amhākaṃ saṅgahaṃ kātuṃ imaṃ nagaraṃ āgacchatū”ti. Satthā “kosambiṃ gamissāmi”ti mahābhikkhusaṅghaparivāro cārikaṃ nikkhamanto antarāmagge māgaṇḍiyabrāhmaṇassa arahattūpanissayaṃ disvā gamanaṃ vicchinditvā kururaṭṭhe kammāsadammaṃ nāma nigamaṃ agamāsi.

Tasmim samaye māgaṇḍiyo sabbarattim bahigāme aggim juhivā pātova antogāmaṃ pavisati. Satthāpi punadivase antogāmaṃ piṇḍāya pavisanto paṭipathe māgaṇḍiyabrāhmaṇassa attānaṃ dassesi. So dasabalaṃ disvā cintesi - “ahaṃ ettakaṃ kālāṃ mama dhītu rūpasampattiyā sadisaṃ dāraṃ pariyesanto carāmi, rūpasampattiyā ca satipi evarūpaṃ gahitapabbajjameva patthesim. Ayaṃ kho pana pabbajito abhirūpo dassanīyo mama dhītuyeva anucchaviko”ti vegena gehaṃ agamāsi. Tassa kira brāhmaṇassa pubbe eko pabbajitavaṃso atthi, tenassa pabbajitameva disvā cittaṃ namati. So brāhmaṇim āmantesi - “bhadde mayā evarūpo pabbajito nāma nadiṭṭhapubbo suvaṇṇavaṇṇo brahmavaṇṇo mama dhītuyeva anucchaviko, sīghaṃ me dhītaraṃ alaṅkarohī”ti. Brāhmaṇiyā dhītaraṃ alaṅkarontiyāva satthā attano tṭhitatṭhāne padacetiyāni dassetvā antonagaraṃ pāvisi.

Atha brāhmaṇo brāhmaṇiyā saddhim dhītaraṃ gahetvā taṃ tṭhānaṃ āgacchanto antogāmaṃ paviṭṭhakāle āgatattā ito cito ca olovento dasabalaṃ adisvā brāhmaṇim paribhāsati - “tava kāraṇaṃ bhaddakaṃ nāma natthi, tayi papañcaṃ karontiyāva so pabbajito nikkhamitvā gato”ti. Brāhmaṇa, gato tāva hotu, kataradisābhāgena gatoti? Iminā disābhāgenāti satthu gataṭṭhānaṃ olokontova padacetiyāni disvā “bhadde imāni tassa purisassa padāni, ito gato bhavissatī”ti āha. Atha, brāhmaṇī, satthu padacetiyaṃ disvā cintesi - “bālo vatāyaṃ brāhmaṇo attano ganthamattassāpi atthaṃ na jānātī”ti tena saddhim parihāsaṃ karontī āha - “yāva bālo cāsi, brāhmaṇa, evarūpassa nāma purisassa dhītaraṃ dassāmīti vadasī. Rāgena hi rattassa dosena duṭṭhassa mohena mūlḥassa purisassa padaṃ nāma evarūpaṃ na hoti. Loke pana vivaṭacchadassa sabbaññubuddhassa etaṃ padaṃ” passa, brāhmaṇa -

“Rattassa hi ukkuṭikaṃ padaṃ bhava,
Duṭṭhassa hoti avakaḍḍhitaṃ padaṃ;
Mūlḥassa hoti sahasānupīlitaṃ,
Vivaṭacchadassa idamīdisaṃ pada”nti.

So brāhmaṇiyā ettakaṃ kathentiyāpi asutvā “tvaṃ nāma caṇḍā mukharā”ti āha. Tesam dvinnampi aññaṃaññaṃ vivādaṃ karontānaṃyeva satthā piṇḍāya caritvā saddhim bhikkhusaṅghena katabhattakicco brāhmaṇassa dassanūpacāreneva

nikkhami. Brāhmaṇo satthāraṃ dūratova āgacchantam disvā brāhmaṇiṃ apasādetvā “ayaṃ so puriso”ti haṭṭhapahaṭṭho dasabalassa purato ṭhatvā “bho pabbajita, ahaṃ pātova paṭṭhāya taṃ pariyesanto carāmi, imasmiṃ jambudīpe mama dhītāya samānarūpā itthi nāma natthi, purisopi tayā saddhiṃ samānarūpo nāma natthi, mama dhītaraṃ tuyhaṃ posanattāya dammi, gaṇhāhi na”nti āha. Atha naṃ satthā “ahaṃ, brāhmaṇa, kāmaggavāsiniyo uttamarūpadharā nānāvaṇṇaṃ kathaṃ kathentiyo mama palobhanattameva āgantvā santike ṭhitā devadhītāpi na icchiṃ, kimaṅgaṃ pana imaṃ gaṇhissāmi”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

“Disvāna taṇhaṃ aratiṃ ragañca,
Nāhosi chando api methunasmiṃ;
Kiṃmevidaṃ muttakarīsapuṇṇaṃ,
Pādāpi naṃ samphusituṃ na icche”ti.

Māgaṇḍiyā cintesi - “anattikena nāma ‘ala’nti vattumeva vaṭṭati. Ayaṃ pana mama sarīraṃ muttakarīsapuṇṇaṃ nāma katvā ‘pādāpi naṃ samphusituṃ na icche’ti avoca, ekaṃ issariyaṭṭhānaṃ labhantī antaramevassa passissāmi”ti āghātaṃ bandhi. Satthā taṃ amanasikatvā cariyavasena brāhmaṇassa dhammadesanaṃ ārabhi. Desanāpariyosāne ubhopi jāyampatikā anāgāmiphale patiṭṭhāya “idāni amhākaṃ gharāvāsena attho natthi”ti dhītaraṃ māgaṇḍiyaṃ cūlapitaraṃ sampatiṭṭhāpetvā ubhopi pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇṇiṃsu. Atha rājā udeno cūlamāgaṇḍiyena saddhiṃ vohāraṃ katvā māgaṇḍiyadārikaṃ rājānubhāvena gehaṃ ānetvā abhisekaṃ katvā tassā pañcamātugāmasataparivārāya vasanaṭṭhānaṃ visuṃ pāsādaṃ adāsi.

Satthāpi kho anupubbena cārikaṃ caramāno kosambinagaraṃ sampāpuṇi. Setṭhino satthu āgamaṇaṃ sutvā paccuggamaṇaṃ katvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā ekamantaṃ nisinnā bhagavantaṃ etadavocuṃ - “ime, bhante, tayo vihārā tumhe uddissa katā, paṭiggaṇhatha, bhante, vihāre cātuddisassa saṅghassa saṅghatthāyā”ti. Paṭiggahesi bhagavā vihāre. Tepi setṭhino satthāraṃ svātanāya nimantetvā abhivādetvā gharaṃ agamaṃsu.

Māgaṇḍiyāpi kho satthu āgatabhāvaṃ sutvā chinnabhinnake dhutte pakkosāpetvā tesam lañjaṃ datvā “tumhe samaṇaṃ gotamaṃ iminā iminā ca niyāmena akkosathā”ti vatvā uyyojesi. Te satthu antogāmaṃ pavisanavelāya saparivāraṃ satthāraṃ nānāvidhehi akkosehi akkosimṃsu. Āyasmā ānando satthāraṃ āha - “bhante, evarūpe akkosanaṭṭhāne na vasissāma, aññaṃ nagaraṃ gacchāma”ti. Satthā, “ānanda, tathāgatā nāma aṭṭhahi lokadhammehi na kampanti, ayampi saddo sattāhaṃ nātikkamissati, akkosakānaṃyeva upari patissati, tvaṃ mā vitakkayitthā”ti. Tepi tayo nagarasetṭhino mahāsakkārena bhagavantaṃ pavesetvā mahādānaṃ adaṃsu. Tesam aparāparaṃ dānaṃ dadantānaṃyeva māso atikkami, atha nesaṃ etadahosi - “buddhā nāma sabbalokaṃ anukampamānā uppajjanti, aññesaṃpi okāsaṃ dassāma”ti. Tato te kosambinagaravāsiniṃ janassa okāsaṃ akaṃsu. Tato paṭṭhāya nāgarāpi vīthisabhāgena gaṇasabhāgena mahādānaṃ denti.

Athekadivasam satthā bhikkhusaṅghaparivuto mālākārakajetṭhakassa gehe nisīdi. Tasmim khaṇe sāmāvatīyā upaṭṭhāyikā khujjuttarā aṭṭha kahāpaṇe ādāya mālattāya taṃ gehaṃ agamāsi. Mālākārakajetṭhako taṃ disvā, “amma uttare, ajja tuyhaṃ pupphāni dātuṃ khaṇo natthi, ahaṃ buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivissāmi. Tvampi parivesanāya sahāyikā hohi, evaṃ ito paresaṃ veyyāvaccakaraṇato muccissati”ti āha. Tato khujjuttarā attanā laddhaṃ bhojanaṃ

bhuñjitvā buddhānaṃ bhattagge veyyāvaccamaṃ akāsi. Sā satthārā upanisinnakathāvasena kathitaṃ dhammaṃ sabbameva uggaṇhi. Anumodanaṃ pana sutvā sotāpattiphale patiṭṭhāsi.

Sā aññesu divasesu cattārova kahāpaṇe datvā pupphāni gahetvā gacchati, tasmaṃ pana divase diṭṭhasaccabhāvena parasantake cittaṃ anuppādetvā sabbeva aṭṭha kahāpaṇe datvā pacchiṃ pūretvā pupphāni ādāya sāmāvatīyā santikaṃ agamāsi. Atha naṃ sā pucchi - “amma uttare, tvaṃ aññesu divasesu na bahūni pupphāni āharasi, ajja pana bahukāni, kiṃ no rājā uttaritaraṃ pasanno”ti? Sā musāvāde abhabbatāya atīte attanā kataṃ aniguhitvā sabbamaṃ kathesi. “Atha kasmā ajja bahūni pupphāni āharasī”ti vuttā ca evamāha - “aham ajja dasabalassa dhammaṃ sutvā amataṃ sacchākāsiṃ, tasmā tumhe na vañcemī”ti. Taṃ sutvā, “amma uttare, tayā laddhaṃ amatadhammaṃ amhākampi dehi”ti sabbāva hatthaṃ pasārayiṃsu. Ayye, evaṃ dātumaṃ na sakkā, aham pana satthārā kathitaniyāmena tumhākaṃ dhammaṃ desessāmi, tumhe attano hetumhi sati taṃ dhammaṃ labhissathāti. Tena hi, amma uttare, kathehīti. “Evaṃ kathetumaṃ na sakkā, mayhaṃ uccaṃ āsanaṃ paññāpetvā tumhe nīcāsanesu nisīdathā”ti āha. Tā pañcasatāpi itthiyo khujjuttarāya uccāsanaṃ datvā sayamaṃ nīcāsanaṃ gahetvā nisīdiṃsu. Khujjuttarāpi sekkhapaṭisambhidāsu ṭhatvā tāsamaṃ dhammaṃ desesi. Desanāpariyosāne sāmāvatim jēṭṭhikaṃ katvā sabbāva sotāpattiphale patiṭṭhahiṃsu. Tato paṭṭhāya khujjuttaraṃ veyyāvaccakaraṇato apanetvā “tvaṃ satthu dhammakathaṃ sutvā āharitvā amhe sāvehi”ti āhaṃsu. Khujjuttarāpi tato paṭṭhāya tathā akāsi.

Kasmā panesā dāsī hutvā nibbattāti? Sā kira kassapadasabalassa sāsane ekāya sāmaṇeriyā attano veyyāvaccamaṃ kāresi. Tena kammena pañca jātisatāni paresaṃ dāsīyeva hutvā nibbatti. Kasmā pana khujjā ahosīti? Anuppanne kira buddhe ayaṃ bārāṇasirañño gehe vasantī ekaṃ rājakulūpakaṃ paccekabuddhaṃ khujjadhātukaṃ disvā attanā sahavāsīnaṃ mātugāmānaṃ purato parihāsaṃ karontī khujjākārena vicari. Tasmā khujjā hutvā nibbatti. Kiṃ pana katvā sā paññavantī jātāti? Anuppanne buddhe ayaṃ bārāṇasirañño gehe vasantī aṭṭha paccekabuddhe rājagehato uṇhapāyāsassa pūrite patte gahetvā gacchante disvā “ettha ṭhapetvā gacchatha, bhante”ti aṭṭha suvaṇṇakaṭake omuñcitvā adāsi. Tassa kammaṃ nissandena paññavantī hutvā nibbatti.

Atha kho tā sāmāvatīyā parivārā pañcasatā itthiyo paṭividdhasaccāpi samānā rañño assaddhabhāvena kālena kālaṃ satthu santikaṃ gantvā buddhadassanaṃ na labhanti. Tasmā dasabale antaravīthiṃ paṭipanne vātapānesu nappahontesu attano attano gabbhesu chiddamaṃ katvā tehi olokonti. Athekadivasamaṃ māgaṇḍiyā attano pāsādatalato nikkhamitvā caṅkamamānā tāsamaṃ vasanaṭṭhānaṃ gantvā gabbhacchiddamaṃ disvā “kimida”nti pucchi. Tāhi tassā satthari baddhāghātataṃ ajānantīhi - “satthā imaṃ nagaraṃ āgato, mayaṃ ettha ṭhatvā satthāraṃ passāma ceva pūjema cā”ti vutte “idānissa kattabbaṃ jānissāmi, imāpi tassa upaṭṭhāyikā, imāsampi kattabbaṃ jānissāmi”ti cintetvā gantvā raññā saddhiṃ rahogatakāle, “mahārāja, sāmāvatimissakānaṃ bahiddhā patthanā atthi, katipāheneva te jīvitamaṃ māressanti, sāmāvatī, saparivārā tumhesu sinehaṃ vā pemaṃ vā na karoti, samaṇamaṃ pana gotamaṃ antaravīthiyā gacchantamaṃ disvā vātapānesu appahontesu tāni khaṇḍitvāpi okāsaṃ katvā olokontī”ti āha. Rājā “na tā evarūpaṃ karissantī”ti na saddahati. Puna vuttepi na saddahatiyeva. Atha naṃ tikkhattumaṃ vuttepi assaddahantaṃ “sace me vacanaṃ na saddahasi, tāsamaṃ vasanaṭṭhānaṃ gantvā

upadhārehi, mahārājā”ti āha. Rājā gantvā gabbhesu chiddaṃ disvā “idaṃ ki”nti pucchitvā tasmim̐ atthe ārocite tāsāṃ akkujñhitvā kiñci avatvā chiddāni pidahāpesi. Rājā tato paṭṭhāya tāsāṃ pāsāde uddhacchiddakajālavātapānāni kāresi.

Sā tena kāraṇena rājānaṃ kopetuṃ asakkontī, “deva, etāsāṃ tumhesu pemaṃ atthi vā natthi vāti jānissāma, aṭṭha kukkuṭe pesetvā tumhākaṃ atthāya pacāpethā”ti āha. Rājā tassā vacanaṃ sutvā “ime pacitvā pesetū”ti sāmāvatīyā aṭṭha kukkuṭe pahiṇi. Sotāpannā ariyasāvikā jīvamāne kukkuṭe kiṃ pacissati, alanti vatvā pana hatthenapi phusituṃ na icchi. Māgaṇḍiyā “hotu, mahārāja, ete yeva ca kukkuṭe samaṇassa gotamassa pacanatthāya pesehī”ti. Rājā tathā akāsi. Māgaṇḍiyā antarāmagge yeva kukkuṭe mārāpetvā “ime kukkuṭe pacāpetvā samaṇassa gotamassa detū”ti pahiṇi. Sā tesāṃ matabhāvena dasabalaṇca uddissa pahitabhāvena pacitvā dasabalassa pesesi. Māgaṇḍiyā “passa, mahārājā”ti vatvā ettakenapi rājānaṃ kopetuṃ nāsakkhi.

Ayaṃ pana udeno tāsū ekekissā vasanaṭṭhāne satta satta divasāni vasi. Athāyaṃ māgaṇḍiyā ekaṃ kaṇhasappapotaṃ veḷupabbe pakkhipāpetvā attano vasanaṭṭhāne ṭhapesi. Rañño ca yattha katthaci gacchantassa hatthikantavīṇaṃ ādāyayeva gamanaṃ āciṇṇaṃ, māgaṇḍiyā rañño attano santikaṃ āgamanakāle taṃ sappapotaṃ antovīṇāya pakkhipitvā chiddaṃ pidahāpesi. Atha naṃ sāmāvatīyā santikaṃ gamanakāle, “mahārāja, sāmāvatī nāma samaṇassa gotamassa pakkhā, tumhe na gaṇeti. Yaṃ kiñci katvā tumhākaṃ dosameva cinteti, appamattā hothā”ti āha. Rājā sāmāvatīyā vasanaṭṭhāne sattāhaṃ vītināmetvā puna sattāhe māgaṇḍiyāya nivesanaṃ agamāsi. Sā tasmim̐ āgacchanteyeva “kacci te, mahārāja, sāmāvatī otāraṃ na gavesatī”ti kathentī viya rañño hatthato vīṇaṃ gahetvā cāletvā “kiṃ nu kho, mahārāja, ettha abbhantare vicaratī”ti vatvā sappassa nikkhamanokāsaṃ katvā “abbhumme anto sappo”ti vīṇaṃ chaḍḍetvā palāyi. Tasmim̐ kāle rājā padittaṃ veṇuvanaṃ viya pakkhittaloṇaṃ uddhanaṃ viya ca dosena taṭataṭāyanto “vegena saparivāraṃ sāmāvatim̐ pakkosathā”ti āha. Rājapurisā gantvā pakkosiṃsu.

Sā rañño kuddhabhāvaṃ ñatvā sesamātugāmānaṃ saññamadāsi. “Rājā tumhe ghātetukāmo pakkosati, ajja divasaṃ odissakena mettāpharaṇena rājānaṃ pharathā”ti āha. Rājā tā itthiyo pakkosāpetvā sabbāva paṭipāṭiyā ṭhapetvā mahādhanuṃ ādāya visapītakaṇḍaṃ sannayhitvā dhanuṃ pūretvā aṭṭhāsi. Tasmim̐ khaṇe sabbāva tā sāmāvatippamukhā itthiyo odhiso mettaṃ phariṃsu. Rājā kaṇḍaṃ neva khipituṃ na apanetuṃ sakkoti, gattehi sedā muccanti, sarīraṃ vedhati, mukhato kheḷo patati, gahetabbagahaṇaṃ na passati. Atha naṃ sāmāvatī “kiṃ, mahārāja, kilamasī”ti āha. Āma, devī, kilamāmi, avassayo me hohīti. Sādhu, mahārāja, kaṇḍaṃ mahāpathavimukhaṃ karohīti. Rājā tathā akāsi. Sā “rañño hatthato kaṇḍaṃ muccatū”ti adhiṭṭhāsi. Tasmim̐ khaṇe kaṇḍaṃ mucci. Rājā taṃkhaṇaṃ yeva udaye nimujjitvā āgamma allakeso allavattho sāmāvatīyā pādesu patitvā “khama, devī, mayhaṃ, bheda kānaṃ me vacanena anupadhāretvā etaṃ kata”nti āha. Khamāmi, devātī. “Sādhu, devī, evaṃ tayā mayhaṃ khamitaṃ nāma hoti. Ito paṭṭhāya tumhākaṃ yathāruciyaṃ dasabalassa dānaṃ detha, pacchābhattaṃ vihāraṃ gantvā dhammakathaṃ suṇātha, ajja vo paṭṭhāya parihāraṃ dammīti. Tena hi, deva, ajja paṭṭhāya ekaṃ bhikkhuṃ yācitvā ānetha, yo no dhammaṃ vācessatīti. Rājā satthu santikaṃ gantvā yācanto ānandattheraṃ labhi. Tato paṭṭhāya tā pañcasatā itthiyo therāṃ pakkosāpetvā sakkārasammānaṃ katvā katabhattakiccassa therassa santike dhammaṃ pariyāpuṇanti.

Tā ekadivasam therassa anumodanāya pasannā therassa pañca uttarāsaṅgasatāni adamsu. Thero kira pubbe tunnavāyakāle ekassa paccekabuddhassa ekāya sūciyā saddhiṃ hatthatalamattam coḷakhaṇḍam adāsi. So sūciyā phalena imasmim attabhāve mahāpañño ahosi, coḷakhaṇḍassa phalena imināva niyāmena pañcasatakkhattum dussāni paṭilabhi.

Tato māgaṇḍiyā aññaṃ kātabbam apassanti “uyyānam gacchāma, mahārājā”ti āha. Sādhū, devīti. Sā rañño sampatiṇṇitabhāvam ñatvā cūḷapitaram pakkosāpetvā āha - “amhākaṃ uyyānam gatakāle sāmāvatīyā vasanaṭṭhānam gantvā sāmāvatim saparivāram antokaritvā ‘rañño āṇā’ti vatvā dvāram pidahitvā palālena paliveṭhetvā gehe aggim dethā”ti. Māgaṇḍiyo tassā vacanam sutvā tathā akāsi. Tasmiṃ divase sabbāpi tā itthiyo pubbe katassa upapīlakakammassānubhāvena samāpattim appetum nāsakkhimsu, ekappahāreneva bhusamuṭṭhi viya jhāyimsu. Tāsam ārakkhapurisā rañño santikaṃ gantvā, “deva, idaṃ nāma kariṃsū”ti ācikkhimsu.

Rājā “kena kata”nti pariyesanto māgaṇḍiyāya kāritabhāvam ñatvā tam pakkosāpetvā “bhadde, bhaddakaṃ tayā kammaṃ kataṃ mayā kātabbam karontiyā, “utthāya samuṭṭhāya mayhaṃ vadhāya parisakkamānā ghātītā, pasannosmi, tuyhaṃ sampattim dassāmīti tava ñātake pakkosāpehī”ti āha. Sā rañño katham sutvā aññātakepi ñātake katvā pakkosāpesi. Rājā sabbesaṃ sannipatitabhāvam ñatvā rājāgaṇe galappamāṇesu āvātesu nikhanitvā upari ṭhitāni sīsāni bhindāpento mahantehi ayaṇaṅgalehi kasāpesi. Māgaṇḍiyampi khaṇḍākhaṇḍikaṃ chindāpetvā pūvapacanakaṭāhe pacāpesi.

Kiṃ pana sāmāvatīyā saparivārāya agginā jhāpanakammanti? Sā kira anuppanne buddhe teheva pañcahi mātugāmasatehi saddhiṃ gaṇḍāyaṃ kīlitvā bahititthe ṭhitā sīte jāte avidūratṭhāne paccekabuddhassa paṇṇasālam disvā anto asodhetvāva bahi aggim datvā visibbesum. Antopaṇṇasālāya paccekabuddho nirodhasamāpattim samāpajjitvā nisinno. Tā jālāsu pacchinnāsu paccekabuddham disvā “kiṃ amhehi kataṃ, ayaṃ paccekabuddho rañño kulūpako, imaṃ disvā rājā amhākaṃ kujjhissati, idāni naṃ sujjhāpitaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti aññānīpi dārūni pakkhipitvā aggim adamsu. Puna jālāya pacchinnāya paccekabuddho samāpattito vuṭṭhāya tāsam passantīnamyeva cīvarāni papphoṭetvā vehāsaṃ uppatitvā gato. Tena kammena niraye paccitvā pakkāvasesena imaṃ byasanaṃ pāpuṇimsu. Catuparisamajjhe pana kathā udapādi - “bahussutā vata khujjuttarā, mātugāmaattabhāve ṭhatvā pañcannaṃ mātugāmasatānaṃ dhammaṃ kathetvā sotāpattiphale patiṭṭhāpesi. Sāmāvatīpi rañña attano appitaṃ kaṇḍam mettāpharaṇena pharitvā paṭibāhī”ti tassāpi mahājano guṇam kathesi. Evametam vatthu samuṭṭhitaṃ. Atha satthā aparabhāge jetavane nisinno tadeva kāraṇam aṭṭhuppattim katvā khujjuttaram bahussutānaṃ, sāmāvatim mettāvihārīnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Uttarānandamātāvatthu

262. Pañcame jhāyīnanti jhānābhīratānaṃ upāsikānaṃ, uttarā nandamātā, aggāti dasseti. Sā kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe nibbattā satthu dhammakatham suṇantī satthāram ekaṃ upāsikaṃ jhānābhīratānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikāraṃ katvā tam ṭhānantaram patthesi. Sā kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmim buddhuppāde rājagahanagare sumanasetṭhiṃ nissāya vasantassa puṇṇasīhassa nāma bhariyāya kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhi, uttarātissā nāmaṃ akaṃsu.

Athekasmiṃ nakkhattamahadivase rājagahaseṭṭhi puṇṇaṃ pakkosāpetvā āha - “tāta puṇṇa, nakkhattaṃ vā uposatho vā duggatassa kiṃ karissati, evaṃ santepe vadehi ‘kiṃ nakkhattaparibbayaṃ gahetvā nakkhattaṃ kiṭṭhissasi, balavagoṇe ca phālañca naṅgalañca gahetvā kasissasi’”ti. “Mama bhariyāya saddhiṃ mantetvā jānissāmi, ayyā”ti taṃ kathaṃ bhariyāya ārocesi. “Seṭṭhi nāma ayyo issaro, tassa tayā saddhiṃ kathentassa kathā sobhati, tvaṃ pana attano kasikammaṃ mā vissajjesi”ti āha. So tassā vacanaṃ sutvā kasibhaṇḍaṃ ādāya kasituṃ gato.

Taṃdivasañca sārīputtatthero nirodhasamāpattito vuṭṭhāya “kassa ajja mayā saṅghaṃ kātuṃ vaṭṭati”ti āvajjento imassa puṇṇassa upanissayaṃ disvā bhikkhācāraṇāya pattacāraṇamādaya puṇṇassa kasanaṭṭhānaṃ gacchanto avidūre attānaṃ dassesi. Puṇṇo therāṃ disvā kaṃ kiṃ ṭhapetvā therassa santikaṃ gantvā pañcapatīṭṭhitena vandi. Thero taṃ oloketvā udakasabhāgaṃ pucchi. Tassa etadahosi - “ayyo mukhaṃ dhovitukāmo bhavissati”ti. Tato vegena gantvā dantakaṭṭhaṃ āharitvā kappiyaṃ katvā therassa adāsi. There dantakaṭṭhaṃ khādante pāttena saddhiṃ dhammakaraṇaṃ nīharitvā udakassa pūretvā āhari. Thero mukhaṃ dhovitvā bhikkhācāraṇamaggaṃ paṭipajji. Puṇṇo cintesi - “thero aññesu divasesu imaṃ maggaṃ na paṭipajjati, ajja pana mayhaṃ saṅghatthāya paṭipanno bhavissati. Aho vata me bhariyā mamatthāya āharaṇakaṃ āhāraṃ therassa patte patiṭṭhapeyyā”ti.

Athassa bhariyā “ajja nakkhattadivaso”ti pātova attano labhanakaniyāmena khādanīyabhojanīyaṃ saṃvidhāya gahetvā sāmikassa kasanaṭṭhānaṃ āgacchantī antarāmagge therāṃ disvā cintesi - “aññesu divasesu mayhaṃ therāṃ disvā deyyadhammo na hoti, deyyadhamme santepe mama ayyaṃ na passāmi, ajja pana dvinnampi sammukhībhāvo jāto. Mama sāmikassa puna sampādetvā āharissāmi, imaṃ tāva āhāraṃ therassa dassāmi”ti tīhi cetanāhi sampayuttaṃ katvā taṃ bhojanaṃ sārīputtattherassa patte patiṭṭhapetvā “evaṃvidhā duggatajīvitā muccāmi”ti āha. Theropi “tava ajjhāsayo pūratū”ti tassānumodanaṃ katvā tato nivattitvā vihāraṃ agamāsi.

Sāpi puna attano gehaṃ gantvā sāmikassa āhāraṃ sampādetvā ādāya kasanaṭṭhānaṃ gantvā sāmikassa kujjhanabhāvato bhītā “sāmi, ajja ekadivasaṃ tava manaṃ sandhārehī”ti āha. Kiṃ kāraṇāti? Ahaṃ ajja tāva āhāraṃ āharantī antarāmagge therāṃ disvā tava bhāgabhattaṃ therassa patte patiṭṭhapetvā puna gehaṃ gantvā āhāraṃ pacitvā ādāya āgatāmhīti. Manāpaṃ te, bhadde, kataṃ, mayāpi pātova therassa dantakaṭṭhañca mukhodakañca dinnaṃ. Ajja amhākaṃ suppubhātaṃ, sabbampi therassa amhākaṃ santakameva jātanti dvinnampi janānaṃ ekasadisameva cittaṃ ahosi. Atha puṇṇo āhāraṇikkam katvā bhariyāya ūrumhi sīsaṃ katvā muhuttaṃ nipajji. Athassa niddā okkami. So thokaṃ niddāyitvā pabuddho kasitaṭṭhānaṃ olokesi, olokitolokitaṭṭhānaṃ mahākosātakipupphehi samparikiṇṇaṃ viya ahosi. So bhariyaṃ āha - “bhadde, kinnāmetaṃ ajja idaṃ kasitaṭṭhānaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ hutvā khāyatī”ti. Ayya, ajja te sakaladivasaṃ kilantatāya akkhīni maññe bhamantīti. Bhadde, mayhaṃ assaddahantī sayaṃ olokehīti. Tasmīṃ kāle sā oloketvā sabhāvaṃ ayya, kathesi, evametaṃ bhavissatīti.

Puṇṇo uṭṭhāya ekaṃ kaṭṭhiṃ gahetvā naṅgalasīse pahari, guḷapiṇḍo viya naṅgalasīse allīyitvā aṭṭhāsi. So bhariyaṃ pakkosivā āha - “bhadde, aññesaṃ vapitabījāṃ nāma tīhi vā catūhi vā māsehi phalaṃ deti, amhākaṃ pana ayyassa sārīputtattherassa antare ropitena saddhābījena ajjeva avassaṃ phalaṃ dinnaṃ. Imasmiṃ karīsamatte

padese āmalakamattopi paṃsupiṇḍo asuvaṇṇo nāma natthī”ti. Idāni kiṃ karissāma, ayyāti? “Bhadde, imaṃ ettakaṃ suvaṇṇaṃ thenetvā khādituṃ nāma na sakkā”ti bhariyaṃ tasmim̐ tṭhāne tṭhapetvā bhattassa pūretvā ābhaṭaṃ pātiṃ suvaṇṇassa pūretvā gantvā rañño ārocāpesi - “eko manusso suvaṇṇapātiṃ gahetvā tṭhito”ti. Rājā taṃ pakkosāpetvā “kahaṃ te, tāta, laddha”nti pucchi. “Deva, mayhaṃ ekaṃ kasitaṭṭhānaṃ sabbam̐ suvaṇṇameva jātaṃ, paṇiṇitvā āharāpethā”ti āha. Tvam̐ kinnāmosīti? Puṇṇo nāma ahaṃ, devāti. Gacchatha, bhaṇe, sakaṭāni yojetvā puṇṇassa kasitaṭṭhānato suvaṇṇamāharathāti.

Sakaṭehi saddhiṃ gatarājapurisā “rañño puñña”nti vatvā suvaṇṇapiṇḍe gaṇhanti, gahitagahitampi kasitaleḍḍuyeva hoti. Te gantvā rañño ārocesuṃ. Tena hi bhaṇe gantvā “puṇṇassa puñña”nti vatvā gaṇhathāti. Gahitagahitaṃ suvaṇṇameva hoti. Te sabbampi taṃ suvaṇṇaṃ āharitvā rājaṅgaṇe rāsiṃ akaṃsu. Rāsi ubbedhena tālappamāṇo ahosi. Rājā vāṇije pakkosāpetvā “kassa gehe ettakaṃ suvaṇṇaṃ atthī”ti pucchi. Natthi, deva, kassacīti. Ettakassa pana dhanassa sāmīno kiṃ kātuṃ vaṭṭatīti? Dhanasetṭhiṃ nāma naṃ kātuṃ vaṭṭati, devāti? Tena hi puṇṇaṃ imasmim̐ nagare dhanasetṭhiṃ nāma karoṭhāti sabbam̐ taṃ suvaṇṇaṃ tasseva datvā taṃdivasaṃyevassa seṭṭhiṭṭhānaṃ adāsi. So seṭṭhi maṅgalaṃ karonto sattāhaṃ buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ adāsi. Sattame divase dasabalassa bhattānumodanāya puṇṇasetṭhipi bhariyāpi dhītāpi sabbe sotāpattiphale patiṭṭhahimsu.

Aparabhāge rājagahasetṭhi “puṇṇasetṭhino vayappattā dārikā atthī”ti sutvā attano puttassa kāraṇā tassa gehaṃ pesesi. So tassa sāsanaṃ sutvā “nāhaṃ dhītaraṃ dassāmī”ti paṭisāsanaṃ pesesi. Sumanasetṭhipi puna pesesi - “tvam̐ mama gehaṃ nissāya vasitvā idāni ekappahāreneva issaro hutvā mayhaṃ dārikaṃ na desī”ti. Tato puṇṇasetṭhi āha - “imaṃ tāva tumhākaṃ seṭṭhi sabhāvameva kathesi, puriso nāma sabbakāle evaṃvidhoyevāti na sallakkhetabbo. Ahañhi idāni tādise purise dāse katvā gahetuṃ sakkomi, tuyhaṃ pana jātiṃ vā gottaṃ vā na kopemi. Apica kho mama dhītā sotāpannā ariyasāvikā devasikaṃ kahāpaṇagghanakehi pupphehi pūjaṃ karoti, tamahaṃ tumhādisassa micchādiṭṭhikassa gehaṃ na pesessāmī”ti. Evaṃ puṇṇasetṭhissa paṭibāhakabhāvaṃ ṇatvā rājagahasetṭhi puna sāsanaṃ pesesi - “porāṇakaṃ vissāsaṃ mā bhindatu, ahaṃ mayhaṃ suṇisāya devasikaṃ dvinnaṃ kahāpaṇānaṃ andhanakāni pupphāni sajjāpessāmī”ti. So “sādhū”ti sampatiṇṇitvā dhītaraṃ tassa gharaṃ pesesi.

Athekadivasaṃ sā puṇṇasetṭhino dhītā uttarā attano sāmikaṃ evamāha - “ahaṃ attano kulagehe māsassa aṭṭha divasāni nibaddhaṃ uposathakammaṃ karomi, idānipi tumhesu sampatiṇṇantesu uposathaṅgāni adhiṭṭhaheyya”nti. So “na sakkā”ti taṃ na sampatiṇṇitvā. Sā taṃ saññāpetuṃ asakkontī tuṇhī ahosi. Puna antovasse “uposathikā bhavissāmī”ti tadāpi okāsaṃ kārentī neva alattha. Sā antovasse aḍḍhatiesu māsasu atikkantesu aḍḍhamāse avasiṭṭhe mātāpitūnaṃ sāsanaṃ pesesi - “ahaṃ tumhehi cārake pakkhittā ettake addhāne ekadivasaṃpi uposathaṅgāni adhiṭṭhātuṃ na labhāmi, pañcadasa me kahāpaṇasahassāni pesethā”ti. Te dhītu sāsanaṃ sutvā “kiṃkāraṇā”ti apucchitvā paṇiṇimsu. Uttarā te kahāpaṇe gaṇhitvā tasmim̐ nagare sirimā nāma gaṇikā atthi, taṃ pakkosāpetvā “amma sirime, ahaṃ imaṃ aḍḍhamāsaṃ uposathaṅgāni adhiṭṭhahissāmi, tvam̐ imāni pañcadasa kahāpaṇasahassāni gahetvā imaṃ aḍḍhamāsaṃ seṭṭhiputtaṃ

paricarāhī”ti. Sā “sādhū, ayye”ti sampāṭicchi. Tato paṭṭhāya seṭṭhiputto “ahaṃ sirimāya saddhiṃ modissāmī”ti uttarāya aḍḍhamāsaṃ uposathakammaṃ sampāṭicchi.

Sā tena sampāṭicchitabhāvaṃ ñatvā divase divase pātova dāsigaṇaparivutā satthu sahatthā khādanīyabhojanīyaṃ saṃvidahitvā satthari bhattakiccaṃ katvā vihāraṃ gate uposathaṅgāni adhiṭṭhāya pāsādavaraṃ āruyha attano sīlāni āvajjamānā nisīdati. Evaṃ aḍḍhamāsaṃ vītināmetvā uposathaṃ vissajjanadivase pātova yāgukhajjakādīni saṃvidahantī vicarati. Tasmīṃ samaye seṭṭhiputto sirimāya saddhiṃ uparipāsādavaragato jālavātapānaṃ vivaritvā antaravattumuṃ oloketo aṭṭhāsi. Uttarā, vātapānacchiddena uddhaṃ olokesi. Seṭṭhiputto uttaraṃ oloketvā “nerayikajātikā vatāyaṃ evaṃvidhaṃ nāma sampattiṃ pahāya ukkhalikamasimakkhitā hutvā nikkāraṇā dāsīnaṃ antare vicaratī”ti sitaṃ akāsi. Uttarā, tassa pamādashāvaṃ ñatvā “ayaṃ bālo nāma attano sampatti sabbakālaṃ thāvarāti saññī bhavissatī”ti sayampi sitaṃ akāsi. Tato sirimā “ayaṃ ceṭṭikā mayi ṭhitāya evaṃ mama sāmikena saddhiṃ sitaṃ karotī”ti kupitā vegena otari. Uttarā, tassā āgamanākappeneva “ayaṃ bālā aḍḍhamāsamattaṃ imasmiṃ gehe vasitvā mayhamevetāṃ gehantisaññī jātā”ti ñatvā taṅkhaṇaṇṇeva mettājhānaṃ samāpajjitvā aṭṭhāsi. Sirimāpi dāsīnaṃ antarena āgantvā uḷuṅkaṃ gahetvā pūvapacanaṭṭhāne pakkuthitatelassa pūretvā uttarāya matthake āsiñci, mettājhānassa vipphārena uttarāya matthake āsittaṃ pakkuthitatelaṃ padumapatte āsittaudakaṃ viya vinivattitvā gataṃ.

Tasmīṃ khaṇe sirimāya samīpe ṭhitā dāsiyo taṃ oloketvā, “bho je, tvaṃ amhākaṃ ayyāya hatthato mūlaṃ gahetvā āgatā imasmiṃ gehe vasamānā amhākaṃ ayyāya sadisā bhavituṃ vāyamasī”ti sammukhaṭṭhāne taṃ paribhāsiṃsu. Tasmīṃ khaṇe sirimā attano āgantukabhāvaṃ aññāsi. Sā tatova gantvā uttarāya pādesu patitvā, “ayye, anupadhāretvā me kataṃ, khamatha mayha”nti āha. Amma sirime, nāhaṃ tava imasmiṃ ṭhāne khamissāmi, ahaṃ sapitikā dhītā, dasabale khamanteyeva khamissāmīti.

Satthāpi kho bhikkhusaṅghaparivāro āgantvā uttarāya nivesane paññattāsane nisīdi. Sirimā gantvā satthu pādesu patitvā, “bhante, mayā ayyāya uttarāya antare eko doso kato, tumhesu khamantesu khamissāmīti vadati, khamatha mayhaṃ bhagavā”ti. Khamāmi te sirimeti. Sā tasmīṃ kāle gantvā uttaraṃ khamāpesi. Taṃdivasañca sirimā dasabalassa bhattānumodanaṃ sutvā -

“Akkodhena jine kodhaṃ, asādhū sādhunā jine;
Jine kadariyaṃ dānena, saccenālikavādina”nti. -

Gāthāpariyosāne sotāpattiphale patiṭṭhitā dasabalaṃ nimantetvā punadivase mahādānaṃ adāsi. Evametaṃ vatthu samuṭṭhitaṃ. Aparabhāge pana satthā jetavane nisīditvā upāsikāyo ṭhānantaresu ṭhapento uttaraṃ nandamātaraṃ jhāyīnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Suppavāsāvatthu

263. Chaṭṭhe paṇītaḍāyikānanti paṇītarasāḍāyikānaṃ upāsikānaṃ, suppavāsā koliyadhītā, aggāti dasseti. Sā kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe nibbattā satthu dhammadesanaṃ suṇantī satthāraṃ ekaṃ upāsikaṃ paṇītaḍāyikānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ

ṭhānantaraṃ patthesi. Sā kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde koliyanagare khattiyakule nibbatti, suppvāsātissā nāmaṃ akaṃsu. Sā vayappattā ekassa sakyakumārassa gehaṃ gatā, paṭhamadassaneyeva satthu dhammakathaṃ sutvā sotāpattiphale patiṭṭhāsi. Sā aparabhāge sīvaliṃ nāma dārakaṃ vijāyi. Tassa vatthu heṭṭhā vitthāritameva.

Sā ekasmiṃ samaye buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa nānaggarasapaṇītabhojanaṃ adāsi. Satthā katabhattakicco anumodanaṃ karonto suppvāsāya imaṃ dhammaṃ desesi “bhojanaṃ suppvāse denti ariyasāvikā paṭiggāhakānaṃ pañca ṭhānāni deti. Āyuṃ deti, vaṇṇaṃ deti, sukhaṃ deti, balaṃ deti, paṭibhānaṃ deti. Āyuṃ kho pana datvā āyussa bhāginī hoti dibbassa vā mānussa vā...pe... paṭibhānaṃ datvā paṭibhānassa bhāginī hoti dibbassa vā mānussa vā”ti. Evamevaṃ vatthu samuṭṭhitaṃ. Atha aparabhāge satthā jetavane nisīditvā upāsikāyo ṭhānantaressu ṭhapento suppvāsaṃ koliyadhītaraṃ paṇītaḍāyikānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Suppiyāvatthu

264. Sattame gilānupaṭṭhākīnanti gilānupaṭṭhākīnaṃ upāsikānaṃ, suppiyā upāsikā, aggāti dasseti. Ayaṃ kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kulagehe nibbattā aparabhāge satthu dhammadesanaṃ suṇantī satthāraṃ ekaṃ upāsikaṃ gilānupaṭṭhākīnaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. Sā kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde bārāṇasiyaṃ kulagehe nibbatti, suppiyātissā nāmaṃ akaṃsu. Aparabhāge satthā bhikkhusaṅghaparivāro bārāṇasiṃ agamāsi. Sā tathāgatassa paṭhamadassaneyeva dhammaṃ sutvā sotāpattiphale patiṭṭhāsi.

Athekadivasaṃ dhammassavanatthāya vihāraṃ gatā. Vihāracārikaṃ caramānā ekaṃ bhikkhuṃ gilānaṃ disvā abhivādetvā paṭisanthāraṃ katvā “ayyassa kiṃ laddhuṃ vaṭṭatī”ti pucchi. Rasaṃ laddhuṃ vaṭṭati, upāsiketi. “Hotu, bhante, ahaṃ paḥiṇissāmī”ti therāṃ abhivādetvā antonagaraṃ gantvā punadivase pavattamaṃsatthāya dāsiṃ antarāpaṇaṃ pesesi. Sā sakalanagare pavattamaṃsaṃ alabhitvā aladdhabhāvaṃ kathesi. Upāsikā cintesi - “ahaṃ ayyassa rasaṃ paḥiṇissāmīti vatvā sace na pesessāmi, ayyo aññatopi alabhanto kilamissati, yaṃkiñci katvā pesetuṃ vaṭṭatī”ti gabbhaṃ pavisitvā ūramaṃsaṃ chinditvā dāsiyā adāsi “idaṃ maṃsaṃ gahetvā sambhārehi yojetvā rasaṃ katvā vihāraṃ netvā ayyassa dehi. So ce maṃ pucchati, gilānāti vadehī”ti. Sā tathā akāsi.

Satthā taṃ kāraṇaṃ ñatvā punadivase bhikkhācāraṇelāya bhikkhusaṅghaparivuto upāsikāya gehaṃ agamāsi. Sā tathāgatassa āgatabhāvaṃ sutvā sāmikaṃ āmantesi - “ayyaputta, ahaṃ satthu santikaṃ gantuṃ na sakkomi, gaccha tvaṃ satthāraṃ antogehaṃ pavesetvā nisīdāpehī”ti. So tathā akāsi. Satthā “kahaṃ suppiyā”ti pucchi. Gilānā, bhanteti. Pakkosatha, nanti. Atha te gantvā “satthā taṃ pakkosati”ti āhaṃsu. Sā cintesi - “sabbalokassa hitānukampako satthā na imaṃ kāraṇaṃ adisvā pakkosāpessati”ti sahasā mañcamhā vuṭṭhāsi. Athassā buddhānubhāvena taṃkhaṇaṃyeva vaṇo ruhivā succhavi ahosi sesaṭṭhānato atirekataraṃ vippasannaṇṇo. Tasmīṃ khaṇe upāsikā sitaṃ katvā dasabalaṃ pañcapatiṭṭhitena vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Satthā “imissā upāsikāya kiṃ aphāsuka”nti pucchi. Sā attanā katakāraṇaṃ sabbhaṃ kathesi. Satthā katabhattakicco vihāraṃ gantvā bhikkhusaṅghaṃ sannipātāpetvā taṃ bhikkhuṃ anekapariyāyena vigarahitvā

266. Navame vissāsikānanti vissāsakatham kathentīnaṃ upāsikānaṃ, nakulamātā gahapatānī, aggāti dasseti. Yaṃ panettha vattabbaṃ, taṃ sabbam heṭṭhā upāsakapāliyaṃ vuttameva. Kevalaṃ idha nakulamātaraṃ dhuraṃ katvā veditabbanti.

Kāḷīkuraragharikāvatthu

267. Dasame anussavappasannānanti anussaveneva uppanna pasādena samannāgatānaṃ upāsikānaṃ antare, kāḷī upāsikā, kuraragharikā aggāti dasseti. Sā kira padumuttarabuddhakāle haṃsavatiyaṃ kuraragharanagare nibbattā satthu dhammakatham suṇantī satthāraṃ ekaṃ upāsikaṃ anussavappasannānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā adhikārakammaṃ katvā taṃ ṭhānantaraṃ patthesi. Sā kappasatasahassaṃ devamanussesu saṃsaritvā imasmiṃ buddhuppāde rājagahanagare kulagehe nibbatti, kāḷītissā nāmaṃ akaṃsu.

Sā vayappattā kuraragharanagare kulagehaṃ gatā. Athassā saṃvāsena gabbho patiṭṭhahi. Sā paripuṇṇagabbhā “paresaṃ gehe gabbhavuṭṭhānaṃ nāma appatirūpa”nti attano kulanagareva āgantvā rattibhāgasamanantare attano pāsādassa upari ākāse ṭhitānaṃ sātāgirahe māvātānaṃ ratanattayassa vaṇṇaṃ kathentānaṃ katham sutvā anussavikappasādaṃ uppādetvā satthu adassaneneva sotāpattiphale patiṭṭhāsi, aparabhāge paṇassā gabbhavuṭṭhānaṃ ahoṣīti sabbam vatthu heṭṭhā vitthāritameva. Aparabhāge pana satthā jetavane bhikkhusaṅghamajjhe nisīditvā upāsikāyo ṭhānantaresu ṭhapento imaṃ upāsikaṃ anussavappasannānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Dasasuttaparimāṇāya upāsikāpāliyā vaṇṇanā niṭṭhitā.

Ettāvatā ca manorathapūraṇiyā

Aṅguttaranikāya-aṭṭhakathāya

Sabbāpi etadagga pāli vaṇṇanā niṭṭhitā.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 4. Η συλλογή των αριθμημένων ομιλιών - Σχόλια. 01. Σχόλια για το βιβλίο του ενός. 14. Το κεφάλαιο για τον πρώτιστο έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org